MINISTERUL EDUCAȚIEI ŞI TINERETULUI AL REPUBLICII MOLDOVA
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

Cu titlu de manuscris:
C.Z.U. 316.624-053.6(043.3)

BUCIUCEANU MARIANA

PROBLEME SOCIALE ALE COMPORTAMENTULUI DELINCVENT ÎN RÂNDUL TINERETULUI

(în baza investigațiilor sociologice efectuate în Republica Moldova)

Specialitatea 22.00.04 – Structura socială, instituții şi procese sociale

TEZĂ DE DOCTOR ÎN ŞTIINȚE SOCIOLOGICE

Conducător ştiințific:

BULGARU MARIA,
doctor habilitat,
profesor universitar

_____

Autor:
BUCIUCEANU MARIANA

_____

CHIŞINĂU, 2007

© Buciuceanu Mariana

CUPRINS:

pag.

INTRODUCERE 3-*13*

CAPITOLUL I Fundamente teoretice în cercetarea delincvenței

1.1. Dinamica interpretărilor metodologico-conceptualiste asupra devianței: interferențe şi delimitări *14-24*

1.2. Specificul metodologiei sociologice de studiere şi evaluare social-cauzală al comportamentului delincvent în rândul tineretului *25-36*

1.3. Tineretul Republicii Moldova la etapa actuală: caracteristici, probleme şi orientări *37-49*

CAPITOLUL II Aspecte socio-psihologice ale devierilor comportamentale normativ-morale ale tineretului

2.1. Delincvența juvenilă: factorii sociali-determinanți în preluarea şi extinderea conduitei delincvente printre tineri *50-65*

2.2. Modele comportamentale ale personalității infractorului: caracteristici specifice delincvenților tineri *66-75*

2.3. Particularități şi probleme ale procesului de resocializarea al delincvenților *76-89*

CAPITOLUL III Modalități socio-juridice de control şi diminuare a delincvenței juvenile în Republica Moldova

3.1. Caracteristici ale tendințelor anomice în Republica Moldova *90-100*

3.2. Politici de control social şi eficiența acestora în diminuarea delincvenței segmentului tânăr al populației *101-113*

3.3. Aspecte ale fenomenului delincvenței reflectate în presa națională scrisă *114-121*

3.4. Problematica delincvenței în percepția tinerilor. Atitudini şi stereotipuri față de persoanele judiciarizate *122-134*

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI *135-141*

NOTE *142-146*

BIBLIOGRAFIA SELECTIVĂ.....*147-152*

ANEXE *153-160*

Rezumate *161-163*

INTRODUCERE

Actualitatea temei investigate. Societatea moldovenească contemporană se confruntă cu o multitudine de probleme sociale, ce nu au fost deloc anticipate, rezultate din transformările radicale în toate sferele vieţii sociale şi care au un impact negativ asupra întregii societăţi. La nivelul transformărilor produse în sfera atitudinilor şi comportamentelor, schimbările sociale au generat o accentuată insecuritate socială, suspiciune şi frustrare în special în rândul tineretului, un puternic pesimism social, un sentiment de descurajare şi chiar de inadaptare. Comportamental aceste percepţii şi atitudini se materializează fie în conduite din ce în ce mai blazate, fie în comportamente deviante.

În multitudinea formelor pe care le poate îmbrăca devianţa socială un loc aparte îl ocupă *conduitele delincvente,* acestea caracterizându-se prin cel mai înalt nivel al pericolului social [1, p.38-56]. Condiţionată de o serie de factori precum: scăderea bruscă a bunăstării populaţiei, creşterea şomajului, a sărăciei şi a inechităţii sociale, migraţia populaţiei în căutarea surselor de venit şi respectiv dezorganizarea mediului familial, lipsa supravegherii copiilor şi eşecul şcolar, ascendenţa bolilor sociale (alcoolismul, narcomania, prostituţia, HIV/SIDA) etc., delincvenţa generaţiei în creştere nu este un eveniment ce s-a produs inopinat, ci reflectă esenţa societăţii contemporane prin ineficienţa controlului social şi capacitatea redusă de a opune rezistenţă indivizilor ce încalcă prevederile legii. Manifestată prin abateri de la normele juridico-penale, delincvenţa implică criminalitatea care, în prezent, se caracterizează prin perfecţiunea ei calitativă, apariţia unor noi tipuri de crime, cruzimea acţiunilor infractorilor, precum şi completarea „rezervelor" infracţionale cu membri tot mai tineri etc. De regulă, sunt cunoscute aspectele înglobate de expresia „probleme ale tineretului", dar apar incertitudini atunci, când se încearcă să se explice trecerea de la „comportamentul original" la comportamentul „delincvent" al unor tineri.

Analiza rezumativă a situaţiei social-economice actuale din Republica Moldova indică prezenţa anomiei sociale la toate nivelurile şi impactul ei imediat asupra dinamicii manifestărilor delincvente în rândul generaţiei tinere. Astfel, la nivel *macrosocial* delimităm [2, p.22-23]: *incidenţa sărăciei*, care deşi începând cu anul 2000 cunoaşte o reducere constantă, totuşi în 2005 a crescut la 29%, riscul sărăciei fiind mai mare pentru populaţia rurală şi pentru copii; *inegalitatea socială*, cu o reducere nesemnificativă, aceasta rămâne la un nivel mai înalt în Moldova în comparaţie cu alte ţări din regiune; *şomajul*, cu o rată de 9,6% (2005), constituie o problemă acută în special pentru tineri, aproximativ 28% dintre şomerii înregistraţi sunt tinerii cu vârsta între 15-29 ani, şomajul tinerilor a crescut în 2005 la 18-19% (cu 3% faţă de 2002); *migraţia* intensivă a forţei de muncă (cu efecte sociale nefavorabile: traficul de fiinţe umane, dezintegrarea familiilor, apariţia unui număr mare de copii nesupravegheaţi) - conform statisticii naţionale pentru anul 2005 circa 28% din populaţia economic activă a ţării şi 18% din populaţia economic inactivă este plecată la muncă peste hotare, migranţii constituind majoritar tinerii până la 30 de

ani [2, p.37]; *recesiunea economică* - Republica Moldova, după PIB pe locuitor (860 dolari SUA în 2005), continuă să se plaseze pe ultimele locuri între țările postsovietice, țările Europei Centrale şi de Sud-Est.

La nivel *microsocial* efectele negative ale schimbărilor au generat *dezorganizarea familiilor*: statistica organelor de interne estimează o creştere anuală a familiilor dezorganizate (la începutul anului 2005 la evidență se aflau 1954 familii needucogene, iar pe parcursul primului trimestru 2005, au fost depistate alte 210 familii) copiii devenind principalii suferinzi cu repercursiuni grave pentru comportament. În februarie 2005, conform datelor oficiale se estimau circa 28.000 de copii de vârstă şcolară care trăiau în familii unde lipseau ambii părinți, iar peste 68.000 – în familii unde lipsea un părinte [2, p.82]. Totodată *consecințele migrației* sunt dezastruoase pentru socializarea tinerei generații, relatările oficiale constată că circa 55-60% din delictele juvenile sunt comise de tineri lăsați fără supraveghere părintească.

Agresivitatea, desfrâul social (alcoolism, prostituție, narcomania), lipsa de educație, eşecul şcolar etc. sunt manifestările deviante generate la nivel *individual*, al căror actori devin în special subiecții tineri. Astfel, calculele statistice estimează că în fiecare an aproximativ 18000 de elevi, care absolvesc şcoala medie, nu-şi continuă studiile [3]. Incidența alcoolismului cronic în anul 2005 constituia circa 113 cazuri la 100 mii locuitori, iar din 46.553 de alcoolici oficial înregistrați – o treime încă nu a atins vârsta de 30 de ani [2, p.69]. Totodată 80% din narcomanii puşi la evidență (în primul simestru al anului 2006 la evidența organelor de resort se aflau 9336 narcomani) – sunt persoane cu vârsta de 30 de ani. Ponderea narcomanilor tineri de până la 18 ani se dublează la fiecare doi ani. Persoanele afectate de narcomanie rămân potențiali infractori: circa 40% din consumatorii de droguri sunt cu antecedente penale, iar față de 1998, în anul 2005 numărul infracțiunilor legate de narcomanie s-a triplat.

Din prezentarea statistică concisă se conturează o diminuare a calității socializării generației tinere. Astfel, *necesitatea unor investigații sociologice permanente şi complexe ale problemelor cu care se confruntă tineretul Republicii Moldova este imperativă*, în special, în raport cu o serie de *factori.* Mai întâi de toate, prin faptul că *tinerii reprezintă cea mai mare categorie de vârstă* (persoanele cu vârsta între 15 şi 29 de ani constituind 27% din populația țării) *ceea ce implică responsabilități enorme pentru a îndreptăți aşteptările lor, dar şi a asigura viitorul întregii societăți.*

În prezent, se creează o situație paradoxală prin faptul că: pe de o parte, reformele sociale necesită implicarea activă a cetățenilor întru realizarea lor, iar, pe de altă parte, modul de implementare şi particularitățile acestora au condiționat înstrăinarea populației şi manifestarea conduitelor anormale în diverse forme (inclusiv delincvențional), ceea ce a devenit un factor important în amplificarea delincvenței, care se prezintă ca un indice ce frânează dezvoltarea socială propriu zisă.

Un alt factor important îl constituie conştientizarea slabă a întregii societăţi privind creşterea delincvenţei şi a proliferării diverselor sale aspecte. Deşi se constată desfăşurarea unor activităţi de reformare a politicii penale, complexitatea şi eficacitatea acesteia solicită implicarea întregii societăţi. O atenţie deosebită se cere faţă de minorul delincvent care, formându-se ca personalitate, manifestă o anumită atitudine faţă de societate, iar în cazul unei tratări incorecte recuperarea acestuia va fi imposibilă.

Pornind de la datele statisticii oficiale, care demonstrează că peste 60% din numărul total al infracţiunilor înregistrate în ţară [4, p.290] sunt comise de tineri în vârstă de până la 30 de ani (dintre care 10% reprezintă minorii), acest contingent constituind (la data de 01.01.2005) totodată, peste 56% [5, p.8] din numărul total de condamnaţi, considerăm că diagnoza socială propusă în analizele următoare va servi atât la verificarea ipotezelor care ne dirijează demersul investigativ, cât şi la unele completări teoretice în sociologia devianţei, în psihosociologia penitenciară, criminalistică etc., domenii abordate în realizarea lucrării.

Dezvoltarea, în Republica Moldova, a unor politici sociale viabile în lupta cu delincvenţa şi prevenirea conduitei anomice, în special în rândul tinerei generaţii, impune necesitatea studierii şi precizării complexului de factori, care generează şi extind acest fenomen în societatea contemporană. Drept urmare a investigaţiei complexe realizate, va deveni reală determinarea nu doar a punctelor vulnerabile ale societăţii noastre în acest plan, dar şi stabilirea unor mijloace, metode de consolidare a ordinii sociale şi diminuare a comportamentului delincvent juvenil.

Gradul de studiere a temei. Istoricul ştiinţei, precum şi prezentul ei, ne demonstrează continuitatea şi insistenţa în studierea delincvenţei de către sociologi, jurişti, psihologi, economişti, medici, asistenţi sociali etc. Definiţiile date delincvenţei se găsesc în câmpul abordărilor despre fenomenul devianţei şi a formelor sale, interpretat în funcţie de specialitatea, viziunea conceptuală a autorilor, loialitatea lor faţă de o anumită tradiţie teoretică. Posibilităţile unei abordări interdisciplinare în studierea devierilor normative înaintează problema sintezei cunoştinţelor acumulate despre fenomenele sociale negative.

În diversitatea multidisciplinară a literaturii de specialitate un loc deosebit revine monografiilor, lucrărilor şi criticilor, ce au pus bazele unei dezvoltări ample a sociologiei devianţei (domeniu ce nu poate fi omis în studiul delincvenţei): *Beccaria C., Hobbes T., Durkheim E., Weber M., Merton R., Parsons T.* şi alţii. Remarcăm că teoriile ce abordează delincvenţa se fac înţelese atunci când percepem cum ele sunt utilizate în studierea conduitei indivizilor delincvenţi - în cazul prezentei lucrări, a tinerilor delincvenţi, sau în procesul de tratare a acestora. Pornind din acest considerent în lucrare se folosesc diverse aplicaţii practice din punct de vedere sociologic pentru a preciza natura empirică a acestor teorii.

Analizând sursele care au abordat problematica delincvenţei evidenţiem câteva direcţii conceptuale preponderente. Una din aceste direcţii include, în mare parte, *reflectări istorico-critice* despre cercetările

occidentale privind explicațiile date comportamentului delincvent, cauzelor şi formelor sale. Printre acestea pot fi numite studiile savanților occidentali: *Nanette J.Davis., Braithwaite J., Ogien A.,* ş.a.; ale savanților români: *Banciu D., Rădulescu S., Cernea M., Cioclei V., Popescu S., Giurgiu N., Stanca I.,* ş.a.; ale savanților din spațiul ex-sovietic: *Шипунова Т.В., Кудрявцев В.М., Карпец И.И., Бабаев М., Решетников Ф.* ş.a.

O altă direcție o constituie lucrările care prezintă *interpretarea sociologică* a implicării diverselor forme ale comportamentului delincvent în dezvoltarea societății. Este vorba de lucrările cu caracter teoretico-general şi metodologic ale savanților occidentali: *Duprez D., Inglehart M.R., Frishbein M., Empey T.L.* ş.a.; români: *Bădescu Il., Zamfir C., Mărginean I., Miftode V., Dragomirescu V., Stanca I., Petcu M., Abraham P.,* ş.a.; din spațiul ex-sovietic: *Осипова Г., Ядов В., Тощенко Ж., Антонын Ю., Заславская Т., Яковлев А., Гилязев Ф.* ş.a.

O parte din autori analizează comportamentul delincvent ca fenomen social în *contextul juridico-penal* de pe poziția prevenției şi controlului unor forme ale delincvenței. În acest sens menționăm lucrările savanților europeni: *Martin J., Cook Ph., Fitzpatrick J., Glaser D., Cusson M., Lejins P.P.,* ş.a.; ale cercetătorilor români: *Florian G., Abraham P., Luminosu D., N.Giurgiu, Bira L., Țiclea Al., Dianu T., Stănoiu R.M.* ş.a.; ale autorilor ruşi: *Авдеев К., Филимонов О., Ломакина В., Наливажко В., Чядаев С.* ş.a.

Multiple lucrări includ *studiul unor forme aparte ale comportamentului delincvent*. Actualmente un accent deosebit se pune pe delincvența juvenilă, fenomenul copiilor străzii, narcomanie, recidiva infracțională, infracțiunile violente, traficul de ființe umane etc. Din această perspectivă prezintă interes studiile şi monografiile autorilor occidentali: *Cloward R.A., Levine M., Nolan J.L.* ş.a.; români: *Cuşnir V., Gârleanu I., Saulean D., Stanca I., Stănişor E., Pitulescu I.* ş.a.; din spațiul ex-sovietic: *Гурова А.И., Васильев И., Власков И., Хохряков Г., Лебедь О.Л.* ş.a.

În Republica Moldova sunt semnificative în contextul tematicii abordate studiile cercetătorilor autohtoni sociologi, jurişti şi psihologi, care direct sau indirect s-au referit la problema delincvenței, a formelor ei şi coraportul acestora cu evoluția societății, la politicile de control, prevenire şi tratament: *Timuş A., Martâncik E., Florea C.*, *Bulgaru M., Danii T., Guțuleac V., Ulianovschi X.*, *Dolea I., Gherman M., Batcu I., Blajco V., Țurcanu N., Gladchii Gh., Caraman I., Bujor V., Bejan O., Postovan D.,* şi alții. În ultimii ani au apărut studii orientate spre analiza sociologică şi psiho-sociologică a conduitei delincvente a minorilor şi tinerilor. Printre acestea menționăm lucrările: *Isac O., Rusnac S.*, *Fornea T., Grigoraş S., Corcenco A., Pop O.* şi a altor autori. O atenție aparte în abordarea problematicii delincvenței în rândul tinerei generații revine studiilor cercetătorilor moldoveni: *Malcoci L., Roşca A., Guțu V., Călcâi Gh., Comendant T., Milicenco S., Dilion M., Mocanu A., Rîjîcova S.* ş.a., privind protecția socială a tinerilor, asigurarea posibilităților şi şanselor egale la educație şi adaptare la mediul

social, dezvoltarea politicilor sociale eficiente în domeniul tineretului etc. Prezenta lucrare vine să întregească studiile întreprinse anterior în domeniu, evidențiind unele tendințe şi aspecte noi, specifice pentru etapa actuală de dezvoltare a societății moldoveneşti.

Deşi la scară mondială există mai multe surse ce abordează diverse aspecte ale delincvenței, inclusiv în rândul minorilor şi tinerilor, în Republica Moldova, totuşi, se simte nevoia unei evaluări complexe a cauzelor generatoare, a condițiilor ce mențin şi amplifică comportamentul anomic al categoriei sociale preponderent tinere în perioada de tranziție, care deocamdată s-a întreprins doar fragmentar. Astfel, nu există studii destinate analizei dimensiunilor percepției publicului privind problematica delincvenței, nivelului de stigmatizare față de subiecții delincvenți şi rolului surselor media în formarea prejudecăților, exprimării şi sensibilizării opiniei publice în raport cu particularitățile delincvenței în Republica Moldova. La nivel național rămân încă a fi studiate sporadic şi aspectele activității de resocializare, de reintegrare socială a tinerilor delincvenți ca una din căile de minimizare a delincvenței. De asemenea, sunt puțin mediatizate serviciile de alternativă în lupta şi prevenirea conduitei delincvente şi respectiv posibilitățile administrării justiției în comunitate, eficacitatea şi utilitatea acesteia de a fi aplicată conform cerințelor actuale ale societății noastre.

Aşadar **obiectul** cercetării îl prezintă - minorii şi tinerii delincvenți cu vârste cuprinse între 14 şi 30 ani, atât ca subiecți ai transformărilor comportamentale rezultate prin schimbările sociale şi economice contradictorii din țară, cât şi ca persoane judiciarizate supuse mecanismului instituționalizat de resocializare. Totodată, întru realizarea unei evaluări autentice, au fost investigate diverse categorii de tineret (studenți, tinerii luați ca grup social, tineretul rural, urban etc.), iar în calitate de experți au fost intervievați reprezentanți ai organelor interne de resort (procurori, judecători, avocați, inspectori, reprezentanți ai Departamentului Instituțiilor Penitenciare, asistenți sociali etc.) şi colaboratori al instituțiilor neformale abilitate în domeniu.

Subiectul studiului este desemnat fenomenul complex al delincvenței din rândul tineretului evaluat, pe de o parte, prin incidența dintre dimensiunile lui actuale, factorii de influență, aspectele socio-economice şi percepțiile publice ale conduitei delincvente în rândul tineretului, iar pe de altă parte prin implicațiile şi eficiența sistemului de control social în prevenirea acestui fenomen.

Ipoteza generală conține următoarea presupunere: dimensiunea delincvenței în rândul tineretului este dependentă de dinamica vieții social-economice care exprimă starea de anomie socială existentă la nivel micro şi macrosocial, astfel diminuarea delincvenței juvenile devenind funcție a depăşirii crizelor (crearea condițiilor adecvate pentru sporirea posibilităților de autoafirmare, atenuarea şomajului segmentului tânăr al populației, sărăciei şi creşterii bunăstării populației etc.), eficientizării politicilor sociale de tineret, reformării juridice şi perfecționării mecanismului de prevenire şi control.

Ipotezele de lucru descind din constatările:

Evoluția şi resursele de creştere a comportamentului predelincvent şi delincvent ale unor categorii de minori şi tineri sunt funcție a dezorganizării sociale şi individuale ce agravează un complex de factori determinanți precum:

- *migrația masivă a populației*, favorizând dezorganizarea familiei tradiționale, diminuând rolul protector, socializator şi responsabilitatea ei pentru educația transmisă copiilor;
- *eşecul şcolar* exprimat în manifestări predelincvente: absenteism şi abandon şcolar, indiferență față de studii, apartenența la grupuri stradale etc.
- existența unui *climat de viață nefavorabil şi insecuritatea profesională accentuată* a populației tinere în societatea moldovenească contemporană;
- *ineficacitatea sistemului autohton de protecție socială* destinat familiei şi generației în creştere, *de control social şi juridico-penal* în preîntâmpinarea delictelor, *limitarea posibilităților de autoafirmare* a personalității tinere, pierderea contactului cu grupurile sociale bine organizate, predispunerea spre parazitism social (utilizarea alcoolului, drogurilor etc.);
- *multiplicarea grupurilor ocazionale, „de cartier"* în acțiunile cărora sunt implicați minorii şi tinerii lăsați fără supraveghere în timpul său liber, căutând o ocupație, de regulă, anomică.

Eficiența proceselor de resocializare şi reintegrare a tinerilor şi minorilor delincvenți, precum şi a celor aflați în grupurile de risc, depinde de efortul orientat spre optimizarea condițiilor de viață în general, dar şi dezvoltarea sistemului de servicii sociale comunitare, importante fiind implementarea alternativelor la detenție.

Sporadicitatea abordărilor directe asupra problematicii delincvenței generației în creştere (cunoştințele şi informatizarea redusă a populației despre urmările delincvenței, aspectele complexe ale procesului de luptă şi prevenire a comportamentului delincvent, administrarea justiției în comunitate etc.) amplifică starea de pasivitate socială şi indiferență în promovarea unui mecanism complex multidimensional de prevenire şi diminuare a contingentului delincvent.

Problema investigației sociologice complexe interdisciplinare constă în relevarea conexiunii între *realitatea socială*, *interesele tineretului actual* şi *dinamica delincvenței* în mediul acestui segment social, a interdependenței dintre specificul măsurilor corecționale ale sistemului sancțional autohton, particularităților percepției problematicii devianței în societatea moldovenească şi formarea responsabilității normativ morale a tânărului delincvent, având în vedere dependența directă dintre funcționarea normală a unei societăți şi modul în care aceasta îşi creşte, educă şi protejează tânăra generație.

Scopul şi sarcinile prezentei lucrări constau în delimitarea dimensiunilor şi problematicii delincvenței juvenile în Republica Moldova în perioada de tranziție, reliefarea factorilor de influență

sociali-determinanți în extinderea conduitei delincvente printre tineri, a măsurilor de prevenire şi control orientate spre diminuarea fenomenului.

Scopul propus este realizat prin mai multe **obiective** printre care**:**

- analiza teoriilor fundamentale de abordare a fenomenului delincvent, încadrate în contextul sociologiei devianței;
- sinteza cercetărilor comparative a diferitor grupuri de tineret, a atitudinilor față de orientările lor valorice şi delimitarea caracteristicilor, problemelor tinerilor la etapa actuală;
- identificarea şi evaluarea factorilor sociali şi mecanismelor etiologice fundamentale care favorizează conduitele delincvente ale tinerilor atât ca fenomene de grup, cât şi ca manifestări individuale;
- evidențierea caracteristicilor psiho-sociale ale deținutului tânăr, a capacității de autoanaliză, a aspirațiilor deținuților, etc., prin investigarea unui eşantion la nivel național în rândul tinerilor delincvenți, studii de caz aprofundate şi studiul dosarelor penale;
- evaluarea eficacității şi specificului politicilor de control social din Republica Moldova în reglarea ordinii sociale, prevenirea delincvenței şi recuperarea tinerilor delincvenți;
- analiza şi determinarea nivelului de sensibilizare a publicului de către sursele media privind realitatea, specificul şi subiecții manifestărilor delincvente, a imaginii reflectate în opinia publică şi evidențierea perceperii problematicii delincvenței în conştiința socială, a prejudecăților şi stereotipurilor formate față de persoanele judiciarizate prin efectuarea unei cercetări ample în rândul tineretului.

Baza teoretico-metodologică a lucrării. Cercetarea fenomenului delincvenței din rândurile tinerei generații şi a factorilor ei generatori se bazează pe analiza *structural-funcțională* a proceselor sociale. Fundamentul teoretico-metodologic al lucrării îl constituie teoriile sociologilor europeni şi americani, ale reprezentanților diverselor şcoli şi orientări în sociologie, criminologie, psihologie etc., dintre care menționăm: *teoria conflictului social (Quinney R., Walton P., Turk A. ş.a.), teoria anomiei* dezvoltată de *Durkheim E.*, *teoria anomiei* prezentată de *Merton R.*, *teoria oportunităților ilegale (Cloward R., Ohlin L.E.), teoria sub-culturilor (Cohen A., Gordon M.), teoria rațională a acțiunii umane (Weber M., Pareto V.), teoria dezorganizării sociale (Shaz C.R., McKay H.D.), teoria asocierii diferențiate (Sutherland E.R., Cressey D.), teoria etichetării sociale (Erikson K.T., Lemert E., Becker H., Goffman E.)* etc.

În analiza cauzelor comportamentului anomic al minorilor şi tinerilor a fost efectuat studiul multi-factorial, luând în considerație nu doar condițiile obiective, care generează şi răspândesc delincvența, dar şi asemenea factori subiectivi precum valorile, normele, interesele şi necesitățile societății.

Studiul de față are la bază un spectru larg de metode, procedee şi tehnici sociologice de cercetare. Cu scopul de a studia mai profund problematica investigată au fost utilizate atât *metode cantitative*, cât şi *calitative* de investigare, atât date *obiective,* cât şi *subiective*. Pentru realizarea obiectivelor propuse au fost aplicate metodele clasice ale analizei sociologice: *metoda comparativă* şi *de diagnosticare*, cu ajutorul cărora se evidențiază generalul şi particularul fenomenului studiat şi se concretizează diversele tipuri ale comportamentului delincvent; *analiza funcțională* ce a permis determinarea interdependenței dintre componentele mediului social şi comportamentul anomic; *observația structurată* şi *nestrucurată*, *analiza sistemică*, *structurală* şi *corelațională*; *metodele investigației sociologice: interviul aprofundat, ancheta sociologică cu aplicarea chestionarului, studiul de caz, analiza de conținut*.

Baza empirică a studiului o constituie rezultatele investigațiilor sociologice de teren realizate de către autor sau prin participarea lui. În funcție de specificul cercetării şi scopul urmărit, studiului au fost supuse diverse categorii ale populației tinere din republică. Astfel, considerăm că de o importanță maximă este cercetarea realizată în *mediul delincvenților tineri încarcerați, a tinerilor ca grup social* şi a *tineretului studios*. Grupul de vârstă standard utilizat în această lucrare pentru desemnarea tineretului se situează între 16 şi 30 de ani. Eşantioanele utilizate la cercetările naționale au fost aliatorii, stratificate-probabilist, multistadiale şi proporțional-reprezentative pentru ariile investigate, după următorii indicatori socio-demografici: sex, vârstă, reşedință, studii, instituția de învățământ (în cazul sondajului din mediul studenților).

Rezultatele evaluării subiective a aprecierilor şi percepțiilor problematicii delincvenței au fost obținute atât prin cercetările sociologice cu aplicarea chestionarelor în teren, cât şi a *studiului de experți*. Grupul de experți a fost constituit din procurori, judecători, avocați, inspectori, reprezentanți ai Departamentului Instituțiilor Penitenciare, asistenți sociali, colaboratori ai instituțiilor neformale abilitate în domeniu etc.

Evaluările sociologice obținute în cadrul cercetărilor cantitative sunt completate cu informația obținută în cadrul studiilor calitative: *interviuri individuale aprofundate realizate cu diverse categorii de tineri infractori* (delincvenți juvenili primari, recidivişti, deținuți pe viață) încarcerați în penitenciarele din țară: Închisoarea nr.1, mun. Bălți; Colonia de corecție nr.6, mun. Soroca; Închisoarea nr.17, or.Rezina; Închisoarea nr.3, mun. Chişinău; Colonia de educare or.Lipcani.

Un loc important în cercetare revine *analizei cantitativ-calitative a statisticii de stat şi a documentelor sociale*. În aspect comparativ, cu scopul de a determina modalitățile de reflectare a problematicii studiate în paginile presei naționale scrise, analizei de conținut a fost supus un volum impunător de informație reflectată în cotidianele naționale *Flux* şi *Moldova Suverană*, evaluându-se mai mulți itemi (tematica, frecvența de apariție, caracterul materialului, volumul, autorul) şi mai multe categorii tematice.

Baza informațională a studiului o constitue datele Ministerului Afacerilor Interne, Departamentului Instituțiilor Penitenciare al Republicii Moldova, Biroului Național de Statistică, datele şi evaluările organizațiilor internaționale (ONU, UNICEF, UNDP, BM, OMI ş.a.), datele centrelor sociologice, rezultatele investigațiilor sociologice efectuate de savanții sociologi, criminologi, psihologi –utilizate în lucrare în mod comparativ. Totodată, la descrierea lucrării s-a ținut cont de orientările programelor naționale şi internaționale, materialele conferințelor naționale şi internaționale în domeniile vizate, buletinele informative şi rapoartele ONG-lor (Institutul de Reforme Penale, Institul de Politici Publice, L.A.D.O. Moldova, CRRAS etc.), informația curentă din sursele mass-media, actele legislative din domeniu etc.

Noutatea ştiințifică a lucrării rezidă în următoarele:

- Elucidarea, prin diverse metode obiective şi subiective, a spectrului de factori socio-economici şi psiho-sociali care generează devierea conduitei spre delincvență şi răspândirea acesteia în rândurile tinerilor în condițiile de criză socio-economică, transformărilor sociale, creşterii şomajului, sărăciei, lipsei oportunităților de angajare, mobilității în masă a populației, în special a segmentului tânăr, „exploziei" parazitismului social (alcoolism, prostituție, droguri) etc.
- Relevarea *sintezei comparative a diferitor grupuri de tineret* din țară, vizând atitudinile față de orientările valorice, problemele şi caracteristicile lor la etapa actuală.
- Delimitarea, prin investigația complexă din mediul penitenciar inițiată şi efectuată de autor, a *tipurilor comportamentale şi caracteristicilor de personalitate specifice segmentului tânăr delincvent încarcerat,* precum şi a conexiunii directe a acestora cu influența mediului impus.
- Elucidarea conexiunii indispensabile care există în prezent între *factorii sociali-determinanți*, *delict, reacția socială* şi *măsurile de prevenire* şi *control*, studiul fiind notabil prin compararea percepțiilor diverselor grupuri sociale de tineret (tineri delincvenți judiciarizați, categoria tinerilor în general, studenți) şi a experților din domeniu.
- Aprecieria documentată făcută asupra experienței de implementare în republică a măsurilor alternative la detenție, fortificare a capacităților instituționale şi umane în reformarea justiției penale, inclusiv dezvoltarea sistemului justiției juvenile şi administrarea ei în comunitate, relevând şi gradul de deschidere a populației spre un sistem sancțional restaurativ şi perceperea perspectivelor de anihilare a comportamentului delincvent.
- *Evaluarea cantitativ-calitativă a modalităților de reflectare şi mediatizare a problematicii devianței ca fenomen social*, a formelor sale - inclusiv *delincvența din rândul tinerei generații*, spectrul abordărilor analitico-problematice din domeniu etc.
- Identificarea complexului de probleme din domeniu şi respectiv elaborarea propunerilor privind intervențiile necesare în promovarea activităților de prevenire instituționalizată a conduitei delincvente,

perfecționarea politicilor publice orientate spre tineret şi implementarea unui sistem de justiție restaurativă direcționat pe reinserția socială a minorilor şi tinerilor delincvenți.

Semnificația teoretică şi valoarea aplicativă a lucrării constă în contribuția la aprofundarea cunoştințelor teoretice din domeniul devianței prin definirea unor tendințe noi ale conduitei delincvente, manifestate de un contingent al tinerei generații şi al problemelor aferente acesteia, în elaborarea mecanismelor de studiere şi evaluare a delincvenței juvenile, precum şi a nivelului de percepere socială a complexității problematicii studiate, racordate la aspectele controlului social în condițiile reorganizării sociale, economice şi politice ale Republicii Moldova.

Reieşind din caracterul dinamic şi multiaspectual al studiului prezent, precum şi din necesitatea de a efectua concluzii teoretico-aplicative argumentate privind problematica delincvenței ce pătrunde în rândurile generației tinere din republică, lucrarea prezintă propuneri orientate spre atenuarea fenomenului studiat, perfecționarea şi dezvoltarea unei strategii multilaterale coerente în prevenirea şi reducerea numărului tinerilor delincvenți în condițiile actuale.

Rezultatele cercetărilor pot fi utilizate în diverse domenii: în analiza sociologică şi prognozarea situației criminogene din țară; în elaborarea politicilor sociale şi de drept, a programelor de profilaxie, prevenire şi luptă cu delincvența minorilor şi tinerilor şi de asemenea, în procesul didactic şi de instruire, servind drept conținut pentru cursurile universitare în predarea sociologiei devianței şi a comportamentului deviant, sociologiei tineretului, sociologiei educației, precum şi în predarea unor compartimente ale asistenței sociale ce țin de reinserția socială a minorilor şi tinerilor aflați în conflict cu legea.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele şi concluziile de bază, recomandările şi propunerile privind prevenirea comportamentului delincvent în rândul generației tinere, implicarea comunității şi perfecționarea sistemului de resocializare a infractorilor şi reintegrare a persoanelor fost judiciarizate sunt reflectate de către autor în 19 articole ştiințifice publicate în diverse reviste, culegeri, manuale. Unele teze cuprinse în studiul dat au fost expuse şi aprobate în cadrul conferințelor teoretice şi ştiințifico-practice naționale (*„Asistența socială şi justiția juvenilă: modalități de cooperare şi integrare”, 2005, ş.a.*) şi internaționale *(„Învățământul superior şi cercetarea – piloni ai societății bazate pe cunoaştere”, 2006; „Integrarea europeană: filosofie, politică, cultură”, 2005; „Filosofia, sociologia, politica şi tânăra generație”, 2003 ş.a.*), care au luat în dezbatere problemele ştiinței şi practicii sociologice. Concluziile şi recomandările esențiale ale lucrării au fost expediate organelor de resort (Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației şi Tineretului al RM). Totodată, rezultatele studiului teoretico-metodologic au fost utilizate în predarea temelor respective, de către autor, la cursurile universitare „Sociologie generală”, „Metodologia cercetării sociologice” şi „Sociologia devianței”, desfăşurate în cadrul Universității de Stat din Moldova.

Structura şi volumul lucrării. Teza conține următoarele compartimente: introducere, trei capitole structurate în 10 paragrafe, concluzii şi recomandări, lista bibliografiei selective, anexe şi adnotări în limba română, rusă şi engleză.

Cuvinte-cheie: devianță, delincvență, anomie socială, patologie socială, probleme sociale, ordine socială, normalitate, dezorganizare, tineret, orientări valorice, inechitate socială, delincvență juvenilă, comportament delincvent, personalitatea infractorului, criminalitate, resocializare, reintegrare socială, sistem motivațional, reformă penală, sistem sancțional-penal, justiție juvenilă, justiție restaurativă, pedepse alternative, probațiune, administrarea justiției în comunitate etc.

CAPITOLUL I Fundamente teoretice în cercetarea delincvenței

1.1. Dinamica interpretărilor metodologico-conceptualiste asupra devianței: interferențe şi delimitări

În explicarea problematicii comportamentului delincvent al unor tineri nu putem omite analiza reflectărilor teoretice privind fenomenul devianței în general, deoarece în arealul său de cuprindere delincvența este un segment aparținător. Analizând concepțiile circumscrise obiectului prezentei lucrări, în literatura de specialitate delimităm o multitudine de noțiuni fundamentale care se interpătrund: *devianță, problemă socială, anomie, patologie, delincvență, criminalitate, conflict, normativitate, conformism* etc. Toate aceste concepte derivă dintr-o noțiune mai generală – *ordinea socială*, şi de-asemenea toate sunt corelate şi coordonate de caracterul *comportamentului uman*, de forma pe care o preia *acțiunea indivizilor în societate* şi de *raportul* acestora la *sistemul de valori*.

În prezenta analiză plecăm de la afirmația că devianța are o arie mult mai largă decât delincvența, criminalitatea sau infracționalitatea deoarece, *pe lângă încălcările legii penale, ea include şi toate deviațiile de la comportamentul acceptat şi dezirabil*.

Instabilitatea puternică a ariei normativității, caracteristică perioadelor marilor tulburări şi frământări sociale (specifice şi etapei la care se află societatea noastră), şi urmată de sporadicitatea orientărilor valorice are drept consecință manifestări ample *deviante*. În literatura de specialitate vizavi de acest concept se operează şi cu termeni precum: *forme patologice, anormale, anomice, imorale* etc., definițiile cărora, în principiu, sunt foarte apropiate după sens, iar pentru unii sociologi chiar identice. Dacă suprapunem interpretările conceptuale ale acestor noțiuni se evidențiază imperativul ce le caracterizează – *abaterile de la ordinea socială.* Deseori, atunci când un individ violează norma ce defineşte o situație dezirabilă, el este perceput ca un "străin", ca un individ periculos, numit, în general, *deviant,* iar dacă norma are şi o conotație juridico-penală, acesta este numit, print-un concept mai concret – *delincvent*.

În analiza noastră *interpretarea conduitei delincvente* preluate de unii minori şi tineri, *este strâns legată de interpretarea largă a câmpului social*: varietățile devianței în general, dar şi a delincvenței ca o componentă a sa, pot fi influențate de elemente strict psihologice, însă cauzalitatea şi determinarea sunt de natură socială. *Delincvența* este un fenomen a cărui înțelegere necesită luarea în considerare a trei elemente: *individul* care încalcă legea, *actul* care constituie această infracțiune şi *circumstanțele* care conduc la comiterea ei. Examinând lucrările criminologiei moderne, vom vedea că teoriile asupra delincvenței diferă mereu în funcție de poziția luată şi de accentul pus pe unul din aceste elemente. În opinia noastră şi în raport cu scopul urmărit în lucrarea de față este necesar de a include în structura prezentată un al patrulea element – *reacția* şi *perceperea socială* a problematicii studiate – deoarece

indică gradul de evaluare, conştientizare şi participare la diminuarea riscurilor pe care le presupune delincvența ca problemă socială.

Pentru a evita unele confuzii ce pot apărea la nivel conceptual în cadrul prezentei lucrări, ținând cont de faptul că atât în limbajul comun cât şi în cel ştiințific delimităm suprapuneri frecvente a câmpului semantic al delincvenței cu cel al termenilor devianță şi criminalitate, *studiul euristic asupra fenomenului de delincvență* nu poate fi conceput fără explicarea raportului dintre o serie de concepte interdependente: *normal* şi *deviant*; *ordine şi dezordine; logic şi irațional în acțiunea umană.* Toate aceste forme, ce există în orice societate, au interesat mult sociologii, încercând să explice: (1) cauzele existenței unor astfel de binoame în societate; (2) diferențele dintre elementele acestora; (3) necesitatea dezvoltării lor în determinismul social. Deseori în explicarea raportului dintre *normal* şi *deviant (anormal* sau *patologic),* în literatura de specialitate, se face analogie cu starea de *sănătate* şi de *boală* a organismului uman (*Durkheim E.,* [6, p.102-104], *Elder W., Smith S.* [7, p.31-37], *Thomas W.I., Znaniecki Fl., Cooley Ch., Mckay H.D., etc.* [7, p.38-42]).

Ordinea socială, dublată de o ordine *juridică* – alcătuită dintr-un sistem ierarhizat de norme şi prescripții legale – este *factorul reglator al diversității de acțiuni, scopuri şi comportamente individuale integrate în macro şi micromediul social.* Conchidem astfel, că nici o *acțiune umană nu posedă autonomie absolută,* ci devine elementul unui sistem în care orice comportament rațional este clasificat ca un răspuns semnificativ în raport cu o situație din viața comună.

Ordinea socială este şi premisa *normalității* în societate. Dacă ar fi să aruncăm o privire asupra conceptelor filozofice referitoare la *normalitatea* vieții umane, am găsi o variată gamă discursivă. Totuşi, în opinia noastră, explicațiile date de marii filosofi (*Socrate* [8, p.23], *Platon* [8, p.54], *Aristotel* [8, p.72], *Decartes* [8, p.127], *Kant* [8, p.197], *Kierkegaard* [8, p.315] ş.a.), au în comun diverse particularități care pot fi generalizate într-o definiție: *normalitatea este acțiunea gândită a individului şi rezultatele acesteia care nu trec de hotarele binelui*. Normalul se referă atât la individ, cât şi la relațiile lui cu semenii, relații din care iau naştere toate domeniile socialului, economicului, politicului etc. Majoritatea autorilor moderni conferă noțiunii de *normalitate* dimensiuni comunitare măsurabile prin nivelul de adaptare social-comunitară, în funcție de nivelul economico-social şi cultural. De-a lungul dezvoltării teoriilor explicative a coduitelor anomice, termenul *normal* a fost atribuit uneori ciclului „calm" de viață ca „*viață normală*", alteori a făcut sugestii la *„oamenii uitați"* sau în exprimarea recentă *„majoritatea liniştită"*. Pentru unii teoreticieni ai patologiei sociale *normalitatea* era deseori identificată cu termeni ca: *echilibru*, *armonie*, *stabilitate* sau *consecvență*. În unele secvențe *normalitatea* era simplu redusă la o tautologie: *„normal este normal ce este normal"*.

Analiza aparatului conceptual al lucrării nu permite să facem abstracție de termenul *patologie socială*, deoarece în explicarea devianței, cât şi a delincvenței, aceste concepte apar fie ca practic

identice, fie ca nişte completări. *Devianța* este definită ca un tip de comportament ce se opune celui convențional sau conformist şi constă într-un conflict normativ cu standardele societății. Ea semnifică o conduită reactivă, o formă de reacție față de schimbările sociale. La rândul său, *patologia socială* contrazice imperativele normelor şi corespunde unor condiții rare, existente în societate [6, p.66]; împiedică funcționarea normală şi dezirabilă a organismului social [7, p. 31]; desemnează *tendința oricărui grup elementar de a crea o distanță între normele particulare şi cele generale* [9, p.49]; cuprinde *totalitatea fenomenelor care sunt aparent inconsecvente cu interesele de bază ale societății şi determină structurile şi funcțiile anormale şi nesănătoase*; presupune *neadaptarea individului la relațiile sociale*. În linii generale normalul şi patologicul sunt două fețe ale unui complex funcțional care explică procesul schimbării sociale.

Este ştiut că orice societate s-a confruntat în cursul timpului şi se confruntă, în continuare, cu multiple probleme sociale, definite astfel în funcție de normele, valorile şi interesele diferitelor grupuri sociale. Raportându-ne la tematica abordată în lucrare, putem face următoarele afirmații: (1) prin esența sa *devianța* este o problemă socială, care afectează ordinea şi exigențele conformismului social, punând în pericol valorile ocrotite de lege prin manifestarea formelor sale: *violență, delincvență, criminalitate, delincvență juvenilă* etc.; (2) totodată, la răspândirea acestor fenomene contribuie şi multiple probleme sociale, care perturbă puternic echilibrul social: *probleme care amenință bunăstarea economică a membrilor societății* (sărăcia, şomajul, inegalitatea socială), *probleme care amenință bunăstarea fizică, psihică şi socială a colectivității umane* (alcoolismul, narcomania, boli psihice etc.); *probleme care au ca efect discriminarea indivizilor* (inegalitatea în funcție de sex, vârstă etc.).

Conchidem că noțiunea de *problemă socială* are un caracter mai larg decât conceptul de *devianță* şi *delincvență* în măsura în care interpretarea violărilor normative reprezintă numai un subdomeniu ştiințific al unui domeniu mai larg. În unele surse ştiințifice [10, p.171-184; 11, p.7-21; 12, p.4-12] *problemele sociale* înlocuiesc prin sensul său *dezorganizarea, anormalitatea, iraționalul, patologicul*, etc. În interpretările reprezentanților sociologiei problemelor sociale (sociologii americani *Coleman J., Cressey D., Fuller R., Henslin J., Levine A*., şi alții), încălcarea normelor morale ale societății produce îmbolnăvirea ei manifestată prin: *perturbări, probleme sociale* şi respectiv *manifestări comportamentale delincvente.*

Figura nr.1 (I, 1.1)

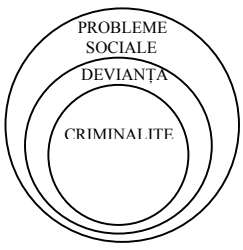

Sociologul american *Charles S.Suchar* indică interdependența relațională dintre aria *problemelor sociale* cu perimetrul *devianței* şi al *criminalității (Figura nr.1 (I, 1.1))*. Desigur, această delimitare apare necesară întrucât precizează faptul că nu toate problemele sociale implică abateri de la norme, iar criminalitatea este inclusă în sfera devianței, întrucât presupune un anumit tip de abatere de la normă, cea în raport cu normele penale. Dar apare, aici, problema stabilirii locului conceptului de

delincvenţă, având în vedere utilizarea frecvent întâlnită a noţiunii în literatura de specialitate întru explicarea încălcărilor normelor sociale sancţionate penal, raportându-ne de asemenea şi la obiectul de studiu al lucrării prezente.

Nu pretindem să facem o analiză exhaustivă a conceptelor de *devianţă, delincvenţă*, *criminalitate,* deoarece fiecare definiţie este o exprimare succintă a viziunii unui sau altui cercetător, dar ne raliem la opinia exprimată de unii autori [13, p.8-16], care pun la baza distincţiei dintre aceste concepte *criteriul normativului juridico-penal*. În limbajul comun, cât şi în cel ştiinţific, câmpul semantic al conceptului de *delincvenţă* deseori se suprapune cu cel al termenilor *devianţă* şi *criminalitate.* Totodată, în literatura de specialitate constatăm mai des, că termenul de criminalitate este identificat şi/sau înlocuit de termenul: delincvenţă, infracţionalitate sau devianţă socială penală, considerate a fi sinonime.

În accepţiunea noastră, precum şi în contextul prezentei lucrări în ansamblul formelor de *devianţă* se include şi *delincvenţa* care, cuprinde totalitatea delictelor şi crimelor considerate pe plan social (unde *delictul* este un act nepermis de lege şi sancţionat printr-o pedeapsă corecţională, iar *crima* - o violare a legii penale, dar şi cea mai gravă infracţiune din infracţiunile aduse legii), şi care respectiv include în înţelesul ei atât *criminalitatea* (totalitatea faptelor criminale considerate într-o societate), cât şi contravenţiile şi chiar unele acte de încălcare a normelor morale. Această constatare este efectuată şi în raport cu opinia cercetătorului român *Em.Stănişor* care, printr-o raportare obiectivă a noţiunilor, critică limitele puse în definirea comportamentului delincvent (desemnat ca încălcări ale normelor juridico-penale), întrucât omit studiul unor aspecte importante, în special al *delincvenţei juvenile* cum ar fi faptele dezincriminate sau în curs de dezincriminare: cerşetoria, vagabondajul, prostituţia sau cele săvârşite de minorii ce nu au vârsta de răspundere penală [13, p.10]. Revenind la schema propusă de *Charles S.Suchar* îndrăznim să facem unele completări ce ne-ar permite să vizualizăm mai clar interdependenţa dintre conceptele: *devianţă – delincvenţă – criminalitate*. *(vezi Figura nr.2 (I, 1.1))*

Figura nr.2 (I, 1.1)

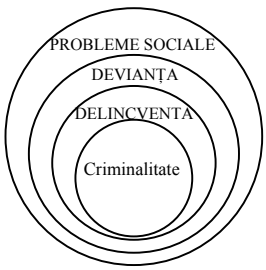

Analizând teoriile referitoare la interpretarea comportamentului deviant, putem estima o idee comună: *devianţa nu este doar prezentă sau absentă în anumite conduite, ea constituie produsul unui proces mai complex, care include deseori şi reacţia din partea grupului sau a societăţii faţă de un astfel de comportament.* Toate actele, modurile de a fi a diferitor persoane, conduita mai mult sau mai puţin deviantă, arată că nu există criterii sau reguli valabile pentru toate societăţile în baza căror să fie stabilite hotarele ferme între ceea ce este normal şi deviant. Ca exemplu, este reacţia diferită a ţărilor faţă de homosexualitate şi lesbianism. Aceasta se motivează prin faptul că în fiecare societate există norme şi valori diferite, modele (standarde) culturale distincte pentru mai multe grupuri ale ei, de aceea şi conduitele indivizilor pot fi interpretate diferit. Astfel, raportat la *principiul relativismului cultural,* atât conceptul de *normalitate,* cât şi cel de *devianţă*, este relativ. În

cursul dezvoltării sale, orice societate se confruntă cu manifestări de *devianță***,** căci nici un individ nu se supune şi nu se poate supune tuturor restricțiilor normative ale unei colectivități sau grup social. Ne raliem la aprecierea dată de *Durkheim E.,* precum că nu se poate concepe sau imagina "o societate de sfinți, un schit exemplar şi perfect" [6, p.89].

În funcție de modul în care sunt înglobate şi explicate evenimentele şi circumstanțele generatoare sau favorizante de comportamente deviante şi, în special, al celor delincvente, teoriile din domeniu se clasifică în mai multe categorii:

- ***teoriile criticiste*** – se axează pe analiza unui spațiu social cultural şi istoric foarte vast, pe analiza structurilor de clasă şi înglobează, în primul rând, *teoriile marxiste* asupra devianței şi marginalizării. Conform acestora - *devianța* este, în majoritatea cazurilor, opera unor persoane provenite din păturile inferioare ale societății. Din perspectiva marxismului, rezultă că producerea socială a delincvenței, ca formă a devianței, creşte odată cu evoluția formelor de acumulare a capitalului, restructurările economice sporind populațiile „cu probleme" prin pauperizarea absolută a maselor muncitoreşti [7, p.132-133; 14, p.83-88]. Aplicând principiile interpretării marxiste, *Stiven Spitzer* (1975) introduce elementele unei teorii critice a infracțiunii. În opinia sa devianța este *reflexul inegalității* existente în cadrul raporturilor sociale, iar preluarea comportamentului delincvent este determinată de o serie de factori: intensitatea represiunii exercitate de instituțiile sociale, utilitatea economică a populației „cu probleme", eficacitatea controlului difuz exercitat de instituțiile civile etc.
- ***teoriile pozitiviste*** **–** includ *teoriile biologice*, *psihologice* şi cele *sociologice*, axându-se pe legătura între segmentele particulare, de obicei, instabile şi deficitare ale existenței umane, ce declanşează comportamente delincvente (acestea vor fi analizate mai detaliat pe parcursul actualului paragraf, precum şi în paragrafele 2.1 şi 2.2);
- ***teoriile de orientare bio-antropologică,*** care stabilesc corelații de determinare între diferite particularități bio-fizio-antropologice şi moduri de comportament delictual. În cadrul acestei categorii se încadrează *teoria endocrinologică a criminalității, teoria stării de pericol, teoria criminologiei clinice, teoria cromozomială,* etc. Cea mai celebră, şi totodată cea mai criticată şi aspru contestată, este „teoria criminalului înnăscut" expusă de către *Cesare Lombroso* în 1876 care conchide că *delincventul ar fi o specie particulară a ființei umane* uşor de recunoscut după anumite atribute fizice, transmise ereditar [15, p.11]. Punând la baza teoriei sale determinismul biologic, autorul susține că: răufăcătorul moşteneşte trăsături care fac din el un individ rămas aproape în sălbăticie, atunci când nu este atins de degenerescență psihică [15, p.12-40]. Printre adepții teoriilor bio-antropologice, îl putem numi şi pe psihiatrul britanic *Charles Goring* (1913) care, deşi contestă teoria înaintată de *Lombroso* constatând că nu există diferențe fizice esențiale între criminali şi necriminali, o înlocuieşte cu *teoria eredității*,

acordând un rol important moştenirii comportamentului social; *Sheldon W.* (1949) cu concepțiile despre „tipul anatomic", descriind criminalul ca fiind un mezomorf (musculos şi atletic); soții *Glueck* (1950), după părerea cărora mezomorfii au un tip de personalitate care i-ar putea împinge la acte criminale; etc. Constatăm că, de cele mai dese ori, critica adusă acestor teorii reflectă lipsa raportului cu mediul social, departajarea influenței pe care-l poate avea asupra conduitei umane.

- ***teoriile de orientare psihologică*** – pun într-o legătură strictă particularitățile psihice, înnăscute şi chiar cele dobândite ale personalității umane în desfăşurarea unor comportamente delincvente. Unele din ele au sugerat că în cadrul unei minorități de indivizi se dezvoltă o personalitate imorală sau psihopată. De exemplu, *teoria personalității criminale*, elaborată de *Pinatel J*, susține că există un "nucleu" criminal corelat cu aptitudinile fizice şi intelectuale specifice criminalului, aici individul nu poate fi plasat decât în zona psiho-patologicului, iar tehnicile de intervenție sunt cele de tip medical.

Evantaiul *teoriilor sociologice* despre conduitele deviante şi cauzalitatea lor, în explicațiile sale fac trimitere, în special, la *problematica delincvenței* deoarece prezintă cele mai grave repercursiuni asupra ordinii sociale şi juridice. Premisele constituirii teoriilor despre devianță rezidă în ideea "contractului social" invocată de către cunoscutul filosof englez *Thomas Hobbes*. Filosoful introduce pentru prima dată în centrul reflecției sociale noțiunea de "ordine socială". Conflictul dintre: (1) *raționalitatea acțiunii*, ce ține de individ şi alegerea celor mai bune căi şi mijloace de realizare a scopului, şi (2) *raționalitatea societății umane*, ce include necesitatea de cooperare a indivizilor – generează ceea ce *Hobbes Th.,* numea *„războiul tuturor contra tuturor"* [16, p.31-33], o stare ce compromite ordinea socială. Soluția dată de *Hobbes Th*. – necesitatea „contractului social" – a adus în centrul atenției importanța participării indivizilor la edificarea propriei ordini sociale, astfel încât exigențele acesteia să corespundă propriilor valori şi aspirații.

Pornind de la aceste idei, reflecțiile ulterioare în istoria sociologiei se departajează treptat în două paradigme teoretice fundamentale, ce au conturat problematica delincvenței ca ramură sociologică distinctă. După cum menționează sociologul român *Rădulescu S.*, acestea sunt:

a) ***paradigma conflictului*** numită şi a coerciției, care pune la baza *ordinii sociale* autoritatea regulilor şi sancțiunilor impuse de factorii de putere din societate, ceea ce inevitabil produce unele conflicte.

b) ***paradigma consensului*** sau integrării, care explică *ordinea socială* prin participarea indivizilor la un set de valori comune, ce permit coordonarea acțiunilor individuale generând veritabila socialitate a ființei umane.

Majoritatea teoriilor din domeniu pot fi clasificate în funcție de apartenența lor la una din aceste paradigme. În opinia adepților *paradigmei integrării (Durkheim E.*, *Weber M., Pareto V.*, *Parsons T.* şi mulți alți sociologi), valorile ce orientează acțiunile indivizilor, asimilate prin intermediul procesului de socializare, sunt mult mai eficace în asigurarea ordinii sociale decât normele impuse de factori coercitivi,

instituționalizați. Teoreticienii acestei paradigme axează în concepțiile lor relația dintre **raționalul** şi **iraționalul** acțiunii umane şi **ordinea socială**, relația dintre *normă, normalitate* şi *anomie*. În baza abordărilor date de către reprezentanții paradigmei consensului conchidem că *ordinea socială echitabilă este determinată de eficacitatea asimilării valorilor sociale de către fiecare membru al societății*.

Pentru *Max Weber*, sociolog german, *valoarea* este premisa fundamentală a ordinii sociale, *raționalitatea* - singurul criteriu obiectiv de apreciere a acțiunii, iar *iraționalitatea* include motivațiile valorice ale indivizilor opuse eficienței şi eficacității [17, p.136-146]. Spre deosebire de *Weber M.*, care pune la bază acțiunile economice considerate a fi de esență absolut raționale, deoarece pentru realizarea lor, „homoeconomicus" – omul dominat de exigențele respectării raționalității – trebuie să aleagă cele mai bune şi eficiente mijloace, modelul teoretic elaborat de *Vilfredo Pareto* se bazează pe "homosocialis" (omul social), care poate acționa şi sub dominația unor reacții emoționale sau tendințe nonraționale abătându-se de la indicațiile normelor. Diferențiind acțiunile *logice* de cele *nonlogice* prin prezența şi respectiv absența corespondenței între mijloace şi scopuri [18, p.252], *Pareto V*. conchide că *o societate nu poate să funcționeze doar pe conduite logice şi acțiuni raționale, deoarece indivizii acționează, în primul rând, bazându-se pe sentimente şi interese personale.*

Aportul adus în dezvoltarea dinamică a conceptelor privind problematica conduitei indezirabile este indiscutabil în absența analizei ideilor ce aparțin ilustrului sociolog *Emile Durkheim.* Meritul savantului este raportat la paternitatea deținută în elaborarea unui model teoretic sociologic al devianței din perspectiva **anomiei**, în care schițează regulile de bază ale distincției dintre *normal* şi *patologic* [4, p.83], şi în care explică conduitele delincvente raportându-le la dereglările şi schimbările ce apar în structurile normative ale societății. Potrivit teoriei enunțate, consecințele negative generate de perioada de criză şi instabilitatea economică din ultimul deceniu statuează în societatea moldovenească o stare de *anomie* ca rezultat al pierderii caracterului orientativ al vechilor norme şi întârzierii apariției unor norme noi, mecanism care, după *Durkheim E.*, favorizează *devianța*. Totodată, ea nu prezintă o proprietate a comportamentului individual, ci este caracteristică unei structuri sociale definite prin dezorganizare şi conflict social [6, p.96-102]. Departajând anormalitatea de normalitate, precum boala se distinge de starea de sănătate, *Durkheim E.* afirmă ideea, ulterior supusă multiplilor critici, că *anomia* este o stare *normală*, însă, care se manifestă în forme *patologice*. Deşi aprecierea savantului privind normalitatea prezenței crimei în societate pare a fi şocantă, constatăm, totuşi, o explicație relevantă a autorului prin specificarea că normalul corespunde unor trăsături generale existente în societate, acesta fiind caracterizat prin oscilația în jurul unei *medii statistice* normale. Evidențiem că devianța apare la *Durkheim E.* echivalentă cu criminalitatea şi conduita delincventă, fiind totodată identificată cu noțiunea de *anormalitate* sau *patologie*.

Explicațiile manifestărilor delincvente a unor membri ai societății îşi găsesc fundamentul şi în cadrul teoretic al sociologiei americane, prezentând atât o serie de asemănări, cât şi deosebiri față de sociologia europeană. Asemănarea se relevă prin semnificația atribuită devianței drept o conduită de reacție la schimbările intervenite în trecerea de la societatea de tip preindustrial la cea industrială. Deosebirea, însă, constă în preocupările diverse ale sociologilor întrucât: (1) europenii atrag atenția asupra aspectelor teoretice ale relației dintre schimbarea vechii orânduiri sociale şi caracterul irațional al acțiunii umane; (2) iar americanii se orientează spre aspectul practic al elaborării soluțiilor empirice ale problemelor sociale generate de procesele de modernizare. Dacă în sociologia europeană comportamentul deviant, în general, este evaluat în mod natural fără prejudecăți de valoare, atunci în sociologia americană acest comportament este apreciat ca fiind imoral şi incapabil să se conformeze constrângerilor etice ale societății.

Numită în literatura de specialitate şi *sociologie a problemelor sociale* [7, p.3], orientarea sociologilor americani are drept obiect de studiu o serie de fenomene care afectează indivizii şi structurile sociale. Printre construcțiile teoretice asupra devianței, dezvoltate de-a lungul acestui secol, evidențiem următoarele interpretări şi modele: (1) teoria patologiei sociale; (2) teoria dezorganizării sociale (transmisia culturală); (3) teoria anomiei; (4) teoria funcționalismului; (5) teoria conflictului valoric; (6) teoria „etichetării".

Teoria *patologiei sociale* explică schimbarea socială şi varietatea categoriilor umane ca *insucces* şi *neadaptare personală*, iar *imoralitatea* indivizilor este apreciată ca fiind generatoare a problemelor sociale. Un alt punct de vedere întâlnim, însă, în teoria *dezorganizării sociale*, atribuită *Şcolii Sociologice de la Chicago,* care susține că procesele de modernizare provocă *dezorganizare socială* care apoi generează *probleme sociale* [19, p.21].

Cel mai reprezentativ sociolog american, *Merton R.,* contrar conceptualizării lui *Durkheim E.,* susține că *anomia* este echivalentă cu *dezorganizarea personală* a individului alienat, produsă ca urmare a dezorientării individuale normative, a conflictului existent între libertatea personală şi normele sociale care baricadează această libertate. În teoria propusă, *Merton R.* identifică conceptele *anomie – devianță – delincvență*. Evocând şansele inegale ale indivizilor la mijloace legitime pentru a-şi atinge scopurile, sociologul constată tendința acestora de a le ignora sau încălca, alegând alte mijloace mult mai eficace, dar ilegitime. În opinia autorului tensiunea creată provoacă o stare de *anomie* - o *„absență a normelor"* [19, p.22-26], care produce o încetinire a proceselor de integrare şi respectiv "*moduri de adaptare la anomie*" preluate de indivizi: *conformitatea, inovația, ritualismul, evaziunea, răzvrătirea.* Tabloul lui *Merton* permite diferențierea conduitelor anormale în funcție de apropierea lor mai mare sau mai mică de una dintre extremitățile (scopuri şi mijloace) circumscrise de un mod de adaptare.

Multiplele încercări de a rafina teoria mertoniană *(Robert Dubin, Richard A.Claward, William Simon, Jhon G.Gagnon* şi alţii) nu reuşesc să evite deficienţele acesteia, şi anume: presupunerea greşită că mijloacele ilegitime şi formele de devianţă au un caracter universal; tendinţa de uniformizare a aspiraţiilor pentru toate straturile şi categoriile sociale; negarea evidenţei că infracţionalitatea este specifică tuturor acestor straturi şi categorii. În contextul prezentei lucrări, împărtăşim opinia că în realitate *devianţa are un caracter relativ*, *care face ca fiecare societate să aibă indivizi devianţi caracterizaţi de un profil distinct.*

În totalitatea reformulărilor critice ale modelului teoretic mertonian una dintre cele mai cunoscute interpretări asupra relaţiei dintre anomie şi devianţă este cea a lui *Parsons T.* [20]. Sociologul constată că conformarea indivizilor cu normele şi mijloacele instituţionalizate, determinată atât de presiunile externe ale controlului social, cât şi de presiunile interne ale constrângerilor interiorizate prin intermediul procesului de socializare, face ca *devianţa* să apară doar ca o stare potenţială şi nu ca o realitate obiectivă [21, p.28]. Paradigma funcţionalistă caută sursele devianţei la nivelul structurilor sociale deficitare, propunând ulterior o formulare alternativă: *devianţa nu este doar integrală pentru societate, dar necesară pentru existenţa sa* [7, p.87-119]. Această controversă are la bază câteva prezumţii: 1) devianţa este un fapt social persistent în toate societăţile; 2) din moment ce toate componentele sistemului social interrelaţionează, devianţa bine controlată este, astfel, o forţă componentă care contribuie la funcţionarea acestui sistem unitar; 3) devianţa prevede un mecanism de echilibru care stabilizează ordinea socială existentă şi defineşte hotarele „binelui" şi a „răului". Astfel, explicaţiile de mai sus impun concluzia că fără devianţă ar fi imposibilă specificarea *normalităţii*.

Un interes deosebit în cadrul prezentei lucrări atribuim *teoriei asocierii diferenţiale* enunţată de către *E.Sutherland*, prin afirmaţia că: *conduita delictuală nu este înnăscută şi nici nu rezultă din dispoziţii psihologice dobândite* - comportamentul criminal *se învaţă* în contact cu alte persoane printr-un proces de comunicare [13, p.11; 14, p.100-103]. În sprijinul acestei concepţii prezentăm şi datele cercetărilor din mediul impus infractorilor tineri (penitenciarul), care evocă o opinie acceptată de marea majoritate a deţinuţilor: *pe măsura contactului cu indivizi delincvenţi* - relaţie inevitabilă în mediul penitenciar - *experienţa criminală se completează cu noi cunoştinţe*.

În conceptualizările sale, *Sutherland E.*, face, deja, o încercare de departajare a noţiunii *devianţă*, de conceptele *delincvenţă* şi *criminalitate*. Având importante implicaţii practice şi teoretice, *concepţia asocierii diferenţiale* justifică posibilitatea de a remedia *delincvenţa*, fiind suficient să influenţăm condiţiile care favorizează sau defavorizează contactul indivizilor cu concepţii negative asupra legalităţii în vigoare.

Contribuţii la interpretarea teoretică a delincvenţei au şi *orientările fenomenologice* în sociologie, care adoptă perspective tot mai critice asupra realităţii sociale apropiindu-se de tradiţiile sociologiei

europene. Se consideră că fenomenologii aduc două idei în sociologia devianței: 1) *lumea devianților este similară celei convenționale*; 2) *nici un act nu este, prin el însuşi, deviant, ci este definit ca atare doar ca urmare a interacțiunilor sociale în cursul cărora indivizii reacționează față de conduitele altor indivizi*, care nu seamănă cu cele ale majorității, *etichetându-le* ca fiind deviante. Noua teorie propune conceperea *devianței* ca fiind *produsul reacției sociale* [7, p.226; 14, p.127-129].

Ideea că un act nu devine o încălcare decât atunci când face obiectul unei *etichetări* a fost lansată de *Edwin Lemert* (1967). Criticând convingerea paradigmei mertoniene privind omogenitatea societăților contemporane, *Lemert E.* constată că *devianța* este un *produs al influențelor grupului în care sunt implicate atât valori colective, cât şi valori individuale* [19, p.50-52]. Delimităm aici ideea impusă de autor: nu devianța produce controlul social, ci din contra, controlul social creează devianța, procedurile controlului social fiind importante pentru a înțelege cum se realizează recunoaşterea devianților şi stabilizarea lor în rolul social care le este astfel conferit. Inversiunea operată de *Lemert* se rezumă în distincția pe care o face între *devianța primară* – faptul de a încălca o normă şi *devianța secundară* – recunoaşterea oficială a acestei încălcări de către o instanță desemnată în acest scop.

În contextul prezentei lucrări, unele aspecte ale *teoriei etichetării* îşi găsesc justifcarea atât în opiniile evocate de către deținuți cu privire la *posibilitățile mici de reintegrare în societate ca rezultat al stigmatizării acestor indivizi în conştiința comunității*, cât şi în *aprecierile sporadice ale tineretului în raport cu schimbarea infractorului ca rezultat al abandonării conduitei delincvente şi revenirii la un comportament dezirabil*.

Analiza dinamică a evoluției conceptelor sociologice ale devianței şi delincvenței, aspectelor, modelelor şi perspectivelor orientative, ne impune accentul asupra două sensuri: *delincvența* ca *domeniu specific şi important de studiu* şi *delincvența* ca *realitate socială interpretată de către sociologi*. În opinia noastră, multiplele fațete ale fenomenelor deviante, în general, şi a delincvenței, în particular, reflectă interesul continuu al sociologilor de a face față impactului schimbător al *problemelor sociale* şi al *dificultăților personale* ale timpului nostru.

Conchidem că, în încercarea de a explica formele devianței *teoriile cauzale* țin cont, pur şi simplu, de existența acestora şi încearcă să le explice etiologia pentru a contribui la eradicarea lor, semnalând patru factori: neadaptarea individului, concurența din grupul de egali, diluarea autorităților instituțiilor de control şi inegalitatea socială. *Teoriile comprehensive*, însă, încearcă să descifreze motivațiile conduitei anomice, plecând de la noțiunea de infracțiune şi precizând locul pe care îl deține reacția socială în definirea actului delincvent. Spectrul abordărilor creşte odată cu înaintarea în timp, astăzi fiind concentrate în: sociologia comportamentului deviant, criminologie, psihologia comportamentului deviant, deviantologie etc.

În prezent, fenomenele deviante îşi intensifică aspectele ce ar fi trebuit, în primul rând, să rămână la un nivel cât mai mic - *delincvența juvenilă, marginalizarea tinerilor, "copiii străzii", narcomania* etc. Complexitatea comportamentului delincvent preluat de unii tineri, nu poate fi studiată în afara problematicii devianței ca fenomen social şi, desigur, fără înțelegerea aprofundată a conceptelor din domeniu, analizate anterior. Conexiunea acestora ne dezvăluie prezența *socialului* şi *individualului* în semnificația fenomenului *delincvenței* din rândul generației în devenire, în contextul prezentei lucrării atenția fiind îndreptată, în special, spre caracterul său socio-penal.

Astfel, în compartimentele ce urmează, urmărim intercalarea *perspectivei sociale*, deoarece ne permite să înțelegem semnificația globală a fenomenului studiat, oferind informații despre schimbările sociale profunde care întrețin acest fenomen şi sprijinind formarea unei atitudini realiste cu privire la posibilitățile de diminuare şi *perspectivei individuale*, care ne trimite la variabilele de personalitate ale actorilor sociali, la experiențele lor sociale şi la resursele lor personale.

1.2 Specificul metodologiei sociologice de studiere şi evaluare social-cauzală al comportamentului delincvent în rândul tineretului

Studierea celei mai mobile categorii sociale – *tineretul* – totdeauna a stat în atenţia cercetătorilor. Evaluarea problemelor cu care acesta se confruntă, a tendinţelor noi în dezvoltarea generaţiei, multitudinea de aspecte pe care le presupune respectiva categorie de vârstă solicită nu doar o structură instituţională adecvată dar şi un mod de abordare cât mai corespunzător.

Metodologia cercetării fenomenului de delincvenţă juvenilă este considerat de către cercetători [28, p.82-91; 29, p.51-59] cel mai important domeniu al practicii sociologice şi criminologice, deoarece de concluziile evaluative ale acesteia depinde, în cea mai mare măsură, conturarea unor direcţii de acţiune pentru prezent şi viitor.

În analiza noastră plecăm de la studiul dinamicii reflectărilor prezentate de cercetătorii autohtoni, care direct sau indirect s-au referit la problema delincvenţei, a formelor ei, inclusiv delincvenţa juvenilă, şi coraportul acestora cu structura socială a societăţii, la politicile de control, prevenire şi tratament etc. În Republica Moldova sunt semnificative, în acest sens, abordările prezentate de: *Florea C.*, *Gladchii Gh., Bujor V., Bejan O., Postovan D., Guţuleac V., Danii T., Blajco V., Ţurcanu N., Ulianovschi X.*, *Dolea I., Gherman M., Caraman I.* şi alţii. Deşi majoritatea publicaţiilor ştiinţifice ţin de domeniul jurisprudenţei, unii autori *Brânză S., Diaconu D., Ciobanu I., Gluhaia D.,* intercalează în studiile sale criminologice şi aspectul socio-cultural, valoric şi relaţional care poate determina comiterea unui act delictual.

O contribuţie importantă în sensul primelor *abordări sociologice* este cea a savanţilor *Timuş A.*, *Martâncik E., Klimenko V.,* prin elaborarea unor monografii [30; 31] ce prezintă rezultatul unor cercetării de lungă durată, fiind şi printre primele studii empirice în acest domeniu, în care, prin prisma opiniei publice, s-au abordat aspecte variate ale răului social numit criminalitate. Evaluarea sociologică a manifestărilor delincvente în rândul tinerilor a fost amplu abordată de către *Batcu I.* [32; 33]. Prin demersul metodologic vast iniţiat, savantul reuşeşte să identifice raportul dintre cazuistica socială şi dinamica comportamentală anomică a tinerilor în perioada anilor'80–90.

În general, studiul devianţei ca fenomen social complex şi întregul cortegiu de probleme pe care le presupune nu stă încă în atenţia comunităţii ştiinţifice autohtone. Dacă ne raportăm la devianţa socială ca obiect de studiu, o contribuţie modestă în literatura sociologică autohtonă este adusă de către *Isac O*. prin elaborarea lucrărilor *Sociologia Devianţei* şi *Conştiinţa colectivă şi patologia socială* [34], care cuprind o analiză teoretico-conceptuală din domeniu şi o abordare tipologică generală a formelor pe care le presupune devianţa socială. Tot aici este lesne de menţionat şi lucrarea *Sociologia Juridică. Îndrumar teoretic şi practic* [35], un rezultat al colaborării dintre profesorii şi cercetătorii din România *(Banciu D., Vlăduţ I.)* şi Republica Moldova *(Guţu Vl.Ch., Guţu D.),* care constituie un inventar categorial şi

conceptual al teoriilor din sociologia juridică (complementare sociologiei devianței), înglobând şi rezultatele unor cercetări empirice în domeniul jurisprudenței, dreptului penal şi civil etc.

În Republica Moldova sunt puține lucrări ce relevă fenomenul delincvenței generației în creştere, iar cele existente în mare parte abordează doar aspectul juridico-penal al acestei problematici. De altfel, publicațiile şi studiile ştiințifice în rândul cercetătorilor juriști primează în raport cu lucrările şi studiile empirice, ce ar reflecta opinia savanților sociologi din republică. Intensitatea reflectărilor ştiințifice a problematicii devianței din mediul tinerilor în societatea noastră, în special a formelor sale ce iau amploare: delincvența juvenilă, narcomania, migrația ilicită, traficul de ființe umane, copiii străzii etc., a crescut începând cu anul 2000. Desigur în perioada elaborării lucrării prezente au fost publicate diverse articole şi lucrări care elucidează, fie direct sau tangențional, problematica studiată. O analiză relevantă, realizată de autor, a surselor autohtone de specialitate permite să diferențiem câteva *categorii tematice* specifice problematicii delincvenței juvenile, care de cele mai dese ori se reflectă în studiile cercetătorilor juriști, sociologi, psihologi autohtoni, pe care le prezentăm în continuare.

Definirea delincvenței juvenile. Aspecte etiologice în preluarea conduitei delincvente. Sunt semnificative, în contextul tematicii abordate, lucrările şi publicațiile cercetătorilor *Timuş A., Bulgaru M., Pop O., Baciu G., Ciobanu I., Paşcu A.* şi alții. Prezentând în primul rând nişte abordări conceptuale generale ale delincvenței juvenile ca fenomen social şi ale teoriilor explicative din domeniu, unii autori reflectă şi o analiză statistică şi cauzală a aspectelor delincvenței contingentului minor din republică. Remarcăm că în ultimii ani au apărut studii orientate spre analiza sociologică şi psiho-sociologică a conduitei delincvente a minorilor şi tinerilor. Printre acestea menționăm lucrările: *Isac O., Rusnac S.*, *Fornea T., Grigoraş S.* şi ale altor autori. O atenție aparte în abordarea problematicii delincvenței în rândul tinerei generații au şi studiile cercetătorilor moldoveni: *Timuş A., Bulgaru M., Danii T., Malcoci L., Blajco V., Călcâi Gh., Comendant T., Milicenco S., Dilion M., Rîjîcova S.* şi alții, privind protecția socială a tinerilor, asigurarea posibilităților şi şanselor egale la educație şi adaptare la mediul social, dezvoltarea politicilor sociale eficiente în domeniul tineretului, perfecționarea mijloacelor de recuperare socială a tinerilor şi minorilor aflați în conflict cu legea şi a celor ce constituie grupa de risc etc. Unii cercetători criminalişti autohtoni: *Bujor V., Borodac A., Bâgău M., Sedleţchi I., Brânză S., Gladchi G.,* în funcție de problematica studiată, reflectă indirect şi unele aspecte ale devierilor normative ale contingentului tânăr.

Personalitatea infractorului minor şi *tânăr.* Studierea personalității infractorului, îndeosebi tânăr, are o importanță deosebită pentru o serie de discipline juridice şi sociopsihologice. În Republica Moldova o serie de publicații ştiințifice, notate de *Corcenco A., Coşleţ O., Crivenchi S., Cazacu L., Ciobanu I.* şi alți autori, abordează aspectele, structura şi specificul personalității minorului nonconformist. Un aspect important al studiilor respective prezintă abordarea personalității umane din

perspectiva implicării acesteia în profilaxia etiologiei şi profilaxia manifestărilor delictuale. Menționăm însă, că problematica respectivă necesită o reflectare mai amplă prin fixarea ei într-un spațiu concret social, economic, politic şi etnocultural. Totodată, determinarea specificului activității criminale a contingentului tânăr în Republica Moldova facilitează cunoaşterea personalității infractorului şi adoptarea deciziilor necesare de luptă cu el.

Aspecte ale răspunderii normative ale minorului. O analiză pertinentă a cadrului legislativ al răspunderii juridice a minorilor, a formelor acesteia şi aspectelor procedurale ale procesului penal sunt elucidate de către *Ulianovschi X., Dolea I., Rusu V., Țurcanu N., Pidleac C.,* şi alții. Reflectările asupra legislației sancțional penale în mai multe țări scoate în evidență reglementările speciale cu privire la minori: vârsta minimă la care un minor nu poate fi tras la răspundere pentru faptele sale, asistența socială obligatorie pentru inculpatul minor, instanțe organizate special pentru minori sau judecători aleşi după aptitudini. Deşi opinia dominantă în literatura de specialitate autohtonă reflectă opțiunea pentru măsurile educative aplicate minorilor şi nu privarea de libertate, lipsa unui sistem de justiție juvenilă în Republica Moldova, totuşi, solicită nu doar abordări teoretice, dar şi implicări praxiologice ample la toate nivelurile. În ultimii cinci ani, o contribuție autentică în domeniul politicii penale, constituie elaborarea de către structurile neguvernamentale abilitate a unor rapoarte de evaluare şi de monitorizare [32; 33], a buletinelor informative [34; 35], care încearcă să lanseze problema justiției juvenile pe pista unor dezbateri naționale.

Conştientizarea ineficienței pedepselor penale atât la etapa de resocializare a persoanei, cât şi în cadrul luptei cu criminalitatea, generează un interes activ al cercetătorilor de a găsi alte soluții decât pedeapsa penală pentru o modificare pozitivă a anumitor relații sociale. Atenția deosebită asupra modalităților eficiente de răspundere penală a contingentului juvenil este relevată în activitățile practice ale *Institutului de Reforme Penale* (în continuare IRP) şi în publicațiile, rapoartele ştiințifice elaborate de către membrii instituției respective. Printre noile concepte în procedura penală apare: probațiunea, justiția restaurativă şi retributivă, medierea, pedepse alternative, munca în folosul comunității etc. Explicarea teoretică, evaluarea etapelor de statuare a unor astfel de măsuri în sistemele juridice străine şi nemijlocit promovarea instituțiilor respective în procesul penal al Republicii Moldova, constituie obiectul de studii al specialiştilor autohtoni din domeniul dreptului: *Dolea I., Guțanu E., Mârza V., Plopa N., Paşcu A., Zaharia V., Vulpescu A., Rotaru V.,* sociologiei şi al asistenței sociale: *Bulgaru M., Dilion M.,* precum şi din domeniul psihologiei: *Coşciug I., Râjâcova S.* şi alți specialişti. Se cere de remarcat contribuția modestă a lucrării *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii* [36], elaborată cu susținerea IRP, care prezintă un reper metodologic şi practic util în procesul penal, subliniind importanța promovării unei expertize adecvate vârstei şi dezvoltării delincventului.

Instituția prevenirii şi resocializării conduitei delincvente. Necesitatea de a găsi, elabora şi implementa o gamă de sancțiuni şi pedepse eficiente care să reducă riscul reiterării unor noi fapte antisociale şi să contribuie la reabilitarea normală a minorului şi tânărului delincvent după executarea pedepsei, solicită atenția cercetătorilor penalişti, psihologi, sociologi asupra procesului de resocializare. O abordare teoretico-conceptuală a problematicii este efectuată de către *Bârgău M., Laşcu M., Pop O., Ciobanu I., Proca L., Râjâcova S.,* şi alții, iar studiul empiric al acestei problematici primează în cercetările desfăşurate de către colaboratorii IRP: a) realizarea, în 2002, a unui studiu de analiză a situației în izolatoarele de anchetă (pe un eşantion de 450 de inculpați din Izolatorul de Anchetă nr.3 din Chişinău şi Închisoarea nr.1 din Bălți), identificându-se cazurile în care apare irațional aplicarea arestului preventiv; b) investigarea situației din penitenciare (aprilie, 2003), monitorizându-se astfel respectarea drepturilor persoanelor aflate în arest; c) investigarea modului de evaluare şi aplicare a măsurilor alternative detenției (2004) prin monitorizarea opiniei comunității juridice; monitorizarea respectării drepturilor minorilor în locurile de detenție (2004-2005); precum şi realizarea cu succes a diverselor activități, seminare de instruire în domeniul justiției juvenile, resocializării, implementării probațiunii presentențiale şi sentențiale etc.

În contextul literaturii analizate, nu putem omite lucrările, elaborate şi editate de către *Centrul Republican de Resurse pentru Asistența Socială* (în continuare CRRAS) [37], care prezintă o contribuție semnificativă în completarea arsenalului ştiințific autohton în domeniul asistenței sociale, inclusiv asistența în procesul de resocializare a minorilor judiciarizați. În cadrul CRRAS, în anul 1999 a fost realizată cercetarea sociologica *"Copii străzii din oraşul Chişinău",* coordonată de *Bulgaru M.*, doctor habilitat, profesor universitar, fiind printre primele cercetări în domeniu şi un material impunător pentru perceperea situației din cadrul societății şi a specificului preluării conduitei predelincvente de către minori şi tineri. Este lesne de menționat aici culegerea *Asistența socială şi justiția juvenilă: modalități de integrare şi cooperare,* coordonator *Bulgaru M.* [38]*,* materialele căreia accentuează importanța elaborării politicilor de reformare a sistemului național de justiție juvenilă restaurativă, protecție şi reintegrare socială a copiilor aflați în conflict cu legea.

Este evident că eficacitatea măsurilor preventive şi de recuperare a contingentului tânăr delincvențional şi predelincvențional este determinată de gradul conştientizării intensității problemei studiate şi de nivelul responsabilității întregii comunități de a proteja generația în creştere, în special copiii aflați în dificultate.

Caracteristic arsenalului ştiințific şi empiric autohton analizat este departajarea aspectului juridic al problemei delincvenței juvenile, de cel social. Evaluarea preponderent descriptivă a unui complex limitat de probleme aferente, completată de demersuri practice sporadice în domeniu, pune în umbră delimitarea unei strategii eficiente şi coerente de acțiune. Studiile practice necesită o transparență şi o evaluare mai

amplă a dinamicii delincvenței la etapa actuală şi o raportare interdependentă cu toate aspectele pe care le presupune: psihologice, pedagogice, sociologice, juridice, culturale. Totodată, nu sunt studiate aspectele conştiinței juridice şi sociale, tolerarea conduitei infracționale, deprinderea şi admiterea modelului ilicit de realizare a intereselor şi necesităților etc. Prezenta lucrare vine să întregească studiile întreprinse anterior în domeniu, evidențiind unele tendințe şi aspecte noi, specifice pentru etapa actuală de dezvoltare a societății moldoveneşti.

Studiul materialelor metodologice străine ne permite să evidențiem o intercalare dintre metodele psihanalitice de cercetare a tânărului delincvent şi a altor metode investigative, toate aducându-şi aportul în elaborarea unui diagnostic asupra personalității tânărului, ca şi stabilirea unui pronostic asupra tendințelor viitoarei sale conduite. Astfel putem identifica utilitatea: *testului Rorschach; testului de percepție tematică* (H.A.Murray); *testului Rosenzweig*; *testului Szondi*; *testului Minnesota* (inventarul multifazic al personalității); scalelor de atitudini (față de lege şi morală, față de justiție, față de organisme juridice); analizei de dependență şi analizei factoriale a fenomenului delincvențional juvenil etc. Utilizarea complementară a unor tehnici curente, cum sunt experimentele, scalogramele, testele psihologice, bibliografiile, cazuisticile, analizele statistice, evaluările dosarelor penale, anchetele cu subiecții minori şi tineri, cu experți în domeniu, aduc multiple clasificări fenomenului de delincvență a categoriei tinere, coroborând punctul de vedere al sociologului cu evaluările altor specialişti. Caracterul explicativ-informațional, predictiv şi operațional al metodologiei aplicate, de regulă, în evaluările cantitative şi calitative ale fenomenului de delincvență își pune scopul de a stabili unele relații constante între fapte, contexte de viață şi structuri sociale generatoare de ocazii infracționale şi conduite delincvente, cât şi de a estima unele tendințe în baza cărora se poate elabora un program adecvat de măsuri.

În cadrul prezentei lucrări nu ne departajăm de finalitatea respectivă. *Metodologia* specifică investigației din cadrul lucrării a sintetizat unele particularități ale complexului de metode şi tehnici existente, ceea ce a permis elaborarea unei modalități sociologice de studiere a dimensiunilor şi formelor comportamentului deviant manifestat de către un segment impunător al tineretului, îndeosebi prin comiterea actelor ilicite şi a dinamicii percepției problematicii delincvenței. Investigațiile realizate constituie o combinație a *metodelor cantitative* şi *calitative* de cercetare. Studiile cantitative au permis generalizarea informației necesare pentru a calcula indicatorii preconizați, iar metodele calitative pentru a înțelege mai bine problematica studiată. Datele statisticii oficiale (metode obiective) se combină cu rezultatele (opinii, aprecieri, declarații ale subiecților cercetați) studiilor sociologice (metode subiective).

Prin finalitatea propusă, autorul a încercat să elaboreze un studiu multiaspectual operativ care ar reflecta fenomenul din cele mai diverse aspecte. Astfel, investigația sociologică realizată a permis: (a) cunoaşterea şi delimitarea particularităților, dimensiunilor, tendințelor fenomenului delincvenței juvenile

în condiţiile actuale ale societăţii noastre; (b) concretizarea multitudinii cauzale generatoare de comportamente delincvente; (c) cercetarea mecanismului de resocializare din ţară şi sesizarea atât a canalelor de influenţare a tinerilor delincvenţi aflaţi în reţeaua de resocializare, cât şi a mediului unde se realizează reintegrarea; (d) constatarea gradului de percepere publică a problematicii fenomenului delincvenţional prin evaluarea reflectărilor subiective obţinute prin studiul analitic al surselor mass-media, cercetărilor sociologice de teren în mediul populaţiei tinere, inclusiv pentru a delimita atitudinile şi stereotipurile tinerilor faţă de contingentul delincvent şi a studiuluii de experţi; (e) evaluarea gradului de sensibilizare publică în vederea participării la justiţia comunitară prin promovarea alternativelor la detenţie; (f) specificarea propunerilor privind direcţiile de luptă cu fenomenul delincvenţei şi prevenirea comportamentului delincvent în rândul generaţiei în creştere etc.

Din totalitatea *metodelor* şi *tehnicilor* specifice domeniului abordat un interes aparte, în cadrul lucrării, s-a acordat: metodei anchetei pe bază de chestionar (cu minori şi tineri delincvenţi; diverse categorii ale tineretului; experţi în domeniu), interviului individual aprofundat, analizei de conţinut, analizei statistice etc. Un loc important în constituirea **bazei de date** a lucrării l-au avut cercetările sociologice de teren realizate de către autor sau prin participrea lui. În continuare redăm cercetările valorificate în lucrare, indicând unele caracterisitci ale acestora:

Tabelul nr.1 (I, 1.3)

Baza empirică a lucrării (studii sociologice 2000-2006)

Denumirea studiului	Perioada	Eşantion	Volum eşantion / Grupul ţintă	Localităţi / Instituţii
Caracteristici şi orientări comportamentale ale delincvenţilor tineri – autoevaluare.	ianuarie, 2000	regional	*40 interviuri cu deţinuţi tineri* cu vârstă de 15-29 ani	regiunea de nord, Închisoarea nr.1 Bălţi,
Receptivitatea tinerilor faţă de problematica patologiei sociale	februarie, 2001	regional	*120 studenţi*	4 Instituţii Universitare
Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvenţional de către tineri.	octombrie, 2004 – ianuarie, 2005	naţional	*450 tineri* delincvenţi cu vârsta 14-30 ani	5 Instituţii penitenciare din republică
Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios faţă de persoanele judiciarizate.	ianuarie - februarie 2005	naţional	*959 studenţi*	10 Instituţii Universitare
Modalităţi de reflectare a problematicii delincvenţei în paginile presei naţionale. (Moldova Suverană; Flux)	ianuarie, 2000 - iulie, 2005	2 ziare	*1299 numere de ziar*	Publicaţii republicane
Coraportul dintre relaţiile interpersonale din mediul: familial, ocazional şi impus, şi specificul schimbărilor de comportament al unor tineri.	martie 2005		*20 interviuri în profunzime* cu tineri deţinuţi (diverse categorii)	4 Instituţii Penitenciare din republică
Evaluarea măsurilor de prevenire şi resocializare a conduitei delincvente la tineri	septembrie 2005	local, mediul urban	*60 experţi*	municipiul Chişinău, municipiul Bălţi
Orientările valorice şi percepţia tineretului privind problematica delincvenţei	aprilie - mai 2006	naţional	*635 tineri* în vârstă de 18-30 ani	20

Universul eşantionului naţional al studiilor: (1) *cauzelor conduitei delictogene şi a particularităţilor orientărilor socio-morale ale infractorilor tineri*; (2) *cunoştinţelor, atitudinilor tinerilor faţă de problematica studiată, precum şi a steriopurilor create faţă de delincvenţi*; (3) *orientărilor valorice ale tineretului contemporan, în special cel rural*, *a reflectărilor privind problemele cu care se confruntă* – l-a constituit *populaţia tânără* a republicii, diverse categorii ale acesteia în funcţie de specificul cercetării. Grupul de vârstă standard utilizat în această lucrare pentru desemnarea tineretului se situează între 16 şi 30 de ani. *Eşantioanele* utilizate la cercetările naţionale au fost stratificate – probabiliste, multistadiale, şi

proporţional-reprezentative pentru populaţia tânără a Republicii Moldova după următorii indicatori socio-demografici: sex, vârstă, reşedinţă, studii, instituţia de învăţământ (în cazul sondajului din mediul studenţilor).

Pentru calcularea şi elaborarea eşantioanelor naţionale au fost utilizate datele *Departamentului Instituţiilor Penitenciare, Biroului Naţional de Statistică* şi *a Ministerului Educaţiei şi Tineretului*. Marja de eroare teoretică a fiecărui eşantion naţional este de ±3-5% la o probabilitate de 0,95.

Studiul asupra tinerilor delincvenţi a fost efectuat în cadrul a cinci penitenciare din republică[1] incluse în eşantion, în special, în funcţie de dislocarea geografică, numărul impunător de deţinuţi, specificul regimului din cadrul instituţiei şi a categoriilor de deţinuţi. Menţionăm că intenţia autorului de a cuprinde un număr mai mare de instituţii a fost limitată de colaborarea sporadică din partea unor unităţi penitenciare, având în vedere multitudinea aspectelor, în special cele de ordin organizatoric-administrativ şi de securitate pe care le presupune intervievarea unui deţinut.

Eşantionul tinerilor judiciarizaţi s-a axat pe selectarea aleatorie a infractorilor până la vârsta de 30 de ani şi a constituit 450 de respondenţi, circa 75 (16,7%) dintre care sunt minori. Repartizarea subiecţilor în funcţie de anumite categorii socio-demografice *(vezi Tabelul nr.2 (I, 1.3))* este reprezentativă pentru efectivul deţinuţilor tineri din penitenciarele din republică [3].

Tabelul nr.2 (I, 1.3)

REPARTIZAREA EŞANTIONULUI DE DEŢINUŢI CONFORM CARACTERISTICILOR SOCIO-DEMOGRAFICE

Categorii / subcategorii demografice																
Vârstă							***Sex***		***Locul de trai***		***Naţionalitatea***					
Până la 16 ani	16-18 ani	19-20 ani	21-23 ani	24-26 ani	27-30 ani	masculin	feminin	urban	rural	moldovean	rus	ucrainean	găgăuz	bulgar	alta
2%	14,7%	11,1%	14,4%	28,2%	29,6%	93,8%	6,2%	65,3%	34,7%	67,3%	14,4%	11,3%	2,7%	0,4%	3,8%

Un rol deosebit în studiul desfăşurat în penitenciare a avut *analiza de conţinut a dosarelor deţinuţilor* prin care s-a urmărit identificarea juridică a motivului şi a cauzei privaţiunii de libertate, tipologiile de delicte adunate în arsenalul fiecăruia, nivelul de complicitate a faptei comise, manifestarea conduitei tânărului în penitenciar. În marea majoritate componentele dosarelor penale includeau: (a) fişa de identitate personală (cuprinde datele statistico-demografice despre deţinut, despre familia acestuia (de origine sau de procreare), amprentele inculpatului şi toate actele de identitate, fişa militară, etc.); (b) mandatul sau ordinul de arest; (c) certificatul eliberat de la primăria sau poliţia din localitatea unde era domiciliat (acesta cuprinde date cu privire la faptul dacă persoana în cauză mai are alte antecedente anterioare, dacă a avut incidente cu instanţele legii); (d) fişa de anchetă penală (aici sunt incluse toate detaliile crimei, probele ce confirmă culpabilitatea, explicaţiile personale ale deţinutului, explicaţiile

[1] Închisoarea nr.1, mun. Bălţi – 135 respondenţi; Colonia de corecţie nr.6, mun. Soroca – 100 respondenţi; Închisoarea nr.17, or.Rezina – 100 respondenţi; Închisoarea nr.3, mun. Chişinău – 60 respondenţi; Colonia de educare or.Lipcani – 55 respondenţi

martorilor, etc.); (e) în cazul când deținutul a fost judecat se mai conține actele eliberate de Curtea judecătorească sau Tribunalul cu privire la pedeapsa inculpatului şi termenul privațiunii de libertate; (f) alte acte şi cereri ale deținutului la Curtea de Apel, cereri de întrevedere a anchetatorului, mustrări din partea administrației penitenciarului sau dimpotrivă mențiuni pentru purtare (lucru rar întâlnit) etc. O finalitate aparte în analiza de conținut a dosarelor a fost *estimarea gradului de veridicitate a răspunsurilor date de tânărul deținut* la întrebările solicitate în raport cu datele din cazierul personal. Constatăm că acest indice s-a dovedit a fi foarte mic: *mai mult de 50 la sută din respondenți au încercat să camufleze datele legate de tipul infracțiunii* (sau a unui cumul de infracțiuni) pentru care sunt sancționați, *complicitatea lor* şi *împrejurările comiterii delictelor* etc.

Luând în considerație rigiditatea acestui tip de instituții şi complexitatea desfăşurării unui studiu în mediul impus, autorul prezentei lucrări a colaborat cu cadrele administrative ale instituțiilor, în special cu psihologii din cadrul penitenciarelor din Bălți, Soroca, Rezina, precum şi cu asistenții sociali care activează în coloniile din Lipcani şi Chişinău, fiind axați, preponderent, pe lucrul cu minorii delincvenți.

Pornind de la cercetarea tinerilor devianți în scopul relevării ipotezelor propuse şi evidențierii opiniilor deținuților despre viața carcerală şi cea din libertate, studiile de teren au fost completate cu analiza proceselor psiho-sociale ale schimbării atitudinilor populației tinere față de contingentul anomic şi a problemelor pe care le ridică. Pentru a putea face un coraport diferențiat s-au analizat aprecierile: *tineretului ca grup social* (eşantionul tinerilor) şi al *tineretului studios* (eşantionul studenților).

Aceste segmente sociale nu au fost alese întâmplător. Abordarea şi studierea problemelor specifice vârstei tinere au un impact particular asupra calității vieții, aceasta constituind una din premisele complexului nostru de cercetări. Într-adevăr, problemele şomajului, ale marginalizării, raporturile cu lumea muncii, consumul de droguri şi alcool, slăbirea legăturilor familiale dintre generații, violența minorilor sunt probleme cu care se confruntă toate statele. Toate aceste probleme, la rândul lor duc la sporirea devianților în rândurile generației tinere - realitate confirmată prin procentajul mare de tineri de până la 28-30 ani, din numărul total al infractorilor şi deținuților, şi tendința acestora de a prelua un comportament ostil schimbărilor prin care trecem.

Argumentarea implicării *tineretului studios* în universul investigativ al lucrării rezidă în faptul că este „privilegiată" din punct de vedere cultural şi al nivelului de instruire, ceea ce ne-ar permite evidențierea anumitor caracteristici. *Studenții*, adică cei care urmează cursurile unei universități sau ale unei instituții de învățământ superior, având aceeaşi activitate de bază constituie un grup destul de omogen, iar faptul că foarte mulți din ei locuiesc în cămine, departe de părinți, conferă vieții de student o identitate aparte, caracterizată de mai multă libertate, nonconformism, solidaritate. Această categorie de tineret se distinge de alte grupuri sociale nu doar prin modul de viață, ci şi prin atitudinea față de evenimentele şi procesele

sociale. Vârsta, informaţiile de care dispun, valorile de grup îi fac să reacţioneze adesea într-un mod aparte la diverse probleme.

Figura 1 (I, 1.3)

Repartizarea studenţilor intervievaţi pe Universităţi

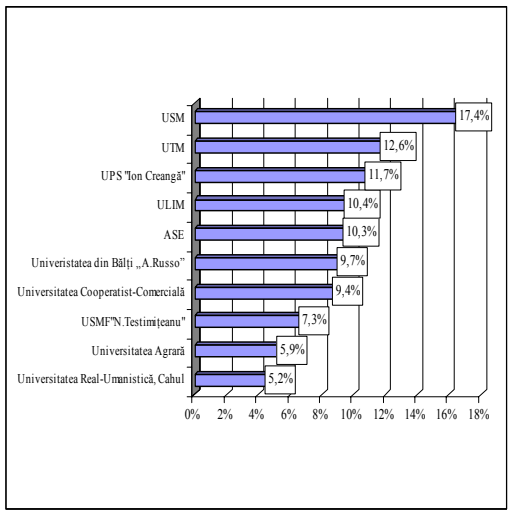

Sursa: *Studiul autorului: „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios faţă de persoanele judiciarizate" (N =959 studenţi, februarie 2005).*

Stabilirea eşantionului de studenţi s-a făcut stratificat la nivelul de selectare a universităţilor şi a facultăţilor; aleator, la nivelul selectării grupei şi a studenţilor. În eşantion au fost incluse 10 universităţi[2] din Republica Moldova *(vezi Figura nr.1 (I, 1.3))*, în conformitate cu următoarele criterii: (a) *criteriul zonei teritoriale* – în conformitate cu acest criteriu, centrele universitare din Republica Moldova au fost împărţite în centre universitare din nord (or.Bălţi), sud (or.Cahul,) şi centru (or.Chişinău); (b) *criteriul profilului/de specialitate* – conform criteriului respectiv facultăţile din cadrul universităţilor au fost împărţite în funcţie de profiluri: real, social, umanist. Astfel, facultăţile cu un număr mai mic de studenţi din cadrul aceleiaşi universităţi au fost grupate în funcţie de profil şi în mod aleatoriu a fost selectată una din ele. O componentă importantă a reprezentativităţii eşantionului a constituit-o repartiţia studenţilor după variabila sex şi după anii de studii *(vezi Tabelul nr.2 (I, 1.2))*, exclusiv anul întâi dat fiind faptul că aici tinerii sunt la o etapă de adaptare şi asimilare a vieţii de student, suferă anumite schimbări în perceperea unor probleme etc. Repartizarea respondenţilor după variabilele independente s-a efectuat în concordanţă cu statistica oficială [67] pentru anul de studii 2004/2005.

Tabelul nr.2 (I, 1.2)

REPARTIZAREA EŞANTIONULUI DE STUDENŢI CONFORM CARACTERISTICILOR SOCIO-DEMOGRAFICE

Categorii / subcategorii demografice										
Vârstă			***Sex***		***Mediul de proveniență***		***Anul de studii***			
18-20 ani	*21-23 ani*	*24-26 ani*	*masculin*	*feminin*	*urban*	*rural*	*Anul II*	*Anul III*	*Anul IV*	*Anul V*
50,4%	43,2%	6,5%	43,3%	56,6%	45,2%	54,8%	30,3%	23%	25,2%	21,4%

Sursa: *Studiul autorului: „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios faţă de persoanele judiciarizate" (N =959, februarie 2005).*

Urmărind o continuitate în studiile realizate, nu mai puţin importantă se prezintă cercetarea sociologică iniţiată de către autorul prezentei lucrări împreună cu consultantul ştiinţific Maria Bulgaru, întru reflectarea *orientărilor valorice ce structurează acţiunile şi comportamentele tinerilor*. Volumul eşantionului a constituit 635 tineri cu vârsta între 18-30 ani, domiciliaţi în diverse localităţi rurale şi urbane din ţară. Având ca scop obţinerea unor indicatori separaţi pentru medii de rezidenţă şi diferite grupuri de vârstă s-a aplicat eşantionarea probabilist-stratificată fiind utilizate următoarele criterii:

[2] Menţionăm că, în cadrul eşantionului a fost inclusă şi Academia de Poliţie din Moldova cu 60 de respondenţi, dar în cele din urmă, colaborarea a fost refuzată sub pretextul că unele întrebări prezente în chestionar sunt *„o propagandă împotriva organelor interne şi a colaboratorilor instituţiilor din domeniu"*. Astfel această instituţie a fost eliminată din lista universităţilor incluse în eşantion, iar numărul respondenţilor planificat la început (1030) s-a micşorat până la eşantionul actual (959), având în vedere şi faptul că în urma controlului efectuat au fost depistate 11 chestionare nevalide, care au fost excluse din prelucrare.

regiune (s-au ales 10 regiuni, din 12 prezente, similare fostelor unităţi administrative teritoriale (judeţe)); categoria localităţii (sate 2 tipuri: până la 3000 locuitori şi mai mult de 3001 locuitori, centre raionale şi alte oraşe)[3] selectată aleator *(vezi Tabelul nr.3 (I, 1.2))*. Volumele straturilor rezultate în urma divizării pe regiune şi categorii de localitate au fost calculate proporţional cu numărul populaţiei tinere din localitate conform informaţiilor oferite de organele locale (în sate oferite, în special, de punctele medicale). În cazul acestora din urmă, informaţia primită are un grad de probabilitate, având în vedere fenomenul migraţiei temporare – plecarea preponderentă a tinerilor la muncă peste hotare – fenomen ce nu poate fi înregistrat cu exactitate de datele statistice.

Tabelul nr.3 (I, 1.2)

DIVIZAREA EŞANTIONULUI DE TINERI PE REGIUNI

Regiuni şi unităţi administrativ teritoriale selectate din componenţa acestora	total tineri 18-30 ani pe regiune*	% tineri pe regiune	tineri 18-30 ani în unităţile administrativ-teritoriale selectate*	% tineri pe eşantion	mărimea abaterii	numărul subiecţilor intervievaţi
Regiunea 1: Edineţ	35000	6,8%	11732	4,0%	-2,8	26
Regiunea 2: Soroca, Floreşti	36500	7,1%	25000	8,5%	+1,4	54
Regiunea 3: Făleşti, Glodeni, Râşcani	64539	12,5%	30500	10,3%	-2,2	65
Regiunea 4: Orhei, Teleneşti	40828	7,9%	28437	9,6%	+1,7	61
Regiunea 5: Mun. Chişinău	144029	27,9%	85410	28,9%	+1,0	183
Regiunea 6: Anenii Noi, Criuleni, Ialoveni, Dubăsari	62963	12,2%	48170	16,3%	+4,1	103
Regiunea 7: Ungheni, Călăraşi şi Nisporeni	38294	7,4%	16837	5,7%	-1,7	36
Regiunea 8: Hânceşti,	41236	8,0%	19476	6,6%	-2,6	42
Regiunea 9: Ştefan Vodă	23889	4,6%	10181	3,4%	-1,2	22
Regiunea 10: Cahul	29034	5,6%	19685	6,7%	+1,1	43
TOTAL	**516312**	**100,0%**	**295428**	**100,0%**		**635**

Sursa: *Studiul autorului: „ Orientările valorice şi percepţia tineretului privind problematica delincvenţei" (N =635, mai, 2006).*
*Numărul preliminar al tinerilor la 01.01.2006, calculat în baza datelor preliminare ale recensământului populaţiei din 2004

Eşantionul este reprezentativ pentru populaţia tânără la nivel naţional în ceea ce priveşte sexul, mediul de rezidenţă, vârsta *(vezi Tabelul nr.4 (I, 1.2))*.

Tabelul nr.4 (I, 1.2)

REPARTIZAREA TINERILOR CHESTIONAŢI CONFORM CARACTERISTICILOR SOCIO-DEMOGRAFICE

Categorii / subcategorii demografice						
Vârstă			***Sex***		***Locul de trai***	
18-20 ani	*21-25 ani*	*26-30 ani*	*masculin*	*feminin*	*urban*	*rural*
30%	39%	31%	49,3%	50,7%	60,6%	39,4%

Sursa: *Studiul autorului: „ Orientările valorice şi percepţia tineretului privind problematica delincvenţei" (N =635, mai, 2006).*

Pentru a asigura completitudinea studiilor privind problematica abordată în teză dar şi întru estimarea viziunii cadrelor implicate direct şi activ în lupta şi prevenirea conduitei delincvente, s-a iniţiat *studiul de experţi*. Grupul de experţi a fost constituit din procurori, judecători, avocaţi, inspectori, reprezentanţi ai DIP, colaboratori al instituţiilor neformale abilitate în domeniu etc. Au fost intervievaţi individual 60 de experţi din municipiile Chişinău şi Bălţi. Interviul s-a realizat în baza unui formular semistructurat de întrebări tematice.

Instrumentariul de cercetare utilizat pentru realizarea studiilor de teren a constituit chestionarul sociologic, care în funcţie de spectrul problemelor investigate era compus din blocuri tematice de întrebări *(vezi Anexe)*. Chestionarele create în studiul percepţiei tinerilor asupra diverselor problematici abordate au fost concepute astfel încât să redea atât atitudinea manifestată, cât şi componenţa sa.

[3] În baza datelor (01.01.2006) oferite de *Biroul Naţional de Statistică*

Menționăm că raportate la scopul fundamental al tezei, chestionarele sunt dirijate între ele prin unele întrebări interferente, oferind posibilitatea de a „măsura” şi compara opiniile şi atitudinile categoriilor studiate privitor la divesre aspecte importante din problematica lucrării. Gradul de comparabilitate, veridicitate şi validitate a rezultatelor cercetărilor este asigurată prin studierea problematicii în viziunea diferitor categorii sociale.

Metoda culegerii informației a fost direcționată de particularitățile eşantionului. Astfel, cu excepția cercetării tineretului studios, colectarea datelor s-a realizat prin metoda interviului direct – „față în față”, aplicat în instituția penitenciară în cazul tinerilor deținuți; la domiciliu în cazul subiecților tineri selectați din diverse localități; la locul de muncă în cazul experților. În cazul studenților, intervievarea s-a realizată în grup prin autocompletarea chestionarului. Chestionarea a decurs în limba de stat sau în limba rusă, în funcție de preferința celor chestionați.

Informația sociologică, colectată de pe teren, a fost *prelucrată* prin utilizarea pachetului de programe SPSS, bazele de date fiind proiectate special pentru fiecare studiu sociologic. În procesul de analiză a datelor s-a examinat mai întâi frecvența simplă a fiecărei variabile studiate şi apoi s-a realizat analiza bivarială a fenomenelor relevante pentru obiectivele studiului.

De rând cu rezultatele sociologice obținute în cadrul cercetărilor cantitative, în lucrare este expusă şi informația obținută în cadrul *studiilor calitative*: interviuri individuale aprofundate. Autorul a utilizat informația obținută prin metoda observației directe şi indirecte şi analizei documentelor sociale cu referire la problema de studiu. Interviurile aprofundate desfăşurate în penitenciar cu diverse categorii de infractori tineri, inclusiv opt deținuți pe viață, reflectă mecanismul lor de justificare a motivației conduitei delincvente. Realitatea trăită lasă să descifreze tipuri de experiențe diferite în funcție de caracteristicile fiecărui individ legate de familia din care provine, starea materială, nivelul de educație, vârstă, sex etc. Totodată se conturează o ierarhie a diferitelor influențe suferite de către tânăr prin educație, familie, grup de prieteni, parazitism social, experiențe maritale etc. care va realiza o structură incipientă, în unele cazuri, şi bine formată pentru alte cazuri studiate, a conduitei delincvente.

De o importanță ştiințifică deosebită, în lucrarea de față, se prezintă *studiul analitic al surselor media.* Cercetarea realizată este foarte actuală deoarece evidențiază modalitățile de reflectare şi actualizare de către presa din republică a problematicii vizând formele devianței şi respectiv a delincvenței juvenile, arătând astfel gradul de sensibilizare a publicului în conştientizarea gravității fenomenului studiat. Analiza de conținut a purtat un caracter comparativ în dinamică între perioadele de ediție ale ziarelor şi este deosebit de relevantă pentru tema de studiu, iar edițiile selectate (*Flux* şi *Moldova Suverană*) au o pondere esențială în domeniu la nivel republican.Volumul impunător supus analizei (1299 numere de ziar) pe o perioadă îndelungată (5 ani) asigură validitatea şi fidelitatea rezultatelor. Îmbinând o serie de obiective funcționale autorul delimitează particularitățile materialui

prezentat în presă reuşind să analizeze mai mulți itemi (tematica, frecvența de apariție, caracterul materialului, volumul, autorul) şi mai multe categorii tematice.

Analizele sociologice realizate pe teren reflectă: cazuistica comportamentului delincvent al tinerei generații ca formă a devianței specifice republicii; opinia publică, atitudinile, percepțiile şi stereotipurile tinerilor față de problematica delincvenței ca fenomen social şi față de contingentul delincvent; dinamica în timp a mediatizării publice a problematicii studiate etc. De asemenea, în baza corelării rezultatelor din cadrul investigațiilor realizate, autorul evidențiază unele *modele comportamentale specifice tinerilor delincvenți privați de libertate*.

În elaborarea lucrării au fost valorificate informații cu caracter statistic – culese din publicațiile de specialitate sau obținute de la instituții specializate – referitoare la o serie de procese ce caracterizează situația tineretului din republică şi schimbările sale comportamentale. Datele obținute în cadrul cercetărilor sociologice, ce constituie suportul empiric al prezentei lucrări, relevă obiectivele strategice pentru direcționarea acțiunilor de aplanare şi prevenire a conduitei predelincvente şi nemijlocit a celei delincvente: obiect al acestor măsuri fiind minorii şi tinerii, iar subiecți în realizarea eficientă a lor – toate resursele umane (comunitatea, guvernul, ministerele de resort, administrația locală şi regională, organizațiile de tineret, organizațiile neguvernamentale etc.).

1.3 Tineretul Republicii Moldova la etapa actuală: caracteristici, probleme şi orientări

Situaţia socială şi economică dificilă cu care ne confruntăm în prezent îşi pune amprenta în apariţia şi dezvoltarea unei noi generaţii - un lucru normal în mersul istoric al societăţii, însă, care printre multiplele caracteristici, se face deosebită prin noul mod de "a fi". Generaţia al cărui nume se îmbogăţeşte şi devine mai complex prin explicaţiile sale: generaţia „schimbării", generaţia „de tranziţie", „frământată", „derutată", „dezorientată" etc. – preia puţin chiar şi o formă enigmatică, atunci cînd încercăm să vorbim despre acea colectivitate socială denumită *tineret*.

Importanţa crescândă a tineretului ca grup social relativ omogen se leagă de schimbarea socială, economică şi culturală rapidă. *Tinereţea* – o noţiune relativ modernă, cuprinde acea perioadă din viaţă care alcătuieşte o punte instituţionalizată situată între copilărie şi universul muncii, independenţei şi maturităţii. Deşi sursele ştiinţifice [43; 44; 45] prezintă diverse accepţiuni ale tinereţii, precum că: vizează exclusiv tinerii din clasele mijlocii şi superioare care se încadrează într-o formă de învăţământ; îi reprezintă pe toţi acei dintr-o anumită grupă de vârstă; se aplică tuturor „tinerilor" şi extind definiţia până la vârsta de 30 sau 35 ani, totuşi astăzi în definirea *tinereţii* şi a *tineretului* se impun noi aspecte de abordare. În prezent nu putem omite faptul că mulţi copii sunt puşi în situaţia de a se maturiza înainte de vreme, or o persoană de 11 sau 12 ani care este în căutarea mijloacelor pentru supravieţuire sau chiar a unui lucru nu mai este în mod cert un copil. Totodată un individ instruit de 30 sau 35 de ani, dependent de părinţi din cauza şomajului, continuă să fie considerat tânăr. Astfel, *tendinţa de prelungire a tinereţii în cursul vieţii* sau aşa numitul *„sindromul Peter Pan",* apreciere prospectivă enunţată de către *Fred Mahler* în explicarea generaţiei mileniului trei [44, p.238-247], este astăzi tot mai evidentă.

Pe de o parte, tinereţea este perioada marilor evenimente (şcoala, serviciul, iubirea, căsătoria) cu emoţiile, succesele şi insuccesele trăite, iar pe de alta, tinereţea este sinonimă cu lipsuri materiale, cu situaţii limită de viaţă [45, p.72]. Ea este şi perioada mobilităţii între statutul moştenit (în familie şi mediul social) şi statutul ce va fi ocupat la maturitate. Ca un statut atribuit care face abstracţie de alte însuşiri ale tânărului, cere să fie menţionat cel tranzitoriu între dependenţă şi autonomie, responsabilitate şi independenţă economică. Este evident, deci, că tinereţea constituie perioada de cristalizare a unui stil de viaţă, care, pentru a se integra în complexitatea şi cerinţele societăţii, trebuie să fie conformist şi pozitiv.

Menţionăm că, definirea tinereţii în opoziţie cu copilăria şi vârsta adultă variază de la ţară la ţară şi de la cultură la cultură. În Republica Moldova, în baza *legii cu privire la tineret* nr. 279 XIV din 11 februarie 1999: *tineret* sau *tineri* se consideră persoanele care, ca vârstă, se află între copilărie şi maturitate, persoane de 16-30 de ani [46, p.4], pe când în terminologia şi practicile ONU se regăsesc următoarele definiţii principale pentru copii şi tineri: *copii* - persoane cu vârste de sub 18 ani; *adolescenţi*

- persoane cu vârste între 10-19 ani (care cuprinde adolescența timpurie, medie şi târzie); *tineret* - persoane cu vârste între 15-24 ani; *tineri* - toți cei cu vârste între 10-24 ani [47].

Din punct de vedere sociologic, conceptul de *tineret* este definit în două feluri: a) ca o categorie de persoane ce au aceleaşi trăsături caracteristice ca rezultat al vârstei lor biologice; b) ca un grup social care are un rol şi o poziție bine definită, nevoi şi aspirații proprii; trăsătura distinctivă comună a tinerilor rezidă în legătura existentă între ei – sentimentul a ceea ce îi leagă din punct de vedere social. Fiind un produs al societății moderne, prin creşterea duratei sale, această generație declanşează numeroase probleme individuale şi sociale.

În societatea noastră tinerii reprezintă cea mai mare categorie de vârstă, persoanele cu vârsta între 15 şi 29 de ani constituind 27% din populația țării [48, p.123]. Acest fapt îi acordă Moldovei statutul de cea mai tânără țară din Europa, ceea ce implică mari responsabilități pentru a îndreptăți aşteptările tinerilor. Deşi nu putem omite prezența unor noi şanse de afirmare oferite tinerilor, în ciuda dificultăților economice şi sociale ale tranziției din ultimii 15 ani produse în țară, totuşi tinerii din Moldova sunt mai vulnerabili şi susceptibili la mult mai multe riscuri decât cei din alte țări europene: riscuri economice, fizice şi psihologice. Experții autohtoni [48, p.128; 49, p.329-331; 50, p.11-13] reflectă situația tinerilor din Moldova prin prisma unui complex amplu de dimensiuni interdependente ce compromit oportunitățile şi potențialul lor de dezvoltare. Menționăm aici: sărăcia, inechitatea oportunităților educaționale, de instruire şi acces la informație; oportunități economice; imposibilitatea încadrării în câmpul muncii şi şomajul; starea sănătății şi deprinderile nocive; incidența conduitei predelincvente şi delincvente etc.

Dezvoltarea socială a tineretului îmbină o serie de particularități dependente de poziția specifică atribuită acestui grup socio-demografic în societate. Adaptarea socială a tinerilor este determinată direct de sistemul de valori, de aprecierea perspectivelor de viață şi de felul în care percep problemele. Astfel, din evaluările recente ale *Barometrului de Opinie Publică* [51, p.7, 15, 17], constatăm că circa 57% din totalul respondenților tineri, în vârstă de 18-29 ani, consideră că societatea moldovenească merge într-o direcție greşită; peste 43% din tinerii intervievați sunt nici mulțumiți, nici nemulțumiți de felul în care trăiesc, iar 30,2% - nu prea mulțumiți.

Studiul realizat de către autorul lucrării prezente, cu scopul delimitării orientărilor valorice specifice tineretului republicii la etapa actuală, arată că în topul problemelor ce îngrijorează cel mai mult grupa de vârstă tânără (18-30 ani) se află în primul rând problemele determinate de condițiile socio-economice ale țării: 58,4% din respondenți se îngrijorează pentru *viitorul său şi al familiei*; urmează *sărăcia* (50,1%); *şomajul* (36,4%); *corupția* (34,5%); *creşterea prețurilor* (28,0%).

Tabelul 1 (I, 1.3)

EVALUAREA PROBLEMELOR SOCIALE CE ÎNGRIJOREAZĂ CEL MAI MULT TINERII INTERVIEVAŢI *(răspuns multiplu, %)*

		Viitorul meu şi al familiei	Sărăcia	Şomajul	Corupţia	Creşterea preţurilor	Boala	Criminalitatea / infracţiunile	Un război în zonă	Foamea	Calamităţile naturale
TOTAL		**58,4**	**50,1**	**36,4**	**34,5**	**28,0**	**27,7**	**26,1**	**12,3**	**10,6**	**9**
Vârsta	18-20 ani	63,9	53,9	31,4	25,1	31,9	36,1	18,8	11,0	13,1	6,3
	21-25 ani	55,7	50,6	37,5	38,3	34,8	17,4	30,4	14,2	6,3	9,5
	26-30 ani	56,5	45,5	39,8	38,7	15,2	33,0	27,7	11,0	13,6	11,0
Sex	Masculin	56,5	45,7	44,4	44,4	23,3	25,6	22,4	9,9	12,1	10,5
	Feminin	60,2	54,3	28,6	24,8	32,6	29,8	29,8	14,6	9,0	7,5
Mediul rezidenţial	Sat	54,3	50,6	38,7	34,5	28,3	29,6	24,9	11,7	9,1	10,1
	Oraş	64,8	49,2	32,8	34,4	27,6	24,8	28,0	13,2	12,8	7,2
Educaţia	Studii medii incomplete	65,1	57,0	19,8	24,4	41,9	37,2	15,1	16,3	11,6	
	Şc.generală sau profes.	61,2	45,6	52,4	29,9	35,4	23,8	12,9	15,0	10,9	10,9
	Liceu, şc.post-liceală	57,2	49,8	41,4	36,7	23,7	25,6	29,8	14,4	12,1	8,4
	Studii superioare/ superioare incomplete	54,7	51,4	26,5	41,4	21,0	27,1	38,7	6,1	7,2	10,5

Sursa*: Studiul autorului „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenţei" (N=635; mai, 2006)*

Evidenţiem o mică mobilitate în matricea prioritară a problemelor pentru diferite categorii de respondenţi *(vezi Tabelul nr.1 (I, 1.3))*. Astfel, tinerele, spre deosebire de tineri, prezintă o temere mai acută cu privire la: viitorul familiei şi al copilului (60,2%), prezenţa sărăciei (54,3%), creşterea preţurilor (32,6%), boala şi criminalitatea/infracţiunile (cu câte 29,8%). Respondenţii masculini se neliniştesc mai mult decât tinerele pentru: *problema şomajului şi a corupţiei* (cu câte 44,4%), *foame* (12,1%), *calamităţi naturale* (10,5%). Presupunem că distribuţia diferită a preocupărilor se raportează la specificul activităţilor şi funcţiilor familiale a acestor două subcategorii demografice.

Respondenţii de la sate prezintă diferenţieri nesemnificative, dar mai înalte privind: sărăcia, şomajul, boala, creşterea preţurilor, calamităţile naturale, pe când respondenţii urbani evitează mai mult în ce priveşte: viitorul, criminalitatea şi infracţiunile, foamea, un război în zonă. În funcţie de educaţia tinerilor eşantionaţi diferit apare alarma pentru problema prospectivă, sărăcie, creşterea preţurilor şi lipsa oportunităţilor de muncă, acestea fiind mai acute pentru tinerii cu studii medii şi profesionale.

Conştienţi de multiplele şi amplele schimbări sociale tinerii îşi reconsideră scara valorilor şi ierarhiile în cadrul ei: renunţă la unele întâietăţi în favoarea altora, la unele obişnuinţe, deprinderi în schimbul altora noi. *Orientările valorice* au funcţia de regulatori importanţi ai conduitei şi servesc drept criterii de bază în luarea unor decizii însemnate. În mediul tineretului orientările valorice sunt determinate atât de factorii social-demografici, arealul geografic, factorii socio-culturali, cât şi de condiţiile-sociale, economice, politice din societate. Diversitatea sistemului de valori în prezent îşi lărgeşte orizontul prin constituirea unui sistem de manifestări comportamentale, dezvoltat ascendent cu valorile preluate din lumea occidentală. Astăzi, dacă analizăm această "împletire" de valori, vom observa că se împart în categorii opuse: una *pozitivă* ce include acea parte a generaţiei tinere, care îşi asumă responsabilitatea în societate, se conformează statutului şi rolului, iar faptul că sunt mai neputincioşi în faţa unui destin implacabil îi face mai înţelegători, mai conciliaţi; alta *negativă* – incluzînd ceilalţi tineri,

ce se abat de la valorile necesare societății, preluînd sau formulându-le pe acelea ce creează o prăpastie între bine şi rău - valorile violenței, indiferenței şi crimei, valori ce duc la distrugerea unei generații.

Din studiul realizat, evidențiem amplificarea considerabilă a opțiunilor pentru valorile specifice vieții personale private *(vezi Tabelul 2 (I, 1.3))*. Astfel, de importanță majoră pentru tineri este: *sănătatea* (87,7%); *viața familială / copiii* (63,8%); *nivelul de studii şi cultură* (46,9%); *libertatea* (45,2%). Interesul tinerilor pentru sfera strict personală presupune, mai degrabă, siguranță şi dorința de a dobândi autonomie față de părinți şi față de o societate pentru care nu simt prea mare încredere.

Tabelul 2 (I, 1.3)

IERARHIA DE VALORI ÎN OPȚIUNILE TINERILOR *(%)*

		Foarte importantă	Importantă	Puțin importantă	Deloc importantă
1	Sănătatea	*87,7*	*11,8*	*0,2*	*0,3*
2	Viața familială, copiii	*63,8*	*28,7*	*6,5*	*1,1*
3	Nivelul de studii şi cultură	*46,9*	*37,6*	*14,3*	*1,1*
4	Libertatea	*45,2*	*40,9*	*10,4*	*3,5*
5	Munca	42,2	49	8,3	0,5
6	Banii / bunăstarea materială	*41,3*	*54,5*	*3,6*	*0,6*
7	Cinstea, onestitatea	39,8	49,8	9,6	0,8
8	Independența	39,4	39,4	17,3	3,9
9	Bunătatea	30,7	53,9	12,9	2,5
10	Prestigiul social (cariera profesională)	30,6	49,9	17	2,5
11	Nivelul moral, seriozitatea	27,7	57,2	10,2	4,9
12	Comunitatea în care locuiți	25,2	55,4	15,7	3,6
13	Patriotismul	22,7	40,3	24,9	12,1
14	Religia	21,9	45,4	27,2	5,5
15	Viața Politică	5,7	29,1	33,1	32,1

Sursa*: Studiul autorului „Orientările valorice şi percepția tineretului privind problematica delincvenței" (N=635; mai, 2006)*

În opinia noastră, cultivarea interesului personal (viața familială şi copiii) în detrimentul celui colectiv, indică tendința tinerilor respondenți de a evita relațiile sociale cu un grad ridicat de normativitate, care angajează într-un mod mai direct mecanismele controlului social.

Tânăra generație nu dispune de garanții economice privind viitorul său, asigurarea cu un loc de muncă şi de trai. Aceasta îi face să dea o atenție deosebită aspectelor materiale. Pe de altă parte, în baza studiului conchidem că, deşi *valorile materiale* sunt apreciate înalt (ca fiind *foarte importante* pentru 41,3% din respondenți), totuşi, la o primă analiză, nu par a fi promotorii, fiind plasate preponderent pe treapta a doua. Această concluzie pare a fi contestabilă dacă ne raportăm la faptul că în realitate comportamentul individului este influențat de mediul social extern, iar valorile enunțate servesc doar ca puncte orientative. Astfel, când în societate simbolul succesului devine banul, iar situația reală a tineretului în structura socială nu corespunde cerințelor, este inevitabilă contopirea orientărilor valorice şi a conduitei reale generând frustrare şi anomie. Banii indică aici conturarea unei modalități de integrare socială cât mai neangajată posibil, căci *munca*, deşi este foarte importantă pentru 42,2% câştigă doar cu un procent în fața banilor şi bunăstării materiale. Totodată, cumularea răspunsurilor de pe poziția I şi II arată că peste 95% din respondenți apreciază banii ca fiind foarte importanți şi importanți pentru ei, pe când în cazul muncii rezultatul cumulat este mai mic (91,3%). Aceasta indică tendința tinerilor de a se integra mai degrabă, printr-un comportament consumatorist, specific, de altfel, pentru vârsta respondenților.

Criza instituțiilor tradiționale care favorizau socializarea tinerei generații – în special, familia şi şcoala – au determinat o îndepărtare a tinerilor de viața publică şi culturală, schimbând radical valorile tinerilor în domeniul muncii. Din studiile cercetătorilor autohtoni [52, p.107-124] se delimitează că tendința spre *devalorizarea socială a muncii*, aflată în dinamică în ultimii zece ani, este o condiție atât a deformărilor distructive în sistemul societate-personalitate, cât şi a lipsei unor posibilități reale pentru dezvoltarea capacităților creatoare ale indivizilor, autoafirmarea lui în procesul de producție. Este evident că *viața economic activă* nu este prioritară pentru tineri, probabil din cauza faptului că nu au experiențe individuale de succes. Şomajul, ce astăzi a obținut un caracter cronic, răpeşte tineretului capacitatea de a mai avea încredere în sine sau în societatea sa. Caracterizată printr-o avansare continuă, *problema şomajului în rândul tineretului* rămâne destul de acută în Republica Moldova, chiar şi în perioada creşterii economice din ultimii ani. În anul 2005 rata şomajului în rândul persoanelor cu vârsta cuprinsă între 15-29 ani era de două ori mai ridicată față de media pe țară şi reprezinta 18,7%, constituind 27,5% din totalul şomerilor înregistrați [53, p.52]. În 2004 se constata un singur loc vacant de muncă pentru fiecare trei şomeri [54, p.20], acest raport diminuându-se față de anul 2000 (când la un loc vacant reveneau 17 şomeri) nu atât prin implementarea unor noi locuri de muncă, cât prin *exodul masiv al tinerilor peste hotarele țării*. Rata şomajului ridicată pentru grupele de vârstă tinere reprezintă o caracteristică legică pentru o piață modernă a muncii şi este legată de aşa-numitul *şomaj al tineretului,* fenomen social negativ, posibil de depăşit prin implementarea politicilor active de ocupare, combatere a şomajului şi de protecție socială a şomerilor.

Întrucât a nu avea un loc de muncă înseamnă a nu te bucura de recunoaştere socială şi a pierde posibilitatea de a stabili relații sociale, tinerii şomeri suferă modificări serioase în structura lor de personalitate, dezvoltă sentimente de răzbunare, stări depresive, manifestări deviante şi chiar recurg la acte delincvente.

Analiza structurii veniturilor generației tinere vorbeşte despre intensificarea contradicției dintre tendința firească a tinerilor spre independența economică şi creşterea dependenței materiale a acestora față de părinți. Această dependență se adaugă ca un handicap la statutul social defavorizat al tinerilor. În avalanşa evenimentelor critice, statul, practic, a transferat toate preocupările pentru tineri pe seama părinților, lipsindu-i de condiția materială proprie stabilă. Studiile de juventologie [45, p.143-156; 55] arată că 80% din tinerii în vârstă de 15-29 ani sunt susținuți de ajutorul material al părinților, indiferent dacă tânărul trăieşte cu părinții sau nu, dacă are sau nu propria familie, dacă este încadrat în câmpul muncii sau învață. În situație asemănătoare sunt şi tinerii din Moldova.

Tabelul nr.3 (I, 1.3)

IERARHIA SURSELOR DE VENITURI ALE TINERILOR *(răspuns multiplu, %)*

		Ajutor de la părinți, rude	Salariu	Venituri din activități ocazionale	Venituri din producția agricolă	Venituri din afacerea proprie	Indemnizații
TOTAL		**55,6**	**54,8**	**28**	**23,5**	**21,6**	**11,5**
Vârsta	18-20 ani	84,3	25,1	25,1	15,7	2,6	13,6
	21-25 ani	51,4	62,5	32,8	24,5	16,6	7,5
	26-30 ani	32,5	74,3	24,6	29,8	47,1	14,7
Sex	Masculin	55,9	57,8	28,1	24,6	27,5	8,0
	Feminin	55,3	51,9	28,0	22,4	15,8	14,9
Mediul rezidențial	Sat	54,8	50,4	28,3	28,8	19,7	10,9
	Oraș	56,8	61,6	27,6	15,2	24,4	12,4
Educația	Studii medii incomplete	58,2	24,3	24,1	45,6	5,1	16,5
	Șc.generală sau profes.	67,3	24,9	37,1	20,1	12,6	12,6
	Liceu, șc.post-liceală	43,5	72,7	25,5	31,0	29,2	12,5
	Studii superioare/ superioare incomplete	58,6	73,5	24,9	7,7	27,6	7,2

Sursa*: Studiul autorului „Orientările valorice şi percepția tineretului privind problematica delincvenței" (N=635; mai, 2006)*

Analizând sursele veniturilor celor chestionați constatăm *dependența financiară a tinerilor de către familia de origine*. Astfel, deşi fiecare al doilea respondent a indicat ca sursă principală de venit *salariul*; aproape fiecare al patrulea - *venitul din activități ocazionale* şi, sau *venitul din producția agricolă*; fiecare al cincilea *venitul din afacerea proprie;* fiecare al nouălea *indemnizațiile,* s-a constatat, totuşi, că mai mult de jumătate (55,6%) din tinerii eşantionați primesc *ajutor de la părinți sau rude (vezi Tabelul nr.3 (I, 1.3))*.

Ierarhia surselor de venituri este influențată în mod semnificativ de următoarele criterii socio-demografice: (1) *vârsta*: ponderea celora care au surse proprii de venit creşte odată cu vârsta, pe măsură ce apar posibilități de a nu mai depinde de părinți; (2) *sexul*: cu excepția venitului din indemnizațiile de stat, fetele ocupă un loc secund în ierarhia propusă, aceasta probabil datorită faptului că se căsătoresc în medie cu câțiva ani înaintea băieților (ultimii devenind responsabili de venitul familiei) şi/sau îşi asumă grija pentru creşterea copiilor; (3) *mediul rezidențial*: în mediul rural creşte ponderea veniturilor din activitățile suplimentare ocazionale şi, în special, din producția agricolă, restul surselor fiind proprii mai mult pentru tinerii din mediul urban; (4) *pregătirea şcolară*: cu cât nivelul acesteia creşte, cu atât obținerea venitului propriu sigur (salariul) şi/sau a venitului din afacerea proprie este mai reală, situația este inversă însă în cazul veniturilor din activitățile ocazionale, din producția agricolă şi indemnizații. Prin studiul realizat remarcăm că, *în prezent, satelor din republică le este specific lipsa forței de muncă tinere.* Foarte mulți sunt plecați la muncă peste hotare, iar cei rămaşi încearcă să facă față situației deseori muncind ocazional, de la o gospodărie la alta, în deosebi în sezonul lucrărilor agricole. Doar o mică parte din tinerii rurali sunt proprietari de pământ, de regulă primit de la familia de origine.

Conştiința morală reflectă existența socială în lumina unor valori social-importante specifice [56, p.108-109] care se raportează direct la elementele personalității cum ar fi: autoaprecierea, autorealizarea şi dezvoltarea creativă şi care îmbogățesc esențial nivelul moral al acesteia. În baza studiului sociologic realizat (mai, 2006), remarcăm tendința tinerilor de a trece în plan secund dobândirea, lupta pentru noi poziții sociale, pentru performanță, mobilitate socio-politică. Cu excepția *nivelului de studii şi cultură*

care este foarte important pentru 46,9%, tinerii plasează pe trepte mult mai joase, după cum urmează: *cinstea şi onestitatea* (39,8%), *bunătatea* (30,7%), *prestigiul social* (30,6%), *nivelul moral* (27,7%), *comunitatea* din care fac parte (25,2%). Totodată, posibilitățile de autoafirmare a tinerilor sunt limitate în rezultatul lacunelor din sistemul de instruire. Importanța scăzută față de dezvoltarea introspectivă a personalității este delimitată şi prin investigațiile recente din țară [50, p.32-35], care indică o contradicție dintre dorințele tinerilor şi perceperea accesibilității anumitor valori. Astfel, deşi grupul de valori ce țin de viața privată şi bunăstarea materială *(sănătatea, viața de familie fericită, situația financiară stabilă)* - este foarte important pentru tineri, totuşi este considerat ca fiind mai puțin accesibil, pe când valorile referitoare la conştiința morală sunt considerate de către tineri accesibile însă nu şi foarte importante. Hiatul format în perceperile tinerilor considerăm a fi un indicator al pasivității şi lipsei motivației de a se implica activ în viața socială. Totodată ierarhizarea pe trepte mai inferioare a acestor valori poate fi şi rezultatul crizelor contradictorii din țară, dezamăgirea de viitorul care-i aşteaptă, lipsa oportunităților, protecției din partea statului, corupția şi cumătrismul care îşi spun ultimul cuvânt în obținerea unui loc de muncă etc.

Un rol deosebit atât în fortificarea moralei personale şi sociale, cât şi în dezvoltarea spiritual-culturală îl prezintă religia şi biserica. Morala creştină facilitează purificarea societății şi a membrilor săi, integrarea socială mai eficace a individului, problematică la care vom reveni detaliat în studiile noastre privind resocializarea tinerilor delincvenți. În societatea contemporană religia prezintă interes pentru orice om, dar totodată constatăm că religiozitatea nu are o importanță primordială. În prezent, tineretul manifestă mai mult o indiferență față de credințele şi ritualurile religioase. Deşi tinerii intervievați plasează religia pe poziția a doua a scalei de importanță (circa 45%), angajându-se, astfel, în căutarea unei autorități care să înglobeze dimensiunea moral-religioasă, totuşi frecventarea instituțiilor religioase este mult mai redusă: preponderent *cu ocazia marilor sărbători religioase* (35,4%) sau *în alte împrejurări, cu ocazia unor ceremonii speciale* (23%).

Orientările valorice ale tineretului, analizate pe **categorii socio-demografice** înregistrează o anumită polarizare pentru subiecții studiați. Din punct de vedere al variabilei **sex**, ambele subcategorii apreciază ca fiind *foarte important* acelaşi nucleu valoric: sănătatea, viața de familie, nivelul de studii şi cultură, libertatea. Remarcăm, însă, că intensitatea prioritară a acestora creşte în cazul populației feminine, mai evidentă fiind în alegerea pentru viața familială şi nivelul de studii şi cultură. Presupunem că această diferență denotă mai degrabă orientarea predominantă a tinerelor către propria viață interioară şi preocuparea pentru formarea de sine. Diferențe apar în ceea ce priveşte ierarhia celorlalte valori, iar aceasta indică deja distincții în orientările de valoare. Pentru băieți remarcăm o frecvență mai mare dată importanței, după cum urmează: banilor şi bunăstării materiale, muncii, independenței, prestigiului social. Fetele însă grupează împreună independența şi banii, plasându-le în spatele cinstei/onestității şi

muncii. Considerăm că poziționarea banilor înaintea celorlalte valori indică *tendința intensă a băieților spre satisfacerea imediată a dorințelor*, pe când în cazul respondentelor putem vorbi despre o mobilitate de rol şi status, care ar oferi însă şi o stabilitate. O altă deosebire între sexe apare în poziționarea bunătății şi a nivelului moral: pentru fete acestea se află mai presus decât pentru respondenții masculini, ceea ce denotă o înclinație a tinerelor spre o conduită gândită, o analiză atentă a ceea ce este bine şi ce este rău, lucru constatat şi prin autoevaluarea comportamentului şi a normei de conviețuire *(vezi, Tabelul nr.4 (I, 1.3))*. Este de aşteptat, deci, ca băieții să fie mai prompți şi radicali în acțiunile sale, precum şi mai deschişi către alte mijloace decât cele permise de valorile morale, întru rezolvarea insatisfacțiilor lor.

În ceea ce priveşte influența **vârstei** asupra orientărilor de valoare constatăm: subiecții cuprinşi între 18-20 ani valorizează mai mult decât ceilalți nivelul de studii /cultură, libertatea şi prestigiul social, iar o dată cu înaintarea în vârstă a tinerilor importanța acestor valori (mai puțin în cazul *libertății*) descreşte. Dornici de a se integra în viața adultă, tinerii de 18-20 ani îşi propun anumite idealuri cu speranțe de participare socială activă. În cadrul acestei grupe de vârstă banii sunt plasați, aproape în spatele ierarhiei de valori, aceasta probabil fiind şi rezultatul legăturii mai strânse a vârstei respective cu părinții care-şi asumă grijile şi satisfacerea nevoilor copiilor săi. Valorizarea banilor este, însă, mult mai intensă pentru tinerii adulți. Dealtfel, această atitudine pare a fi dictată de problemele vieții mature: întemeierea familiei, necesitatea unui loc de trai, creşterea copiilor etc.

După **mediul de rezidență** am constatat diferențe în ierarhia de valori, în ceea ce priveşte interesul pentru bani şi bunăstarea materială, mai mare fiind la cei din mediul rural. În acelaşi timp, tot pentru această subcategorie, munca, atât de importantă în obținerea unui venit, este plasată în spatele banilor, ceea ce-şi găseşte susținere în starea lor de fapt mai săracă în alternative de muncă. Pentru tinerii din mediul urban prestigiul social este mai important decât pentru cei din mediul rural, situația se inversează, însă, în cazul cinstei /onestități şi bunătății. Aceste diferențe țin probabil de mediul social în care trăiesc tinerii: unul dinamic ce supune individul la o mobilitate activă, altul mai conservator ce indică un grad mai mare de stabilitate morală.

Nivelul de studii îi diferențiază pe tineri în alegerea valorilor. Diferențe substanțiale apar în cazul tinerilor cu studii incomplete care plasează banii mult înaintea familiei, spre deosebire de celelalte subcategorii pentru care viața familială se înscrie în nucleul valoric. Constatăm neangajarea maximă a subiecților cu studii inferioare, retragere şi nonparticipare, pentru ei banii apar ca un remediu universal atât pentru satisfacerea dorințelor largi, cât şi pentru o integrare socială fără angajamente morale şi politice. În cazul celorlalte grupuri, dar cu o intensitate mai mare pentru tinerii cu studii superioare /superioare incomplete, libertatea este valorizată mai mult decât cinstea /onestitatea, familia şi munca (deşi mai puțin semnificativ pentru ultima) mai mult decât banii. Remarcăm, deci, o neutralitate afectivă mai evidentă pentru tinerii cu studii înalte. Totodată, ierarhia de valori a acestei subcategorii indică o

tendinţă mai evidentă către o integrare activă în societate prin valorizarea ridicată a libertăţii, independenţei şi prestigiului social.

Formarea calităţilor morale ale personalităţii tinerilor, pe lângă valorile interiorizate, este determinată şi de gradul de conştientizare a libertăţii în alegerea modelului de comportament în contextul interrelaţional. Astfel, nivelul scăzut al asumării responsabilităţii pentru acţiunile şi faptele sale vorbeşte despre dezvoltarea sporadică a culturii morale a tinerilor. Adaptabilitatea comportamentală a tinerilor la viaţa relaţională este reflectată, în studiul nostru, prin autoevaluarea comportamentului şi a normelor de convieţuire după care subiecţii acestei categorii se conduc *(vezi Tabelul nr.4 (I, 1.3))*. O mare parte a celor chestionaţi, îmbinând morala creştină şi conştientizând consecinţele unui rău provocat, prezintă un grad înalt al conformităţii susţinută, în special, prin minimalizarea sau chiar evitarea relaţiilor interpersonale: *„nu fă altuia ceea ce nu vrei să ţi se facă ţie”* (cu 52,4%) sau *„nu-ţi faci singur, nu-ţi face nimeni”* (47,2%). Observăm şi aici că *opţiunile comportamentale ale tinerilor se rezumă printr-o preferinţă generală pentru contextele micro-sociale*, mai puţin formale: familia, grupul de prieteni, subculturile tinerilor etc., relaţiile sociale aici, prezintând un grad mai redus de normativitate şi constrângere.

Tabelul nr.4 (I, 1.3)

AUTOEVALUAREA COMPORTAMENTULUI ŞI A NORMEI DE CONVIEŢUIRE ACCEPTATE DE TINERI *(răspuns multiplu, %)*

		Nu fă altuia ceea ce nu vrei sa ţi se facă ţie	Nu-ţi faci singur, nu-ţi face nimeni	Stimez oamenii culţi	Nu ţin cont de părerea altora	Nu ma conduc de norme	Dinte pentru dinte, ochi pentru ochi	Altele
TOTAL		**52,4**	**47,2**	**28**	**22,4**	**15,3**	**7,9**	**2,7**
Vârsta	18-20 ani	55,5	49,2	28,8	17,3	15,7	7,3	1,6
	21-25 ani	51,8	41,9	26,5	23,7	16,6	7,1	2,0
	26-30 ani	50,3	52,4	29,3	25,7	13,1	9,4	4,7
Sex	Masculin	43,1	41,5	31,3	25,9	19,5	8,6	1,9
	Feminin	61,5	52,8	24,8	18,9	11,2	7,1	3,4
Mediul de rezidenţă	Sat	51,7	47,5	30,4	20,5	14,0	7,8	2,9
	Oras	53,6	46,8	24,4	25,2	17,2	8,0	2,4
Educaţia	Studii medii incomplete	50,0	37,8	26,3	28,0	25,6	7,3	2,4
	Şc.generală sau profes.	60,3	36,5	26,7	19,2	21,2	9,6	0,6
	Liceu, şc.post-liceală	49,5	47,7	27,8	31,9	11,6	5,1	1,9
	Studii superioare/ superioare incomplete	50,3	60,2	31,5	11,0	9,9	9,9	5,5

Sursa*: Studiul autorului „Orientările valorice şi percepţia tineretului privind problematica delincvenţei” (N=635; mai, 2006)*

Un spectru mai larg al identităţii de grup presupunem la 28% din tinerii respondenţi care *simpatizează oamenii culţi*, apreciind şi ţinând cont de opiniile acestora. În rezultatul analizei pe subcategorii demografice surprindem că această poziţie a fost menţionată prioritar de către bărbaţi, respondenţii tineri adulţi (26-30 ani), reprezentanţii din mediul urban şi creşte odată cu ascendenţa nivelului de studii al tinerilor.

Extinderea libertăţilor individuale conduce la o mai mare autonomie, fără îndoială, dar în acelaşi timp perceperea greşită a acesteia duce şi la o mai mare dificultate de a fi. Aici tinerii vin să îmbogăţească falanga “excluşilor”, avînd mai multe dificultăţi de acces la statutul de adult, deoarece problemele de încadrare profesională nu au fost niciodată atît de neliniştitoare ca în prezent. Luând

modelul actual al vigurozității şi al reuşitei, care privilegiază asumarea riscului şi provocărilor lansate sie însuşi, nu este surprinzător faptul că un număr considerabil al acestei generații este gata de orice. Astăzi sunt puțini dintre acei ce consideră că învață de la adulți. Dorința de a fi ei înşişi îi determină pe unii tineri să respingă aproape tot ce vine din afara "lumii" lor. Revenind la datele cercetării, o atitudine critică față de normele de convieţuire socială existente prezintă o treime din respondenții tineri, declarând că în comportamentul lor *„nu țin cont de părerea celor din jur"* (cu 22,4%) şi / sau *„nu se conduc de norme"* (15,3%). Un aspect important, pentru studiile noastre ulterioare, amplu evidențiat prin evaluarea conduitei şi a normei de convieţuire de care se conduce tineretul, este percepția şi chiar tolerarea fenomenului agresiv. Cunoaştem că o variabilă importantă în explicarea apariției, perpetuării sau dispariției comportamentelor ce contrazic legea la nivelul indivizilor este reacția socială. Astfel, drept *reacție la agresivitate* surprindem o agresivitate potențială în mediul tinerilor intervievați, circa 8% din respondenți fiind înclinați să comită acte delincvente agresive. Cu un grad de neadaptare social, fiindu-le caracteristic agresivitatea, violența şi spiritul răzbunător, aceşti tineri susțin drept normă de convieţuire postulatul: *„dinte pentru dinte, ochi pentru ochi"*. Dacă considerăm opțiunea *„nu mă conduc de norme"* şi, sau *„dinte pentru dinte, ochi pentru ochi"*, un indice al *inadaptării sociale* şi a atitudinii nonconformiste față de comunitate, constatăm: în funcție de *categoriile socio-demografice*, aceştia se prezintă a fi preponderent subiecții masculini; tinerii cuprinşi între 18-20 ani şi 21-25 ani; prioritar din mediul urban; subiecții cu studii mai inferioare şi cei cu statut ocupațional mai mic.

Delimităm că diversitatea caracteristicilor specifice generației în creştere, enunțate în literatura de specialitate şi în baza studiilor din țară şi de peste hotare, însumează în sine: *autonomia*, considerată în prezent un drept natural şi al cărui posesori se raportează prin laitmotivul: "sunt destul de mare pentru a şti şi pentru a hotărî"; *hedonismul* prin care, detestînd trecutul, iar viitorul considerîndu-l ca fiind nerelevant, îi face pe tineri să devină mai insistenți în căutarea plăcerii cu orice preț, oricare ar fi consecințele; *relativismul*, îmbină pe lîngă toate *pragmatismul* şi *indiferentismul* - aici pentru adepții tineri criteriul binelui şi răului constituie eficacitatea acțiunii lor. Aceste laturi comportamentale îi fac pe tineri să înainteze un criteriu de bază în alegerea şi apartenența la un grup, sprijinit de lozinca "să mă simt bine". Astăzi, avem de-a face cu noi forme de socializare, o socializare electivă la nivel de microgrup în care colectivitățile de tineri sunt în prezent tot mai instabile, deschise, flexibile şi uşor fizionabile.

Asaltată de seismele schimbărilor din sferele sociale tânăra generație îşi reconstruieşte şi atitudinea către viață în general. Specific tinerilor din Moldova este viziunea lor sumbră asupra viitorului. De altfel, din studiile autohtone [48, p.124] aflăm că doar o treime din tinerii Moldovei speră că viitorul le va aduce o viață mai bună decât în prezent, restul rămânând sceptici, nesiguri şi neîncrezători față de viitor. Este evident că tinerii îşi pierd speranța într-o viață prosperă. Cauza pesimismului caracteristic acestei

categorii sociale constituie, în special, situația socio-economică din țară care nu poate asigura optimismul tinerilor. Tineretul apreciază ferm atitudinea puterii politice şi a societății către sine ca fiind indiferente sau deschis consumatoare. Revenind la rezultatele *Barometrului de Opinie Publică, aprilie 2006* [51, p.38], peste 56% din respondenții tineri în vârstă de 18-29 ani consideră că în prezent, în Republica Moldova, nu există nici un partid sau formațiune politică ce le-ar reprezenta interesele. Neîncrederea acordată acestor instituții evidențiază tendința tinerilor de a respinge, în mare parte, ceea ce ține de societate în general. Acest aspect îşi găseşte explicațiile şi în dorința tinerilor de a evada din comunitatea aflată în criză şi a pleca peste hotare. Din aceeaşi sursă [51, p.79] aflăm că peste 22% din tineri la o eventuală posibilitate ar părăsi țara pentru totdeauna, iar circa 62% ar pleca cu intenția de a reveni. Orientarea masivă a tinerilor de a-şi părăsi baştina poate fi motivată prin oportunități mai mari de a-şi găsi un loc de muncă peste hotare, cu un venit mai solid, precum şi prin posibilități mai bune de educație. Statistica națională [53, p.52] evidențiază o dinamică ascendentă în ce priveşte cota persoanelor declarate plecate peste hotare la muncă, în anul 2005 acestea constituind 27,7% din populația economic activă şi 18% din populația economic inactivă. Respectiv, în anul 2005 numărul migranților din țară, ce constituie majoritar tinerii până la 30 de ani, a crescut cu 14,3% față de anul 2004 şi cu 85,9% față de anul 2000.

Un alt aspect al problemei prospective este dorința de implicare a tinerilor în îmbunătățirea viitorului său. Evaluând dinamica percepției problemelor tineretului de către societatea moldovenească, încă la începutul anilor'90 [49, p.334; 52, p.107-127], cercetătorii moldoveni constată că în viziunea publicului tineretul nu se gândeşte în mod serios la viitorul său. Totodată, acest calificativ diminuează din aprecierea dată tinerilor privind implicarea şi afirmarea lor în diverse sfere ale vieții sociale. Or, modalitatea de autoafirmare a generației tinere este determinată de însăşi nivelul de dezvoltare a societății, legile şi normele de viață existente, moralitatea, starea generală de lucruri şi perspectivele ei [57, p.62-64]. Conform datelor cercetării noastre, peste 53% din tinerii intervievați se autoapreciază negativ, susținând opinia privind indiferența şi pasivitatea semenilor săi pentru viitorul ce-i aşteaptă. O anumită polarizare în autoaprecierile date se înregistrează în funcție de vârsta, sexul, mediul de rezidență, educația respondenților. Astfel, pe măsura înaintării în vârstă a tinerilor, precum şi o dată cu creşterea nivelului de studii, se evidențiază o apreciere critică negativă față de atitudinea prospectivă a generației sale, grupa de vârstă 26-30 ani înregistrând 71,7%, iar respondenții cu studii superioare / superioare incomplete 63,5%. Totodată, tinerii s-au dovedit a fi mai categorici decât tinerele (respectiv 61% şi 46,3%), la rândul lor subiecții din mediul rural (56%) în raport cu cei din mediul urban (49,6%). În funcție de starea civilă tinerii căsătoriți apreciază mai jos nivelul de pregătire al tinerilor pentru viitor (58%), decât categoria celor necăsătoriți.

Deşi în general ar fi dispuşi să participe la viața asociativă şi la diferite acțiuni sociale, tinerii sunt totuşi mai reticenți. În opțiunile lor, tinerii intervievați (55,4%) plasează comunitatea în care locuiesc pe

plan secund. Viața politică şi participarea la ea este pentru tinerii studiați: *puțin* (33,1%) sau *deloc importantă* (32,1%), aceasta proiectând o atitudine critică nonparticipativă, pasivă şi defensivă, evitând asumarea responsabilității civice. Patriotismul nu este o caracteristică a tineretului contemporan. Fără o implicare activă, totuşi, o parte considerabilă din tineri se orientează spre necesitatea continuării reformelor socio-economice şi politice. Rugați să-şi exprime atitudinea față de societatea în care trăiesc, 44,1% din respondenți consideră că *societatea trebuie îmbunătățită treptat, prin reforme*; 20,9%, cu un spirit radical, sunt ferm convinşi că *modul actual de organizare a societății trebuie schimbat printr-o acțiune revoluționară*; 16,2%, mai conservatişti, par a fi mulțumiți de mersul lucrurilor, optând pentru *apărarea societății de orice forțe reformatoare*. Analiza corelațională evidențiază că în rândul *„reformiştilor"* sunt implicați majoritar respondenții din toate grupele de vârstă; mai mult de jumătate din ei au studii superioare sau superioare incomplete (55,8%) şi provin preponderent din mediul urban (46%); în funcție de sexul respondenților, tinerele au o pondere mai mare (49,7%). *„Revoluționari"* sunt, în special, respondenții masculini, cu vârsta între 18-20 ani şi 26-30 ani. După cum arată datele, spiritul revoluționar este specific mai mult tinerilor din mediul urban şi se amplifică o dată cu creşterea nivelului de studii. *„Conservatismul"* este mai mult o caracteristică a tinerilor în vârstă de 21-25 ani (20,6%), preponderent din mediul rural (19%), şi cu un nivel mai scăzut al studiilor (medii complete şi profesionale), tinerilor agricultori şi specialiştilor necalificați.

Astăzi, generația în devenire e absorbită de problematica internă de supraviețuire în complicatul şi asprul timp. Nu pot fi ignorate inovațiile provocate de presiunea generației tinere în domeniile vieții sociale, dar totodată nu poate fi ignorat nici caracterul ambiguu, şovăitor, frustrat şi autoagresiv al comportamentului tinerilor de astăzi. Automarginalizarea tinerilor este o consecință inevitabilă a condițiilor actuale de existență şi nu neapărat rezultatul unei opțiuni conştiente. Apare un *paradox*: pe de o parte, conform legii cu privire la tineret - *tinerii fac parte din societate şi sunt participanți cu drepturi egale la procesele sociale şi politice,* în acelaşi timp, însă, schimbările intervenite în situația social-economică din republică plasează tineretul, ca grup social, la hotarele excluziunii sociale. Copiii şi tinerii au fost susținuți social într-o măsură insuficientă, iar integrarea tinerilor în societatea adultă, în condițiile unei căderi economice, nu a fost facilitată prin nici o măsură semnificativă de suport. Astfel, imposibilitatea de a beneficia de drepturile sociale de bază conduce această categorie socială spre refuzul de a respecta normele şi regulile sociale general acceptate în societate.

În urma celor relatate facem o concluzie generală privind specificul tineretului contemporan al țării. De regulă, acesta nu este complet implicat în sistemul relațiilor sociale, drept cauză servind: posibilitățile limitate de autorealizare în calitate de subiect al acestor relații; nivelul inferior al statutului social; lipsa unui cadru legal complet ce ar asigura protecția socială a tinerilor. Tinerii optează pentru un nucleu valoric relativ constant: sănătatea; viața familială / copiii; nivelul de studii şi cultură; libertatea, ceea ce

vorbeşte despre capacitatea relativ scăzută a tinerilor de a se integra în sfera societății civile, fiind orientați prioritar pe sfera vieții personale, siguranță şi protecție socială afectivă, copii, locuință, relații interpersonale mai mult informale. Ca rezultat al venitului mic tinerii, timp îndelungat, sunt susținuți material de către părinți sau rude. Doar o parte din tineri îşi pot asigura personal locul de trai, fiecare al patrulea neavând un loc de muncă stabil. Inechitatea socială şi posibilitățile scăzute de autoafirmare divizează tineretul ca grup social în două categorii. Prima include tinerii cu un nivel înalt al dezvoltării individuale şi intelectuale, orientată spre modele culturale specifice maturilor. Cea de-a doua se caracterizează prin agresivitate şi violență, diferențiindu-se prin mentalitate şi conduită corespunzătoare. Realitatea cu care se confruntă tânăra generație este schimbătoare, de altfel ca şi atitudinea tinerilor față de schimbările ce au loc în prezent. Schimbarea bruscă a situației sociale, precum şi a orientărilor valorice, a diminuat nivelul de adaptare social-psihologică al tinerilor, afectând identitatea lor socială. Drept urmare a transformărilor complexe din societate formarea tineretului ca grup social a căpătat un caracter contradictoriu. În acest context una dintre problemele stringente apărută în rândul tineretului este cea a comportamentului său delincvent şi autodistructiv.

Aflat într-o relație de interdependență cu societatea, fiind obiectul integrării, tineretul influențează la rândul lui dezvoltarea socială şi alături de diversele trăsături ale sale cere a fi tratat nu doar ca o problemă, ci şi ca o puternică forță socială a cărei orientări în sensul progresului este condiționată de cadrul social, economic, cultural şi istoric.

CAPITOLUL II Aspecte socio-psihologice ale devierilor comportamentale normativ-morale ale tineretului

2.1 Delincvența juvenilă: factorii sociali-determinanți în preluarea şi extinderea conduitei delincvente printre tineri

Neajunsurile inerente crizei socio-economice ce completează dificultățile de dezvoltare a personalității, de adaptare şi integrare socială sporeşte evident vulnerabilitatea generației tinere şi amplifică riscul *depravării***.** Incapacitatea unora dintre aceştia de a atinge standardele impuse de societate se manifestă sub forma delincvenței juvenile. Conform datelor ONU, circa 30% din toți tinerii participă la diferite acțiuni ilicite, iar 5% comit crime periculoase.

În contextul prezentei lucrări, obiectivul final al abordărilor constituie răspunsul la întrebarea „de ce încalcă tinerii normele penale?", iar finalitatea constă în identificarea modalităților practice operaționale de prevenire şi combatere a fenomenului de delincvență juvenilă.

Delincvența juvenilă reprezintă o formă a devianței cu grave implicații sociale, deoarece este un fenomen eterogen, cuprinzând o serie diversificată de acțiuni şi fapte sociale care încalcă regulile judiciare. Necesitatea completării studiului teoretic privind analiza devianței din rândurile generației tinere din Republica Moldova, cu tot cortegiul ei de particularități, aspecte şi consecințe ne-a impus realizarea unei cercetări directe asupra tinerilor delincvenți judeciarizați întru *determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvențional* şi *determinarea particularităților în orientările socio-morale ale infractorilor tineri*. Studiul permite configurarea concluziilor incluse în lucrare şi a rezultatelor ce stau la baza înțelegerii existenței indivizilor devianți.

Un avantaj ce ne-ar îngădui să atingem prin studiul nostru un grad de obiectivitate mai solid, l-am considerat a fi însăşi posibilitatea de a discuta individual şi direct cu deținuții. Astfel, penitenciarul ne-a oferit posibilitatea de cunoaştere a delincvenților, constrângând în interiorul său subiecți de orice „calibru", începând cu minori şi terminând cu persoane de vârsta a treia, diferențiindu-se şi prin „specialitatea" îndrăgită şi prin frecvența folosirii ei.

Datele relevate în urma cercetării, extrapolate de-a lungul întregii lucrări, au permis stabilirea "ecuației" de factori care generează delincvența tinerilor în particular şi a aspectelor sociale ce stau la baza preluării unui comportament deviant în general.

Analiza etiologiei comportamentului delincvent ne impune să pornim de la câteva premise teoretice, bine conturate şi în literatura de specialitate, fără de care nu putem face un demers în cercetarea delincvenței juvenile: (1) delincvența juvenilă este un fenomen social supus legilor de existență şi de dezvoltare a societății; (2) delincvența juvenilă prezintă anumite particularități determinate de caracteristicile biologice, psihologice şi sociale ale acestei categorii de vârstă; (3) analiza acestui fenomen trebuie să ia în considerare mai multe laturi: persoana, fapta săvârşită, circumstanțele în care s-a produs fapta respectivă, cauzele generale şi condițiile specifice care intensifică manifestările delincvente.

Comportamentul anomic în mediul copiilor şi al tinerilor este etichetat sub diverse concepte: *minori delincvenţi* – termen de esenţă juridică, *copii problemă* – termen medico-pedagogic; *tineri cu tulburări de comportament* – termen medical; *tineri inadaptaţi* – termen sociologic etc. Pentru a face o distincţie între infracţiunea comisă de adulţi şi cea comisă de minori, în ultimele decenii a intrat în uz termenul de *delincvenţă juvenilă*, acesta fiind utilizat, de unii autori, de rând cu cel de criminalitate. În diferite legislaţii, observăm că, noţiunea de *delincvenţă juvenilă* are un conţinut care variază în funcţie de prescripţie şi normele penale, de limitele de vârstă ale minoratului, de sensul, mai mult sau mai puţin permisibil, acordat unor conduite juvenile. Ca fenomen socio-istoric, cu o identitate proprie, *delincvenţa juvenilă desemnează ansamblul comportamentelor ilicit-penale, săvârşite de minori, ce răspund penal şi de tineri în vârstă de la 18 la 35 de ani într-un spaţiu şi timp determinat* [58, p.186]. Având în vedere criteriul de vârstă evocat, această definiţie este suficient de relevantă doar în limitele vârstei legitime a tineretului specifice unei ţări.

Definită din punct de vedere juridic, *delincvenţa juvenilă reprezintă un fenomen complex, alcătuit din ansamblul conduitelor aflate în conflict cu valorile ocrotite de norma penală* [28, p.42]. Această definiţie, însă, face ca noţiunea de *delincvenţă juvenilă* să se confunde cu cea de *criminalitate*, de unde şi existenţa unor ambiguităţi în utilizarea unor termeni cum sunt: infracţiune, delict, delincvenţă etc. Această noţiune cuprinde o multitudine de conduite, condiţii şi situaţii de viaţă nu întotdeauna legate între ele, dar aduse la un numitor comun prin utilizarea normativului penal.

În interpretarea prezentei lucrări, *delincvenţa juvenilă* este un fenomen eterogen ce cuprinde o serie diversificată de încălcări a normelor cu caracter penal săvârşite de minori şi tineri. Această definiţie evidenţiază note specifice care derivă din condiţiile socio-economice şi culturale ale societăţii, cât şi din modalităţile de concepere, sancţionare şi tratare a delictelor comise de minori, adolescenţi şi tineri. Deoarece conform legislaţiei penale în vigoare a Republicii Moldova în categoria minorilor sunt incluse persoanele până la vârsta de 18 ani, iar în baza *legii cu privire la tineret* - tinerii prezintă persoanele de 16-30 de ani, în cadrul prezentei lucrări, optăm pentru divizarea conceptului *delincvenţă juvenilă* în două categorii: *delincvenţa minorilor* şi *delincvenţa tinerilor*.

În ansamblul ei, *delincvenţa juvenilă* este consecinţa absenţei sprijinului moral oferit de adult, a lipsei de protecţie şi îngrijire primite în familie, a eşecului activităţii de educaţie morală primită în şcoală etc. Întrucât minorul delincvent nu are *conştiinţa inadaptării* sale la cerinţele normative şi este de fapt o victimă şi nu un vinovat conştient de responsabilităţile ce i se impută, *delincvenţa juvenilă apare ca un efect al lipsei de responsabilitate a familiei, a părinţilor, a educatorilor, a factorilor răspunzători de formarea conduitei morale a tânărului.*

Eludând caracterul axiologic al *delincvenţei juvenile*, precum şi natura specifică moralei adolescentine, majoritatea definiţiilor insistă asupra *criteriului juridic*, desemnând ca fiind de natură

delictuală orice act care, prin consecinţele sale, îl fac pasibil pe tânăr de a fi adus în faţa instanţei de judecată şi de a fi sancţionat. Adeseori, acţiunile adolescentului presupun conduite care violează normele şi regulile de convieţuire morală fără a provoca prejudicii valorilor sociale, ci afectează doar modul de respectare a principiilor moralei convenţionale şi coercitive impuse de adult: violenţa fizică, agresivitatea limbajului, nonconformismul în ţinută, evaziunea din mediul familial sau şcolar, fumatul, consumul de alcool etc. Toate aceste acte se circumscriu sferei aşa numitei *devianţe cu caracter moral* şi nu reprezintă întotdeauna fapte *penale* în adevăratul înţeles al termenului, prin încălcarea legilor în vigoare. Astfel, în condiţiile în care se poate aprecia că există o trecere treptată şi previzibilă spre conduita infracţională, bine structurată vorbim despre manifestări de *predelincvenţă*. Psihologii şi sociologii arată că acest comportament, clasat anterior ca *devianţă morală,* preia forma delincvenţei - fenomen cu implicaţii negative, nu doar pentru societate, ci şi pentru destinul ulterior al tânărului.

Astfel, putem evidenţia o sinteză a conceptului de delincvenţă juvenilă care preia, de fapt, două dimensiuni:

1) prima, include *delincvenţa juvenilă fără a ne raporta la încălcarea unor norme şi reguli de convieţuire socială ce intră sub influenţa penală*, spre exemplu, ceea ce numim astăzi "*copiii străzii*". Referindu-ne la situaţia din ţară la acest capitol, menţionăm că, doar în prima jumătate a anului 2004, de către subdiviziunile teritoriale ale MAI, au fost depistaţi şi plasaţi provizoriu în Centrul de Plasament Temporar a Minorilor circa 800 „copii ai străzii" dezintegraţi de familie. De asemenea, în perioada de referinţă au fost luaţi la evidenţă 41 minori consumatori de droguri; 32 minori consumatori de substanţe toxice; 419 persoane minore în stare de ebrietate; 364 minori vagabonzi; 141 minori cerşetori.

2) a doua, include *delincvenţa juvenilă ca parte integrantă în fenomenul delincvenţei şi ne referim la acea categorie de persoane ce săvârşesc anumite acte aflate în sfera penalului*. Studiul comparativ al dinamicii actelor ilicite, arată că până în anii 1990, Republica Moldova se afla printre ţările lidere după creşterea incidenţei delictelor în societate, plasându-se totodată pe locul de frunte, între ţările ex-sovietice, după delincvenţa tinerilor [32, p.125]. Statistica criminologică din ultimii ani a evidenţiat o creştere amplă a acestui fenomen începând cu anii 1999 şi până în 2002, de la 10 până la 15,6%, către finele anului 2003 aceasta diminuându-se puţin[4]. Trebuie să remarcăm însă, comparativ cu anul 2003, în anul 2004 s-a atestat din nou o creştere cu 9,8% [3] a numărului de delicte săvârşite de minori, precum şi a celor comise de tineri de până la 30 ani - practic două treimi din totalul infracţiunilor sunt săvârşite de acest segment. Conform datelor organelor de poliţie, în octombrie 2004 circa 6.889 de minori delicvenţi

[4] Această descreştere este explicată prin rezultatele conlucrării multilaterale a tuturor forţelor de ordine din societate, orientate preponderent la implementarea unor forme şi metode noi de luptă cu flagelul minorilor delincvenţi, ca urmare a Hotărârii Guvernului nr.566, din 13 mai 2003, prin care au fost aprobate măsurile speciale pentru combaterea şi prevenirea criminalităţii în rândurile minorilor, acţiune care are menirea de a atrage în aceste activităţi toate forţele şi dispozitivele interesate de problema generaţiei în creştere.

şi cu comportament predelincvent se aflau la evidenţă [38, p.2]. Totodată, pe parcursul a primelor două luni ale anului 2005 au fost depistaţi şi luaţi la evidenţă profilactică 948 minori delincvenţi [60]. Conform datelor prezentate de Biroul Naţional de Statistică, în perioada ianuarie-septembrie 2005 din numărul persoanelor relevate care au comis crime, 2146 constituiau minorii (în descreştere relativă faţă de perioada similară a anului 2006 (1768 minori)), circa 82% din infracţiunile comise fiind din categoria celor grave. In perioada de referinţă se atestă o majorare a delincvenţei minorilor în raioanele din nordul şi centrul republicii.

Delincvenţa juvenilă constituie rezultanta conjugată a unor motivaţii individuale şi a unor cauze de ordin social. Sinteza etiologică a delincvenţei juvenile este marcată de prezenţa a două orientări principale: *psihologică* şi *sociologică*. În dorinţa de a câştiga în conciziune, fără a ne opri detaliat la orientările psihologice [28, p.42; 61, p.44-59; 62, p.154-167], conchidem că dincolo de tendinţa de a acorda un rol decisiv condiţiilor psihice interne, abordările psihologice au meritul de a fi legat variaţiile comportamentale ale adolescentului de contextul familial şi de tehnicile de socializare parentală.

Punând în dependenţă tendinţa spre delincvenţă nu atât de caracteristicile climatului familial, cât mai ales de cele ale mediului social şi cultural, orientarea *sociologică* consideră că *fenomenul de delincvenţă juvenilă este mai mult decât o formă de inadaptare la mediu, ea este o formă de exprimare a conflictului tânărului cu valorile societăţii în ansamblul ei.* Dintre numeroasele teorii ce-şi propun a face inteligibile comportamentele calificate delincvente, există două la care se face cel mai des apel când se abordează situaţia minorilor, adolescenţilor şi tinerilor devianţi. Prima, în concordanţă cu varianta *conflictualistă*, afirmă că societatea îi împinge pe tineri, prin marginalizare, la încălcarea normelor sociale şi juridice. A doua interpretare, accentuează importanţa elementului cultural, susţinând că principalul motor al activităţilor delincvente ar fi un sistem de norme şi valori care acceptă sau chiar încurajează comportamentele respinse de membrii altor culturi.

Remarcăm că în prezent, explicaţiile delincvenţei juvenile delimitează un suport în majoritatea orientărilor sociologice, dintre care amintim:

– perspectiva teoretică a *„dezorganizării sociale" (C.R.Shaw, H.D.McKey etc.),* care pune delincvenţa juvenilă în dependenţă de o serie de schimbări şi conflicte sociale, care însoţesc procesele modernizării (urbanizare, migraţie, industrializare). Această perspectivă ignoră o serie de variabile culturale care pot influenţa intensitatea delincvenţei juvenile în anumite zone şi arii urbane, neexplicând faptul de ce o serie de tineri proveniţi din aceleaşi locuri de rezidenţă nu devin delincvenţi.

– perspectiva *etichetării (F.Tannenbraun, H.Becker, K.Erikson, M.Wolfgang, E.Rubington, E.Goffman etc.)* – afirmă că, dacă un adolescent care încălcând din întâmplare normele morale sau legale ajunge în contact cu poliţia sau cu instanţa de judecată, este posibil, de cele mai multe ori, să se transforme într-un veritabil delincvent. În raport cu rezultatele şi observaţiile din cadrul cercetării, putem constata, în unele

cazuri, veridicitatea acestor afirmații. Contactul traumatizant al minorului sau tânărului[5] predelincvent cu organele de ordine, tratamentul discriminator şi violent în adresa lui, are doar rezultate negative: generând iresponsabilitate, dispreț şi indiferența față de comportamentul său şi față de întreaga comunitate. Aceiaşi concluzie s-a concretizat şi din *studiile de caz* efectuate de către autorul prezentei lucrări. Din 20 de deținuți tineri intervievați 9 au afirmat că au suferit atacuri violente (fizice, verbale). Majoritatea acestora se caracterizează printr-un nivel mediu de pregătire, sunt judiciarizați nu o singură dată, tipul delictelor comise este diferit şi cu grad diferit de periculozitate.

Boxa nr.1 (II, 2.1)

Studiu de caz (2)
C.Iurie (1976), se caracterizează prin comportament delincvent, încă de la vârsta de 8-10 ani, cu tendințe proeminente de neadaptare şi recidivitate, având patru antecedente penale. Argumentează conduita sa prin mărturisiri de tipul: *„este vinovată miliția care la 12 ani, m-a închis şi m-a bătut măr, nu trebuiau să se comporte astfel cu un copil, ce-i de acolo mi-au dat un exemplu bun”* .

– teoria *„subculturilor delincvente”* – consideră delincvența juvenilă un colectiv reprezentat de sistemul de roluri al „subculturilor delincvente” (tinerii îşi realizează scopurile prin utilizarea unor modalități şi mijloace ilegitime). Studiind elementele care organizează viața bandelor de tineri, reprezentanții acestei teorii *Cohen A., Ohlin N.E., Cloward R.A.* ş.a., afirmă că delincvența juvenilă se explică prin faptul că copiii din mediile populare sunt prinşi între două registre de prescripții: cel impus de valorile dominante, aşa cum sunt ele vehiculate de şcoală şi mijloacele de comunicare moderne, şi cel pe care îl recunosc membrii mediului lor înconjurător imediat [14, p.111-113; 28, p.71]. În literatura de specialitate explicațiile oferite de această teorie sunt criticate, deoarece pun accentul prea mare pe importanța socializării „negative”, neglijând *„resorturile intime ale motivației individuale în comiterea actului infracțional”*.

Studiul *cauzelor* infracționalității juvenile cuprinde o amplă diversificare a acestora. Spre exemplu, *Institutul pentru Problemele Internaționale din Atlanta* în urma unei cercetări efectuate în 1984, care a cuprins statele europene, a ajuns la concluzia că evoluția delincvenței juvenile este favorizată de: lipsa unei supravegheri din partea părinților; influența prietenilor; influența mass-media; lipsa autocontrolului în copilărie; influența societății; influența anturajului şcolar şi lipsa educației adecvate. Cu toate acestea, analiza literaturii de specialitate şi investigațiile sociologice efectuate în cadrul lucrării prezente ne-au permis evidențierea unui set de cauze cu rol determinant în ceea ce priveşte formele de comportament infracțional juvenil şi gruparea lor pe patru coloane: *psiho-individuale*; *psiho-pedagogice*; *socio-psihologice şi sociale*.

[5] Potrivit unor autori (R.Gassin, Em.Stănişor, R.M.Stănoiu ş.a), formarea personalității şi socializarea tânărului adult este departe de a se fi încheiat odată cu împlinirea vârstei de 18 ani, continuându-se în realitate până la 25 de ani, când se finalizează dezvoltarea psihică a individului.

Cauzele psiho-individuale cuprind diverse patologii psihice şi fizice (patologii somatice, handicap, imaturitatea proceselor psihice superioare, scăderea activității volitive, patologia trăsăturilor de caracter etc.).

Cauzele psiho-pedagogice: neglijare pedagogică; defectele educației familiale şi şcolare; forme educative neadecvate întreprinse de pedagogi; atitudini brutale şi nedrepte ale pedagogilor; suport emoțional scăzut din partea părinților şi educatorilor, climat familial emoțional depresiv; părinți alcoolici etc.

Cauzele socio-psihologice: caracteristicile nefavorabile ale relaționării minorului cu mediul imediat înconjurător din familie, stradă, procesul şcolar se evidențiază prin atitudini comportamentale active alese ale individului la mediul relațional *preferabil*, la normele şi valorile acestui mediu, precum şi la valorile individuale de orientare a capacității spre autoreglarea şi autocontrolul comportamentului său. Raportându-ne la latura empirică a lucrări prezente, reflectată aici prin investigația directă a tinerilor infractori cauzele socio-psihologice întruchipează aspecte diferite: aproape fiecare al patrulea minor intervievat a comis crima *sub influența altor persoane* (prieteni, adulți, etc.), sau *din plăcere* – un fapt îngrijorător ce ia amploare, aproximativ fiecare al optelea s-a *răzbunat*, iar fiecare al şaisprezecelea s-a *apărat*.

Cauzele sociale cuprind în majoritatea lor calitatea vieții şi a condițiilor material-economice nefavorabile. Investigația din mediul impus tinerilor infractori *(vezi Figura nr.1 (II, 2.1)),* ne permite să concluzionăm că în situația schimbărilor actuale caracteristice țării, *cauzele sociale* primează în explicarea conduitei delincvente la minori şi tineri: circa 44% din totalul deținuților intervievați au menționat *lipsurile materiale* ca fiind forța motrice în comiterea delictelor, iar raportându-ne doar la respondenții minori, aceasta este menționată de către 52% în justificarea comportamentului lor.

Figura nr.1 (II, 2.1)

Autoaprecierea cauzelor conduitei delincvente şi a comiterii delictului *(răspuns multiplu, %)*

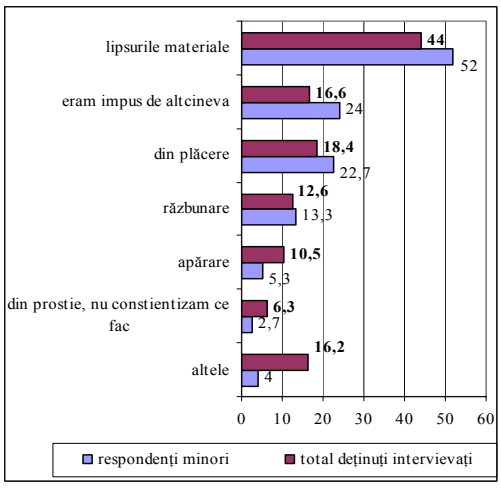

Sursa*: Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvențional de către tineri" N=450 deținuți, dintre ei, 75 minori (16,7%)*

Intenția noastră de a concretiza factorii ce stau la baza preluării unui comportament deviant se completează prin aprecierile tineretului studios (N=959) şi a altor categorii de tineri intervievați (N=635) (*vezi Tabelul nr.2 (II, 2.1)*), precum şi prin opinia experților, evaluând astfel perceperea publică asupra flagelului delictogen juvenil.

Tabelul nr.2 (II, 2.1)

APRECIERILE TINERILOR FAȚĂ DE CAUZELE COMPORTAMENTULUI DELINCVENT *(răspuns multiplu, %)*

Nr.		**TOTAL** 3 menţiuni		**în primul rând**		**în al doilea rând**		**în al treilea rând**	
		Studenţi *(N=959)*	***Tineri*** *(N=635)*	***studenţi***	***tineri***	***studenţi***	***tineri***	***studenţi***	***tineri***
1.	**conditiile de viată**	**66**	**74,1**	21,5	15,7	26,6	42,2	17,9	16,2
2.	**desfrâul social**	**62,6**	**59,4**	12,7	0,5	24,4	1,3	25,5	57,6
3.	**dezorganizarea din cadrul familiei**	**62,2**	**39,7**	38,8	39,7	11,6		11,8	
4.	**lipsa unei protecţii sociale adecvate din partea statului**	**44**	**25,1**	14,2	10,6	18,4	12,8	11,4	1,7
5.	**influenţa mediului de prieteni**	**38,2**	**42,3**	3,5	0,3	10,2	24,7	24,5	17,3
6.	**carenţele educative şi afective**	**25,2**	**41,7**	8,9	27,6	8,9	13,9	7,4	0,2

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenţei"(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios faţă de persoanele judiciarizate" (N =959, februarie 2005).*

Caracteristicile obținute se suprapun semnificativ cu cauzele diverse ale comportamentului deviant, testate prin studiul asupra tinerilor infractori şi sunt ridicate pe o bază a căror rădăcini se implantează adânc în sistemul complex şi instabil al statului. Astfel, atât studenții cât şi restul tinerilor au clasat cu frecvențe mai mari în prima opțiune: *dezorganizarea din cadrul familiei* ; în a doua: *condițiile de viață* şi *lipsa unei protecții sociale adecvate din partea statului*; în al treilea rând: *desfrâul social* (alcoolismul, drogurile, prostituția, etc.), *influența mediului de prieteni*. Cumularea celor trei mențiuni şi analiza bivarială a acestor date delimitează deosebiri între opțiunile respondenților ambilor eşantioane, în funcție de subcategoriile de bază. Constatăm că studenții percep mai acut *lipsa protecției sociale* (44%, dintre care cei mai critici sunt studenții cu vârsta cuprinsă între 23-26 ani - 58,1%) şi *dezorganizarea familiei* (62,2%, indiferent de sex, este menționată prioritar de către grupa de vârstă 21-23 ani - 64%). În funcție de sex, studentele indică, în special, desfrâul social (67,6%), condițiile de viață (67,4%) şi influența mediului de prieteni (circa 40%). Pentru aprecierile date de studenții intervievați, mediul de rezidență nu constituie un factor important ce ar influența percepția cazuisticii comportamentului delincvent. Categoria generală a tinerilor eşantionați, spre deosebire de studenți, este mai critică în culpabilizarea: *condițiilor de viață* (74,1% - dintre ei prioritar sunt tinerii de vârsta 18-20 ani - 78,5%; tinerele 78,9%; respondenții cu studii medii incomplete 86%; specialiştii necalificați - 81% şi şomerii - 75,5%) şi *carențelor educative / afective* (41,7% care constituie preponderent aceleaşi subcategorii de tineri menționate anterior, inclusiv tineretul rural – 43%).

În linii generale conchidem că, asocierea dintre delincvență / criminalitate, sărăcie şi deprivarea societății semnalează faptul că infractorii nu sunt în nici un fel rupți de comunitățile în care trăiesc, ci sunt ei înşişi membri ai acestor comunități.

Figura nr.2 (II, 2.1)

Aprecierile experților privind cauzele comportamentului delincvent în rândul tinerilor
(răspuns multiplu)

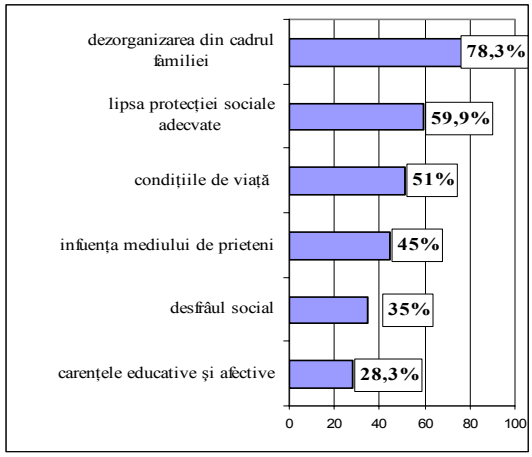

Sursa*: Studiul autorului „Evaluarea măsurilor de prevenire şi resocializare a conduitei delincvente" N=60 experți*

Comparând răspunsurile respondenților tineri cu cele ale experților *(vezi Figura nr.2 (II, 2.1))* observăm că în preluarea conduitei delincvente ultimii de-asemenea oferă întâietate *dezorganizării din cadrul familiei* (78,3%), *lipsei unei protecții adecvate din partea statului* (59,9%) şi nemijlocit *condițiilor de viață* (51%).

În baza rezultatelor primite, susținem că nivelul *psihosocial* este de o importanță deosebită pentru înțelegerea fenomenului delincvenței juvenile. Dintre componentele acestui nivel, *problema familială*[6] a dobândit locul central, motiv ce sintetizează rezultatele cu privire la situația familiilor din care provin copiii delincvenți. În orice sistem social, *modul în care se realizează socializarea în familii influențează decisiv comportamentul individului*. Fără absolutizarea acestei concepții, îi putem aprecia valabilitatea, mai ales în ceea ce priveşte analiza calității de socializare în viața de familie a tânărului. Conchidem că *dificultățile materiale, contradicțiile şi conflictele individuale sau colective cu care se confruntă adolescenții şi tinerii* generează, în mare parte, *delincvența juvenilă.*

Explicarea delincvenței juvenile de pe această poziție scoate în relief mai întâi faptul că: statutul socio-economic modest şi chiar scăzut, prezența unor venituri mici obținute cel mai des prin munca necalificată, dificultățile materiale de ordin familial nu explică singure apariția unor simptome de socializare negativă şi nici a unor tendințe de comportament ilicit al copiilor ce aparțin unor astfel de familii. Numai în unitate şi interpătrundere cu "handicapul" *educațional* ce presupune un orizont cultural mărginit, "handicapul" *socio-economic* al unor familii pare a constitui modelul tipic al micro-mediului familial, care generează la unii minori şi tineri sentimente de frustrare, concepții şi mentalități sub-culturale şi, nu în ultimul rând, comportamente delincvente. Generația tânără delincventă de cele mai dese ori provine din familii caracterizate printr-un nivel scăzut socio-economic şi cultural; condiții precare de locuință şi confort, dar nu sunt excluse şi cazurile familiilor cu condiții chiar prea bune, în care cresc copii foarte răsfățați; cadrul plin de agresivitate şi alcoolism, promiscuitate morală şi sexuală, medii dominate de legea pumnului, unde forța fizică primează, toleranța fiind o slăbiciune, iar cel slab şi singur primeşte întotdeauna corecția de la cei mai mulți şi puternici etc.

Pentru a justifica afirmațiile de mai sus, revenim la argumentele reflectate prin rezultatele cercetării realizate, care, extrapolate diferențiat pe segmentul respondenților minori (până la 18 ani) precum şi pe întregul eşantion al tinerilor delincvenți intervievați, relevă anumite concluzii.

Situația economică a familiei din care provin minorii se caracterizează prin lipsuri mari, 34,7% apreciind-o ca foarte scăzută, iar 40% - mijlocie (pe întreaga populație eşantionată o pondere mai mare o au tinerii proveniți din familii cu situație economică mijlocie (46%) şi bună (25%)). Menționăm aici că,

[6] Una din cele mai importante cercetări referitoare la influența perturbărilor familiale asupra delincvenței juvenile a fost realizată în SUA de soții Glueck care, în lucrarea „Unraveling Juvenile Delinquency" (Delincvența juvenilă nerelevată) au constatat că: un număr important de copii delincvenți şi-au schimbat reşedința în timpul copilăriei, sunt prost întreținuți din punct de vedere material şi igienic au părinți despărțiți sau necăsătoriți, sunt privați de beneficiul culturii.

datele statistice prezentate de Serviciul minori şi moravuri din cadrul MAI atestă că 80% din numărul infractorilor minori fac parte din familiile socialmente vulnerabile, 37 % din familii puţin asigurate, restul sunt deplin săraci [63].

Figura nr.3 (II, 2.1)

Motivele certurilor în familia de origine a deţinuţilor tineri intervievaţi *(răspuns multiplu, %)*

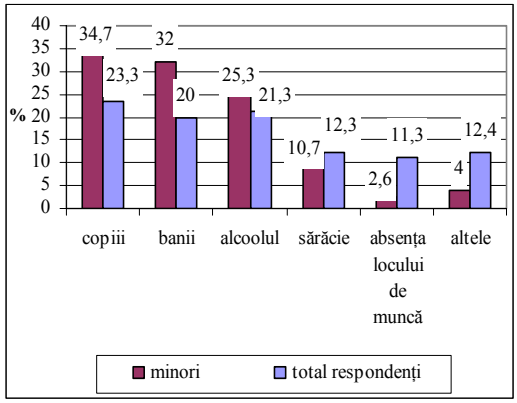

Sursa: Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvenţional de către tineri" N=450 deţinuţi, dintre ei, minori 16,7%

O parte considerabilă a minorilor delincvenţi provin din familii cu mulţi copii, nereuşind să le asigure o educaţie adecvată, – circa 36% din respondenţii minori provin din familii cu patru sau mai mulţi copii, iar 24% din familii cu trei copii (valorile luate pe întregul eşantion - 450 respondenţi, sunt circa 29% şi respectiv 25%, iar 3,8% nu s-au putut afirma, fiind orfani ei nu cunosc acest lucru).

Acestor familii *le este caracteristic şi un nivel scăzut al studiilor pe care le posedă părinţii*: studii medii generale (40%), studii medii incomplete (16%), primare / primare incomplete / fără studii (5,3%) şi doar 12% din minori au afirmat că cel puţin unul din părinţii au studii superioare, iar 22,7% - studii medii speciale. Respectiv statutul profesional al părinţilor care predomină în aceste familii este şi el mai inferior. Menţionăm că, reliefate la întregul eşantion de deţinuţi, datele cu privire la studiile părinţilor şi statutul lor profesional nu diferă mult de valorile înregistrate pentru respondenţii minori: astfel, studiile superioare şi medii speciale au fost indicate de 9,1% şi respectiv 25,6% din totalul tinerilor infractori intervievaţi; la circa 21% din respondenţi părinţii sunt lucrători de rând, la 24,4% - şomeri, iar la 17,3% muncitori calificaţi.

Prezenţa conflictelor (certuri) în familiile respondenţilor este frecventă la circa 35% (dintre care: deseori (16%), foarte des (12%), întotdeauna (6,7%)), violenţa domestică completându-le (33,3%). Cauzele conflictelor *(vezi Figura nr.3 (II, 2.1))* se statuează mult în *carenţele socio-economice*, *prezenţa parazitismului social, funcţionalitatea educativă scăzută* etc.

Analizând cauza certurilor la întreaga populaţie investigată valori apropiate s-au repartizat, după cum urmează: *copiii* ca motiv de ceartă (23%), *abuzul de alcool* (21%), *lipsa banilor* (20%), *sărăcia* (12,3%) şi *absenţa locului de muncă* (11,3%). Conform raportului de activitate a organelor de poliţie pentru anul 2004 şi începutul anului 2005, trezeşte îngrijorare tendinţele de majorare a infracţiunilor din sfera relaţiilor familiale. În primele trei luni ale anului curent la evidenţa profilactică a comisariatelor de poliţie ca scandalagii familiali se aflau 5 052 persoane, numai în prima jumătate a anului 2004, pe teritoriul Republicii Moldava, au fost luate la evidenţă 247 familii consumatoare de alcool şi 304 socialmente vulnerabile [64].

Agresivitatea fizică față de copii în aceste familii are un nivel mai ridicat: circa două treimi din subiecții minori supuşi analizei au afirmat prezența ei (uneori (33,3%), deseori (18,7%), foarte des (8%)); precum şi fiecare al doilea din totalul deținuților intervievați.

Raporturile părinți – copil lasă de dorit: 22,6% din minori apreciindu-le ca fiind negative în relație cu tata şi 29,3% negative în relație cu mama *(vezi Figura 4 (II, 2.1))*, iar atenția acordată copiilor din partea ambilor părinți este la treapta de jos: *fiecare al doilea minor intervievat consideră că părinții nu i-au acordat atenția cuvenită*. Tabloul se schimbă semnificativ în cazul extrapolării datelor pe întregul eşantion: 29,3% apreciază atenția părinților ca fiind relativ mică sau lipsind total, iar pentru 39,6% fiind prezentă întotdeauna. Această schimbare poate fi explicată prin gradul de obiectivitate mai înalt al grupelor mai mari de vârstă, ceea ce permite o apreciere mai matură a relațiilor comportamentale.

Figura nr.4 (II, 2.1)

Raporturile minorilor delincvenți cu membrii familiei *(%)*

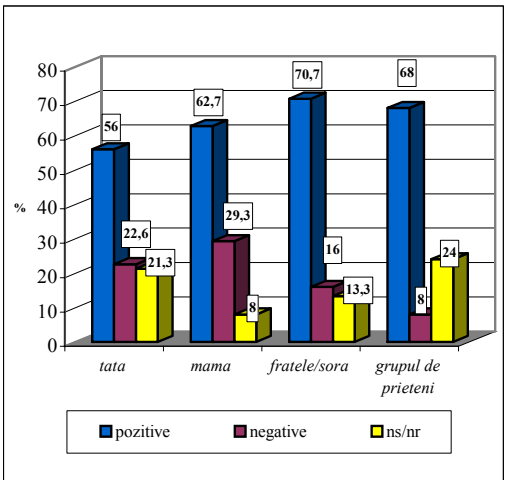

Sursa: *Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvențional de către tineri" N=450 deținuți, dintre ei 16,7% minori*

Cercetările sociologilor şi ale criminologilor străini [61, p.22-25; 65] arată că circa 85% din tinerii cu comportament delincvent au crescut în familii dezorganizate. Majoritatea familiilor ce încadrează în sine aceste situații detestă şcoala şi mediul şcolar, ceea ce-i determină pe adolescenți să abandoneze şcolile, asociindu-se în grupuri *"de stradă"* deviante. Eşecul funcționalității educative a familiei, manifestat în carențele procesului de socializare morală şi în incapacitatea îndeplinirii normale a funcțiilor de bază, devine o condiție determinantă a delincvenței adolescentului, care este amplificată de dificultățile de adaptare specifice acestei perioade de dezvoltare şi maturizare. Or, importanța prevenirii conduitei anomice a minorului în familie este confirmată şi de faptul că 65,8% de recidiviști sunt persoane a căror activitate antisocială s-a manifestat deja în copilărie. Astăzi, tendința creşterii numărului familiilor divorțate în Republica Moldova pune în pericol securitatea socială a copilului. În prezent, din numărul total al familiilor aproape fiecare a patra este o familie monoparentală în care doar unul din părinți se ocupă de educația copilului. Prin rezultatele cercetării se arată că fiecare al treilea subiect analizat provine din familie monoparentală, iar fiecare al treisprezecelea este orfan *(Tabelul nr.3 (II, 2.1))*.

Tabelul nr.3 (II, 2.1)

Familia de origine a deținuților supuşi investigației *(%)*

			biparentală	monoparentală	orfan
		Total	**56,7**	**35,1**	**8,2**
Vârsta	până la 16 ani	**2,0**	11,1	55,6	33,3
	16-18 ani	**14,7**	40,9	56,1	3,0
	19-20 ani	**11,1**	72,0	20,0	8,0

	21-23ani	**14,4**	58,5	30,8	10,8
	24-26 ani	**28,2**	53,5	39,4	7,1
	27-30 ani	**29,6**	63,9	27,1	9,0
Locul de trai	rural	**34,7**	58,3	35,3	6,4
	urban	**53,1**	56,1	34,7	9,2
	Centru Raional	**12,2**	54,5	36,4	9,1

Sursa: *Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvențional de către tineri" N=450 deținuți*

Corelate pe vârstă, datele ne permit să accentuam un fapt deloc prielnic: *pe măsura descreşterii vârstei este în creştere proveniența subiecților din familii monoparentale.* Aceasta confirmă încă o dată faptul că *copiii „prezentului" sunt victime ale creşterii ratei divorțului în ultimii ani şi migrației în masă a populației disperate în căutarea unui loc de muncă – familiile fiind destrămate, abandonate şi distruse*. Estimările alternative a statisticii de stat presupun o realitate foarte dură pentru Moldova: peste 40 mii de copii cu vârsta 0-14 ani trăiesc fără ambii părinți şi între 150-170 mii în familii în care lipseşte un părinte [2. p.82]. O tragedie a societății noastre este şi numărul extrem de mare al copiilor instituționalizați, circa 13400 care, conform statisticilor oficiale, anual creştere cu 2% [66, p.5; 67, p.174-177; 68, p.4]. Situația este critică, având în vedere că doar aproximativ 6% din aceşti copii au statut de orfani. În urma unui studiu recent „Abandonul copiilor în Moldova", finanțat de UNICEF şi realizat de Ministerul Sănătății şi Protecției Sociale şi de Ministerul Educației, Tineretului, experții au constatat că în perioada ianuarie 2002 — august 2003 zilnic în Moldova era abandonat cel puțin un copil mai mic de 7 ani.

Eşecul unității familiale[7] [69, p.177] antrenează un *eşec al educației morale* cu o influență profundă asupra amplificării „*crizei de originalitate adolescentină"*, care dobândeşte aspecte deosebit de dramatice din punct de vedere al manifestărilor sale exterioare (violență, agresivitate, delincvență). Demersurile practice arată că un prim aspect al acestor crize sunt evadările de acasă. Conform datelor cercetării asupra tinerilor infractori, s-a constatat că doar 38,7% din respondenți *niciodată nu au fugit de acasă*, *foarte rar* se întâmpla să facă acest lucru - 12,7%, *uneori* - 20,9%, *deseori* - circa 11%, *foarte des* şi *întotdeauna* plecau de acasă 10% din intervievați. Printre cauzele enumerate de către deținuți în vederea explicării comportamentului respectiv primează: *dorința de a fi independent* - 27,6%, *relațiile tensionate cu părinții* - 18,8% (în cazul delincvenților minori acest motiv predomină, fiind menționat de 37,4%), *solidaritatea față de prieteni*, care, de fapt, impuneau o astfel de conduită (13,8%), *relații nefavorabile cu fratele / sora* (5,3%).

Studiind tânărul în devenire este necesară tratarea problematicii dominante a *vârstei* adolescentine în structurarea concepției despre sine şi căutarea *identității*. Adolescența pare să ridice cele mai mari dificultăți procesului educativ. Literatura de specialitate vorbeşte în acest sens de o adevărată „criză" a adolescenței, presupunând multiple conflicte interne şi externe (aşa numite „conflicte de dezvoltare"),

[7] Constatăm că la organele de poliție în anul 2000 se aflau la evidență 1803 familii dezavantajoase şi 7694 de minori; în 2001 – 1843 de familii şi 7314 de minori; în 2002 se aflau la evidență 1944 de familii dezavantajate şi 6924 de minori. De la începutul anului 2005 la evidență se află 1954 familii needucogene, iar pe parcursul primului trimestru 2005 au fost depistate alte 210 familii dezorganizate.

acte impulsive sau conduite anomice, exprimate prin ostilitate față de părinți, revolta contra interdicțiilor educative, respingerea modelelor culturale şi a normelor morale propuse de adult şi afirmarea unor modele contestatare de conduită. După cum subliniază *M.Debesse*: *„...nu există o perioadă de creştere – în care evoluția să fie mai sensibilă decât în timpul adolescenței"* [70, p.100].

Actele delincvente săvârşite de minori şi adolescenți sunt dependente de *stiluri educative defectuoase* pe care le-au primit şi care au pus amprente majore în procesul de formare a personalității. Astfel, *şcoala*, un alt mediu foarte important pentru dezvoltarea copilului, începând să realizeze o socializare individuală în funcție de particularitățile de vârstă şi instruire ale tinerilor, nu poate acoperi întotdeauna deficitul educativ al unor elevi datorită fie diferențelor de status familial, fie celor de nivel cultural sau moral existente între diferite tipuri de familii. Analizând fenomenul de delincvență juvenilă, *Sheldon* şi *Eleonor Glueck* [14, p.46-47; 28, p.94-97] susțin că *„potențialul de delincvență"* este marcă a inadaptării sociale ce se constituie în prima copilărie, fiind invers proporțională cu eficacitatea mecanismelor de refulare care sunt puse în practică în mod necesar în această perioadă, apoi se întăreşte la şcoală, întrucât *eşecul şcolar apare ca un factor puternic corelat cu delincvența.*

Astfel, putem conchide că lipsa socializării primare, a disciplinei şi a educației completează formele comportamentului asocial la care poate recurge copilul, şi anume: la minciună, la şiretenie, la ură, la furt, la agresiune etc. Trebuie să menționăm, că în zona de risc se plasează şi copii neşcolarizați. În baza datelor *Biroului Național de Statistică* [3] constatăm o continuă descreştere a numărului de elevi: în perioada 2000-2004 acest indicator a diminuat cu 84,6 mii persoane, iar la începutul anului de studii 2004/2005, în raport cu aceiaşi perioadă a anului 2003/2004, se indică o diminuare în mărime de 32,1 mii (cu 6%). Peste 70% din copiii neşcolarizați o constituie cei de la sate. Potrivit angajaților *Ministerului Educației şi Tineretului*, 80 la suta dintre copiii care abandoneaza scolile sunt din clase gimnaziale, iar celelalte 20 la suta de regulă le constituie copiii din clasele primare [59, p.106]. La începutul anului de studii 2004/2005, numărul de elevi din clasele 1-4 şi 5-9 s-a micşorat față de anul precedent respectiv cu 7% şi 5% [3]. Făcând trimitere la datele investigației din mediul deținuților *(vezi Figura nr.5 (II, 2.1))*, deşi 5,1% nu au frecventat deloc şcoala (din rândul minorilor 6,7%), mulți respondenți nu şi-au terminat studiile medii generale: 39,4% au studii incomplete până în clasa a noua; 32% din respondenți au finisat nouă clase; 25,6% au studiat în clasele mai mari.

Figura nr.5 (II, 2.1)

Nivelul de studii şcolare al tinerilor deținuți intervievați

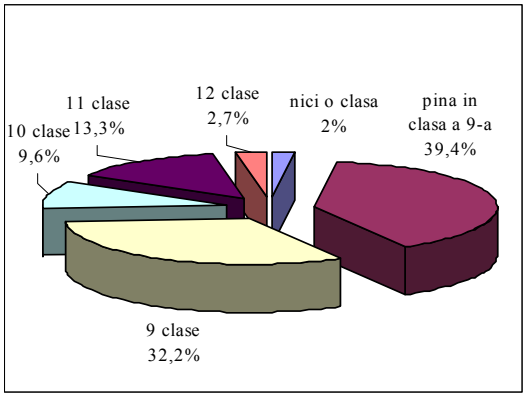

Sursa*: Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvențional de către tineri." N=450 deținuți,*

Reuşita şcolară este autoapreciată ca fiind bună şi foarte bună de către 24,9% şi respectiv 4,9% din subiecţi; aproape fiecare al doilea îşi apreciază reuşita ca fiind „satisfăcătoare", iar fiecare al zecelea - „nesatisfăcătoare". Constatăm că situaţia şi reuşita şcolară a fost pereclitată atât de *absenţele* îndelungate ale unora, cât şi de *abandonul şcolar frecvent*. Din totalul persoanelor intervievate doar 10,2% *nu au fugit niciodată de la lecţii*, pentru restul majorităţii această conduită devenind mai mult sau mai puţin proprie: *uneori* (36,2%), *foarte rar* (21,3%), *deseori* (19,3%), *foarte des* (10%). Cel mai puternic argument al evadărilor de la lecţii a fost *mediul relaţional* al minorului sau tânărului care exercita *presiuni directe* asupra comportamentului său: *prietenii* (30,4%); *băieţii mai mari* (14%); *părinţii / fratele sau sora mai mare* (3,3%) sau *indirecte* ca *dorinţa proprie* (56%). Din totalul tinerilor deţinuţi intervievaţi, *foarte puţini* (3,1%) se opuneau insistent şi permanent la aceste presiuni, iar consecinţele opunerilor conduceau la conduite şi mai agresive din partea grupului, care forţau în consecinţă psihicul şi/sau fizicul minorului: *agresiuni fizice ce impuneau acceptarea* (13%), *ameninţări* (12,4%), *izolarea şi lipsa de comunicare* (8,7%), *preluarea de către minor a unui comportament violent* în raport cu alţii (14,5%). Activitatea practicată în timpul orelor şcolare abandonate este departe de a fi normală şi pozitivă, aici predominând *conduitele predelincvente şi delincvente*: 34,7% din respondenţi *petreceau timpul vagabondând*; 17,6% - *consumau băuturi alcoolice*, *fumau* şi / sau *utilizau droguri*; 10% - *furau, jefuiau.* Unii respondenţi au menţionat că în acest timp ei *lucrau* (9,2%) sau *ajutau părinţii* (12%), iar circa 21% prin alte opţiuni au indicat: practicarea fotbalului, sportul, odihna şi distracţia.

În determinismul socio-uman complex al delincvenţei juvenile o componentă socială cu o frecvenţă statornică o reprezintă disfuncţiile unor procese din cadrul unor *micro-medii* sociale structurale ocazionale cum ar fi: anturajul de prieteni, grupurile de referinţă, grupurile stradale predelincvente, etc. De regulă aceste micro-medii, unele constituite spontan, altele organizate şi structurate, se compun dintr-un număr diferenţiat de indivizi şi de cele mai dese ori: dintre elevii care au abandonat şcoala, dintre tinerii care au terminat deja şcoala însă nu au nici o ocupaţie ori dintre elemente vicioase şi parazitare, unele chiar cu antecedente penale şi recidivişti, care reuşesc să atragă în anturajul lor o serie de tineri cu serioase tulburări de comportament şi în rândul cărora se proliferează şi se practică concepţii şi deprinderi sub-culturale.

Indiferent de modalitatea de concepere şi definire - fenomenul de delincvenţă juvenilă a cunoscut şi cunoaşte în continuare o intensificare a formelor sale de manifestare. În acelaşi timp se constată şi o *schimbare "calitativă"* a fenomenului de delincvenţă juvenilă la noi în republică, caracterizat în:

- *Deplasarea ponderii actelor de delincvenţă de la grupurile mai mari de vârstă la grupurile mai mici.*

Un fapt semnificativ este că aproape o treime din ei au consumat „droguri”. Nivelul criminalităţii printre adolescenţi este de 1,5 ori mai înalt decât printre celelalte grupuri de vârstă a generaţiei tinere [71, p.302-317; 4, p.399-401]. Ponderea minorilor (14-18 ani) culpabili de comiterea crimelor în totalul persoanelor delincvente s-a majorat de la 15,6% în anul 2003 până la 17,6% în anul 2004 [72]. Prin rezultatele cercetării din mediul deţinuţilor se arată că grupele de vârstă până la 18 ani *(vezi Figura nr.6 (II, 2.1))* iau frecvenţe mai mari în geneza comportamentului deviant: circa 70% din deţinuţii intervievaţi au afirmat că au fost reţinuţi penal pentru prima dată până la vârsta majoratului, iar raportând datele doar la deţinuţii minori circa 81% au fost reţinuţi pentru prima dată la vârsta de 10-15 ani.

Figura nr.6 (II, 2.1)

Vârsta subiecţilor la prima reţinere penală (%)

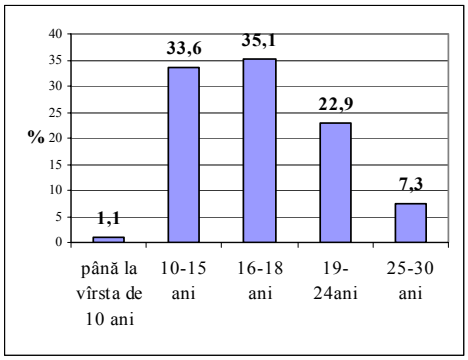

Sursa*: Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvenţional de către tineri” N=450 deţinuţi.*

- *Scăderea sensibilă a limitei de la care putem caracteriza un act antisocial comis de un minor numai ca predelincvenţă*. Din rezultatele cercetării, menţionăm că peste 54% din subiecţi au afirmat că până la prima condamnare s-au mai implicat în acţiuni ilicite şi sau anomice.
- *Creşterea ponderii delictelor comise de minori în grup* (structurat sau ocazional) *şi recidiva în rândul unor categorii de adolescenţi*. Trei din cinci infracţiuni săvârşite de către minori sunt comise în grup. Grupurile organizate de minorii infractori săvârşesc agresiuni deosebit de periculoase. Datele statistice din ţară [73] atestă o creştere anuală a delictelor comise în grup de către minori. Din totalul minorilor intervievaţi 56% au comis crima în grup. Gravitatea actelor ilicite se amplifică şi prin starea subiectului în momentul comiterii infracţiunii: ebrietate, euforie provocată de consumarea drogurilor etc. Conform rezultatelor: fiecare al treilea minor intervievat a comis crima sub influenţa alcoolului, fiecare al şaptelea sub influenţa drogurilor, iar 5% din minorii studiaţi au fost în stare de afect *(vezi Tabelul nr.4 (II, 2.1))*.

Tabelul nr.4 (II, 2.1)

AUTOAPRECIEREA STĂRII PERSONALE ÎN CARE A FOST COMIS DELICTUL *(%)*

			sub nici o influenţă	sub influenţa alcoolului	sub influenţa drogurilor	în stare de afect	altele
		Total	**44,4**	**36,7**	**8,2**	**5,3**	**4,0**
Vârsta	până la 16 ani	**2,0**	44,4	55,6			
	16-18 ani	**14,7**	43,9	24,2	18,2	7,6	6,1
	19-20 ani	**11,1**	62,0	38,0			
	21-23ani	**14,4**	47,7	41,5	6,2	4,6	
	24-26 ani	**28,2**	38,6	40,9	6,3	9,4	3,1
	27-30 ani	**29,6**	42,1	34,6	9,8	3,0	7,5
Locul de trai	rural	**34,7**	39,1	46,2	7,1	2,6	3,2
	urban	**53,1**	46,4	32,6	8,3	7,5	5,0
	Centru Raional	**12,2**	50,9	27,3	13,3	3,6	1,8

Sursa*: Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvenţional de către tineri” N=450 deţinuţi*

*Diferenţa până la 100% reprezintă non-răspunsurile

- *Accentuarea caracterului grav al unor delicte comise de către minori şi adolescenţi* (omor, tâlhărie, viol etc.). Astfel, dacă în anii 2001-2002 a crescut numărul actelor de *huliganism* (cu 29,3%), *jafurilor* (cu 28,0%), *violurilor* (cu 21,4%), *furturilor* (cu 10,4%), în anul 2004 şi în primele luni din 2005 o majorare a delincvenţei juvenile evidenţiem la categoriile: *omoruri* (+66,7%), *tâlhării* (+100,0%), *infracţiuni legate de droguri* (+10,0%). Structura delincvenţei minorilor după *gradul pericolului social* se caracteriza astfel: infracţiuni cu *pericol scăzut* – 5,5%; *pericol mediu* al infracţiunii – 13,5%; *infracţiuni periculoase* – 72,5%; *infracţiuni foarte periculoase* – 3,7% [71, p16].

Raportându-ne la cercetare, din totalul minorilor delincvenţi intervievaţi circa 18,6% au comis violuri; 12% - tâlhărie, huliganism; 5,3% - omor, tentativă de omor; 5% - trafic de droguri sau arme. Creşte şi arsenalul delictelor de diferit tip comise de un individ la o singură încercare. Astfel, sunt combinate infracţiunile grave, periculoase pentru integritatea umană şi comiterea în acelaşi timp a infracţiunilor ce atentează la integritatea materială (peste 82% din minorii intervievaţi). *Se amplifică agresivitatea minorilor delincvenţi, trecerea mult mai rapidă în timp de la infracţiuni uşoare la cele grave, precum şi minuţioasa premeditare a faptelor antisociale*. Ne pune în gardă faptul că fiecare al doilea minor intervievat a menţionat că la momentul comiterii crimei era cu „mintea lucidă", sub nici o influenţă şi conştientiza, mai mult sau mai puţin, gravitatea actelor pe care urma să le comită.

- *Tendinţa de organizare în grupuri infracţionale a minorilor sub conducerea unuia sau mai multor adulţi* care îi „recompensează" cu „droguri". Datele statistice dovedesc că în Republica Moldova 40% din numărul total de infracţiuni, adică undeva a treia infracţiune se comite de minori în cârdăşie cu persoanele mature.

Conchidem că potenţialul pericolului pe care îl prezintă un minor sau un tânăr este un efect de compoziţie în care vom găsi atât personalitatea, cât şi situaţia în care se află, atât problemele trecutului lui, cât şi cele din prezent, atât aspectele ce ţin de individ, cât şi cele care aparţin grupului în care s-a transformat sau în care trăieşte în prezent. Delincvenţa juvenilă constituie o problemă socială complexă, a cărei cunoaştere şi explicaţie trebuie să stea la baza măsurilor de politică socială şi penală. Actualmente, problemele educării, adaptării şi, mai ales, a promovării tinerilor devin extrem de presante şi dificile, nerezolvarea lor conducând la consecinţe ireversibile pentru conduita minorilor şi tinerilor. Prezenta concluzie nu se detaşează mult de aprecierile experţilor intervievaţi în opinia cărora perspectivele diminuării delincvenţei juvenile în R.Moldova sunt *mici* (48,3%), iar pentru următorii ani - 23,3% din experţi consideră că ele *nu există,* fiind presupusă chiar o agravare a situaţiei prezente deoarece violenţa e în creştere, iar riscul ca tinerii, lipsiţi de alte activităţi, să exerseze rolul răufăcătorilor este mai mare.

Problemele delincvenţei generaţiei în creştere au o identitate proprie. Pentru societatea noastră problema delincvenţei juvenile persistă cu o actualitate deosebită, având dimensiuni şi implicaţii

profunde, deosebit de sensibile la procesele schimbării sociale. Diminuarea cauzelor şi condiţiilor care generează sau favorizează manifestările antisociale în rândul unor minori şi tineri, solicită elaborarea unor modele etiologice predictive capabile să surprindă complexitatea diferitor factori delictogeni. În acest sens, toate măsurile întreprinse trebuie să se raporteze cel puţin la trei niveluri: *macro-social, micro-social şi individual.* Totodată, soluţiile elaborate nu vor atinge rezultatele scontate decât dacă toţi actorii implicaţi (autorităţile cu responsabilitate în protecţia minorilor, autorităţile de control social, de la nivel central şi local, instituţiile de învăţământ, societatea civilă, organizaţiile internaţionale etc.), îşi împărtăşesc ideile, experienţele pozitive şi mobilizează într-o manieră raţională resursele umane şi materiale.

2.2 Modele comportamentale ale personalității infractorului: caracteristici specifice delincvenților tineri

„Dacă noi am învățat multe despre criminalitate,
noi ştim, în schimb, mai puține despre criminali ...
Personalitatea profundă a fiecărui criminal continuă
să rămână, cel mai des, un mister". (Georges Picca) [1, p.667]

În sociologia şi psihologia contemporană procesele socio-psihologice sunt considerate veriga de bază în determinarea personalității individului în cadrul sistemului social, conform schemei: *factorii socio-economici şi naturali – conştiința socială – procesele socio-psihologice – personalitatea*. De aceea, analiza personalității umane şi în particular a infractorului, ne face să opinăm că libertatea actului uman constituie de fapt un cumul de energie şi de aproximări care îl fac deseori imprevizibil. Această poziție o putem confirma şi prin aprecierile date de mai mulți savanți: *Claude Levi-Strauss, Georges Picca, Vasile V.Stanciu, Maurice Cusson, Peter P.Lejins, Jacques Léauté* ş.a., care susțin că domeniul deviantologiei este încă separat de descoperirea pe care o caută: explicarea actului indezirabil.

Personalitatea orientată antisocial se formează în aceleaşi sfere ale vieții sociale ca şi personalitatea non-delincventă, aici diferă, însă, *conținutul informațiilor receptate şi valoarea acordată acestora.* Studiul realizat în mediul deținuților tineri, precum şi analiza literaturii de specialitate permite să constatăm că indivizii delincvenți au o mentalitate care îi face să accepte această postură. Această mentalitate este numită de unii autori [74, p.174-180; 75, p.97-105; 76, p.13-18] ca disocială, adică separată de societate, sau rău sociabilă. Constatăm deci, că *personalitatea infractorului* poate fi definită ca o sinteză a componentelor personale (biologice, psihice şi sociale), a modului de a reacționa şi a interferențelor cu mediul în care s-a format, integrate într-un sistem de valori, norme cu caracter deviant de la cele ale societății, care determină un comportament antisocial.

Orientarea antisocială a personalității infractorilor este diferită ca grad de intensitate şi mod de manifestare. Gradul de intensitate a orientării antisociale sugerează pericolul social potențial pe care îl prezintă infractorul pentru comunitate. De aceea, conceptul de *orientare antisocială a personalității* dobândeşte două semnificații [77, p.172]: (1) i*ncapacitatea individului de a răspunde adecvat sistemului de norme şi valori promovat în societate*; (2) *eliminarea sistemului de norme şi valori general acceptate de societate şi însuşirea normelor şi valorilor proprii, contrare celor eliminate.*

În opinia noastră comportamentul delincvent, în special al tânărului, este rezultatul influențelor provocate de defectele existente în procesul relațiilor sociale. Astfel, *raporturile sociale* trebuie privite ca o condiție obiectivă în formarea atât a orientărilor social pozitive ale personalității, cât şi a orientărilor social negative. Menționăm că, *orientarea* – constituie elementul prim în structura personalității şi are o influență determinantă asupra altor elemente – nivelul cunoştințelor, temperamentul, aptitudinile, precum şi în determinarea tipului social al personalității. *Esența* şi *orientarea socială* a personalității se prezintă

în funcţie de felul cum individul se raportează cu tot ce-l înconjoară şi care interacţiuni, relaţii le consideră mai importante pentru sine.

În conduita infractorului permanent se află în interacţiune doi factori principali: *cazul concret* – care serveşte drept *motiv* pentru comiterea infracţiunii şi *personalitatea cu calităţile ei antisociale.* Ne raliem opiniei savanţilor ruşi *(Гилязев Ф., Лунев В.)*, precum că, nici un model al structurii personalităţii infractorului nu conţine trăsături specifice anume unei personalităţi infracţionale, deoarece ea se deosebeşte de o personalitate în general nu prin prezenţa sau absenţa unei componente în structura sa, dar mai întâi de toate prin *conţinutul* şi *orientarea* anumitor componente ale acestei structuri. De aceea vorbim despre *orientarea anomică a opiniilor, intereselor, necesităţilor, deprinderilor* care constituie cauze în comiterea unui delict.

Optarea subiectului tânăr pentru actul ilicit din mai multe variante posibile de conduită, chiar şi în cazul conştientizării situaţiei, se explică, în primul rând, prin atitudinea morală şi juridică a personalităţii, prin *sistemul ei de valori* [78, p.99-119; 79, p.51-62; 80, p.98]. Analiza surselor teoretice şi empirice de specialitate a permis conturarea deosebirilor de bază dintre motivele comportamentului delictual al unor tineri şi motivele activităţii legitime:

– Esenţa antisocială a motivelor, ce conduc spre efectuarea unei infracţiuni, nu este absolută, ci relativă. Ea este condiţionată în timp şi spaţiu şi se reflectă în *caracterul limitat al iniţiativelor*, în satisfacerea cărora infractorul conştient le contrapune faţă de valorile şi interesele sociale mult mai importante.

– Motivaţia comportamentului delincvent, de regulă, este pragmatică. Orientată, în principiu, în satisfacerea nevoilor de bază, ea se caracterizează prin *dominarea necesităţilor materiale şi vitale.*

– La infractorul tânăr, precum şi a celor din alte categorii de vârstă, este evidentă *preponderenţa impulsurilor de tip pasional* cu o caracteristică emoţională pozitivă. Aceasta nu înseamnă că tinerii delincvenţi sunt lipsiţi de conflictul dintre „necesar” şi „dorit”, dintre „trebuie” şi „vreau”, însă motivul moral al datoriei în procesul motivaţiei, de regulă, este neutralizat de stereotipurile de gândire de natură socio-psihologică: *„nu sunt eu unicul care procedează astfel”, „o voi face doar o singură dată”, „de ce anume eu, şi nu altul”, „el singur e de vină”, „nu am ştiut că aceasta este o infracţiune”* etc. Dacă facem referire la studiile de caz realizate, din 20 de infractori intervievaţi, 17 au enunţat astfel de explicaţii. Am remarcat că proporţia acestor steriotipuri este de obicei invers proporţională cu nivelul educaţional şi statutul socio-economic al tinerilor delincvenţi *(vezi Boxa nr.1 (II, 2.2))* În general, în legătură cu motivaţia ce ţine de pasiune, sunt justificate marea majoritate a delictelor (circa 3/4).

Studiu de caz (1)

P.Alexandru (1977), provine din mediul rural. Are studii profesionale neterminate. Consideră că în preluarea comportamentului delincvent l-a influenţat sportul („*asta mi-a schimbat mult comportamentul*") şi „gaşca" băieţilor mai mari de la şcoala profesională. *„Am simţit gustul puterii, am devenit membru al unui grup criminal... Am fost nevoit ..., erau mai superiori şi cereau să merg cu ei. Baza ocupaţiei erau furturile de bani. Eram o „bandă" care activa în trei raioane: Ialoveni, Hânceşti, Căinari ."*

Studiu de caz (5)

P.Sorin (1980), originar din mediul urban, dintr-o familie cu venituri medii. Nu a finisat şcoala (doar 8 clase), nu a însuşit nici o profesie şi este şomer. De la vârsta de 17 ani este complice la mici infracţiuni (sustrageri), duce un mod de viaţă parazitar. Afirmă: *„doar astfel eram stimat şi apreciat, mă simţeam important..."*. Conduita delincventă nu era impusă de nimeni, afirmând că era alegerea personală.

Studiu de caz (7)

I.Nicolaie (1988)., originar din mediul urban. Provine dintr-o familie social-vulnerabilă şi dezorganizată. Posedă doar studii primare. De la vârsta de 11 ani a plecat de acasă. Acţiunile infracţionale de la început erau pentru a se putea alimenta împreună cu gaşca. Mai apoi, sub influenţa alcoolului, urmau acţiuni din timp planificate (alcool serveau pentru curaj). Nu conştientizează pe deplin periculozitatea şi gravitatea acţiunilor sale, susţinând *„vreau doar o viaţă mai bună"*.

– De regulă, *motivele conduitei infracţionale au o perspectivă apropiată de timp*. Sistemul motivaţional al comportamentului delincvent se caracterizează şi prin *predominarea iniţiativelor „de tip tactic"*, destinate pentru viaţa pe ziua de azi, pentru o situaţie imediată sau apropiată, printr-o satisfacere nemijlocită şi urgentă a necesităţii apărute.

Analiza sistemului motivaţional al infractorului se poate face în baza a trei parametri: a) amploarea relaţiilor sociale ale subiectului cu întreaga societate; b) gradul de ierarhizare al relaţiilor sociale; c) structura generală a necesităţilor şi conţinutul social al motivelor dominante.

Statistic, raportat la primul indice *(amploarea relaţiilor*, *atitudinilor* şi *impulsurilor),* sistemul motivaţional al infractorilor este mai sărac şi mai îngust. În urma investigaţiilor ştiinţifice, putem evidenţia că *pentru majoritatea tinerilor delincvenţi este evidentă lipsa totală sau dezvoltarea doar primară a necesităţilor de proveniență culturală şi spirituală*: morale, estetice, de creaţie, profesionale, de cunoaştere, ştiinţifice etc. Acest vacuum motivaţional este periculos pentru dezvoltarea personalităţii umane: privând viaţa de sens şi importanţă – demoralizează personalitatea, creează neîncredere, restrânge manifestarea posibilităţilor de creaţie, coboară motivaţia până la impulsuri situative de moment. Îndreptate spre necesităţile de tip biologico-material, unele iniţiative ale tinerilor trec hotarul modelului social-acceptat (parazitism, alcoolism, narcomanie, sadism, desfrânare etc.).

Criminologul american, *Fox C.* [78, p.21-23], enumără nouăsprezece *mecanisme*, care în manifestările lor extreme favorizează preluarea comportamentului delincvent. Vom cita doar acele *mecanisme* care sunt *îndreptate spre justificarea motivaţiei* şi care au fost cele mai evidente pe parcursul investigaţiilor noastre asupra tinerilor delincvenţi: a) *„negarea realităţii"* (apărarea proprie de realitatea neplăcută prin refuzul categoric de a o accepta); b) *„raţionalizarea"* (încercarea de a-şi demonstra că conduita sa este raţională şi justificată); c) *„proiectarea"* (atribuirea calităţilor şi tendinţelor morale sau amorale pe seama altor persoane); d) *„reprimare"* (refuzul de a conştientiza gândurile periculoase deja pătrunse în conştiinţă); e) *„intelectualizarea"* (reprimarea trăirilor neplăcute cu ajutorul manipulărilor logice) etc.

Oobservațiile directe asupra unor categorii de infractori, completate de interviuri individuale aprofundate, au permis reflectarea *mecanismelor de justificare a motivației* la majoritatea deținuților tineri chestionați. Conştienți de faptele comise (52% îşi asumau vina pentru acestea), subiecții le argumentau cu uşurință încercând, în mare parte, să demonstreze că au o conduita justificată de „realitatea vieții" şi/ sau să atribuie pe seama altora geneza comportamentului amoral (părinți, prieteni, organe de drept, poliție, grup, societate etc.). Din studiile de caz realizate constatăm că trăsături particulare au prezentat infractorii tineri condamnați la detențiune pe viață: cu o fermitate „aspră" ei impun propriile opinii fără a reflecta asupra celor străine, considerate ca fiind ostile. Acestora le este specifică „*intelectualizarea*" motivațiilor şi indiferența față de atitudinile celorlalți în raport cu propria persoană.

În sistemul motivațional al comportamentului uman în general, precum şi al conduitei anomice în particular, componentele sociale, socio-psihologice, psihologice şi biologice formează un „aliaj", ce posedă trăsături particulare deosebite *(vezi Figura nr.1 (II, 2.2))*. Deoarece această compoziție se formează pe o bază socială, conchidem că ea este întotdeauna de natură socială şi totodată strict individuală. Motivația comportamentului delincvent poate fi definită, pe de o parte, ca o temelie interioară a genezei acestuia - latura ei *orizontală*, pe de altă parte – ca interacțiune rezultativă a personalității infractorului cu mediul social criminogen – latura ei *verticală*.

Figura nr.1 (II, 2.2)

STRUCTURA SISTEMULUI MOTIVAȚIONAL AL COMPORTAMENTULUI UMAN

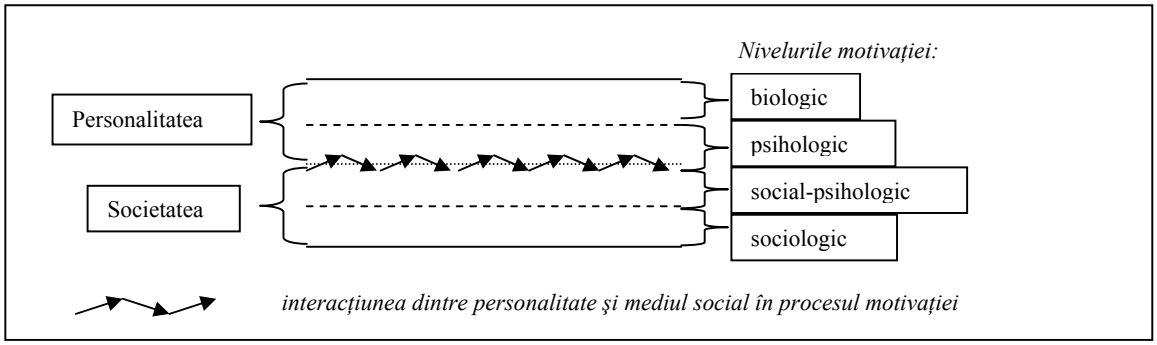

Compoziția socială (antisocială) a motivației delincvente poate să se schimbe semnificativ în procesul planificării şi chiar comiterii infracțiunii. Dacă am analiza motivația după grupele de vârstă a infractorilor sau după perioadele istorice de dezvoltare a societății, s-ar observa că pentru delincvenți schimbarea ei are un caracter legic. Fenomenele criminale social-economice, culturale, social-psihologice interacționează între ele şi se reflectă în motivația comportamentului delincvent atât imediat cât şi treptat. În motivație sunt vizualizate imediat condițiile nefavorabile în formarea morală a personalității, situațiile de viață concrete şi alte circumstanțe ce favorizează comiterea delictului,

particularităţile şi posibilităţile personalităţii infractorului, sfera motivaţional-necesitară. În determinarea directă a motivaţiei comportamentului delincvent, personalitatea infractorului etapizează şi interpretează în conştiinţa sa influenţele predelincvente *(vezi Figura nr.2 (II, 2.2))*.

Figura nr.2 (II, 2.2)

MECANISMUL MOTIVAŢIONAL AL COMPORTAMENTULUI DELINCVENT *

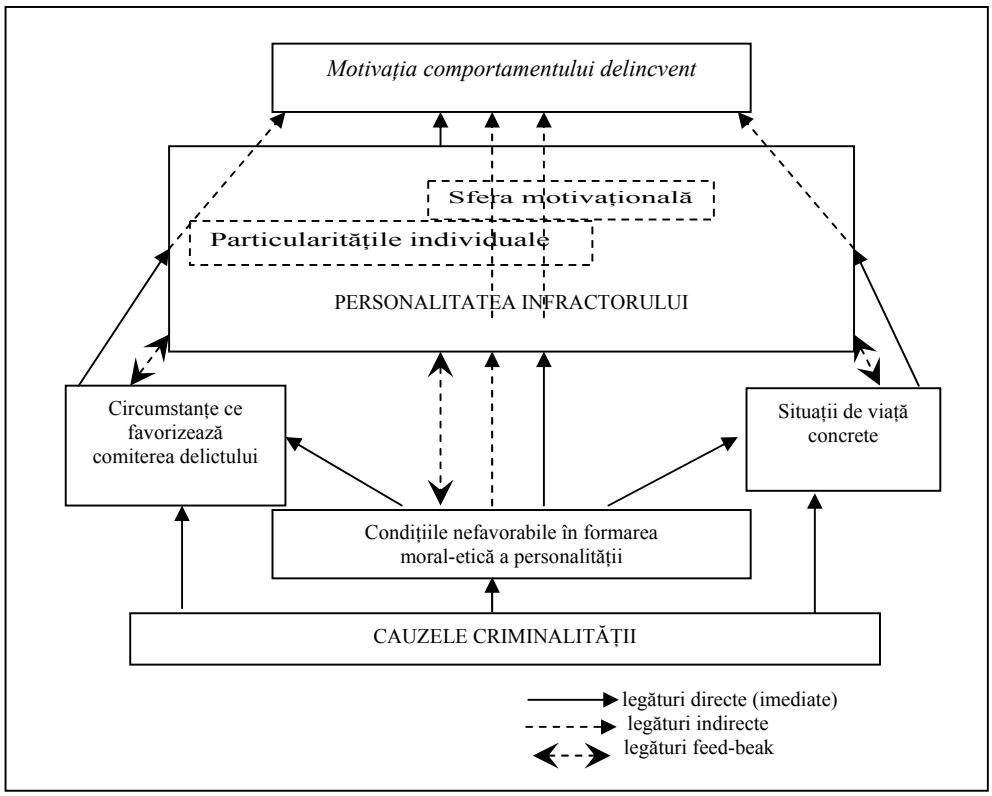

* *Adaptat după lucrarea:* Лунеев В.В. *Мотивация преступного поведения*. – Москва, 1991.

Examinarea literaturii de specialitate şi studiul realizat în instituţiile penitenciare ne-a permis delimitarea unor postulate unanim recunoscute în analizarea *orientărilor* şi *conduitelor* personalităţii infractorului:

- *Totalitatea caracteristicilor social-importante integrate, sunt formate în procesul interacţiunilor sistemice şi multilaterale cu alţi indivizi.* Acest aspect al personalităţii permite să analizăm personalitatea infractorului în diferite ipostaze: membru al societăţii; membru al grupurilor sociale; purtător al unor trăsături social-tipice.
- *Individul nu se naşte, ci devine infractor.* Este important să menţionăm interdependenţa sociologicului cu psihologicul, căci sistemul relaţiilor subiectului cu diverse valori sociale, norme şi instituţii, comunităţi şi grupuri etc., depinde atât de particularităţile externe, cât şi de cele interne ale personalităţii. Deci, rezultă că una şi aceeaşi stare socială, fiind diferit percepută şi apreciată de către personalitate, o conduce la acţiuni total diferite.

- *Nu toți subiecții ce au comis un delict se caracterizează prin opinii şi orientări antisociale persistente* şi tendință individuală evidențiată.
- *Personalitatea infractorului se deosebeşte de personalitatea individului conformist față de legile şi normele socio-juridice prin pericolul social pe care îl prezintă*. Însă, periculozitatea socială a personalității individului nu determină fatalitatea comportamentului anomic. Această trăsătură sau se realizează, sau nu în activitatea sa, ceea ce depinde atât de personalitate, cât şi de circumstanțele externe, capabile să împiedice un astfel de comportament.
- *Personalitatea infractorului supraapreciază valorile individuale*, formându-şi un sistem compensatoriu, care îi îndreptățeşte acțiunile, diminuând capacitatea de autoevaluare reală şi generând o ierarhie eronată a trebuințelor şi intereselor neadecvate celor sociale.

Studiul teoretico-practic inițiat de către autor în lucrarea de față, permite, de asemenea, statuarea unor ***particularități fundamentale ale personalității infractorului***, în special al segmentului tânăr, pe care le evocăm mai jos.

Ponderea infracțiunilor săvârşite de către bărbați este cu mult mai înaltă în raport cu infracțiunile săvârşite de către femei (în anul 2005 din numărul total al persoanelor ce au săvârşit infracțiuni – 11,7% reveneau femeilor [81, p.60], acest indice fiind în creştere în raport cu anii precedenți (2003-2004), cu circa 8%). Cota parte a femeilor în contingentul recidiviştilor e de 2-3 ori mai mică decât în cazul criminalității primare (unde procentul femeilor este de 6-7 ori mai mic decât al bărbaților). Menționăm că *bărbații mai frecvent devin recidivişti*, însă atunci când purtătoare a mai multor antecedente devine o femeie, practic, este imposibil a mai vorbi de o eventuală corijare a acesteia, *devianțele criminale la femei având o mai mare stabilitate*.

Vârsta infractorului permite de a face concluzii asupra activității infracționale şi a particularităților comportamentului anomic al reprezentanților din diverse grupuri de vârstă. Conform rezultatelor investigație, ne raliem opiniei cercetătorilor criminologi, precum că *tinerii cel mai des comit infracțiuni agresive, cu caracter impulsiv*, pe când subiecții din grupuri de vârstă mai mari sunt mai puțini impulsivi, mai judecați, reținuți, inclusiv şi din punct de vedere al consecințelor posibile ale acestui comportament. Vârsta determină mult necesitățile, scopurile vitale ale indivizilor, interesele, modul de viață, fapt ce se răsfrânge nemijlocit şi asupra acțiunilor ilicite. Datele statistice [82, p.302-312; 4, p.285-289] atestă că cel mai des, infracțiunile sunt săvârşite de către persoanele în vârsta de 18-40 ani (până la 70-75%), ponderea cea mai înaltă constituind-o grupa de vârstă 25-29 ani, apoi urmează 18-24 ani, 14-17 ani şi apoi, 30-40 ani. Pe an ce trece, se observă tendința creşterii infracționalității în rândul minorilor (practic 10-14% în fiecare an).

Coeficientul infracţionalităţii este de două ori mai mare pentru indivizii necăsătoriţi, decât pentru cei căsătoriţi (cu toate că aceasta poate fi explicat şi de faptul că o mare parte a infractorilor o constituie subiecţii tineri care nu au reuşit încă să întemeieze o familie).

Activitatea de muncă până la săvârşirea delictului are o importanţă deosebită. Pentru marea majoritate aceasta indică un statut profesional inferior. Făcând referinţă la datele cercetării realizate, menţionăm că din totalul subiecţilor evaluaţi fiecare al treilea, până la detenţie, era şomer sau muncitor necalificat; fiecare al zecelea - muncitor calificat; funcţionarii cu studii medii constituiau 6,7% din efectivul total; întreprinzătorii - 3,6% şi specialişti cu studii superioare - 1,3%.

Nivelul de studii al infractorilor de regulă este mai jos decât al cetăţenilor conformişti. Concludente fiind rezultatele investigaţiei *(vezi Figura nr.3 (II, 2.2))*: studii superioare/superioare incomplet posedau 4% din totalul respondenţilor; medii speciale (14%); medii generale (24,7%); medii incomplete (41,9%); primare/primare incomplete sau fără studii (15,4%).

Situaţia actuală, exprimată printr-o *stratificare materială a societăţii*, evidenţiază personalitatea infractorului în baza *bunurilor* şi *venitului propriu*.

Figura nr.3 (II, 2.2)

Nivelul de studii al deţinuţilor supuşi investigaţiei (%)

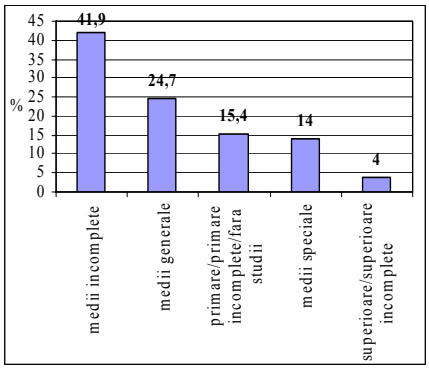

Sursa*: Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvenţional de către tineri" N=450 detinuti tineri*

Dintre caracteristicile personalităţii infractorului nu putem omite *caracterul şi durata activităţii ilicite.* Trebuie de menţionat prezenţa unui recidiv special, comiterea repetată a aceloraşi infracţiuni sau a delictelor asemănătoare printre huligani, escroci şi cei ce au comis furturi. Conform datelor statistice ale Ministerului Afacerilor Interne pentru anul 2003, circa 45,6% din totalul delictelor au fost comise de persoane cu antecedente penale. Evantaiul divers al acestor infracţiuni se caracterizează prin *creşterea pericolului social*. Astfel, din aceeaşi sursă, aflăm că pentru anul 2004, din totalitatea infracţiunilor comise de persoanele fost judiciarizate - 35% constituiau delictele legate de droguri; jafuri (26%); vătămări corporale intenţionate (13%); huliganism (10%); omoruri şi violuri câte 5%.

Atitudinea faţă de normele şi legile juridice. Majoritatea infractorilor, cu excepţia celor minori, sunt buni cunoscători ai normelor de drept, însă au o atitudine lipsită de respect faţă de ele.

O atenţie deosebită în psihologia şi sociologia contemporană i se atribuie comportamentului criminal determinat de *sugestibilitate*, *influenţă*, *imitaţie*. Actualmente, când criminalitatea în grup şi organizată capătă proporţii îngrijorătoare, îndeosebi printre tineri, aceste aspecte se impun din nou cercetării [80, p.101].

Încercările noastre de a delimita ***tipurile comportamentale ale personalităţii infractorului,*** se completează cu unele constatări specifice segmentului tânăr delincvent, prin regruparea asemănărilor şi

deosebirilor unor trăsături de caracter al contingentului studiat, delimitate în procesul observației directe precum şi a rezultatelor sondajului şi interviurilor aprofundate cu deținuții tineri. În categorizarea pe care o propunem promovăm recunoaşterea rolului mediului şi al educației în formarea trăsăturilor psihosociale şi considerăm sursă a distorsiunii personalității unui tânăr – *lipsa de repere valorice certe şi de orientări coerente şi distincte care în anumite condiții duc la căderea individului în spațiul delincvenței*. Caracteristic majorității tinerilor delincvenți intervievați, evenimentele negative de viață au o frecvență crescută în perioada premergătoare comiterii infracțiunii.

În funcție de vârstă constatăm că delincvenții minori intervievați, cu preponderență până la 17 ani, manifestă trăsături volitive slab dezvoltate acestea fiind ghidate de condițiile şi factorii din exterior, comiterea infracțiunii fiind în mare parte rezultatul relației cu mediul ocazional: imaturitate afectiv-motivațională şi morală. Agresivitatea este generată deseori de frustrarea resimțită permanent, de dezamăgirile trăite în familie sau instituția de ocrotire, iar în mare parte de sentimentul nedreptății şi inechității sociale. Putem afirma că agresivitatea minorilor este dictată de caracteristicile mediului în care trăiesc şi de indiferența societății. Manifestarea responsabilități scăzute pentru delictul (delictele) comis se raportează la perceperea slabă a gravității comportamentului său şi a consecințelor pe care le presupune. Pentru această categorie de vârstă, actele comise sunt centrate mai frecvent pe acumularea materială. În mare majoritate minorii atribuie altora culpabilitatea şi responsabilitatea pentru acțiunile sale indezirabile. Carențele socio-educative explică limbajul sărac şi argoul caracteristic subculturii mediului ocazional sau mediului impus. Comunicarea este dominată de enunțuri scurte şi simple, fiind resimțit şi un sentiment de nesiguranță.

Dacă ne referim la adolescenții şi tinerii delincvenți, trăsăturile de personalitate evidente se raportează la instabilitatea temperamentală specifică vârstei şi a oportunităților scăzute din cadrul societății. Un interes deosebit în cadrul investigației l-a avut raportul dintre *intensitatea asumării responsabilității* pentru delictele comise şi alte caracteristici ale activității delincvente ale tinerilor respondenți. Astfel, am delimitat următoarele ***tipuri de comportamente***:

Delincvenți tineri ce manifestă un nivel relativ înalt al răspunderii pentru faptele comise (52%). Conform analizei corelaționale ale rezultatelor studiilor sociologice, aceştia sunt, preponderent, tinerii sancționați pentru furt (40,2% din totalul respondenților tineri sancționați pentru furt, care prezintă circa 67%); timpul de aflare în penitenciar, pentru majoritatea din ei, nu depăşeşte trei ani; unii aflați sub influența alcoolului în momentul comiterii delictelor, alții perfect conştienți (sub nici o influență) - tinerii evocă mai frecvent lipsurile materiale (32,6%) drept cauze ale acțiunilor sale. Mecanismele comportamentului delincvent, specifice acestei categorii de tineri, sunt determinate de contradicția dintre necesitățile, interesele subiectului şi posibilitățile lui. Deşi mulți îşi asumă răspunderea, totuşi nu o fac în totalitate, cel puțin, subapreciindu-şi vinovăția. În baza rezultatelor constatăm că pentru tinerii care, până

la privaţiunea de libertate, erau încadraţi în câmpul muncii, simţul responsabilităţii este relativ mai înalt (26,1%) decât al tinerilor şomeri (17,5%). De asemenea un număr semnificativ de subiecţi ce aparţin acestei categorii, prezintă de cele mai dese ori, un interes pentru religie şi/sau de regulă sunt încadraţi în diverse activităţi de muncă în gospodăria penitenciarului. În general, constatăm că intensitatea responsabilităţii pentru delincvenţii primari (cei aflaţi la prima comitere de acte delictuale) nu se departajează semnificativ, în raport cu delincvenţii tineri recidivi (aflaţi la a doua sau a treia sancţiune penală), şi o categorie şi alta luând mai mult de jumătate din valoarea pe care o au în eşantion. Raportându-ne la caracteristicile psihice ale comportamentului observat pe parcursul investigaţiei, conchidem că tinerii delincvenţi cu simţul responsabilităţii mai înalt, prezintă totuşi o voinţă slabă, fără scop, iar unii par a fi uşor influenţabili caracterizându-se prin imaturitate socială. Această categorie este mai deschisă spre discuţii, unii chiar cooperanţi (în special tinerele deţinute) şi au sentimentul utilităţii muncii mai dezvoltat, solicitând-o şi considerând-o unica modalitate de recuperare. Totuşi, făcând trimitere la condiţiile socio-economice actuale ale vieţii, tinerii ezitează în aprecierea reuşitei de reintegrare în societate, prezentând nesiguranţă în raport cu viitorul.

Delincvenţii tineri cu nivel foarte redus / slab identificat al răspunderii (11,8%): sunt tinerii preponderent sancţionaţi pentru prima dată (6,5%), ai căror conduită delincventă este apreciată ca o întâmplare de moment, neplanificată şi neconştientizată până la sfârşit, delictul fiind efectuat sub o oarecare influenţă (alcool, drog, stării de afect), cu o delimitare nesemnificativă între comiterea delictului de unul singur (5,8%) sau în grup (5,6%). Un grad de determinare scăzut prezintă în special tinerii (11,3%) în raport cu tinerele delincvente. Le este greu să-şi determine vina pentru fapta comisă, evocând drept cauză a conduitei indezirabile: „din prostie, nu conştientizam ce fac” (7,2%), „lipsurile materiale” (3,8%), mai puţin „apărarea” şi „răzbunarea”. Conchidem că comportamentul indezirabil manifestat de aceşti tineri este determinat de deficienţele procesului de adoptare a deciziei şi realizare a acesteia. Subiecţii prezintă imaturitate socială, nu au încredere în propriile capacităţi, au o viziune pesimistă despre viaţă fără a se implica în mersul ei.

Delincvenţi tineri ce manifestă un nivel nul al răspunderii (36,2%): aceştia sunt, în mare majoritate, sancţionaţi pentru infracţiuni contra persoanei şi cu un înalt nivel al pericolului social (omor/tentativă de omor (36%), vătămare corporală gravă (33,4%), viol (29,5%), trafic de droguri sau arme etc.); depăşesc termenul de trei – patru ani aflaţi în detenţie, şi explică acţiunile delincvente ca urmare a răzbunării, apărării, stării de afect, plăcerii sau, susţin cu stupoare că infracţiunea nu le aparţine, că au fost înşelaţi etc. Ei refuză postura de agresor şi preferă să se autovictimizeze; infracţiunea se datorează mai curând celorlalţi, societăţii, eventual victimei, neajunsurilor socio-economice, inechităţii sociale etc., pentru că l-au adus în starea de a o comite. De remarcat că aceeaşi concluzie s-a concretizat şi din studiile de caz: din 20 de subiecţi intervievaţi doar şase îşi asumă responsabilitatea pentru faptele comise, dar nu în

totalitate. Comportamentul delincvent şi periculos al tinerilor este determinat de deformarea reprezentărilor morale şi juridice, sistemului de valori şi obiectivelor sociale ale personalității, precum şi de deformarea necesităților şi intereselor personalității. În rezultatul investigațiilor conchidem că o parte considerabilă din categoria respectivă de tineri prezintă atitudini negative şi chiar disprețuitoare față de persoană, manifestă rigiditate în aprecierea celorlalți, sunt egocentrici şi preocupați excesiv de propria persoană. Unii (în special deținuții pe viață) nu suportă să fie subordonați nimănui, impunându-şi punctul de vedere. În general subiecții acestei categorii sunt rudimentari (nepoliticoşi), suspicioşi şi necooperanți. Constatăm o tendință a acestora spre dominanță. Ei nu dau mare semnificație aprecierilor exterioare, fiind indiferenți față de posibilitățile de reintegrare după liberare, ba chiar unii susținând reuşita acesteia şi suportul pe care-l vor primi din partea celorlalți.

În linii generale, în baza rezultatelor investigațiilor constatăm următoarele raționamente vizând particularitățile specifice delincventilor tineri încarcerați: (a) după vârsta de 19-20 de ani, intensitatea responsabilității este în creştere, dar în descreştere odată cu apropierea vârstei de 30 de ani; (b) asumarea răspunderii este mai mică pentru indivizii cu studii superioare sau superioare incomplete, în raport cu tinerii ce au studii medii generale; (c) încadrarea în câmpul muncii, în perioada premărgătoare comiterii delictului, sporeşte gradul de responsabilitate pentru conduita manifestată; (d) tinerele delincvente prezintă un simț al răspunderii mai dezvoltat decât tinerii; (e) conştientizarea şi asumarea răspunderii pentru faptele sale este mult mai evidentă la tinerii ce enunță apartenența sa la o confesiune religioasă; (f) între durata termenului de detenție şi intensitatea asumării responsabilității pentru delictele comise există un raport invers proporțional.

Putem concluziona că pentru a cunoaşte *personalitatea infractorului* este necesar a examina *firea, sursele, căile, formele* şi *mecanismele de formare a trăsăturilor anomice*, acelor trăsături care în interacțiune cu mediul sau cu o situație preinfracțională dau naştere comportamentului delincvent, altfel spus, tot ce poate explica săvârşirea delictului. Transformarea infractorului într-un cetățean conformist, resocializarea lui este un proces complex, multistadial şi foarte important pentru societate, îndeosebi pentru generația în creştere, care se prezintă şi ca o reflectare a gradului de eficacitate a metodelor utilizate în acest scop, a funcționalității instituțiilor implicate şi a caracterului rezultatelor obținute.

2.3 Particularităţi şi probleme al procesului de resocializare al delincvenţilor

În literatura de specialitate, în privinţa conceptelor de *resocializare*, *reeducare*, *reintegrare* au existat şi mai există discuţii. Semnificaţia dată termenilor *resocializare* şi *reeducare* în perioada dintre anii 1948-1964, când defineau de fapt o acţiune de anihilare psihică şi fizică, nu au tangenţe cu cele actuală, care explorează metode împrumutate şi adaptate din psihologie, sociologie, psihologie socială, în general din ştiinţele sociale şi comportamentale.

În prezent termenul are mai multe sensuri: educaţia reînnoită şi adaptată la un individ care a pierdut în totalitate sau parţial beneficiul primei educaţii; educarea în baza metodelor netradiţionale când cele curente nu sunt eficiente; ansamblul de instituţii şi metode utilizate în cazul individului (copilului) inadaptat, comportamentul căruia nu este compatibil cu viaţa în societate; readaptare – ce presupune o restructurare parţială sau completă a personalităţii; reabilitare; socializare. Aceste sensuri au comun faptul că se referă la o intervenţie instituţională şi metodologică asupra individului, pentru a-i schimba sau compensa ceva în domeniul comportamentului.

Deşi, mulţi autori, identifică între ei termenii *reeducare, resocializare, recuperare, tratament, corecţie,* în analiza noastră plecăm totuşi de la conceptul de *resocializare*. Atribuindu-i o semnificaţie mai largă, ne raliem opiniei specialiştilor români din domeniu [77, p.217; 83, p.31-34] ce definesc *resocializarea* ca un *proces educativ, reeducativ* şi *de tratament* aplicat persoanelor judiciarizate, prin care se urmăreşte *recuperarea socială* şi *readaptarea infractorilor* la sistemul de norme şi valori general acceptate de societate, în scopul reintegrării sociale a acestora şi prevenirii recidivei. Rezultă, deci că educarea, reeducarea, tratamentul – sunt metode ale resocializării, cu toate că în definiţiile date acestor termeni delimităm premise asemănătoare: formarea unei persoane cu o conştiinţă pozitivă; remodelarea personalităţii infractorului, ameliorarea tendinţelor sale reacţionale; reînnoirea motivaţiilor care îi animă interesele şi modificarea atitudinilor acestuia; reinserţia socială prin readaptarea la mediul socio-cultural; asigurarea pregătirii şcolare şi profesionale, asistenţă socială, psihologică şi medicală de specialitate etc. De asemenea, trebuie să punem accent pe legătura conceptului de *resocializare* cu aşa componente precum sunt *adaptarea socială*, *readaptarea, reabilitarea socială* şi *socializarea*, evidenţiind prin aceasta nivelurile resocializării [84, p.24-35]: statutul juridic (poziţia generală), modalitatea juridică (gradul de pregătire pentru realizare), relaţii normative concrete (realizarea propriu zisă).

În Republica Moldova, de procesul *resocializare* este legată direct întreaga activitate formativ-educativă care se desfăşoară sau trebuie să se desfăşoare în penitenciare, ca urmare a pedepsei atribuite individului delincvent. Totuşi, deoarece în activitatea practică a instituţiilor şi organelor din domeniu încercarea de a cultiva calităţi pozitive condamnatului nu a dat rezultate pozitive, odată cu reformarea sistemului sancţional-penal, procesul de resocializarea se raportează şi la formele alternative de constrângere a delincvenţilor, îndeosebi tineri şi minori, care în prezent iau amploare prin eficienţa lor

educațională. Raportându-ne la tinerii şi minorii delincvenți, considerăm că cel care săvârşeşte o infracțiune, oricât de gravă ar fi aceasta, nu este şi nu poate fi considerat în genere ca nerecuperabil şi situat în afara procesului educativ ci, dimpotrivă, trebuie implicat cu mai mulă amploare în acest proces.

Conceptul de *resocializare* prevede mai multe probleme.

Astfel, pornind de la ideea că deținutul este un om obişnuit, ca oricare altul din societate, fără deosebiri psihice sau fiziologice (nu facem referire la infractorii cronici sau la cei aflați la limita normalului din punct de vedere psihologic), se pune problema ce anume din comportament trebuie să-i schimbăm?

Având deja o personalitate structurată şi stabilă (în cazul infractorului tânăr adult), iar pe de altă parte, motivele comportamentului fiind diverse şi dificile de explicat, apare problema posibilității *de facto* în realizarea *reeducării integrale* pe timpul cât deținutul se află în penitenciar, adică într-un an, doi, cinci sau zece.

În condițiile economiei Republicii Moldova, în perioada schimbărilor sociale actuale - ce-l aşteaptă pe deținut după punerea în libertate, căci după expirarea pedepsei (privarea de libertate fiind cea mai des folosită în sistemul sancțional-penal autohton) penitenciarul nu-i poate oferi nimic.

Menționăm că în literatura de specialitate studiile şi analiza procesului de resocializare se raportează la domeniul *criminologiei clinice* sau de *tratament* care abordează personalitatea infractorului în unitatea şi dinamica acesteia. Abordând problema resocializării şi reintegrării persoanelor delincvente şi efectuând diverse studii, specialiştii străini (*Fox C., Lejins Peter, Rassat Michèle-Laure, Ferri J., Szabo D., Picca G.* ş.a. [1, p.664-670; 85, p.21; 86, p.9]) opinează drastic față de metodele general folosite şi de încercările nefondate ale procesului de tratare a infractorilor, argumentând prin insuficiența cunoştințelor ştiințifice în domeniul dat aspirația greşită a colectivității în jurul sancțiunilor punitive şi ineficacitatea acestora etc.

Condiția esențială în procesul de resocializare este necesitatea colaborării delincventului la transformarea propriei personalități. În acest sens, *Marc Anselle* spunea că *resocializarea este nu doar dreptul, dar şi obligația infractorulu*i. Deci, putem concluziona că pentru a-şi recăpăta locul în societate efortul depus trebuie să vină atât din partea societății cât şi nemijlocit din partea infractorului. În literatura de specialitate se arată că eficiența procesului de resocializare este determinată de o complexitate cauzal-condiționată de factori generali şi particulari. Totodată *factorii generali* se determină în raport cu situația social-economică din țară (realizarea dreptului la muncă, asigurarea cu locuință, primirea unui ajutor social), iar *factorii particulari*, specifici – în raport cu situația prezentă a sistemului corecțional-penal.

Regimul de tratament din cadrul procesului de resocializare a delincvenților diferă sensibil de la o țară la alta, mergând de la internarea acestora în instituții deschise, semideschise sau închise şi până la

încarcerarea lor totală în penitenciare de maximă siguranță şi securitate. Specific Moldovei, controlul efectiv asupra delincvenței şi reducerea ei depinde încă foarte mult de activitatea normală şi eficientă a instituțiilor penitenciare. În conformitate cu *Regulile penitenciarelor europene*, adoptate de *Consiliul Europei în domeniul penitenciar* [87, p.3-22], resocializarea delincvenților trebuie subordonată unor finalități precise, menite să asigure menținerea stării de sănătate, demnității şi respectului deținuților, prin asigurarea unor condiții de viață compatibile cu demnitatea umană şi cu standardele acceptate în cadrul comunității.

Un rol important în realizarea procesului de resocializare a infractorilor privați de libertate, cu un accent deosebit asupra celor tineri în sistemul penal autohton, se oferă *educației prin muncă*. Specialiştii susțin că *politica corecțională prin muncă constituie componenta de bază a politicii penale*. Este cunoscut că munca joacă un rol esențial în formarea şi educarea omului. *Educația prin muncă* presupune cultivarea la condamnați a orientării ferme spre munca cinstită. Constatăm, însă, că acest lucru este foarte dificil, deoarece o mare parte din condamnați este convinsă că munca cinstită nu le asigură bunăstarea, susținând că este mai convenabil să fure, să jefuiască, să mintă, să ducă o viață uşoară, antisocială. Munca cinstită este concepută de către liderii lumii criminale şi hoții recidivişti ca o încălcare a „tradițiilor" codului de ontologie hoțesc, iar această idee este impusă cu fermitate şi tinerilor ce manifestă comportament delincvent. Este necesar ca educația prin muncă să fie opusă acestei poziții amorale, distrugătoare pentru persoană şi societate. Un aspect contradictoriu observăm, însă, în actele legislative ce stipulează educația prin muncă. Deşi în art.78 al Codului EP al RM şi în alte acte legislative[8] sunt formulate principiile ce se referă la temeiurile, condițiile şi formele antrenării în activitatea de muncă a condamnaților fără a împiedica corijarea deținutului, astăzi nu putem vorbi despre realizarea celor stipulate. Criza economică a afectat şi activitatea de producție în penitenciare, iar gospodăriile din cadrul acestor instituții se confruntă cu mari dificultăți de repartizare în câmpul muncii[9], situația este critică, având în vedere faptul că o mare parte din populația deținută în instituțiile penitenciare constituie tinerii, un grup vulnerabil, care în cazul eşecului corecțional provoacă urmări grave. În opinia noastră, o importanță aparte trebuie acordată şi problemei resocializării şi adaptării celor eliberați din locurile de detenție. În condițiile actuale ale economiei de piață este necesară descoperirea capacităților condamnaților în timpul procesului de muncă, de instruire generală şi profesională. Este necesar de a crea un regim de maximă favorizare pentru întreprinderile de stat şi private, care vor angaja în serviciu persoanele eliberate, iar organizațiile obşteşti trebuie să primească ajutor şi garanții din partea statului. În

[8] Revendicările acestor acte legislative sunt îndreptate spre formarea şi dezvoltarea activității de producție a locurilor de detenție şi sunt subordonate obiectivelor educative, pedagogice ce prevăd antrenarea condamnaților în munca permanentă, sistematică, de creare în penitenciare a unei baze perfecte de producție, asigurării nivelului înalt de pregătire profesională.

[9] În art.78 al Codului EP al RM se stabileşte că administrația penitenciarului asigură, *în măsura posibilității* antrenarea condamnatului la muncă, luându-se în considerație sexul, vârsta, capacitatea de muncă, specialitatea.

țările occidentale, venitul obținut în urma activității de producere în locurile de detenție este alocat în aceste scopuri, iar condamnatul ştie că, muncind în penitenciar, îşi asigură viitorul.

Printre principalele mijloace de corectare a condamnaților se enumără şi *munca educativă*[10]. *Dezvoltarea interesului propriu al fiecărui condamnat şi a convingerii pentru integrarea în societate* după executarea pedepsei *constituie fundamentul întregii munci educative* desfăşurate în penitenciare şi instituțiile pentru muncă şi reeducare. La acest capitol, în urma cercetărilor din mediul penal, putem afirma: nu penitenciarul îl reeducă pe condamnat, ci acesta, după dorința lui, cooperează cu personalul în dezvoltarea acelor cunoştințe, însuşiri şi calități care apreciază că îi vor folosi mai mult în valorificarea şanselor oferite de viață. În instituțiile penitenciare munca educativă se efectuează şi prin *educarea morală* şi *juridică* care contribuie la corectarea deținuților.

Cunoaşterea, de la o anumită amplitudine şi profunzime, *cenzurează conduita individului, menținând-o în zona de acceptare socială,* de aceea, *educația morală* a condamnaților tineri şi minori este foarte importantă şi presupune dezvăluirea conținutului normelor morale, care se bazează pe valorile general-umane şi pe dezvoltarea social-morală națională a societății. Educația morală şi abordarea unor teme permanent actuale în viața fiecărui om, aplicate în special minorilor delincvenți, poate contribui în mare măsură la resocializarea unor efective de minori din ce în ce mai mari. Un rol activ în ultimii ani în educarea morală a deținuților îl joacă *biserica*, diferite *asociații religioase*, care efectuează o influență benefică asupra credincioşilor şi a altor condamnați care au nevoie de susținere morală, ajutor spiritual pe calea căinței pentru infracțiunile săvârşite şi alegerii unui mod de viață util social. Din rezultatele investigației în mediul deținuților constatăm un grad mai mare de responsabilitate pentru faptele comise la tinerii care cred în prezența forței supreme şi vizitează localurile religioase din închisoare.

Educația juridică are drept scop: lămurirea legislației şi formarea culturii juridice; formarea stimei față de lege şi a deprinderilor de respectare a normelor juridice; dezvoltarea capacităților de a rezolva problemele vieții fără încălcarea legii. Importanța *educației juridice* o putem raporta la realitatea de astăzi, deoarece mulți deținuți, mai ales minorii delincvenți, declară că, dacă ar fi ştiut legea şi consecințele încălcării ei, n-ar fi încălcat-o niciodată. Astfel, în baza studiilor de caz realizate, putem conchide că minorii şi tinerii delincvenți au simțul responsabilității foarte scăzut, iar din lipsa informării juridice gradul de conştientizare a pericolului social şi a consecințelor faptelor anomice săvârşite este dezvoltat prematur sau lipseşte în general *(vezi Boxa nr.1(II, 2.3))*.

[10] Modul de organizare şi efectuare a muncii educative este reglementat de *Statutul executării pedepsei de către condamnat* (§40-48), art.89 al Codului EP. Ea se efectuează diferențiat, în funcție de tipul penitenciarului, de condițiile de detenție, utilizându-se planuri-programe de muncă educativă individuală, precum şi programe-tip psihologice şi pedagogice de muncă educativă cu diferite categorii de condamnați.

Studiu de caz (4)

M.Alexandru (1987), provine din mediul urban, are studii primare incomplete. Abuzul de alcool din partea mamei şi a concubinului, scenele indecente l-au determinat pe minor să plece de acasă, nimerind în stradă într-un anturaj delincvent. Pentru a-şi satisface necesitatea de a se alimenta, minorul începe a fura. Primele furturi le realizează la vârsta de 8 ani. Împreună cu „prietenii" fură de prin subsoluri produse alimentare, aluminiu, sticle. Delictele devin planificate. În ultimii doi ani minorul s-a „specializat" în furturi de apartamente. Nu se consideră responsabil pentru faptele comise justificându-se prin condiţiile de viaţă pe care le are.

Studiu de caz (8)

K.Ruslan (1987) provine dintr-o familie incompletă, social-vulnerabilă. Are studii medii incomplete (7 clase). Minorul s-a aflat în evidenţa sectorului de poliţie nr.Q, CPS Y din cauza că abandona orele de studiu, lipsea noaptea de acasă. Infracţiunea a fost comisă împreună cu doi complici. *„Nu am pus nimic la cale sau cel puţin eu personal nu cunoşteam nimic despre aceasta. Am mers la insistenţa celor doi băieţi, pe care-i îi cunosc de puţin timp".* Din discuţie s-a sesizat că minorul nu conştientizează gravitatea faptei de care este învinuită (art.145 CP RM.), vorbind despre cele întîmplate ca despre o aventură asemănătoare jocurilor de internet.

Studiu de caz (11)

T.Ala (1988), originară din mediul rural, dintr-o familie vulnerabilă. În adolescenţă a început să prezinte inadaptări din punct de vedere social (fuga de acasă, abandonul şcolar, furturi). După anumite evenimente din familie (decesul mamei) a urmat implicarea minorei în diverse acţiuni ilicite. Fiind cea mai mică în grupul de prieteni, Ala era uşor influenţată şi manipulată. Minora nu participa la planificarea acţiunilor delincvente, ci era pe post de executor al delictelor. Nu percepe comportamentul săi ca ceva rău, prezintă o indiferenţă afectivă faţă de cele întâmplate în jur.

Nu putem nega faptul că o educaţie juridică eficientă constituie una din garanţiile prevenirii recidivei. În instituţiile penitenciare din ţară educaţia juridică a condamnaţilor se confruntă însă cu diverse dificultăţi: lipsa literaturii juridice, a mijloacelor de procurare a ei etc. În ţările înalt dezvoltate bibliotecile din penitenciare sunt obligate să aibă cea mai nouă literatură juridică, necesară pentru educarea şi informarea condamnaţilor, la noi însă literatură este în mare parte veche şi în limba rusă[11]. Este lesne de menţionat aici şi opinia experţilor din domeniu, intervievaţi de către autor, care afirmă că în optimizarea cadrului organizatoric al muncii de prevenire şi combatere al flagelului infracţional accentul trebuie pus pe *perfecţionarea sistemului educaţional*, *profilaxia în cadrul instituţiilor de învăţământ* (circa 32% din respondenţi) *prin desfăşurarea obligatorie a orelor juridico-educative* (începând cu clasele primare) referitoare şi la pericolul social al actelor ilicite, consecinţele şi sancţiunile ce le presupun etc.

Un alt aspect al procesului de resocializare, cu o importanţă deosebită în influenţa educativă asupra personalităţii infractorului, îl prezintă *lucrul individual* (în practica internaţională lucrul educativ cu deţinuţii este orientat anume în această direcţie), exercitat în baza studierii personalităţii fiecărui condamnat, evidenţiindu-se infracţiunea comisă, vârsta, studiile, profesia şi alte particularităţi ale condamnatului. În munca educativă individuală delincventul trebuie să fie convins că în ceea ce s-a întâmplat cu el este de vină doar el însuşi şi nimeni altul. Faptul e cu atât mai important, cu cât majoritatea infractorilor tineri, după cum aflăm din tipologia prezentată în paragraful anterior, sunt gata să învinuiască de ceea ce li s-a întâmplat toată lumea, rudele, prietenii, colegii.

Pe lângă principiul *„fiecare colaborator este educator"* [88, p.144; 89, p.67-68], obligator în desfăşurarea muncii educative, un loc aparte ocupă cunoştinţele din domeniul psihologiei şi asistenţei

[11] În prezent, *Institutul de Reforme Penale* din RM îşi desfăşoară activităţile în domeniul accesului la informare al deţinuţilor, contribuind la susţinerea fondurilor bibliotecilor din instituţiile penitenciare ale Departamentului Instituţiilor Penitenciare, repartizând diverse loturi de cărţi colectate cu ajutorul bibliotecilor din ţară, în mare parte din municipiul Chişinău.

sociale penitenciare, deoarece pot oferi explicaţii şi rezolva frecvente probleme din lumea deţinuţilor. În scopul acordării unui ajutor calificat şi pentru realizarea pregătirilor psihologice faţă de viaţa de după gratii, în anul 1994 în instituţiile penitenciare a fost creat serviciul psihologic[12], iar prin intermediul unor organizaţii ne-guvernamentale, în special al *Institutului de Reforme Penale,* se prestează unele servicii de asistenţă socială, orientate în special spre delincvenţii minori şi tineri. Astăzi, rolul psihologiei şi asistenţei sociale penitenciare devine tot mai evident şi în raport cu o problemă, foarte actuală, - micşorarea termenului de detenţie, care este larg folosită în ţările înalt dezvoltate. Cu toate că, în concepţia dezvoltării sistemului penitenciar al RM, până în anul 2000 a fost prevăzută reorganizarea *muncii educative* cu condamnaţii, având drept obiectiv elaborarea şi aplicarea metodologiei de diagnostic social, psihologic şi psihiatric al condamnatului, precum şi a unui program de influenţare diferenţiată a infractorilor, ţinându-se cont de comportamentul, starea lor psihică şi de nivelul lor de degradare socială, astăzi situaţia nu s-a schimbat mult, iar procesul educativ autohton al subiecţilor privaţi de libertate necesită o remodelare şi modernizare amplă.

O metodă actuală de tratare şi reeducare a personalităţii infractorului o constituie *justiţia de restabilire* [71, p.80-84] sau justiţia restaurativă. Astăzi tot mai des se pune problema necesitatăţii trecerii de la sistemul justiţiei represive, caracteristic ţării noastre, la o justiţie echitabilă atât pentru partea vătămată, cât şi pentru învinuit sau inculpat. *Justiţia de restabilire*[13] – o modalitate de soluţionare a conflictelor – realizează cu adevărat resocializarea atât a infractorului, cât şi a persoanei vătămate. Mai mult ca atât, o aplanare eficientă a conflictelor, prin aplicarea reuşită a măsurilor justiţiei de restabilire, confirmă presupunerea că delincventul nu va comite în continuare infracţiuni. Un pas îndrăzneţ spre realizarea justiţiei de restabilire în societatea noastră reprezintă apariţia unor instituţii noi, cum sunt liberarea de răspunderea penală în legătură cu căinţa activă şi în legătură cu împăcarea [91], precum şi a posibilităţii împăcării părţilor prin *mediere* [92]. Menţionăm că aceste novaţii legislative pot influenţa serios în viitorul apropiat asupra dezvoltării politicii penale.

Instruirea generală a deţinuţilor este un alt mijloc important de corectare ce se aplică în cadrul procesului de reeducare. Menţionăm că mulţi ani în instituţiile penitenciare din Republica Moldova, paralel cu şcolile tehnice profesionale, funcţionau şi şcolile de instruire generală, însă, situaţia actuală şi-a lăsat amprenta asupra acestor structuri: şcolile au fost desfiinţate, iar instruirea generală n-a mai fost prevăzută ca mijloc de corectare a condamnaţilor şi administraţia penitenciarelor n-a mai fost obligată să

[12] Caracteristic închisorilor noastre este că psihologii se preocupă în mod deosebit de cercetarea operaţională: sinucideri, autorăniri, terorizarea unor deţinuţi de către alţii, evoluţia deţinuţilor cu HIV/SIDA şi multe altele, fiind realizate în scopul îmbunătăţirii condiţiilor din regimul penitenciar.

[13] Concepţia justiţiei de restabilire, ca alternativă a sistemului justiţiei penale, se realizează într-un şir de ţări ale lumii: Germania, Italia, Canada, Cuba, Mexic, Noua Zeelandă, Polonia, Republica Coreea, Regatul Unit, SUA şi Franţa. De exemplu, în SUA sunt elaborate şi se realizează peste 300 de programe cu privire la împăcare şi mediaţie, în Canada – 26, în Europa – peste 700.

organizeze o astfel de instruire [93]. Studiul problemei date scoate în evidenţă o neconcordanţă dintre actele legislative naţionale şi normele juridice internaţionale, deşi primele trebuie să se subordoneze ultimelor. Cu toate că acest drept este garantat de către *Constituţia Republicii Moldova* prin art.35, precum şi art.26 din *Declaraţia Universală a Drepturilor Omului*[14], iar prin art.77 al *Regulilor minime standard de tratare a deţinuţilor* penitenciarele sunt *obligate* să ia măsuri pentru a desfăşura instruirea tuturor deţinuţilor capabili să profite de aceasta, constatăm că legislaţia penitenciară internă[15] prevede doar instruirea generală a condamnaţilor minori, însă şi aceea *„în măsura posibilităţilor”*.

Este lesne de apreciat „cererea de educaţie” din partea majorităţii populaţiei penitenciare dacă ţinem cont de structura ei după nivelul de pregătire şcolară. Este cunoscut faptul că mulţi condamnaţi minori, îndeosebi cei în vârsta de 14-16 ani, dar şi mulţi în vârstă de 16-18 ani, nu au un nivel cuvenit de instruire, de cunoştinţe, de cultură. În prezent, deşi este creată o reţea de şcoli generale şi tehnico-profesionale în penitenciare, mai intens instruirea generală şi tehnico-profesională se efectuează în Colonia de reeducare şi instruire corecţională pentru minorii din Lipcani. În cadrul instruirii profesionale flexibilitatea predării unor profesii (strungar, tâmplar, lăcătuş) cerute pe piaţa muncii este foarte redusă. În condiţiile când majoritatea condamnaţilor nu lucrează, învăţământul trebuie să devină una din ocupaţiile social-utile principale, destinată să-i abată pe condamnaţi de la gânduri, intenţii şi fapte rele, acţiuni social periculoase. Lipsa de specialitate, de deprinderi de muncă constituie un factor criminogen sporit, ce deseori duce la comiterea delictelor. Această concluzie se confirmă prin datele statisticii judiciare, prin rapoartele de monitorizare [94, p.51], precum şi prin cercetarea realizată de către autor în mediul deţinuţilor tineri *(N=450)*, unde cea mai mare pondere o au cei cu studii medii incomplete (41,9%). De aceea, opinăm cu certitudine asupra necesităţii extrem de importante de a se acorda *atenţie instruirii generale şi profesionale* ca o *premisă majoră în procesul de educare* şi *reeducare a delincvenţilor minori* şi *tineri.*

Ineficienţa procesului de resocializare desfăşurat în mediul penitenciar autohton se prezintă şi prin aprecierile subiecţilor intervievaţi cu privire la activitatea sa în perioada carcerală, acestea fiind departe de afirmaţia că au un efect reeducativ. Astfel, descriind o zi din viaţa de după gratii, respondenţii au menţionat: *„nu fac nimic, mă odihnesc, comunic cu colegii”* – 36%; *„citesc”* – 30%; *„lucrez”* (pe teritoriul sau în gospodăria penitenciarului) – 22,2%; *„meditez asupra faptelor comise”* – 5,8%; *„mănânc, dorm şi fumez”* – 6,8%; *„fac sport”* (fotbal, baschet, şah) – 8,9%; *„meşteresc carneţele, lucrez cu lemnul”* – 4,5%; ş.a.

[14] Prin care se prevede „*orice persoană are dreptul la învăţătură, cel puţin la cea elementară şi generală”.*

[15] Legea RM cu privire la sistemul penitenciar din 1996, art.13, menţionează că învăţământul mediu de cultură generală şi instruire profesională a condamnaţilor se realizează în conformitate cu legea, pe când Codul EP al RM din 1993, art.116 arată că în coloniile de reeducare pentru minori, *în măsura posibilităţilor*, se efectuează instruirea condamnaţilor care au studii medii necomplete.

Este mai bine să previi decât să pedepseşti. Acest dicton, vechi şi înțelept, se adresează şi acelora care se ocupă de activitatea de reeducare a individului. În ce priveşte activitatea de reeducare a persoanelor considerate „în pericol" şi prevenirea recidivei, doctrina criminologiei de tratament conține o evidentă contradicție. În unanimitate se admite faptul că, din punct de vedere ştiințific, educarea şi mai ales reeducarea individului, trebuie să înceapă devreme. Or astăzi, minorul delincvent, poate fi găsit destul de des în stradă fără „a beneficia" de tratament, nici chiar de simplele măsuri de educație. La etapa actuală activitatea instituțiilor, care au atribuții directe față de minorii delincvenți, este orientată mai mult spre organizarea lucrului de prevenire şi doar foarte puțin spre activitatea de reeducare. Delictele comise de minori în perioada aflării la evidență la organele de poliție au crescut cu 25% [4, p.400], fapt ce mărturisește despre neeficiența lucrului individual profilactic cu această categorie. *Lipsa unui cadru adecvat de resocializare a minorilor* în urma procesului de judecată (minorii fiind categorizați şi marginalizați de către comunitate); *absența unei persoane specializate care să-i supervizeze pe minori pe parcursul ispăşirii pedepsei*; *neacordarea informațiilor cu privire la riscul pe care îl presupune încălcarea repetată a legii* (de regulă minorii nu conştientizează faptul antisocial efectuat) etc., sunt condiții ce completează arsenalul lacunelor procesului de reeducare şi facilitează creşterea ratei de recidivă a minorilor. Considerăm de asemenea că, în condițiile în care problema „copiilor străzii" se accentuează, este necesară o colaborare mai amplă dintre organele de poliție, administrația locală şi instituțiile de resort (inspectoratele şcolare, fundațiile de tineret, Ministerul Educației şi Tineretului etc.). Pe plan legislativ trebuie reorganizat şi sistemul de ocrotire a minorilor[16], adaptat realităților actuale.

Întru realizarea reinserției sociale a minorilor reeducați şi pentru a se evita recidivele, resocializarea trebuie să se bazeze pe anumite principii ştiințifice, îndeosebi pe cele de nuanță psihosociologică şi pedagogică[17], stipulate şi în actele internaționale (Regulile şi standardele minime ale administrării justiției juvenile – Regulile de la Beijing; Regulile de la Tokyo; Principiile de la Riyadh [95; 96]) de bază pentru activitatea procesului de resocializare.

Metodele şi tehnicile de lucru cu minorii, pe lângă cele caracteristice întregului proces de resocializare menționate mai sus, sunt grupate uneori după scopul urmărit, toate luate împreună constituind un instrument de intervenție. Printre principalele tehnici utilizate în lucrul cu minorii: *autoevaluarea*, *consilierea*; *influența pozitivă*; *terapia cognitivă*, este necesar de statuat o serie de

[16] La 23 martie 2004, de către Ministerul Afacerilor Interne în colaborare cu Ministerul Educației, a fost elaborat un plan comun de acțiuni privind combaterea criminalității juvenile, unde ca sarcină prioritară este monitorizarea şi evaluarea situației copiilor rămaşi fără supravegherea maturilor cu acordarea asistenței sociale.

[17] Ne referim aici, la *principiul intervenției precoce*, unul din principiile de bază, susține ideea că un delincvent ocazional sau un predelincvent poate fi reeducat mai uşor decât un recidivist; p*rincipiul individualizării măsurilor, acțiunilor şi metodelor de reeducare*, completat şi raportat la *principiul personalității* care stipulează că sancțiile aplicate minorilor trebuie să fie modelate conform gravității delictelor comise, circumstanțelor personale şi atitudinii relevate de minor; *principiul coordonării şi continuității acțiunilor de reeducare şi reinserție socială a minorilor şi tinerilor; principiul continuării acțiunilor educative şi de sprijinire psihosocială şi economică a minorilor şi tinerilor reeducați.*

modalităţi de recuperare bine determinate şi argumentate, prin implicarea nemijlocită a specialiştilor. În acest sens evidenţiem [84, 24-35; 97, p. 2-42]:

– Programul de *terapie socială* ce porneşte de la cunoaşterea şi combaterea cauzelor generatoare şi favorizante ale delincvenţei la nivel macrosocial, psihosocial şi individual. În procesul de resocializare trebuie inclusă şi *formarea poziţiei sociale active*, în condiţiile izolării, arta şi capacitatea de a trăi se manifestă nu prin planificarea şi pregătirea unor evenimente importante realizării unor scopuri, dar prin capacitatea de a trăi o zi fără neplăceri[18].

– Realizarea unor *expuneri şi dezbateri despre lume şi viaţă*, special concepute pentru minori. Se contează pe faptul că însuşirea lor de către minorii delincvenţi va permite mai uşor formarea concepţiei morale despre conduita de fiecare zi după ce vor fi puşi în libertate. Spre deosebire de Moldova, această acţiune este în plină desfăşurare în şcolile speciale din România şi Rusia, temele fiind prevăzute în orele de activităţi săptămânale.

– *Identificarea, construirea şi menţinerea relaţiilor interpersonale pozitive între minorii din grupele formale.* Prin implicarea întregului personal didactic, utilizând principiile sociometriei şi ale testului corespunzător, precum şi caracteristicile psihosociale ale grupurilor mici, se accentuează importanţa modelării *raporturilor* dintre minorii antrenaţi în activitatea reeducativă din penitenciar. Menţionăm că, cunoaşterea doar a personalităţii minorilor nu este suficientă atâta timp cât influenţele masive, uneori hotărâtoare, vin din partea vieţii de grup, a relaţiilor interpersonale ce se stabilesc pe timpul executării măsurii. Sănătatea morală a multor minori este foarte robustă şi în prezenţa unor lideri negativi puternici, revenirea lor în perimetrul existenţei cinstite este blocată.

– O metodă de resocializare, care are succese mari în ţările dezvoltate, dar fără o practică în Moldova, este *metoda relaţiilor de grup*. Ea se bazează pe teoria asociaţiilor diferenţiale şi presupune interrelaţia infractorului cu diverse grupuri sociale care respectă legea, aplicându-se în general în perioada de probaţiune sau de eliberare condiţională.

Conţinutul procesului de resocializare, practic, nu poate depăşi nivelul actual de educaţie, cultură, aspiraţii şi civilizaţii al întregii societăţi. Finalitatea spre care se tinde, adică aceea ca deţinutul să traverseze pedeapsa fără a i se altera personalitatea şi comportamentul, iar la liberare să-şi manifeste opţiunea de a duce o viaţă în respect faţă de lege şi normele sociale, constituie o problemă a modelului de educaţie în societatea actuală, iar soluţionarea ei nu stă doar în faţa sistemului penitenciar ci şi a întregii

[18] În acest sens putem menţiona activitatea *Institutului de Reforme Penale* prin desfăşurarea, în iunie 2004, a unui seminar de instruire pentru psihologi şi asistenţi sociali *„Pregătirea pentru liberare a deţinuţilor”*, axat pe câteva direcţii importante: dezvoltarea abilităţilor cognitive, sociale şi de rezolvare a problemelor, restructurarea cognitivă a atitudinilor, valorilor şi convingerilor antisociale, dezvoltarea raţionamentului moral şi a responsabilităţii pentru propriul comportament.

societății. Desigur, în prezent sunt întreprinse anumite inițiative organizaționale şi legislative[19] care au determinat, mai mult, creşterea gradului de umanizare a mediului penitenciar, nu însă, şi rezolvarea problemelor ce țin de desfăşurarea unui proces de resocializare eficient.

O problemă cu aspecte practice reale şi imediate în analiza procesului de resocializare este ilustrată prin limitele şi implicațiile *calității vieții de detenție* asupra *resocializării* tinerilor infractori, precum şi corelația *standardului de viață al deținuților* din penitenciare, cu normele internaționale privind *tratamentul deținuților* [98, p.112]. Pentru a ne imagina ce se întâmplă cu personalitatea unui condamnat la privațiune de libertate, vom vizualiza procesele sociale din cadrul instituțiilor de corecție, unde viața şi activitatea deținuților, în linii generale, este determinată astfel: fiind supuşi judecății morale, sunt repartizați în încăperi speciale, unde sunt necesare masuri speciale de securitate; satisfacerea cererilor lor, inclusiv a nevoilor vitale importante, este limitată, iar comportamentul este aspru reglementat etc. Conştientizând atitudinea față de sine, deținuții simt necesitatea reabilitării morale, care se realizează doar în baza şi în cadrul celor asemănători sie. Se formează un aşa numit conglomerat „noi" – cu norme şi legi proprii, valori morale, prejudecăți despre onoare etc., - impuse de cei ce se află în libertate. Cu cât este mai mare perioada de încarcerare (şi cu cât este mai sever regimul detenției), cu atât mai amplă devine integrarea şi cu atât mai rezistentă este uniunea dintre interesele individului şi interesele comunității. Dilema care confruntă fiecare deținut - a rămâne în conglomeratul „noi" sau a trece de partea opusă - poate fi înlocuită cu răspunsul la întrebarea este sau nu pregătit individul pentru resocializare şi corecție. Caracteristic tinerilor infractori (deşi foarte puțini reuşesc) este tendința spre poziția neformală de lider printre „ai săi", manifestându-şi astfel nevoia de autoevidențiere, specifică acestei vârste. Astfel şi se explică randamentul mare al tinerilor delincvenți, care, indiferent de eforturile corpului administrativ, al părinților preferă rolul onorabil de lider decât al celui ce „regretă", „conştientizează", „recunoaşte" şi tinde spre un comportament prin care ar putea să-şi ispăşească vina. Criminologul german *F.List,* încă în secolul XI, a constatat: *cu cât este mai tânăr condamnatul privat la libertate, cu atât este mai mare probabilitatea că el va repeta actul delincvent* [99, p.121-127]. Altfel spus, cu cât mai devreme unii tineri ajung să fie încarcerați în instituțiile penitenciare, cu atât mai intens ei absorb moralitatea comunității delincvente şi cu atât mai dificil este de a-i reîntoarce pe calea unei vieți normale.

[19] Organizarea asistenței moral-creştine în penitenciare, inclusiv şi din partea cultelor care în mod serios, s-au implicat în predicarea moralei creştine în penitenciare; asigurarea accesului nelimitat al deținuților la bibliotecile din unități; audierea emisiunilor radio şi vizionarea celor de la televiziune, creând astfel, condiții mai bune pentru informarea deținuților, ocuparea timpului şi, implicit diminuarea tensiunilor la nivelul grupurilor; sunt anulate interzicerile ce întrerup legăturile sociale, restricțiile privind corespondența, sancțiunile ce interziceau condamnaților întrevederea cu rudele apropiate; se urmăreşte organizarea de baze sportive în penitenciare pentru uzul condamnaților (spre exemplu, în penitenciarul din Bălți în vara anului 2004 s-a deschis o sală de sport amenajată cu echipament necesar performant); etc.

Pe lângă actele normative internaționale[20] de apărare a drepturilor, libertăților şi intereselor deținuților în Republica Moldova, s-a creat baza juridică de *reabilitare socială* a persoanelor judiciarizate printr-o serie de acte normative interne menite să apere interesele legitime ale condamnaților şi ale foştilor deținuți. Trebuie să menționăm că la 24 februarie 1999 a fost adoptată Legea Republicii Moldova cu privire la *adaptarea socială a persoanelor eliberate din locurile de detenție*, care are ca scop acordarea asistenței garantate de stat şi susținerea acestor persoane în procesul de integrare în societate. Adoptarea acestei legi, însă, încă nu a schimbat situația. Este obiectiv faptul că tinerii condamnați la privațiune de libertate, eliberându-se din închisoare, deseori sunt debusolați, fără a şti ce să întreprindă, la cine să se adreseze pentru a soluționa problemele sociale şi chiar locative[21]. Este evident că sistemul sancțiunilor penale trebuie să devină mult mai deschis şi cel mai important – orientat spre rezolvarea problemei de bază: *corecția condamnaților,* în special tineri, *şi reinserția acestora în viața societății după ispăşirea pedepsei*.

O problemă mult discutată este aplicarea altui gen de pedeapsă decât închisoarea în cazul comiterii unor infracțiuni mai puțin grave. Penalistul *A.Prins* spunea: *„sociabilitatea omului, resocializarea lui nu se învață închizându-l pe condamnat în solitudinea şi formalismul închisorii”*. Ne raliem acestui postulat îndeosebi în cazul minorilor şi tinerilor delincvenți. Or, practica arată că nu e nici un folos a constrânge pe cei răi prin pedeapsă, dacă nu-i faci mai buni prin aceasta.

Reuşita procesului de resocializare şi de reinserție socială depinde de capacitatea *structurilor extrapenale.* De aceea ne alăturăm opiniei experților, şi considerăm că activitatea de reintegrare a minorilor şi tinerilor delincvenți se realizează mai bine atunci, când resocializarea lor are loc în instituții cu regim de semilibertate sau chiar sub forma libertății, cu condiția ca şi metodele de reeducare să fie elaborate în mod diferențiat şi individualizat, pe baza unei abordări interdisciplinare – juridice, psihopedagogice şi sociologice. Menționăm că, în Republica Moldova a fost făcut un prim pas în acest sens: în Colonia de Reeducare or.Lipcani a fost desfăşurat *Programul de pregătire pentru liberare a deținuților minori*. Pregătirea pentru liberare face parte din procesul de reabilitare a deținuților şi are drept scop sprijinirea acestora în vederea unei cât mai bune reintegrări sociale. Ideea centrală a pregătirii pentru liberare este aceea că detenția constituie doar o etapă din viața deținuților, iar ea trebuie folosită cât mai eficient în scopul recuperării sociale a acestora. Totodată prin aceste activități, încă la nivel primar, se execută *administrarea justiției în comunitate* ce presupune *implicarea societății în justiție* şi *în procesul de reabilitare* a infractorului.

---

[20] *Regulile Minime Standard de Tratament a Deținuților,* regulamentul adoptat la 30 august 1955, unul din principiile fundamentale, stipulând că *pe întreaga perioadă a executării pedepsei se respectă demnitatea persoanelor private de libertate în conformitate cu drepturile fundamentale ale omului şi se consideră că fiecare deținut se poate dezvolta ca ființă umană şi are capacitatea de a trăi onest, respectând legile.*

[21] Persoanele condamnate la privațiune de libertate pe o perioadă mai mare de 6 luni îşi pierd dreptul la spațiul locativ, în majoritatea cazurilor fiindu-le confiscată şi averea.

Justiția în comunitate, dacă ne raportăm la lucrul cu minorii delincvenți în Republica Moldova, se realizează pe două căi: a) *munca în comunitate* (considerată de către experți o pedeapsă mai blândă decât celelalte forme alternative) - în Republica Moldova din lipsă de specialişti, coordonatori de implementare a muncii în comunitate sunt juriştii; b) *pedeapsa condiționată* pe un *termen de probă* (de regulă de 1 an) în care specialiştii (asistenți sociali, psihologi, pedagogi, judecători etc.) lucrează cu delincventul minor şi familia lui, în caz de necesitate îl plasează pe minor în instituții de învățământ, sau de reabilitare psihologică etc.

Figura nr.1 (II, 2.3)

Aprecierile *experților* prvind acțiunile de optimizare a procesului de resocializare al delincvenților tineri
(răspuns multiplu)

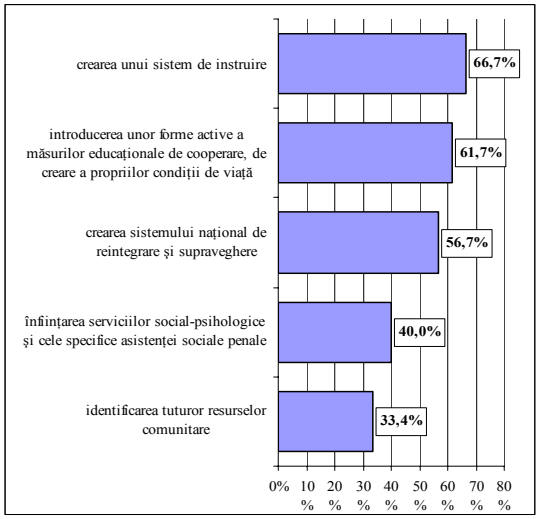
crearea unui sistem de instruire
66,7%
introducerea unor forme active a măsurilor educaționale de cooperare, de creare a propriilor condiții de viață
61,7%
crearea sistemului național de reintegrare și supraveghere
56,7%
înființarea serviciilor social-psihologice și cele specifice asistenței sociale penale
40,0%
identificarea tuturor resurselor comunitare
33,4%
0% 10 % 20 % 30 % 40 % 50 % 60 % 70 % 80 %

Sursa*: Studiul autorului„Evaluarea măsurilor de prevenire şi resocializare a conduitei delincvente" N=60 experți*

Astăzi, cel mai greu este să se conştientizeze faptul că resocializarea persoanelor condamnate nu este o problemă exclusivă a Departamentului Instituții Penitenciare, ci a întregii societăți. În vederea abordării ample şi complexe a problemelor ce țin de procesul de resocializare este importantă elaborarea unui *plan de acțiuni*[22]. Astfel, în conformitate cu opiniile experților intervievați, pentru optimizarea procesului de resocializare aplicat delincvenților tinerilor ar trebui întreprinse următoarele măsuri *(vezi Figura nr.1, (II, 2.3))*:

- *Crearea unui sistem de instruire* (diverse centre de readaptare de pe lângă instituțiile penitenciare) ce i-ar asigura pe condamnați, în special minori şi tineri, în obținerea studiilor generale medii, profesional-tehnice şi recalificare – 66,7%;
- *Introducerea unor forme active a măsurilor educaționale de cooperare, de creare a propriilor condiții de viață*, introducând metode psihologice şi pedagogice efective, asigurându-se un control optim al procesului de resocializare a deținuților, precum şi a condamnaților ce şi-au ispăşit pedeapsa – 61,7%;
- *Crearea sistemului național de reintegrare socială* şi *supraveghere,* ce va constitui un bun exercițiu pentru dezvoltarea în viitor a unei practici eficiente în acest domeniu şi va permite reformarea sistemului sancțiunilor penale şi în sensul diversității alternativelor la pedepsele privative de libertate – 56,7%;

[22] În anul 2006 este plauzibilă colaborarea dintre Ministerul Educației şi Tineretului al RM, Departamentul Instituții Penitenciare şi Ministerul Justiției în vederea elaborării şi implimentării treptate a *programelor de educare a deținuților şi de adaptare în societate.* Menționăm aici: *Programul „ProSocial"* privind reintegrarea socială a persoanelor ce se eliberează din detenție; *Programul „ProSport"* pentru deținuți desfăşurat în penitenciar; *Programul de pregătire a deținuților pentru liberarea condiționată* de pedeapsă înainte de termen; *Programul de reabilitare psihologică pentru deținuții dependenți de droguri*; *Programul pentru noii sosiți în penitenciar; Programul de desfăşurare a competițiilor sportive între penitenciare etc.*

- *Înființarea unor servicii social-psihologice* şi *cele specifice asistenței sociale penale* acordate preponderent tinerilor şi minorilor şi *realizarea unui control post-executoriu* – 40%.

Considerăm că în prim plan trebuie pusă asistența socială antepenală şi postpenală. Astfel, în vederea stabilirii unor modalități concrete de estimare a rezultatelor resocializării, s-ar putea iniția o serie de măsuri de organizare internă în penitenciar, care să vizeze posibilitatea înlocuirii „culturii delincventului" cu cea a vieții sociale normale, proces specific domeniului de asistență socială. Diverse studii al mediului impus arată că minorii sunt mai predispuşi spre o colaborare cu asistenții sociali decât cu inspectorii de poliție;

- *Identificarea tuturor resurselor comunitare*: administrația locală, ONG, grupuri voluntare, organizații filantropice şi religioase etc., care pot fi direcționate în procesul reeducativ al infractorilor şi în special la reabilitarea minorilor şi tinerilor delincvenți – 33,4%.

În prezent, se acceptă ideea că mediul penitenciar este incapabil de a influența pozitiv personalitatea celor încarcerați. Astăzi, foarte frecvent, deținuții şi deținutele din toate categoriile de vârstă fac trimiteri de tipul *„viitorul este prea nesigur pentru a-mi face proiecte serioase"* sau *„timpul pierdut nu-mi permite să mă mai fac om de treabă"*. În sprijinul acestor afirmații citam câteva din cazurile studiate în penitenciare *(vezi Boxa nr.2 (II, 2.3)*. Remarcăm că din 20 persoane intervievate aprofundat doar patru au prezentat o anumită incertitudine în aprecierea efectelor finale ale instituțiilor de constrângere, aceştia fiind minori aflați pentru prima dată şi de puțin timp în mediul impus.

Boxa nr.2 (II, 2.3)

Studiu de caz (2)

C.Iurie (1975) apreciază negativ sistemul de pedepse din țară (cu o largă experiență de detenție în 5 închisori din țară şi peste hotarele ei). *„Eu singur m-am confruntat şi ştiu, şi aici banii sunt pe primul loc, suma ți-o cere direct în față fără multe ocolişuri, începând cu anchetatorul, ... eu prima dată când am căzut, la judecată în cinci minute mi-au dat sentința, fără nici o întrebare sau răspuns.* În opinia sa lumea de după gratii are o influență foarte mare asupra deținuților, deoarece *„...la libertate ei se gândesc cu totul altfel, aflându-se aici se schimbă total şi comportamentul, şi gândirea, devenind şi mai răi. Sunt doar unități, dintre cei care cu adevărat se îndreaptă, eu spre exemplu de când mă aflu prin închisori nu am întâlnit nici pe unul ... Este ca un drog, mai devreme sau mai târziu, din nou revii aici."*

Studiu de caz (3)

A.Nina (1976). Sistemul pedepselor din Republica Moldova este apreciat ca fiind aspru şi nerațional, deoarece diferența între infractori se face doar în baza faptei comise fără a include carateristicile proprii, personalitatea, viciul, vârsta etc.: *„spre exemplu narcomanii nu trebuie pedepsiți prin închisoare, ci lecuiți într-o clinică specială, fiindcă aici oricum ajung droguri şi infractorul dependent va comite din nou o infracțiune care poate fi mai gravă"*. Consideră că penitenciarul poate influența comportamentul unui deținut în dependență de voința proprie şi gradul de conştientizare a vinei sale, dar în general a menționat că *„este foarte greu să te corectezi aici, îndeosebi pentru minorii şi tinerii ce au comis vre-un delict: ...с волками жить по волче выть"*.

Studiu de caz (15)

V.Nicolaie (1977) cu o experiență delincventă bogată (4 sancțiuni penale prima la vârsta de 16 ani) susține că *„la nivel psihologic deținuții se schimbă foarte mult, procesele de judecată foarte mult apasă peste noi, iar realitatea care există în general şi cea cu care ne confruntăm aici (în penitenciar) şi la judecată îi face pe mulți să-şi piardă în genere cumpătul şi încrederea în justiție şi ordinea de drept, devenind şi mai agresivi, şi mai violenți"*. Nu este de acord cu justiția existentă în republică, calificînd-o ca fiind foarte coruptă: *„...aici întâi te măsoară de sus până jos, dacă nu i-a plăcut – du-te!"* Declară *„este deja prea târziu pentru a mă căi"*.

Sunt evidente unele concluzii privind problemele resocializării.

Resocializarea indivizilor delincvenți este un proces amplu şi foarte complicat. Acesta presupune o renovare, ocrotire, formare şi direcționare a relațiilor sociale importante ale delincventului pe parcursul ispăşirii pedepsei şi de-a lungul perioadei inițiale din viața lui după liberare din instituția penitenciară.

Este evident că scopul educativ şi de reintegrare socială ulterioară al pedepsei privative de libertate se atinge doar parțial, iar elementele de bază ale procesului de resocializare – educația prin muncă şi instruirea generală – în penitenciar sunt atât de formale şi de sărace încât pot atenua pentru toată viața dorința de a munci cinstit sau a învăța. Această situație este determinată de absența noilor modele a activității de resocializare şi de insuficiența pregătirii vocaționale a specialiştilor, din cauza folosirii neefective şi ineficiente a formelor şi metodelor activității educaționale. Concluzia respectivă s-a evidențiat şi în opinia experților intervievați (35%), îndeosebi a procurorilor, avocaților şi anchetatorilor.

Condițiile predominante în resocializarea efectivă a persoanelor judiciarizate penal este promptitudinea interioară şi dorința de a depăşi aspectele comportamentale negative. Doar o coordonare a factorilor subiectivi interni cu circumstanțele obiective externe formează baza solidă a unui proces optim de resocializare a infractorilor. Totuşi, rata înaltă a recidivei constituie un indicator dinamic al lipsei unui model de reintegrare socială pentru persoanele ce urmează a fi liberate din detenție.

Devine tot mai evident faptul că justiția nu poate fi administrată în afara comunității pe care trebuie să o servească. Este important de menționat că, spre deosebire de Moldova, în actele normative româneşti (Ordonanța Guvernului nr.92/2000) [100, p.335] se prevede ca activitatea serviciilor de reintegrare socială şi supraveghere să se desfăşoare cu atragerea şi implicarea comunității în procesul de reintegrare socială a persoanelor condamnate la detenție şi sancțiuni neprivative de libertate, prin aceasta fiind transformată *cooperarea în parteneriat cu societatea civilă.* Deşi membrii statului au rolul principal în rezolvarea unei probleme, în Republica Moldova comunitatea se manifestă indiferent față de reforma penală, devenind mai mult o forță de rezervă şi de apărare față de aparatul statal. Constatăm o slabă conştientizare a consecințelor pe care-l are eşecul procesului de reintegrare al tânărului delincvent şi gravitatea acestei probleme în societatea noastră.

Sursele mass media abordează extrem de vag problematica resocializării. De remarcat că în perioada efectuării analizei de conținut nu am putut delimita nici un articol consacrat doar tematicii respective, unele aspecte ale resocializării fiind trecute în revistă în articolele despre *lumea penitenciară* sau *sistemul sancțional penal* şi acestea cu o frecvență sporadică *(vezi Tabelul nr.1 (III, 3.2)),* fără o abordare de esență, cauzalitate şi aplicabilitate. Deasemenea, în edițiile abordate lipsesc activitățile de promovare a interesului comunitar de a găsi soluții şi a implementa măsuri eficiente la acest capitol, în special în cazul delincvenților tineri.

Conchidem că cea mai complexă componentă a procesului de resocializare este reinserția socială a minorilor delincvenți, deoarece de reuşita acesteia depinde statutul social al tânărului redat societății. Actualmente, realizarea reintegrării sociale pentru infractorii tineri şi cei aflați la prima abatere reprezintă cheia progresului şi competenței în justiția penală.

CAPITOLUL III Modalităţi socio-juridice de control şi diminuare a delincvenţei juvenile în Republica Moldova

3.1. Caracteristici ale tendinţelor anomice în Republica Moldova.

Delincvenţa şi *criminalitatea*, fiind considerate forme severe de devianţă, ambele se manifestă prin cel mai ridicat grad de *periculozitate socială*. Creşterea delincvenţei şi criminalităţii în Republica Moldova în perioada transformărilor sociale nu este un eveniment ce s-a produs inopinat, ci reflectă esenţa societăţii contemporane, toleranţa ei şi incapacitatea de a opune rezistenţă indivizilor ce încalcă prevederile legii.

Ne raliem opiniei cercetătorului *Lacassagne A.,* care afirmă că *„fiecare societate nu are decât criminalii (infractorii) pe care îi merită",* iar fenomenul infracţional reprezintă o adevărată „maladie a ansamblului social". Specialiştii ruşi [101, p.41-48; 102] estimează, în prezent, existenţa a peste 300 de cauze care contribuie la săvârşirea celor mai diverse infracţiuni. Printre cele mai importante şi mai frecvente ar fi: inegalitatea socială, sărăcia, mai ales în ţările slab dezvoltate, atmosfera nefavorabilă din familiile nereuşite, nivelul foarte scăzut al culturii generale, inclusiv al celei juridice a unei părţi considerabile de populaţie, neeficacitatea sistemului judiciar în societatea contemporană, nivelul scăzut al moralităţi, în special a tineretului în timpul de faţă etc.

Analizând *situaţia social-economică* a societăţii noastre observăm că condiţiile macroeconomice în Moldova se caracterizează printr-o reducere critică (cu cca. 66%) a PIB din momentul proclamării independenţei, o stabilizare în perioada 1999-2000 şi începutul unei redresări în perioada 2001-2003. Deşi în ultimii trei ani, după cum demonstrează statisticile [2; 53], se înregistrează tendinţe de ascensiune economică a avut loc o anumită redresare a situaţiei economice, Republica Moldova, după PIB pe locuitor (860[23] dolari SUA în 2005 [53, p.8]) continuă să se plaseze pe locurile din spate între ţările postsovietice, ţările Europei Centrale şi de Sud-Est (la nivel global situându-se pe locul 143 din 172 de state). Relansarea economiei naţionale în această perioadă, caracterizată încă printr-un grad înalt de fragilitate, s-a datorat nu atât efectelor reformelor structurale şi instituţionale, cât creşterii consumului gospodăriilor casnice, condiţionat, în mare parte, de afluxul de mijloace ale cetăţenilor ce lucrează peste hotare. De altfel, potrivit Băncii Mondiale, Republica Moldova deţine locul doi în lume după cota în PIB al ţării a transferurilor de la muncitorii moldoveni care muncesc peste hotare.

Raportul Global 2006 [103] constată că Republica Moldova se află pe locul 114 în lume, din 177 de ţări, conform indicelui dezvoltării umane. Criza socială din anii'90 a fost mai profundă şi mai dramatică decât cea economică. Costurile sociale enorme ale tranziţiei, generate de transformările economice dificile, i-au conferit Republicii Moldova titlul de *„cea mai săracă ţară din Europa"*. Evoluţia incidenţei

[23] La calcularea raportului a fost folosită cifra revizuită a numărului populaţiei conform datelor recensământului din 2004

sărăciei absolute în perioada anilor 1998-2004 demonstrează faptul că sărăcia a crescut brusc în anul 1998-1999 (71% din populația țării era săracă în baza pragului sărăciei absolute) [53, p.2-6]. Începând cu anul 2000 rata sărăciei s-a redus constant, iar către 2004, 26,5% din populație trăia în sărăcie absolută (nivelul bunăstării constituind mai puțin de 327 lei pe lună). Fiecare al şaptelea cetățean trăia în sărăcie extremă ceea ce însemna că cheltuielile de consum se situau sub pragul sărăciei extreme (258 lei pe lună). În acelaşi timp, deşi în paralel cu rata sărăciei s-a redus şi nivelul inegalității (pe parcursul anilor 2000-2005 coeficientul Gini s-a micşorat de la 0,38 la 0,33), aceasta rămâne la un nivel mai înalt în Moldova în comparație cu alte țări din regiune[24] [53, p.3]. Astăzi sărăcia capătă o caracteristică de auto-perpetuare extrem de periculoasă, ce creează un cerc vicios, când se transmite „prin moştenire": copiii celor săraci riscând să rămână la rândul lor şi ei săraci. În țară persistă sărăcia infantilă (copiii constituie 23% din populația republicii şi 31% din totalul nevoiaşilor), în special în zonele rurale, unde patru din zece copii sub vârsta de zece ani trăiesc în sărăcie extremă [59, p.22].

În Moldova se manifestă atât *sărăcia curentă* (imposibilitatea temporară de autoasigurare cu cele necesare), cât şi *sărăcia constantă*, caracteristică persoanelor fără domiciliu sau cu comportament social anomic (alcoolicii, narcomanii, vagabonzii). La ora actuală nu doar specialiştii în domeniul ştiințelor socio-umane, juriştii, sociologii, politologii etc., ci şi politicienii, cercurile guvernamentale, organele de drept [104, p.248] tot mai insistent atenționează asupra sărăciei şi inegalității sociale ca factori principali care contribuie la menținerea criminalității[25]. Este ştiut că organizarea socială a societății e cu atât mai înaltă şi eficientă cu cât mai bine asigură ea *bunăstarea* indivizilor. De aceea, cu cât sunt mai insuficiente raporturile sociale, cu atât mai mult o societate „produce" în cadrul ei subiecți care jefuiesc, omoară, violează etc., adică elemente cu comportament delictual.

Criza economică a influențat şi asupra *pieței muncii* din Republica Moldova ce se caracterizează printr-o *structură funcțională imperfectă*. De-a lungul perioadei de tranziție, sursele oficiale atestă o reducere esențială atât a ocupării forței de muncă, cât şi a numărului salariaților din economie. Totodată nivelurile şomajului real şi oficial înregistrează valori destul de modeste şi diferite (respectiv 7,3% şi circa 2% pentru anul 2005 [105, p.62, 71]). În condițiile unui declin economic de peste 60% timp de 10 ani de tranziție se impune ipoteza fie a unei deficiențe serioase a sistemului de evidență statistică, fie a activității insuficiente a Agențiilor teritoriale de ocupare a forței de muncă, fie a specificului structurii ocupaționale a economiei republicii. O analiză mai aprofundată arată că toate cele trei fațete ale fenomenului dat sunt prezente şi se întrepătrund. În 2000-2005 [2, p.22, 33]) numărul persoanelor

[24] Ucraina 0,24 (2005), Albania 0,28 (2002), Armenia 0,28 (2001), România 0,29 (2002), Georgia 0,36 (2001), Tadjikistan 0,33 (2003)

[25] Statistica demonstrează că diferența între veniturile a 20% din populația care dispune de cea mai mare bogăție şi veniturile a 20% din populația cea mai săracă a crescut de la 30:1 în 1960, până la 78:1 în 1994. Bogăția celor 385 miliardari din lume depăşea în 1993 venitul total al tuturor țărilor în care locuiesc 45% din populație.

ocupate în economie a scăzut cu 12% şi se estimază că o treime din totalul forţei de muncă din RM, nu este atrasă în procesul economic formal. Emigraţia intensă (ponderea persoanelor declarate plecate în alte ţări la lucru sau în căutare de lucru a fost de peste 394 mii persoane în 2005 şi constituie aproximativ 20% din resursele de muncă ale ţării [2, p.37]) sugerează că eşecurile în multiplicarea oportunităţilor economice au prevalat asupra succeselor.

Şomajul determină persoanele, indiferent de vârstă, la comiterea delictelor, în majoritatea cazurilor în scopul dobândirii surselor de existenţă. Spre exemplu, sociologii americani afirmă că creşterea şomajului cu un procent, în cazul societăţii lor, măreşte numărul delictelor cu circa 650 cazuri de omor, 820 cazuri de suicid, iar populaţia penitenciară creşte cu încă trei mii de infractori. Referindu-ne la Republica Moldova, datele cu privire la indicii socio-economici ai ţării în anul 2004, arată că circa 88% din infracţiuni [81, p.60] sunt comise de persoanele care, în momentul arestării lor, erau şomeri (acest indice fiind în creştere faţă de anii precedenţi, 78% în 2003). Astfel, specialiştii din ţară menţionează că, fiind evidentă creşterea considerabilă a numărului de şomeri, este, respectiv, evidentă şi creşterea numărului de potenţiali infractori.

Structura economiei determină şi nivelul extrem de jos al salariilor. Dacă în ţările economic dezvoltate ponderea salariului în totalul veniturilor se menţine la un nivel de circa 50-70% prin diferite politici guvernamentale, asigurându-se motivarea muncii şi, prin urmare, creşterea productivităţii muncii şi echitatea socială, în Republica Moldova ponderea salariului în totalul veniturilor, în perioada 2000-2005 a constituit circa 43,7%, ridicându-se neesenţial faţă de anii precedenţi.

În etapa actuală sectorul subteran joacă un rol compensatoriu pentru populaţia neîncadrată în câmpul muncii, în asigurarea unui nivel de trai decent. *Din cauza proporţiilor mari ale economiei subterane, nu poate fi identificată evoluţia pieţei muncii în întregime, în scopul elaborării unei politici corecte de ocupare a forţei de muncă.* Este evident impactul economiei tenebre asupra securităţii economice a statului, iar la momentul radical chiar şi asupra securităţii statale. Acest flagel a atins o amploare alarmantă în societatea noastră (în general în multe ţări post-sovietice), unde media economiei tenebre în structura PIB a atins – 37%, pe când în ţările din Europa – 16,8%, iar în ţările post-socialiste 20% [106, p.76]. Începând cu anul 1989 şi până acum, economia Moldovei suferă pagube colosale de sute de milioane de lei, aduse bugetului de către aşa-numitele firme fantome, care astăzi numără peste 20 de mii de agenţi economici [4, p.57].

Precum ne demonstrează în permanenţă realitatea, între mediul social şi violenţă există o legătură de interdependenţă: cu cât mediul social este mai dur, mai nefavorabil pentru fiinţele umane, cu atât violenţa este mai preferată, fiind aplicată tot mai intens şi cu o regularitate evidentă. Iar recurgerea în permanenţă la o violenţă în cadrul relaţiilor interumane contribuie, la rândul său, tot mai „substanţial" şi mai alarmant la menţinerea unui atare mod de viaţă. Comportamentul asocial (ilegal şi amoral) pe cont

propriu, se multiplică prin exemplificare şi competiţie, de tipul *„de ce să nu profit şi eu” („Sunt insuportabile greutăţile de la noi din ţară, vreau şi eu să fiu în rând cu toţii, să am ce mânca, ce îmbrăca... nu o fac numai eu...”* – Dumitru (1976), recidivist) *„Încerc să-mi dobândesc o bucată de pâine cum mă duce capul. Oamenii sunt răi, pe mine nu are cine sa ma ajute, mama e alcoolică...”*- Alexandru (1987), juridic învinuit pentru prima dată). Acest lucru are un impact puternic asupra tinerei generaţii care se rupe fundamental de modelul internalizat de generaţiile anterioare. Expunerea unui şir de riscuri economice, fizice, psihologice, are drept consecinţă statuarea unui grup mare de tineri excluşi sau marginalizaţi.

Criminalitatea din majoritatea ţărilor CSI este rezultatul situaţiei istorice unice de destrămare a unui stat enorm şi a sistemului său social. Spre exemplu, în Rusia unele caracterisitici ale delincvenţei au o pondere asemănătoare cu cea din Moldova: peste 60,4% din cei ce au comis crime sunt persoane apte de muncă, dar fără ocupaţie, circa 30% sunt persoane cu antecedente penale, aproape fiecare a şasea infracţiune este comisă în stare de ebrietate, fiecare a treia are un grad înalt al pericolului social şi peste 53,6% din infracţiuni sunt contra patrimoniului. În ultimii 10 ani, în Rusia criminalitatea juvenilă a crescut de 15 ori. Fiecare al zecelea minor a încercat la gust substanţe narcotice cel puţin o singură dată. Numărul de infracţiuni săvârşite de minori şi direct legate de păstrarea, realizarea şi consumul de stupefiante a crescut de 12 ori. Anual în Ucraina din numărul total de infracţiuni săvârşite de către minori, furturile constituie mai mult de 70 %, pentru care pe scaunul de judecată nimeresc 20 mii de minori. Situaţia nu este deloc mai bună nici în România, tipologia infracţiunilor comise de către minori este canalizată pe acelaşi gen de delicte (furt, jafuri, tâlhării) care au pondere cea mai mare atât în Rusia, Ucraina cât şi Moldova. Faptele comise cu violenţă peste tot cunosc o explozie în 1990 care continuă până în prezent.

Figura nr.1 (III, 3.1)

Dinamica comparativă a ratei criminalităţii în Rusia şi România
(nr.de infracţiuni constatate la 100000 locuitori)

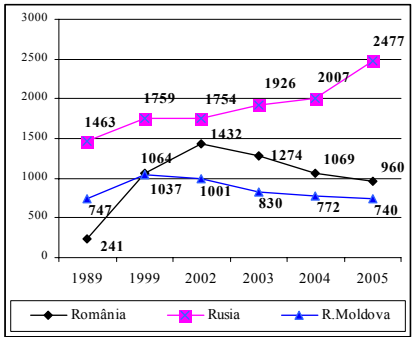

Sursa: *Calcule efectuate în baza Datelor prezentate în Anuarele Statistice ale ţărilor respective*

Pornind cu anul 1988 s-au produs *mutaţii semnificative* în structura criminalităţii din Moldova [107, p.25], marcate de *amplificarea frecvenţei, gravităţii şi consecinţelor* unor infracţiuni cât şi a *numărului de participanţi* la comiterea acestora**.** Mai mult, unele surse informaţionale etichetează Republica Moldova ca fiind una din cele mai criminogene ţări-membre CSI [108; 109, p.4-5]. În general, analiza comparativă între rata criminalităţii din Moldova şi cea din România şi Rusia, cu referinţă, totodată, la indicii demografici şi teritoriali ale acestor ţări, evidenţiază amploarea fenomenului la noi în societate *(vezi Figura nr.1 (III, 3.1))*.

În perioda anilor 1988-2002, anual în Moldova se înregistrau în mediu peste 35 mii de infracţiuni. *(vezi Tabelul nr.1 (III, 3.1))* Începând cu anul 2003 (32.984 infracţiuni înregistrate) şi până în 2005

(27.595 infracţiuni) situaţia criminogenă prezintă o descreştere relativă, cu toate acestea, însă, rămân în creştere infracţiunile economice (în ianuarie-septembrie 2006 constituiau deja 54% din totalul infracţiunilor comise), cele contra sănătăţii publice şi convieţuirii sociale, infracţiunile contra familiei şi minorilor. Faptul că rata criminalităţii urmează o traiectorie constant descendentă, din anul 2001, reliefează mai multe aspecte explicative care intercalează: pe de o parte nivelul înalt al migraţiei populaţiei Republicii Moldova şi gradul înalt de latenţă a cifrei reale ale criminalităţii, iar pe de altă parte nu putem omite implicarea şi consecinţa cu care organele interne ale securităţii acţionează pentru ţinerea sub control a fenomenului.

Tabelul nr.1 (III, 3.1)

Dinamica infracţiunilor* în Republica Moldova în anii 1988-2005

Anii	1988	1990	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Infracţiuni înregistrate - total	**32425**	**43017**	**38409**	**34822**	**39914**	**36195**	**39346**	**38267**	**37830**	**36302**	**32984**	**28846**	**27595**
Furt	13542	25544	22856	19715	21727	19813	21213	21345	20748	18428	15065	12682	11506
Jaf şi tîlhărie	1662	2472	2947	2648	3274	2823	3200	2932	2590	2341	1801	1450	1449
Omorul premeditat / tentativă de omor	222	290	402	396	414	375	391	413	411	401	356	303	268
Leziuni corporale grave premeditate	414	558	598	509	525	420	528	447	394	335	417	355	395
Viol şi tentativă de viol	-	354	234	276	235	229	242	215	189	204	320	336	280
Infracţiuni legate de droguri	108	120	540	726	802	870	2101	2031	1897	2481	2390	2148	2106
Huliganism	-	2246	1170	1162	1131	1132	1052	1060	1163	1356	1316	1062	965

Sursa*: Date statistice ale Biroului Naţional de Statistică;* * Se indică ponderea infracţiunilor prezentate cel mai clar în literatura statisitcă oficială, diferenţa faţă de totalul delictelor o constituie alte tipuri de infracţiuni.

Criminalitatea contemporană, după caracteristicile sale calitative şi cantitative, nu poate fi comparată cu criminalitatea anilor precedenţi. În prezent, activitatea anomică a devenit o componentă organică a economiei unei societăţi. Criminalitatea pe glob, în mediu, în ultimii 40 de ani, a crescut de 3-4 ori [101, p.41]. Ne raliem aprecierilor cercetătorului belorus *Г.А.Зорин* [110, p.20-22], care apreciază *delictele prezentului* ca forme ale artei criminale, ca o manifestare a talentului criminal, ca un produs al geniului criminal, iar raportându-ne la statistica naţională, cât şi cea globală, este evident că locul geniului, din an în an, este ocupat de indivizi tot mai tineri.

Mobilitatea ratei criminalităţii poate fi explicată cu ajutorul cunoştinţelor despre comportamentul delincvent, având în atenţie în principiu aspectele legate de: *vârsta participanţilor; înmulţirea oportunităţilor criminale* şi preponderent a cazurilor de furt; *criza valorilor tradiţionale.*

Efectul crimei asupra vârstei nu este un fenomen local, ci unul universal. Spre exemplu, vârsta criminalităţii maxime care s-a situat în sec. XIX la aproximativ 20 ani, a trecut în zilele noastre la 16-18 ani. Aceasta poate fi explicată în primul rând prin emanciparea tinerilor care este mult mai precoce în zilele noastre, însă în contrast, tranziţia între subordonarea faţă de părinţi şi responsabilitatea profesională a adultului este mai lungă în zilele noastre decât în sec. XIX, datorită duratei instrucţiei şcolare care îl formează profesional. De-a lungul timpului, s-a dovedit, că în viaţa indivizilor, perioada cea mai activă din punct de vedere infracţional se situează între 18 şi 30 ani, cu un maxim de intensitate în jurul vârstei de 25 ani [77, p.150; 111, p.144-151]. Examinarea structurii de vârstă a criminalilor profesionişti relevă date surprinzătoare ce dezbat steriotipurile create faţă de această categorie de infractori. Necesitatea de a

poseda un complex amplu de cunoştinţe, de a căpăta anumite deprinderi şi priceperi, perfecţionate până la automatism, creează impresia că criminalii profesionişti ar trebui să fie de vârstă medie ori mai în etate. În realitate, însă, se constată [112, p.13-35] că majoritatea criminalilor profesionişti sunt tineri (inclusiv minori) şi de vârstă medie. Ponderea covârşitoare o deţin persoanele în vârstă de 19-35 de ani, ei constituind 77% din totalul criminalilor profesionişti. Astfel, întinerirea contingentului criminalilor profesionişti este un indice al tendinţelor negative pe care îl înregistrează criminalitatea profesională.

În prezent, constatăm interesul organizaţiilor criminale din străinătate ce caută legături în rândul infractorilor autohtoni şi al unor oameni de afaceri dispuşi a face compromisuri, astfel încât actele de contrabandă, traficul de droguri, traficul de fiinţe umane, prostituţia, proxenetismul, afacerile cu autoturismele furate, spălarea banilor, escrocarea forţei de muncă şi altele, să capete un caracter cât mai organizat şi o dimensiune internaţională. Imaginea acestei realităţi interne este întregită de amploarea fără precedent a actelor de corupţie, a numărului tot mai mare de persoane, unele cu funcţii de conducere în instituţiile statului, care sunt atrase sau promovează acţiuni de corupţie. În Republica Moldova există în jurul a 30 de organizaţii şi grupuri criminale, în a căror activitate sunt implicate persoane oficiale cu înalte funcţii de răspundere [113, p.417].

Referindu-ne doar la câteva genuri de acte ilicite, putem demonstra edificator spirala ascendentă a delincvenţei, în special a faptelor cu urmări grave. Se instaurează practic un fel de „piaţă a crimei" care coordonează comportamentele delincvenţilor, a victimelor potenţiale şi a responsabililor de aplicarea legii. Constatăm, în acest sens, că teoria economică a devianţei [1, p.733; 14, p.177-185], numită şi explicaţia economică a ansamblului conduitelor sociale dată de *Becker G*. [114], divizează caracteristicile delincvenţei actuale corelând costurile delictului şi riscurile expuse ale victimei. Dinamica acestui sistem se bazează pe trei procese principale: a) crima variază în funcţie de profiturile raportate la indivizii care încalcă legea; b) crima variază în sensul opus faţă de integrare şi control social; c) crima provoacă reacţii de protecţie care influenţează la rândul lor criminalitatea.

Studiind situaţia operativă referitoare la condiţiile ce au favorizat diversificarea şi proliferarea criminalităţii, s-a constatat că pe parcursul anilor 1998-2002, pe teritoriul ţării, media zilnică a evenimentelor penale înregistrate era 103 [115, p.37-40]. Deşi pentru anii 2003-2004 (anul 2004 fiind numit *anul profilaxiei şi dotării poliţiei*), numeric criminalitatea este în descendenţă (conform surselor MAI), statistica estimând o scădere, totuşi, nivelul criminalităţii la 10 mii de locuitori s-a majorat cu 4,4 puncte. Considerăm că aceasta este consecinţa micşorării numărului populaţiei (influenţa factorilor demografici, geopolitici, sociali etc.) şi agravării factorilor criminali.

Examinând datele statistice în raport cu tipurile delictelor comise, observăm că valorile sociale cele mai expuse săvârşirii de infracţiuni sunt *persoana umană* (viaţa, integritatea corporală, libertatea sexuală, demnitatea) şi *proprietatea*. Conform statisticii pentru anul 2002, fiecare a patra infracţiune a fost gravă,

cu un grad ridicat de periculozitate socială. S-a înregistrat acutizarea celor mai grave infracţiuni contra persoanei – *omorurile intenţionate* (cu tentative de omor) de la 375 în 1999 la 401 în 2002, media zilnică fiind de 1,1. Creşterea infracţiunilor de *viol* cu 40% în perioada anilor 2000-2004, denotă decăderea morală a societăţii, unde lipseşte educaţia tinerilor, răspunderea lor morală faţă de sine şi mai apoi faţă de ceilalţi membri ai societăţii. Din totalul infracţiunilor contra persoanei înregistrate în anul 2004 este semnificativ numărul infracţiunilor cauzele cărora se statuează în condiţiile sociale: *infracţiunile legate de droguri* (32%), *huliganismul* (16%), *jafurile* (19%); a crescut considerabil numărul *vătămărilor intenţionate* - 20% (indicele respectiv pentru anul 2003 constituia 6%). Prin raportul dintre indicii criminogeni a primelor nouă luni ale anului 2005 [81, p.60] cu cei din perioada respectiva ale anului 2004, se constată o creştere cu 20% a *leziunilor corporale grave*; cu 9% a *jafurilor*; cu aproximativ 5% a *infracţiunilor legate de droguri*, precum şi a *tâlhăriilor,* cu 24% a *escrocheriilor*. Aceasta indică creşterea bestialităţii în procesul de comitere a delictelor. Încălcările normelor de drept au devenit mai sălbatice, mai dure, ele se săvârşesc cu o mare cruzime şi fără nici o cauză obiectivă.

Tabelul nr.2 (III, 3.1)

PONDEREA DEŢINUŢILOR INTERVIEVAŢI DUPĂ TIPUL DELICTELOR COMISE *(răspuns multiplu, %)*

Tipul delictului / *% respondenţi*			furt, jaf	omor, tentativă de omor	viol	vătămare corporală	trafic de droguri /arme	escrocherie	tilharie, huliganism	infracţiune militară	trafic de fiinţe umane	altele
		Total	**66,9**	**16,7**	**9,1**	**7,1**	**6,2**	**5,8**	**5,8**	**1**	**0,9**	**15,8**
Vârsta	până la 16 ani	**2,0**	55,6		11,1	22,2						22,2
	16-18 ani	**14,7**	86,4	3,0	19,7	1,5	1,5		12,1			13,6
	19-20 ani	**11,1**	82,0	4,0	8,0	6,0	6,0	2,0		2,0		10,0
	21-23ani	**14,4**	66,2	23,1	7,7	4,6	4,6	3,1	9,2			13,8
	24-26 ani	**28,2**	56,7	21,3	7,1	12,6	6,3	7,9	3,1	3,1	0,8	22,0
	27-30 ani	**29,6**	62,4	21,8	6,8	5,3	9,8	9,8	6,0		2,3	13,5
Studii	primare/prim.incompl.	**15**	73,3	16,7	10,0	3,3	6,7	1,7	1,7	1,7	1,7	6,7
	medii incomplete	**41,5**	72,9	18,7	10,2	7,8	4,8	4,2	6,0			14,5
	medii generale	**23,3**	55,9	16,1	6,5	9,7	9,7	6,5	7,5	1,1	2,2	22,6
	medii speciale	**15,8**	58,7	25,4	4,8	6,3	9,5	11,1	1,6	3,2	1,6	12,7
	superioare/sup.incompl.	**4,5**	38,9	5,6		11,1		27,8	11,1	5,6		44,4
Locul de trai	rural	**34,7**	71,8	18,6	9,6	9,0	2,6	1,3	5,8	1,3	1,3	16,0
	urban	**53,1**	65,7	16,7	7,5	5,9	7,1	9,2	6,7	1,3		15,5
	Centru Raional	**12,2**	58,2	10,9	14,5	7,3	12,7	3,6	1,8		3,6	16,4

Sursa*: Studiul autorului „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvenţional de către tineri" N=450 deţinuţi tineri*

Raportându-ne la segmentul delincvenţilor tinerilor intervievaţi *(vezi Tabelul nr.2 (III, 3.1))*, menţionăm că ponderea *infracţiunilor contra persoanei* se evidenţiază printr-un grad destul de înalt al pericolului pe care-l prezintă delictul: omor / tentativă de omor – 16,9%; viol – 9,5%; vătămări corporale grave – 6,7%; huliganism – 5,8%, trafic de droguri sau arme – 6,2%; trafic de fiinţe umane – (0,9%). Comiterea infracţiunilor de către tineri se completează cu factori ce amplifică pericolul ei şi anume: 49,3% din respondenţi au săvârşit delictul în grup; 36,7% - la momentul actului delincvent erau sub influenţa alcoolului; 8,2% - erau drogaţi, iar 44,4% - sub nici o influenţă.

În gama infracţională un loc aparte îl ocupă *furtul*, fie din avutul public, fie din avutul particular. Infracţiunea de furt este săvârşită, de regulă, de oameni tineri, care nu au o sursă de venit sigură şi este

generată de mai mulți factori: consumul de droguri; alcoolismul; lipsa unei familii întemeiate sau a unei educații familiale; lipsa unui loc de muncă stabil, care să-i ofere garanția unui venit pe termen lung; tentația de a obține venituri suplimentare pentru a-şi satisface o serie de necesități. Statistica infracțiunilor pentru anul 2004 arată că cele mai răspândite delapidări sunt furturile 44% (în anul 2001 – 55%), dintre care 80% revin furturilor avutului personal. Şi în cadrul investigației noastre ponderea persoanelor ce au comis furturi şi jafuri predomină, constituind circa – 67% din totalul respondenților. Prin aceste date se observă tendințele de îmbogățire prin acte ilicite reliefându-se criza morală şi materială a populației, care nu poate să-şi asigure un minim decent de trai. Din infracțiunile patrimoniale cele mai frecvente sunt furturile din apartamente şi locuințe – în medie câte 14,4 zilnic. Studiul comparativ al rezultatelor cercetărilor realizate de către autorul tezei în mediul deținuților tineri în ianuarie 2000 şi în 2004-2005, relevă faptul că pe parcursul a cinci ani sunt în creştere şi furturile mijloacelor de transport (circa 2,7% şi respectiv 9,8% din respondenți, la momentul interviului, erau judiciarizați pentru acest tip de infracțiune). Statistica organelor de interne evidențiază că în medie se fură câte 1,3 unități de transport zilnic.

O altă caracteristică a fenomenului delincvențional general, cât şi cel juvenil, confirmată de către analiza datelor statistice, arată că mediul urban este mai propice săvârşirii de infracțiuni. Spre exemplu, la 10 mii locuitori în Municipiul Chişinău revin 161,7 infracțiuni, aceasta fiind ponderea cea mai înaltă pe tot teritoriul republicii şi aproape de două ori mai mare față de aceeaşi valoare pe raioane. Rezultatele investigației în mediul deținuților confirmă cele spuse: circa 65% din respondenți provin din mediul urban (inclusiv din centre raionale (12,2%)), iar 34,7% din mediul rural. O posibilă explicație a acestor date ar fi controlul social mai redus în mediul urban decât în mediul rural, anonimatul care favorizează infractorii, sentimentul puternic de insecuritate personală a locuitorilor din mediul urban care îi face să nu aibă o atitudine activă la locul comiterii unei infracțiuni atâta timp, cât nu sunt ei victimele delictului.

Numărul de antecedente penale săvârşite în Republica Moldova indică creşterea infracționalității după periodizarea de săvârşire şi apariția unei categorii de *infractori constanți*. Astfel, dacă antecedentele penale săvârşite prima dată constituiau în anul 2000 circa 50% din totalul delictelor, iar în 2005 prezentau 36,9% apoi antecedentele penale săvârşite a doua şi a treia oară cresc considerabil, respectiv 29,2% şi 20% la începutul anului 2005, comparativ cu 19,6% şi 16,3% în anul 2000 *(vezi Tabelul nr.3 (III, 3.1))*.

Tabelul nr.3 (III, 3.1)

CARACTERISTICA INFRACTORILOR DUPĂ NUMĂRUL DE ANTECEDENTE PENALE SĂVÂRŞITE

	În realitate se întreţin			
	la 01.01.2000	***la 01.01.2001***	***la 01.04.2004***	***01.04.2005***
Prima dată	50,2%	47,7%	38,8%	36,9%
A doua dată	19,6%	21,4%	29,5%	29,2%
A treia dată	16,3%	16,9%	17,2%	20%
A patra şi mai mult	13,9%	14,0%	14,5%	13,9%

Sursa*: Datele statistice ale Departamentului Instituțiilor Penitenciare*

Veritabila „cifră neagră” a fenomenului de încălcare a legii, numită în literatura de specialitate „delincvența reală”, este alcătuită din totalitatea manifestărilor deviante comise, care nu sunt identificate şi, în consecință, nu sunt nici judecate, nici sancționate. Din această cauză statisticile şi oricare alte informații cu privire la devianță posedate de instituțiile cu rol de control social sunt incomplete şi nu oferă decât o imagine limitată a fenomenului real, aşa cum se manifestă acesta în timp sau în spațiu. Astfel, deşi datele statistice ne arată că din 2000 până în 2003 numărul infracțiunilor înregistrate a scăzut cu 5% [116], în realitate, însă, specialiştii susțin că, corelațiile infracționale neînregistrate sunt de cinci ori mai mari decât cele înregistrate [117, p.56-59]. Potrivit surselor de informare în masă, la noi se săvârşesc zilnic circa 150-200 de diverse infracțiuni, inclusiv cele cu repercursiuni foarte grave şi doar 60-65% dintre ele sunt descoperite într-o perioadă scurtă de timp, restul rămânând a fi depistate mai devreme sau mai târziu, sau niciodată, precum se întâmplă, de regulă, cu multe dintre ele. Experții susțin că o parte din infracțiuni completează criminalitatea latentă, deoarece populația nu reclamează aceste fapte antisociale [118, p.59-66].

După cum arată studiul statisticii criminologice, efectuat de *V.Bujor* [71, p.13-21], în pofida afirmațiilor oficiale, coeficientul violenței în societatea noastră a crescut de la 79,0 în 1992 până la 120,7 în 2001, adică cu 153%, pe când populația permanentă în aceeaşi perioadă este în descreştere. Astfel, constatăm creşterea bruscă a violenței - unul din primii factori ce semnalează o „societate bolnavă”. Ritmul de întețire a violenței este demonstrat şi în baza unor investigații sociologice [71, p.20] care arată că 61% din maturi şi 86% din minori acceptă aplicarea forței față de alți oameni.

Fără a antama tema problematicii delincvnței juvenile în Republica Moldova ce a făcut obiectul unui alt capitol, prezentăm unele date cu caracter rezumativ pentru a evidenția dimensiunile manifestărilor animice specifice societății noastre. Anual în Republica Moldova se înregistrează aproximativ 2500 minori care comit infracțiuni. Vârsta acestora variază între 16-17 ani (aproape 60%), 90% constituind băieții [95, p.6-8].

Apreciată de experți [115, p.39; 119, p.241-248; 120] ca fiind *una dintre cele mai acute probleme existente* - delincvența juvenilă are repercusiuni dezastruoase pentru Republica Moldova. O caracteristică specifică a delincvenței minorilor şi tinerilor este gradul mare de latență pe care îl posedă (nu sunt descoperite şi înregistrate toate delictele acestei categorii de vârstă). Din această cauză nivelul real al criminalității minorilor este de 2-3 ori mai mare decât cel înregistrat. Considerăm că imposibilitatea determinării situației reale ale delincvenței juvenile este completată şi de inexactitatea parametrilor demografici ai populației, ținând cont de faptul că un număr mare de cetățeni sunt emigrați peste hotarele republicii. Ba mai mult, analizând diverse surse, observăm că lipseşte transparența între datele oferite şi metodele folosite în distribuirea acestor date pe grupe de vârstă. Se constată că

delincvența minorilor şi a tinerilor este cu mult mai „sensibilă” la metodele de luptă cu ea, la intensitatea controlului din partea familiei, instituțiilor educaționale, serviciilor sociale, societății decât criminalitatea adulților, circa 80% din infracțiuni se comit în apropierea locului de trai şi studii. Circa jumătate din infracțiunile minorilor sunt săvârşite din cauza lipsei controlului părinților.

Este simptomatic faptul că la delictele ce fisuriază regulile de conviețuire socială (cerşetorie, prostituție, vagabondaj, narcomanie, alcoolism etc.), în rezultatul lipsei de supraveghere a adulților, sunt atraşi mulți minori şi tineri influențându-se negativ dezvoltarea acestora. Îşi lasă amprenta şi fisurile formate în sistemul de petrecere a timpului liber al tinerilor. Vizualizând „catastrofa” morală şi comportamentală în care se adânceşte un segment semnificativ al tinerei generații ne întrebăm cine e responsabil şi pe cât de vinovați sunt aceşti tineri sau noi toți: societatea, familia, instituțiile sociale.

De asemenea este necesar să ne referim la o altă formă foarte actuală a comportamentului anomic specific segmentului tânăr al populației şi care prezintă o perspectivă îngrijorătoare – folosirea *drogurilor*. Acest fenomen trebuie analizat sub un dublu aspect: al *traficului* şi al *consumului de stupefiante*. Astăzi persoanele implicate în narcobusiness găsesc uşor cercuri de consumatori şi deschid o piață imensă de desfacere a drogurilor în locurile de odihnă şi agrement ale cetățenilor. În primele 9 luni ale anului 2004 au fost înregistrate 1806 de infracțiuni ce țin de traficul drogurilor [122], numărul minorilor implicați în comiterea acestor infracțiuni crescând cu fiecare an. Nivelul criminalității în domeniul răspândirii narcomaniei şi traficului de droguri constituie 4,1 infracțiuni la 10 mii locuitori.

Conform datelor oficiale, 80% din narcomanii puşi la evidență – sunt persoane cu vârsta de 30 de ani, iar ponderea consumatorilor de droguri de către tinerii de până la 18 ani se dublează la fiecare doi ani. În primul simestru al anului 2006 la evidența organelor de resort se aflau 9336 narcomani. 91% din numărul consumatorilor de droguri este reprezentat de persoane de genul masculin. În permanentă schimbare se află şi schema de răspândire a drogurilor de la cei socialmente vulnerabili, la cei cu o stare materială bună, la membrii grupurilor criminale şi invers, fapt care agravează mult situația criminogenă. La momentul actual pericolul social al narcomaniei constă în faptul că narcotizarea depăşeşte limitele cercului tradițional afectat de acest viciu. Conform surselor oficiale, în 2005 ponderea narcomaniei a fost aproape de 192 de cazuri la 100 mii locuitori. Acest indice rămâne mult mai înalt în municipiile Chişinău (535,5) şi Bălți (711,6). Anual de către organele afacerilor interne se depistează circa 1300-1600 noi consumatori de droguri, în special tineri de la 15 la 25 ani. Numărul persoanelor nou depistate fiece an se majorează cu aproximativ 35% față de perioada analogică a anilor precedenți. Persoanele afectate de narcomanie rămân potențiali infractori: circa 40% din consumatorii de droguri sunt cu antecedente penale.

Un alt factor destabilizator şi demoralizator de proporții cu multiple aspecte, ce a depăşit demult hotarele unei țări sau a unei regiuni, a devenit traficul de ființe umane în scopul exploatării economice

sau sexuale şi traficul de copii. Consecință socială a emigrației, fenomenul Traficului de Ființe Umane reprezintă una dintre cele mai extinse forme de manifestare ale criminalității, care într-un termen record a înregistrat proporții inacceptabile pentru societatea noastră. În republică a apărut un tip nou de crime legate de comerțul cu oameni, săvârşite de aşa-numitele firme de angajare în câmpul muncii, care, prin înşelăciune, trimit peste hotare bărbați, femei, copii, pe care îi vând în adevăratul sens al cuvântului. Femeile sunt transformate în prostituate, bărbații – în forță de muncă ieftină, copiii – în obiecte ale unor crime antiumane. Studiile făcute până la ora actuală în Moldova sunt în exclusivitate axate pe problema traficului de ființe umane în scopul exploatării sexuale. Numărul tinerelor, victime al acestui fenomen, se estimează la 10.000, dintre care *30 la sută ar fi minore* [123]. În conformitate cu ultimele statistici ale Organizației Mondiale a Migrației, circa 64% din fetele parvenite din spațiul ex-sovietic, identificate şi repatriate din țările occidentale, sunt moldovence. Specialiştii constată că 80% din victimele traficului se reîntorc cu tulburări de comportament [124, p.4].

Conchidem că, fenomenele negative înregistrate în evoluția țării impun unele schimbări în politicile sociale şi economice, în mediul de afaceri, în activitățile ce țin de ocuparea în câmpul muncii, în administrația publică de toate nivelurile. Actualmente, problema principală este nu doar efectuarea reformelor, ci şi asigurarea transparenței şi a înțelegerii lor de către participanții la proces. Or tendințele anomice din țară ce se fac tot mai evidente, în special prin multiplicarea cauzelor şi resurselor manifestărilor delincvente de comportament în rândul tinerilor, pun în pericol existența statului moldovenesc.

3.2 Politici de control social şi eficienţa acestora în diminuarea delincvenţei segmentului tânăr al populaţiei

Controlul social în globalitatea aspectelor sale este considerat un ansamblu al acţiunilor umane orientate către definirea conduitelor anomice şi stimularea reacţiilor sociale în prevenirea şi respingerea lor. Orice societate democratică trebuie să reconsidere în mod constant *principiile sale de aplicare a justiţiei*, *managementul resurselor penale* şi *eficacitatea metodelor* în ceea ce priveşte *protejarea publicului* şi *resocializarea infractorilor*.

Unul din cele mai prioritare instrumente de protecţie a intereselor relaţiilor sociale stabilite în cadrul statului este politica de pedepsire şi reeducare. O parte componentă a acesteia o constituie *sancţiunea*, iar elementul-cheie în mecanismul de realizare a politicii de reprimare şi aplicare a sancţiunilor, de desfăşurare a măsurilor de prevenire şi contracarare a criminalităţii îl constituie *sistemul penitenciar*. De remarcat că astăzi, tot mai insistent, se readuce în discuţie ideea unor alternative la pedeapsa închisorii ce vin să lărgească sfera de incidenţă a opţiunilor nonrepresive. Noile realităţi social-economice şi politice în care se află Republica Moldova, impun redefinirea politicii penale – un proces dificil, care necesită serioase investigaţii, studii aprofundate, renunţări şi chiar uneori reveniri.

În definirea şi evaluarea conceptului de *politică penală*[26] [77, p.184-189; 125, p.338-340; 126, p.18] şi de prevenire a conduitei delincvente trebuie avute în vedere trei dimensiuni mai semnificative: (a) sistemul de sancţiuni şi pedepse aplicate indivizilor delincvenţi; (b) instituţiile specializate de prevenire şi control social împotriva criminalităţii; (c) reacţia socială şi „imaginea" publicului despre fenomenul criminalităţii, aceasta intervenind atât ante-factum, prin programe şi măsuri de prevenire, cât şi post-factum, prin înfăptuirea justiţiei, prin tratament, resocializarea şi reinserţia socială a infractorilor.

Modelele de politică penală aplicate în diverse ţări nu sunt şi nu pot fi identice. Ele depind de specificul politic, economic, social şi cultural al fiecărei ţări în parte, de evoluţia istorică proprie, de contextul regional în care se află şi, desigur, de starea şi dinamica fenomenului infracţional.

Ca un element stimulativ pentru realizarea reformei în justiţie trebuie să acţioneze *reforma sistemului penitenciar*. Or, acesta reflectă în toată lumea gradul de preocupare a societăţii pentru asigurarea stării sale de sănătate morală, liniştii publice, ordinii de drept. În Republica Moldova reforma prezentă presupune regândire şi reorganizare a întregului sistem pe baza regulilor penitenciare europene (schimbarea mentalităţii, modernizarea legislaţiei penale în sensul adecvării pedepsei cu fapta comisă, redefinirea statutului personalului şi a activităţii socio-educative, reducerea supraaglomerării, dezvoltarea

[26] În unele surse ştiinţifice se preferă termenul de politică criminologică celui de politică penală, considerându-se că ultimul nu corespunde nivelului actual de dezvoltare a ştiinţei criminologice şi, implicit, mijloacelor moderne de control asupra fenomenului crimă, astfel, impunându-se o redefinire conceptuală.

colaborării cu societatea civilă etc.). Unele din elementele procesului reformator sunt deja realizate[27], altele au fost începute, dar dezvoltarea lor nu este atât de rapidă pe cât ar fi de necesar[28].

Demersul nostru de a identifica mecanismul controlului social, în particular al sistemului sancțional-penal autohton, nu poate fi complet dacă nu am analiza, cel puțin rezumativ, sistemul penitenciar (rolul şi funcțiile acestuia fiind obiectul unui alt compartiment (II, 2.2)), deoarece: (1) în Moldova cea mai mare parte a pedepselor (cele principale) se aplică prin privațiunea de libertate; (2) o parte considerabilă a segmentului delincvent este concentrată în instituții corecționale iar dinamica criminalității generează şi o mobilitate în interiorul penitenciarelor; (3) particularitățile populației penitenciare vorbeşte mult despre eşecul pedepselor punitive, dar în special despre posibilitățile sporadice (în cazul țării noastre) de a resocializa persoana delincventă.

Creşterea considerabilă a criminalității începând cu anul 1989 implică schimbări concludente şi a statisticii privind populația penitenciară: dacă sursele din 1995 prezentau un efectiv de aproximativ 6632 de condamnați [127, p.8], la finele anului 2002 populația penitenciară număra deja 10924 de deținuți, iar la 01.01.2005 constituia 9377 [5, p.4-7] (inclusiv 2457 de persoane aflate în arest preventiv (26,2%)). Reducerea numărului persoanelor condamnate la finele anului 2004 s-a obținut în rezultatul amnistiei din 16.07.2004 şi eliberării unui număr considerabil de condamnați, dar nu în legătură cu micşorarea contingentului infracțional. Statistica juridico-penală atestă faptul că *marea majoritate a populației penitenciarelor din Republica Moldova o constituie tinerii până la 30 de ani*. Astfel, dacă la 01.01.2002 numărul *tinerilor infractori* constituia 53,9% din totalul populației penitenciare [128, p.4], la 01.01.2005 acest segment infracțional, fiind în creştere, constituia deja 56,35% [5, p.8]. Conform datelor oferite de raportul de evaluare 2002-2003 privind justiția juvenilă în Moldova, pe parcursul anilor 1998 până în anul 2001 în medie au fost lipsiți de libertate 220 minori anual. La 01.01.2005 clasificarea pe grupe de vârstă a persoanelor condamnate aflate în detenție (6920) era reprezentată astfel: tinerii până la 21 de ani – 10,99% (dintre ei 150 minori ce constitue 1%); 22-30 de ani – 45,36%; 31-40 de ani – 26,56%; 41-50 de ani – 11,9%; 51-60 de ani – 4,7%; peste 60 de ani – 0,5%.

Observațiile din mediul penitenciar permit să conchidem că deținuții *nu reprezintă întreaga populație delincventă, ci mai ales infractorii cei mai vulnerabili la controlul social: minori, tineri,*

[27] În perioada 2002-2003 *Institutul de Reforme Penale* în colaborare cu Comitetul Helsinki Olanda (NHC) şi cu sprijinul financiar al ambasadei Olandei la Kiev, a realizat un program de Twining (Îngemănare) a instituțiilor penitenciare din Olanda şi celor din Moldova, care prevedea perfecționarea instruirii profesionale a colaboratorilor instituțiilor penitenciare, seminare, schimb permanent de experiență, vizite de studiu.

[28] Cele mai importante probleme rămân încă a fi: (1) sporirea anuală a numărului deținuților afectați de boli infecțioase periculoase; (2) problema asigurării deținuților cu lucru; (2) progresia ratei criminalității, creşterea populației penitenciare şi respectiv supraaglomerarea închisorilor; (3) categoriile de deținuți ridică din ce în ce mai multe probleme; (4) sistemul penitenciar are un deficit acut de colaboratori calificați; (5) deținuților şi persoanelor aflate sub anchetă în izolatoare le sunt grav limitate drepturile stipulate în actele normative naționale şi internaționale,

şomeri, etc. Datele ce oglindesc starea socială a deţinuţilor reflectă starea materială, nivelul de trai şi pregătirea intelectuală a infractorilor.

Componenţa condamnaţilor se deosebeşte printr-un nivel criminogen sporit, coexistând personalităţi diferite din punct de vedere comportamental şi educaţional, cu concepte existenţiale diferite şi probleme extrem de complexe, cu sau fără discernământ. La 01.01.2005 [5, p.7] în instituţiile penitenciare numărul condamnaţilor care-şi ispăşeau pedeapsa constituia 204 persoane la 100.000 de locuitori ai republicii. În linii generale, populaţia penitenciară poate fi divizată în două grupe: *recidivişti - 65%* (fiind în creştere faţă de anii precedenţi cu circa 9,68%) şi *condamnaţi prima dată - 35%.* Îngrijorător este şi faptul că pe parcursul anilor 2000-2004 numărul infractorilor condamnaţi la detenţia pe viaţă a crescut de la 42 până la 69 [5, p.8], constituind 1% din totalul deţinuţilor, acest indice desemnând gravitatea delictelor şi bestialitatea infractorilor.

Dacă privim din punctul de vedere al serviciilor sociale şi al controlului social, penitenciarul este acuzat că nu a reuşit să menţină ordinea publică. De fapt, pentru ca el să poată îndeplini această misiune, ar trebui ca sancţiunea penală să poată determina inserţia socială, ceea ce nu este cu adevărat posibil doar la nivelul declaraţiilor de intenţie, cu atât mai mult cu cât includerea carcerală atinge, în mare parte, categoriile care sunt deja în situaţiile de mare precaritate socială.

În condiţiile în care s-a demonstrat ştiinţific că pedepsele de lungă durată sunt ineficiente din punct de vedere al recuperării sociale (vorbim despre *termenul optim de detenţie* care nu trebuie să depăşească 7-8 ani consecutiv) şi că, dimpotrivă, produc schimbări ale personalităţii individului, în baza studiilor realizate în mediul impus constatăm un raport *invers proporţional dintre durata privării de libertate* şi (1) *gradul de asumare a răspunderii pentru faptele comise*, (2) *tendinţa de recidivă* a delincvenţilor tineri. Deci, este evident că una din *trăsăturile caracteristice ale reformei politicii penale* la nivel naţional o constituie *diminuarea ponderii şi importanţei pedepsei închisorii, pentru cazurile mai puţin grave, în favoarea unor măsuri substitutive, neprivative de libertate*. De altfel, Consiliul Europei recomandă încă de la începutul deceniului al VII-lea statelor membre instituirea în legislaţiile naţionale a oricăror măsuri de natură a evita încarcerarea, în special în cazul infractorilor primari, minori şi tineri, invitându-le „să examineze avantajele pe care le oferă *munca în interesul comunităţii*, mai ales prin posibilitatea acordată delincventului, de a-şi executa sancţiunea făcând un serviciu comunităţii şi comunităţii, de a contribui activ la resocializarea infractorului, acceptând participarea lui la o muncă benevolă" [129, p.94].

O analiză comparativă globală a filosofiei, tendinţelor şi practicilor pedepsei arată că o evoluţie a sancţiunilor neprivative de libertate se înregistrează numai într-un cadru geo-cultural limitat, în special în

Vest. Astfel, în cadrul abordărilor *Anchetei Internaţionale a Criminalităţii*[29] aproape 45% dintre respondenţii din ţările în tranziţie (printre care România cu peste 60%) şi 28% dintre cei din Europa de Vest au indicat încarcerarea ca pedeapsă necesară de aplicat celor ce încalcă legea [11, p.146]. În majoritatea ţărilor, amenda este cea mai utilizată sancţiune neprivativă de libertate. Ea se întâlneşte în proporţie de 95% în Japonia, mai mult de 70% în ţările europene vestice şi procentaje mult mai scăzute în ţările în tranziţie şi în lumea ţărilor în curs de dezvoltare. Controlul libertăţii şi ordinul serviciilor în favoarea comunităţii par a fi cea mai puţin utilizată sancţiune de-a lungul lumii, cu toate că Republica Coreea, Israelul şi Slovacia utilizează substanţial acest termen [11, p.37]. Această imagine ne arată că, în realitate, există opţiuni alternative destul de limitate. În acelaşi timp, pe de o parte, căutarea unor sancţiuni neprivative de libertate eficace şi credibile continuă, pe de altă parte, există variaţii considerabile în proporţia utilizării încarcerării şi sancţiunilor privative de libertate. Menţionăm că, din modelele regionale de utilizare a sancţiunilor neprivative de libertate (control în libertate, avertisment, amendă, serviciul în favoarea comunităţii) în Republica Moldova, conform datelor Anchetei Internaţionale a Criminalităţii, în anul 1994 era utilizată doar amenda (16,8%), mai mult de 50% din condamnări fiind privative de libertate.

Opiniile asupra importanţei şi necesităţii de utilizare a sancţiunilor alternative le putem raporta la avantajele şi dezavantajele aplicării acestora în politica penală. Principalele argumente împotriva utilizării lărgi a sancţiunilor convenţionale neprivative de libertate (ca alternative la încarcerare) sunt: lipsa efectului preventiv general - din cauza blândeţii, ele nu împiedică alţi indivizi de a comite infracţiuni; nu incapacitează infractorul şi nu demonstrează suficient gradul în care societatea condamnă infracţiunea. Într-o abordare simplificată ne-ar părea că sancţiunile neprivative sunt ca o îngăduinţă deschisă pentru un câmp larg de infracţiuni. Cu toate acestea, avantajele sancţiunilor alternative se rezumă la mai multe aspecte, printre care menţionăm:

– *Oportunitatea*. Pentru o paletă largă de ofense minore, instanţa poate dispune numai de sancţiuni neprivative de libertate. Sancţiunile neprivative de libertate sunt considerate potrivite pentru anumite tipuri de infracţiuni şi pentru infractorii cu anumite caracteristici. Printre criteriile apreciative sunt dacă persoana se află la prima infracţiune, probabilitatea de a recidiva, comportamentul în trecut, regretul, poziţia în comunitate şi altele.

– *Sunt mai puţin costisitoare* decât închisoarea. Totuşi, costurile pot să fie definite şi măsurate variat. Amenzile şi avertismentele penale sunt ieftine, dar serviciul în favoarea comunităţii şi probaţiunea necesită structuri organizate, înzestrate şi profesionale, precum şi lucrători care să poată asigura o utilizare corespunzătoare.

[29] Un efort unit al Ministerului de Justiţie din Olanda, Ministerul de Interne din Marea Britanie şi UNICRI. În cadrul studiului au fost explorate aproape 60 de ţări din toată lumea şi mai mult de 130000 de subiecţi intervievaţi.

– Utilizarea la scară mare a sancțiunilor neprivative de libertate induce o stare de aşteptare a *reducerii populației din penitenciare*. Această expectanță poate să fie înțeleasă în două moduri: asemenea sancțiuni reduc numărul de infractori din închisori la un moment dat sau reduc numai numărul de infractori care intră în penitenciar. Forța primei funcții este diminuată de faptul că prin sancțiunile neprivative de libertate se fixează în general numai sentințele ce prevăd perioadele scurte de încarcerare şi astfel au un mic efect practic asupra mărimii populației aflate în detenție. Se poate reduce însă numărul persoanelor care intră în penitenciare. O asemenea funcție poate avea două beneficii: una se referă la politica penală, iar a doua la administrarea penitenciarelor. Dacă penitenciarul are într-adevăr un efect negativ asupra infractorilor, atunci este de dorit să se limiteze utilizarea încarcerării la cât mai puțini infractori. În al doilea rând, prin reducerea numărului de cazuri care sunt tratate în detenție, se diminuează încărcătura de lucru a administrației penitenciarelor.

Studiile vizând efectul schimbărilor în politica sentințelor [130, p.105-106] concluzionează că *gradul de utilizare a încarcerării nu pare a fi decisiv pentru nivelul general al controlului delincvenței şi criminalității în societate*. De asemenea, ratele de încarcerare nu reduc criminalitatea în general, iar *utilizarea largă a sancțiunilor alternative nu conduce la nici o creştere substanțială* a acesteia, în special când asemenea sancțiuni sunt corespunzător planificate şi implementate şi dispun de sprijinul comunității şi publicului în general.

Sfera opțiunii non-represive în politica penală a fost lărgită de către sistemul anglo-saxon de justiție penală prin inventarea *probațiunii*. Probațiunea, ca şi alte sancțiuni comunitare, este - sub raportul naturii juridice - o sancțiune penală, dar este necesar de a concepe această noțiune şi în sensul anumitor servicii. În calitate de concept, probațiunea se referă la menținerea infractorilor în cadrul comunității, cu aplicarea strategiilor de integrare socială şi promovarea ideii de siguranță a societății. În planul serviciilor, probațiunea înglobează activități menite: să sporească eficiența sistemului de justiție penală în măsura în care acesta promovează drepturile omului; să mărească importanța conceptului de individualizare şi să promoveze comportamentul adecvat al persoanelor care comit acțiuni ce contravin normelor penale. Probațiunea diferă de la o țară la alta şi în funcție de activitățile desfăşurate. În unele țări, serviciile de probațiune sunt astfel dezvoltate încât acoperă întreaga gamă a „muncii de probațiune". În alte țări însă, probațiunea are roluri limitate, spre exemplu acela de a elabora şi furniza raportul pentru instanțe de judecată. Diferă şi grupul țintă al activității de probațiune. În *Anglia* şi *Țara Galilor*, în *Irlanda* şi în *Norvegia*, serviciul de probațiune lucrează în principal cu infractorii care prezintă un risc ridicat de recidivă, în *Olanda* cu infractorii care sunt sau pot fi motivați pentru schimbare, iar în *Scoția* şi *Spania* cu

infractorii tineri[30]. Măsura în care sistemele de probaţiune includ în grupul lor ţintă – *minorii*, variază şi ea de la o ţară la alta. Deşi sunt frecvente cazurile în care sistemele de probaţiune se ocupă cu infractorii minori, totuşi, în majoritatea ţărilor, sistemul de susţinere pentru minori este diferit de cel pentru adulţi, existând alte organizaţii a căror principală responsabilitate o reprezintă munca cu delincvenţii minori.

Specialiştii din domeniu precum şi reprezentanţii specializaţi ai organizaţiilor naţionale şi internaţionale (IRP, UNICEF, LADOM ş.a.) au propus introducerea şi în Republica Moldova a sistemului de *probaţiune*, aceasta ducând cu siguranţă la eficientizarea reformei în justiţie. Un prim argument pentru aplicarea probaţiunii în Moldova este cel rezultat din experienţa statelor avansate: prin menţinerea individului în libertate, în mediul său de viaţă, atât pedeapsa, cât şi resocializarea, realizată prin *asistenţă şi consiliere*, au o mai mare eficienţă. Al doilea argument rezultă din însăşi scopurile serviciilor de probaţiune orientate în: supravegherea specializată, organizată şi activă a respectării obligaţiilor impuse în sarcina condamnaţilor de către instanţele de judecată, în caz de neexecutare a obligaţiunilor, pedeapsa cu închisoarea reprezentând alternativa. Al treilea argument rezultă din manifestările fenomenului de supraaglomerare a sistemului penitenciar.

Înfiinţarea instituţiei probaţiunii în cadrul sistemului justiţiei penale din Republica Moldova, astăzi, se poate grefa pe prevederile legale ale *Codului penal* şi *Codului de procedură penală* [95, p.11-13, 17-24; 131, p.18-26]. Cadrul normativ propice pentru implementarea sentinţelor comunitare a fost deja elaborat[31]. În Moldova intervenţia *serviciilor de probaţiune* cuprinde mai multe paliere, cele mai principale fiind: (1) evaluarea, presupune întocmirea şi prezentarea referatului presentenţial în instanţa de judecată; (2) activitatea de mediere şi consiliere, se desfăşoară concomitent şi în etapa de evaluare, continuând pe întreaga perioadă a judecăţii şi presupune o încercare de a împăca părţile; (3) aplicarea pedepsei propriu zise (a unei forme alternative la pedeapsa privativă de libertate) şi supravegherea modului de executare a ei. La moment funcţionează structuri care îndeplinesc funcţii similare cu probaţiunea şi desfăşoară unele activităţi care au tangenţă cu această instituţie, conturându-se astfel un context pozitiv în care probaţiunea poate fi implementată. Începând cu 1 iulie 2004 a fost extinsă la nivel naţional aplicarea pedepsei cu *munca neremunerată*[32].

---

[30] Dintre ţările europene, *Anglia* şi *Ţara Galilor* au o experienţă de peste 100 de ani în domeniul probaţiunii, aceasta cunoscând de-a lungul timpului o serie de modificări. În anul 2001, Serviciul de Probaţiune din Anglia şi Ţara Galilor a fost restructurat în mod radical, prin transformarea sa într-un serviciu naţional, finanţat în totalitate de către guvernul şi responsabilii în exclusivitate faţă de acesta.

[31] La data de 12 iunie 2003 au intrat în vigoare în Republica Moldova dispoziţiile noului *Cod penal* şi ale noului *Cod de procedură penală*, care se remarcă printr-o reglementare extrem de suplă a alternativelor la detenţie, încă din faza de urmărire penală, precum şi prin crearea unui sistem sancţionator preponderent educativ pentru minori. Noi instituţii, precum *medierea în cauzele penale*, *schema de reparaţii şi compensaţii acordate victimelor pentru daunele materiale suferite prin săvârşirea infracţiunii* şi *munca neremunerată în folosul comunităţii*, reprezintă doar câteva exemple în acest sens.

[32] Prin adoptarea de către Guvernul Republicii Moldova, prin Hotărârea nr.1643, a *Regulamentului cu privire la modul de executare a pedepsei penale sub formă neremunerată în folosul comunităţii*, la 31 decembrie 2003, a fost definitivat cadrul juridic de aplicare a noii pedepse, alternativa detenţiei – *munca neremunerată în folosul comunităţii.*

În vederea realizării în perspectivă a reformei penale în Republica Moldova, de asemenea, sunt desfăşurate o serie de activităţi ce dezvoltă cadrul de implementare şi aplicare a sancţiunilor neprivative de libertate. Menţionăm că în acest scop, în anul 2001 în cadrul *Institutului de Reforme Penale* din Republica Moldova (ONG ce-şi desfăşoară activitatea în domeniul reformei penale şi conlucrează activ cu alte instituţii naţionale şi internaţionale abilitate în acest sens) a fost instituit un grup de lucru în domeniul alternativelor la detenţie. În iunie 2003, la solicitarea aceleiaşi organizaţii, a fost format un grup de experţi internaţionali în vederea desfăşurării unei Misiuni de Evaluare a Necesităţilor cu următoarele obiective: evaluarea tuturor aspectelor privind implementarea măsurilor de resocializare şi reintegrare a infractorilor din Moldova, inclusiv toate măsurile care există la moment, cadrul juridic, aspectele legate de infrastructură, obstacole, nivelul de profesionalism al personalului, atitudinea societăţii şi impactul măsurilor de resocializare şi reintegrare. În august 2003 a fost instituit Grupul de lucru în domeniul probaţiunii. Ca rezultat a fost elaborată *Legea (proiect) cu privire la probaţiune* şi cu toate că a fost înaintată, aprobarea ei se tărăgăneză. La moment această lege este definitivată şi reprezintă o detaliere a reglementărilor cuprinse în Codul de Executare [95, p.25-27]. A fost stabilită procedura şi modalitatea de întocmire a *referatelor de probaţiune presentenţială* în privinţa minorilor şi deja elaborate primele referate de acest fel. În perioada anului 2004, prin colaborarea organizaţiilor naţionale şi internaţionale au fost desfăşurate o serie de proiecte în domeniul analizat, care au permis efectuarea primilor paşi în reforma sistemului de pedepse şi penitenciar: *„Reforma sistemului de pedepse penale şi promovarea alternativelor la detenţie”*; *„Pilotarea Probaţiunii în Moldova”*; *„Alternative la detenţie şi asistenţa juridică a minorilor în sistemul de justiţie penală”* (în cadrul proiectului s-au desfăşurat activităţi de pilotare a *Serviciului de probaţiune pentru minori – întocmirea referatelor presentenţiale de evaluare psiho-socială*).

Pe lângă perfecţionarea prevederilor privind durata sancţiunilor privative de libertate, *Proiectul noului Cod de Procedură Penală* conţine unele prevederi reformatoare privind măsurile preventive, stipulate de legislaţia procesual-penală. Astfel, îşi face apariţia – *instituţia eliberării provizorii pe cauţiune*. În cadrul proiectului *Codului de Procedură Penală*, în titlul III „Proceduri speciale” se vorbeşte şi despre instituţia procedurii suspendării condiţionate a urmăririi penale şi eliberarea de răspunderea penală [132, p.38] aplicată în cazul unor infracţiuni neînsemnate, săvârşite adeseori întâmplător.

Trebuie să menționăm că în clasificarea infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicate pedepse alternative - experții intervievați evidențiază patru categorii *(vezi Figura nr.1 (III, 3.2))*: (1) *infracțiuni uşoare* şi *mai puțin grave*, printre ele sunt menționate: determinarea la suicid, utilizarea drogurilor, încălcarea regulilor de creditare, infracțiuni de sustragere, infracțiuni din domeniul transporturilor etc.; (2) *infracțiuni din imprudență*; (3) *pentru majoritatea infracțiunilor*, sancționarea fiind în dependență de pericolul social, personalitatea şi vârsta infractorului; (4) *infracțiuni comise pentru prima dată* (primare). Comparând răspunsurile colaboratorilor de poliție cu cele ale reprezentanților Ministerului de Justiție (judecători, procurori, avocați, colaboratori ai DIP) se constată că ultimii fac o delimitare mai vastă şi obiectivă a delictelor şi subiecților ce ar putea profita de alternative la detenție. Compararea rezultatelor sondajelor realizate în mediul diverselor categorii de subiecți putem concluziona că în aplicarea pedepselor neprivative prioritate se dă *muncii în folosul comunității*. Prestarea muncii neremunerate este o măsură acceptată de majoritatea specialiştilor din organele de urmărire şi cele judecătoreşti şi de opinia publică.

Figura nr.1 (III, 3.2)

Clasificarea infracțiunilor pentru care ar putea fi aplicate pedepse alternative în opinia experților*(răspuns multiplu,%)*

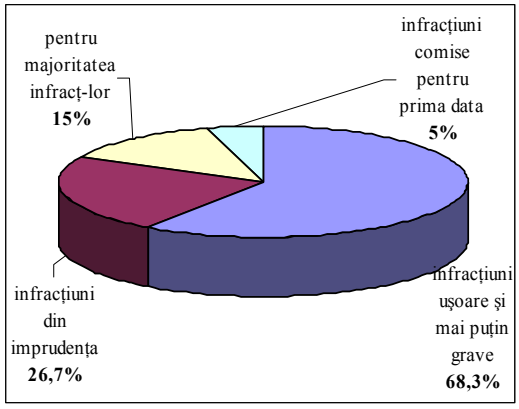
pentru majoritatea infracț-lor 15%
infracțiuni comise pentru prima data 5%
infracțiuni din imprudența 26,7%
infracțiuni uşoare şi mai puțin grave 68,3%

Sursa*: Studiul autorului„Evaluarea măsurilor de prevenire şi resocializare a conduitei delincvente" N=60 experți*

În ciuda recunoaşterii teoretice a importanței sancțiunilor alternative la încarcerare, putem constata că, în practică există încă multe obstacole pentru o acceptare şi apreciere penală matură şi o sprijinire adecvată de către legislativ, justiție şi public în general. Gradul de informatizare şi mediatizare scăzut propagat de sursele mass-media completează aceste obstacole. Analiza de conținut a unor publicații, realizată de către autor, a demonstrat că deşi în presa națională se abordează diverse categorii tematice ce reflectă unele aspecte ale problematicii delincvenței, domeniul sancțional-penal specific țării este slab actualizat *(vezi Tabelul nr.1 (III, 3.2))*. Începând cu anul 2003 şi până în iunie 2005, în paginile edițiilor *Flux* şi *Moldova Suverană* se publică doar câteva articole ce reflectă succint informații privind reforma juridică şi penală, abordând vag noțiunea de probațiune, pedeapsă alternativă, justiție restaurativă, justiție juvenilă (exemple de articole din presă: *Pedeapsa* // Flux, 9 iulie 2004, p.4; *În opinia experților, termenul de detenție a minorilor trebuie micşorat* // Flux, 27 mai 2005, p.5; *O nouă categorie de pedeapsă penală* // Moldova Suverană, 12 decembrie 2003, p.1; *„Ambulanțe" juridice pentru copii în conflict cu legea* // Moldova Suverană, 10 iunie 2005, p.3*)*.

Tabelul nr.1 (III, 3.2)

FRECVENȚA MATERIALELOR CE ABORDEAZĂ ASPECTE ALE MEDIULUI IMPUS ŞI ALE SISTEMULUI SANȚIONAL-PENAL

(% din totalul materialelor publicate în cadrul ediției, pe parcursului anului)

Tema / Anul, ediția		Lumea penitenciară	Sistemul sancțional-penal
2000	Flux	9%	2,50%
	Moldova Suverană	0,80%	
2001	Flux	4,50%	0,90%
	Moldova Suverană	2,60%	4,60%
2002	Flux	6,60%	2%
	Moldova Suverană	6,60%	0,90%
2003	Flux	7%	2,30%
	Moldova Suverană	5%	5%
2004	Flux	3%	1%
	Moldova Suverană	4,40%	3%

Sursa: Studiu analitic realizat de autor *„Modalități de reflectare a problematicii devianței sociale în paginile presei naționale" (N-1299 numere de ziar)*

În rezultatul unei mediatizări slabe este puțin probabil că publicul va cunoaşte şi înțelege importanța strategiei de reformare a întregului sistem sancțional-penal în direcția unei justiții juste restaurative şi rolul comunității în cadrul acestei reforme. De altfel, ținem să menționăm că, în urma interviurilor realizate cu specialiştii din domeniu, un factor destul de important s-a dovedit a fi *nivelul redus de informare şi cunoaşterea insuficientă* de către unii (în mare parte colaboratori de poliție) a conceptelor: *pedeapsă alternativă* şi *probațiune, justiție restaurativă, justiție juvenilă.*

Comunitatea trebuie să fie conştientă de importanța reintegrării delincventului în societate spre beneficiul infractorului, victimei şi comunității ca un întreg, iar serviciul de probațiune este sau ar trebui să devină o *agenție comunitară* - puntea de legătură dintre sistemul de justiție penală şi comunitate şi dintre comunitate şi persoană. Participarea activă a cetățenilor la politica penală alături de responsabilitatea instituțiilor implicate direct sunt singurele în măsură să confere un plus de eficacitate şi eficiență acțiunilor în domeniu. Astăzi politica penală din multe țări se îndreaptă către utilizarea unor *măsuri cu caracter social anticipativ* care presupune implicarea comunității în efortul de prevenire a criminalității. Pentru acest model însă este nevoie de o foarte bună coeziune socială, o serioasă integrare culturală şi o conştientizare comunitară care să genereze un spirit civic pronunțat – structuri care sunt într-o formă embrionară în societatea noastră.

"Măsurarea" atitudinii tinerilor (N=959, februarie 2005; N=635, mai 2006) privind implicarea şi colaborarea comunitară întru susținerea reintegrării delincvenților, indică încă *reacția socială negativă vis-a-vis de problema sancțiunilor alternative* (aproape fiecare al doilea subiect intervievați argumentând că prin comportamentul şi daunele aduse *deținuții nu merită atenție din partea societății*).

Prin sondajul adresat diverselor categorii de tineri (N=635, mai 2006) s-a identificat „pragul acceptat" de a participa şi a sprijini personal reintegrarea persoanelor judiciarizate. Astfel, ajutorul pe care tinerii sunt dispuşi să-l ofere ține în special de *suportul moral* şi de *reintegrare în societate* (fiecare al patrulea respondent), mai puțin de *suportul profesional* (peste 15%) şi *material* (1,3%), tablou ce se conturează pe

fonul situației în care se află tinerii din Moldova: venituri mici, oportunități scăzute de angajare şi autoafirmare. Fiecare al cincilea tânăr intervievat nu doreşte, în general, să contacteze cu persoane anterior deținute. Procentele reprezintă ponderea celor mai puțin receptivi la dificultățile de reinserție socială a tinerilor delincvenți: grupa celor mai tineri (18-20 ani – 25,1%) şi a tinerilor adulți (26-30 ani – 24,6%); respondenții masculini (22,7%) în raport cu tinerele intervievate (21,4%); tinerii din rural (23,9%) în raport cu tinerii din urban (19,2%); cei cu *nivel de şcolaritate* mai scăzut (studii medii incomplete 48,8%) şi cei cu studii liceale/post liceale (23,7%); dintre categoriile constituite după criteriul *statutului ocupațional*, conform următoarei ordini: agricultorii în gospodăriile individuale (34,4%), specialiştii necalificați (23,3%), şomerii şi specialiştii calificați (circa 20%).

Tabelul nr.2 (III, 3.2)

IMPLICAREA SUBIECȚILOR INTERVIEVAȚI ÎN SPRIJINUL ACORDAT TINERILOR JUDICIARIZAȚI *(%)*

		Ajutor material	Ajutor moral	Să se reintegreze profesional	Să se reintegreze social	Nu am posibilitatea sa ajut în nici un mod	Nu doresc să contactez cu o astfel de persoană
TOTAL		**1,3**	**25,5**	**15,3**	**23,6**	**12,3**	**22,0**
Vârsta	18-20 ani		30,4	13,6	23,6	7,3	25,1
	21-25 ani	1,2	23,7	15,8	24,9	16,6	17,8
	26-30 ani	2,6	23,0	16,2	22,0	11,5	24,6
Sex	Masculin	1,6	24,9	14,4	24,6	11,8	22,7
	Feminin	0,9	26,1	16,1	22,7	12,7	21,4
Mediu de rezidență	Sat	1,8	25,5	14,3	22,6	11,9	23,9
	Oras	0,4	25,6	16,8	25,2	12,8	19,2
Educația	Studii medii incomplete	2,3	9,3	10,5	7,0	22,1	48,8
	Şc.generală sau profes.	2,0	35,4	12,2	32,0	10,2	8,2
	Liceu, şc.post-liceală	0,5	27,0	16,3	22,3	10,2	23,7
	Studii superioare/ superioare incomplete	1,1	24,3	19,3	26,5	11,6	17,1
Ocupația de bază	Specialist calificat		13,1	26,2	35,7	4,8	20,2
	Specialist necalificat	0,6	17,6	16,5	26,1	15,9	23,3
	Functionar public	5,4	54,1	2,7	13,5	5,4	18,9
	Agricultor în gospodărie individuală		32,8	7,8	18,8	6,3	34,4
	Intreprinzator		50,0	4,2	16,7	12,5	16,7
	Şomer		25,5	3,3	21,4	20,4	20,4
	Elev/ student		30,4	18,5	24,4	7,4	19,3

Sursa*: Studiul autorului „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenței" (N=635; mai, 2006)*
*Diferența până la 100% reprezintă non-răspunsuri

Astfel, ne tatonăm încă odată cu problema majoră, care stă în fața specialiştilor în domeniu (jurişti, asistenți sociali, psihologi, pedagogi, reprezentanți ai organelor de interne etc.) şi a societății civile întru realizarea reformei juridico-penale restaurative: *de a interesa comunitatea să aibă un rol activ în prevenirea comportamentului delincvent şi resoicalizarea infractorilor, o atenție deosebită oferind minorilor şi tinerilor delincvenți, şi de a spulbera prejudecățile publice precum că un infractor este o persoană social nerecuperabilă.*

În acest sens, în opinia experților intervievați, resursele umane (administrația publică locală, organele de interne din teritoriu, organizațiile obşteşti, patronatul şi fiecare cetățean) trebuie mobilizate în special la: *elaborarea unui program de participare activă a comunității în procesul de luptă cu criminalitatea şi prevenirea ei* (colaborare, oferirea operativă a informațiilor, depunerea mărturiilor etc.) – 46,6%; *înlăturarea prejudecăților față de persoanele judiciarizate şi oferirea şansei de reintegrare* (41,7%) prin

desfăşurarea diverselor activităţi ce le-ar permite implicarea acestora în comunitate; *implementarea programelor de asistenţă socială şi consiliere prin pregătirea şi implicarea voluntarilor* (20%); *crearea serviciilor comunitare pentru copiii ce provin din familii dezorganizate şi social-vulnerabile* (11,7%), inclusiv *supravegherea sporită a minorilor delincvenţi şi participarea la reintegrarea lor completă;* formarea *culturii juridice* (11,7%) şi *respectarea conştientă a legii* (10%).

Premisa de bază a politicii şi reformei penale este afirmaţia că *prevenirea delincvenţei juvenile constituie un element esenţial în prevenirea crimei*. La baza coordonatelor privind organizarea măsurilor de prevenire trebuie să stea instrumentele internaţionale care reglementează situaţia minorilor delincvenţi[33]. Este adecvată atitudinea modernă privind sancţionarea minorilor delincvenţi *doar în ultimă instanţă* cu privarea de libertate într-o instituţie specială. Această concepţie centrată pe noţiunea de „alternativă" implică o experienţă bogată privind rolul nociv al mediului închis (penitenciar sau şcoală specială) pentru evoluţia ulterioară a personalităţii minorilor şi tinerilor. O condiţie obiectivă, primară a prevenirii delincvenţei este crearea condiţiilor necesare socializării pozitive a tuturor membrilor societăţii, presupunând măsuri specifice în domeniul social, economic, cultural, educativ etc., orientate în special către familie, şcoală, şi în general, către tineri. Pentru orice societate este esenţial să protejeze copiii de circumstanţele şi factorii care îi pun în pericol din punct de vedere moral, psihologic şi al dezvoltării sociale.

Primii paşi pe calea unor schimbări reuşite în interesul superior al copilului s-au făcut prin lansarea Proiectului *„Reforma sistemului de justiţie juvenilă în Moldova",* în anul 2003 de către UNICEF, realizările pozitive ale acestuia fiind evidente: (1) ajustarea legislaţiei penale la prevederile internaţionale (a fost micşorat numărul de infracţiuni pentru care pot fi traşi la răspundere copiii (în jur de 30 de delicte) ceea ce în raport cu noua legislaţie penală în momentul adoptării (peste 150 de componenţe de infracţiuni) şi cu legislaţia veche (39 de componenţe de infracţiuni) prezintă o îmbunătăţire considerabilă); (2) transferul competenţelor în supravegherea copiilor condamnaţi la pedepse neprivative de libertate din sarcina Ministerului de Interne în sarcina Ministerului Justiţiei (minorii sunt supravegheaţi de către psihologi, asistenţi sociali, persoane civile); (3) în noua legislaţie penală, în raport cu minorii delincvenţi, se prevede probaţiunea şi munca neremunerată în folosul comunităţii (în anul 2004 în acest sens a început şi pilotarea medierii) etc. Multe lucruri, însă, rămân încă de realizat. În Moldova nu există o structură executivă unică care să aibă în competenţa sa problema copiilor aflaţi în conflict cu legea. De aspectele diverse ale acestei probleme se ocupă mai multe organe administrative şi judiciare, iar uneori responsabilităţile pentru aceeaşi problemă sunt divizate între mai multe structuri, fără

[33] Convenţia O.N.U. cu privire la drepturile copilului, 20 noiembrie 1989; Ansamblul de reguli minime ale Naţiunilor Unite în privinţa justiţiei pentru minori „Regulile de la Beijing"; Regulile directoare ale Naţiunilor Unite pentru apărarea minorilor privaţi de libertate; Principiile directoare ale Naţiunilor Unite pentru prevenirea delincvenţei juvenile „Principiile de la Riyadh"

a exista o coordonare reală a eforturilor. Conchidem că, aceste aspecte împiedică funcționarea eficientă a sistemului de justiție juvenilă. Serviciile sociale oferite familiilor şi copiilor în situații de risc pentru prevenirea delincvenței juvenile au încă un caracter mai degrabă administrativ-birocratic. În societatea noastră de-asemenea nu există un sistem de proceduri tehnico-profesionale pentru acțiunile de prevenire, reinserție socială, recuperare a efectelor negative.

Complexul de studii realizate de către autor în diverse categorii sociale permite completarea *măsurilor de optimizare a muncii de prevenire şi combatere al flagelului tânăr delincvențional* necesare de întreprins în raport cu specificul societății noastre.

Analiza comparativă a aprecierilor date de experți *(vezi Figura nr.2 (III, 3.2))* relevă importanța: (1) *desfăşurării măsurilor de antrenare activă a generației tinere în câmpul muncii* (41,7%), presupunând crearea oportunităților reale de a munci în țară cu un salariu optim; (2) *ridicării nivelului profesional al reprezentanților organelor de interne* (35%) un avantaj fiind formarea grupurilor specializate demilitarizate; (3) *desfăşurării măsurilor culturale* şi *educative pentru copii* şi *tineri* ce le-ar asigura petrecerea eficientă al timpului liber (33,4%); (4) *perfecționării sistemului de învățământ* (31,7%), majoritatea au indicat că educația generației tinere trebuie să devină premisa majoră pentru stat; (5) *ameliorării situației socio-economice* în țară şi respectiv a condițiilor de trai (31,6%); (6) *perfecționării procesului de resocializare a infractorilor* (26,6%); (7) *implementării unui stat bazat pe drept* („perfecționarea legilor astfel încât ele să lucreze şi pentru popor") – 18,4%; (8) *desfăşurării active a campaniilor de sensibilizare a opiniei publice* (16,7%). Constatăm că opiniile enunțate se rezumă la acțiuni ce cuprind toate sferele vieții: socială, economică, culturală, profesională etc.

Figura nr.2 (III, 3.2)

Căile de optimizare a politicii de prevenire şi combatere a delincvenței în opinia experților *(răspuns multiplu,%)*

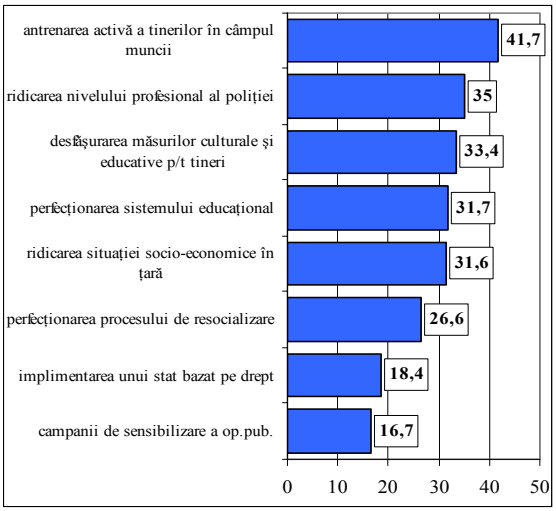

Sursa*: Studiul autorului „Evaluarea măsurilor de prevenire şi resocializare a conduitei delincvente la tineri"(N=60 experți)*

Dintr-un alt unghi, mai mult sau mai puțin asemănător, se prezintă evaluările tinerilor față de politica de prevenire a comportamentului deviant şi respectiv a delincvenței juvenile. Remarcăm că *măsurile propuse de către tineri* (prezentate analitic în compartimentul III, 3.4) *se diferențiază de cele ale experților printr-un caracter represiv, indicând o toleranță sporadică față de formele noi de prevenire, cele îndreptate spre recuperarea delincventului*. Pentru a explica acest fapt facem trimiteri la particularitățile de activitate specifice fiecărui grup studiat, calitatea cunoştințelor cu privire la problema studiată ceea ce-şi pune amprenta pe perceperile subiecților. Totuşi, în multitudinea acțiunilor necesare de întreprins, delimitate

în conştiinţa grupurilor sociale studiate, identificăm un pilon unanim menţionat întru sporirea perspectivelor de ameliorare a conduitei anomice manifestate de tineri: *dezvoltarea politicilor sociale eficiente orientate spre tineret*.

Orientarea societăţii spre dezvoltarea mijloacelor de combatere a delincvenţei este imperios necesară, atât pentru menţinerea echilibrului fragil al normalităţii, cât şi pentru armonizarea cu direcţiile de acţiune ale Uniunii Europene. Pentru elaborarea strategiilor de luptă cu delincvenţa este important de a releva nucleul acesteia, în care lovind, am putea paraliza diferite manifestări ale devianţei în general. Cercetările realizate în domeniu demonstrează că nucleul dat îl constituie delincvenţa minorilor şi tinerilor, crima organizată şi criminalitatea profesională. Aceste tipuri infracţionale se suprapun, fiind legate reciproc cu criminalitatea recidiviştilor, criminalitatea penală generală, criminalitatea economică, corupţia şi alte tipuri.

Individualizarea corespunzătoare a răspunderii penale, în interdependenţă cu principiile morale ale societăţii contemporane, este în acelaşi timp expresia unei politici penale juste. Aceasta este de natură să contribuie substanţial la asigurarea unui climat social, care să favorizeze o realizare armonioasă atât a intereselor particulare, cât şi a celor publice, fiecare din ele susţinându-se reciproc. De altfel, orice modificare legislativă sau instituţională nu poate avea succes dacă societatea nu este implicată în acel fenomen sau cointeresată în rezolvarea unei probleme de interes general, în cazul nostru, în diminuarea delincvenţei segmentului tânăr al populaţiei şi construirea unui mecanism coerent care să cuprindă toate activităţile, începând cu prevenirea până la reinserţia socială a minorilor şi tinerilor delincvenţi.

3.3 Aspecte ale fenomenului delincvenței reflectate în presa națională scrisă

Privită ca o componentă a mass media, alături de radiou, televiziune, cinematograf, presa scrisă constituie o sursă indispensabilă de date în studiul opiniei publice, contribuind nu doar la reflectarea acesteia, dar şi la formarea ei. O analiză de conținut a materialelor de presă scoate în evidență realitățile sociale, imaginea pe care o au în conştiința publică şi modul în care sunt percepute anumite probleme. Analiza de conținut este un procedeu indispensabil al cercetării sociologice, întrucât cunoaşterea în profunzime a domeniului vizat nu se poate limita numai la observarea comportamentelor sau la ceea ce exprimă aceste comportamente, ci ne impune şi studiul „produselor" umane, mai ales al diferitelor comunicări, prin care urmărim să identificăm o analiză sistemică, obiectivă, cantitativă şi calitativă a conținutului comunicărilor cu scopul de a le interpreta.

Studiul materialelor de presă la tema abordată a fost impus de necesitatea de a observa: a) gradul de conştientizare a patologiei sociale de către sursele mass media; b) frecvența abordării temelor ce reflectă antisocialul şi, în special, intensitatea abordării fenomenului de delincvență juvenilă; c) reprezentările sociale legate de lumea criminală şi de flagelul tinerilor delincvenți precum şi eficiența reflectării în acest context a cauzelor ce determină comportamentele anomice; d) oglindirea obiectivă a stării negative în care se află societatea la compartimentul dat, iar prin aceasta gradul de sensibilizare a opiniei publice; e) frecvența reflectărilor date de către organele administrative şi cele ce țin nemijlocit de înlăturarea sau ameliorarea situației prin încercări şi propuneri de soluționare etc.

Astfel, în scopul realizării celor propuse au fost cercetate toate materiale care au apărut pe parcursul a cinci ani şi jumătate (ianuarie 2000 – iunie 2005) în ziarele republicane *„Flux"* (ediția de vineri) şi *„Moldova Suverană"* (până la data de 1 iunie 2005, fiind organ de presă al Guvernului Republicii Moldova, în prezent cotidian național independent). În timpul selecției s-a ținut cont de tipologia ziarelor: săptămânal, cotidian, precum şi de orientarea ziarului: independent şi de stat (la momentul studiului). Alegerea *ediției de vineri* a cotidianului *Flux* se explică prin faptul că - este o sinteză a materialelor şi noutăților de bază care au fost prezentate pe parcursul unei săptămâni în edițiile de luni, marți, miercuri, joi. Categoriile de bază supuse cercetării în presa periodică au fost: *tematica, frecvența de apariție, caracterul materialului, volumul, autorul*. În total, au fost supuse analizei *1299 numere de ziar* şi selectate *1204 articole* (dintre care: *Flux* – 504 articole şi *Moldova Suverană* – 700 articole), care vizează diverse forme ale devianței sociale din Republica Moldova.

Criteriul de stabilire a materialului pentru analiză a fost determinat şi de rezultatele sondajelor audienței mass-media în Republica Moldova realizate pe parcursul anilor 2002-2005 [134], potrivit cărora edițiile *Flux* şi *Moldova Suverană* se plasează printre primele zece publicații periodice citite cel mai des. Menționăm că, excluderea emisiunilor televizate ale *Companiei Teleradio Moldova* din analiza calitativ-cantitativă inițiată, se explică prin cerințele metodologice specifice acestui studiu, în special

necesității de a viziona în continuu, o perioadă de timp, eterul, având în vedere că în programele emisiunilor televizate nu se indică, totuşi, tematica ce urmează a fi abordată în cadrul acestora.

Pe lângă analiza cantitativă a surselor media, unul din obiectivele cercetării constă în studierea modalității de reflectare de către presa din republică a problematicii vizând formele devianței, spectrul dominant care se abordează şi respectiv modul de actualizare a tematicii delincvenței minorilor şi tinerilor, evidențiind astfel locul acesteia în presă. Ipoteza de bază în cazul dat a fost următoarea: *deşi problemele delincvenței juvenile şi a preluării comportamentului deviant de către tineri, a protecției sociale a copiilor aflați în grupa de risc sunt considerate unele din cele mai importante şi stringente, mass-media reflectă foarte puțin sau deloc problematica dată.*

Din totalul numerelor pentru un an al cotidianului *Flux* în mediu circa 83% conțin diverse informații despre problematica delincvenței, iar din numerele cotidianului *Moldova Suverană*, circa 49% *(vezi Figura nr.1 (III, 3.3.1)).* După aplicarea grilei de categorii tematice asupra materialului analizat am clasificat 19 subteme, care vizează diverse aspecte ale problematicii abordate. Deşi, putem evidenția o prioritate dată de către ambele surse anumitor categorii tematice *(expres infracțional, infracțiuni contra persoanei, corupția, infracțiuni contra proprietății),* spectrul subiectelor diferă prin frecvența de apariție atât între edițiile studiate cât şi după ani *(vezi Anexa 3, Tabelul 1).*

Figura nr.1 (III, 3.3)

Analiza comparativă a frecvenței informațiilor privind problematica delincvenței

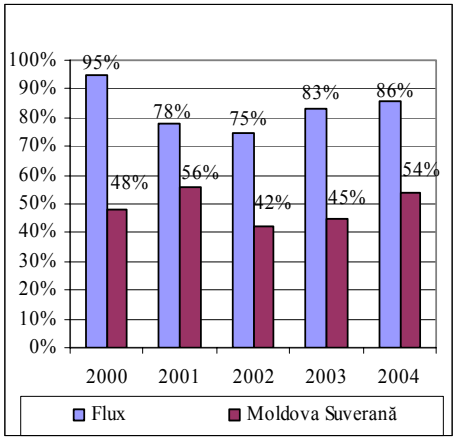

Sursa: Studiu analitic al autorului *„Modalități de reflectare a problematicii delincvenței în paginile presei naționale" (N-1299 numere de ziar)*

Informația expusă în presă nu se deosebeşte calitativ de la an la an, fiind în mare parte reprezentată prin articole cu un *caracter informațional-descriptiv* (81%) fără o evaluare argumentată a cauzelor, condițiilor, subiecților implicați, măsurilor întreprinse etc. Investigarea modalităților de abordare a fenomenului delincvenței evidențiază mecanismul reflectării în presă a acțiunilor ilicite. Astfel, până în anul 2002, în cadrul ambelor ediții, situația criminogenă din republică era actualizată prin prezentarea unor cronici şi statistici infracționale frecvente. În *Flux* această tematică este prezentată în rubrica: *„Expres 902", „Expres social", „Arhiva săptămânii", „Cronica infracțiunilor", „Râs cu plâns", „Viața noastră zi de zi", „Viața pur şi simplu"* etc.; iar în *Moldova Suverană* ea este reflectată în: *„Cronica polițienească", „Cronica infracțională", „Cronica criminală", „Criminologie", „Flagrant", „Infracțiuni economice"* etc. În general, majoritatea materialelor se referă la diverse fapte delincvente descoperite pe parcursul săptămânii sau lunii. În ultimii trei ani a crescut frecvența articolelor ce reflectă noile forme ale criminalității, raportate la situația din republică: traficul de ființe umane, infracțiuni legate de arme, infracțiunile economice etc. În atenție se mai pun şi unele tendințe delictogene cu forme noi de violență:

omoruri îngrozitoare a căror protagonişti sunt în majoritate indivizi tineri, între 20-30 de ani (*Zborul la cer al Emiliei* // Flux, 21 ianuarie 2000; *Moarte învăluită în mister* // Flux, 8 septembrie 2000; *Un ramaşag sinistru* // Flux, 19 ianuarie, 2001; *Noaptea e timpul ucigaşilor* // Flux, 28 septembrie 2001; *Un tânăr bănuit de asasinarea părinţilor şi a bunicii* // Moldova Suverană, 21 iunie 2001; *Un june o aştepta în seara casei pe o fată căreia nu-i oferi flori, ci îi puse cuţitul la bereghetă* // Moldova Suverană, 26 martie 2002 etc.).

Sunt actualizate larg formele preluate de economia subterană şi sferele de ocupaţie. Rădăcinile economiei subterane, după cum constatăm, se adâncesc în sferele vieţii sociale, cu ramificaţii ample în contrabanda şi falsificarea băuturilor spirtoase, tutunului, mărfurilor alimentare şi de uz casnic, etc. (*La o parcare oficială revin 20 „tenebre"* // Flux, 7 aprilie 2000; *Contrabanda prin filiera Transtriei* // Flux, 13 octombrie 2000; *Contrabandă* // Flux, 9 aprilie 2004, p.8; *Caznaua statului e goală pentru că banii sunt furaţi înainte de încasare* // Moldova Suverană, 22 martie 2000, p.1; *Accesorii pentru îmbutelierea băuturilor contrafăcute* // Moldova Suverană, 26 ianuarie 2005, p.2; etc.) Ponderea semnificativă a articolelor despre corupţie, luare şi dare de mită arată accentuat decăderea poporului nostru. Informaţiile din presă ne permit să conchidem că *criminalitatea în Republica Moldova se amplifică continuu, iar sub impulsul unor factori din interior şi din exterior aceasta evoluează în direcţia unor forme noi de organizare, caracterizate printr-un înalt grad ilicit de la care îşi face apariţia cifra neagră a statisticii criminale.*

Având în vedere statutul diferit al ediţiilor, în perioada realizării studiului (independent şi de stat) sunt evidente trăsături specifice în afişarea informaţiei supuse analizei. Spre deosebire de *Moldova Suverană*, cotidianul *Flux (vezi Tabelul nr.1 (III, 3.3))* pune în atenţia opiniei publice frecvenţa actelor ilicite la care purced întreprinderile, asociaţiile, reprezentanţii organelor de stat, corupţia din cadrul organelor de drept şi a diverselor instituţii sociale - anormalitatea organelor care de fapt trebuie să pună bazele ordinii sociale. Un alt subiect des abordat în paginile ziarului *Flux*, cu o pondere mai mare după anul 2003, este *tortura şi abuzurile din partea reprezentanţilor de ordine* (*Victimă sau ucigaş?* // Flux, 25 ianuarie 2002, p.3; *Poliţiştii bat ca-n păpuşoi*. // Flux, 28 iunie 2002, p.1; *Un locuitor din Durleşti este hărţuit de poliţişti mafioţi* // Flux, 11 februarie 2005, p.7; *Încă un tânăr din Chişinău a fost bătut de poliţişti* // Flux, 25 februarie 2005, p.1, 4; etc.). Aceste informaţii completează percepţiile noastre despre starea agravantă a ordinii sociale din cadrul societăţii, cu atât mai mult că *violenţa generează violenţă*. Mai mult, *colaboratorii organelor de interne, cât şi întreaga comunitate trebuie să perceapă că atunci când un copil sau tânăr este tratat incorect, chiar dacă a încălcat legea, o asemenea eroare va fi greu sau chiar imposibil de reparat*.

Tabelul nr.1 (III, 3.3)

DINAMICA TEMELOR ABORDATE MAI FRECVENT ÎN SĂPTĂMÂNALUL *FLUX*
(% din totalul materialelor publicate în cadrul ediţiei pe parcursului anului)

Tema	*Anul*				
	2000	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**
Infracţiuni contra persoanei	14	19	4,4	7	6
Corupţia	9	8	17,6	18,6	6,7
Escrocherii	9	9	15,4	8	8,7
Traficul de Fiinţe Umane	6,4	6,3	5,5	11,6	15,3
Lumea penitenciară	9	4,5	6,6	7	3
Tortura din partea reprezentanţilor de ordine	1,3	0,9	11	14	7,7

Sursa: Studiu analitic al autorului *„Modalităţi de reflectare a problematicii delincvenţei în paginile presei naţionale" (N-1299 numere de ziar)*

În cadrul cotidianului *Moldova Suverană* din totalul tematicilor o pondere aparte o au publicaţiile ce reflectă o analiză generală a situaţiei, infracţiunile economice, formele de luptă şi prevenire a delincvenţei, precum şi reuşitele acţiunilor de control social *(Tabelul nr.2 (III, 3.3))*.

Tabelul nr.2 (III, 3.3)

DINAMICA TEMELOR ABORDATE MAI FRECVENT ÎN SĂPTĂMÂNALUL *MOLDOVA SUVERANĂ*
(% din totalul materialelor publicate în cadrul ediţiei pe parcursului anului)

Tema	*Anul*				
	2000	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**
Economia subterană	22,5	7	8,5	14,3	19
Lupta cu manifestările comportamentale delincvente	11,7	11	10,4	12,6	3
Infracţiuni contra persoanei	1	12,5	16	12	6
Critica şi analiza privind situaţia criminogenă din ţară	10,8	9,9	7,5	5,9	8,3
Infracţiuni contra proprietăţii	9	4,6	7,5	5,9	7
Corupţia	5	9	12,3	6,7	13,3

Sursa: Studiu analitic al autorului *„Modalităţi de reflectare a problematicii delincvenţei în paginile presei naţionale" (N-1299 numere de ziar)*

Materialele *analitico-problematice* orientate spre generalizarea unor fapte şi fenomene şi spre propunerea unor căi de soluţionare a problemelor sociale cu caracter stringent sunt foarte puţine, iar în cazul publicaţiilor ce abordează *delincvenţa juvenilă* ca fenomen social acestea practic sunt absente, reflectând problematica doar unilateral. Cele mai multe materiale cu caracter *problematico-analitic* au fost publicate în perioada cercetată de către ziarul *Moldova Suverană (vezi Tabelul nr.3 (III, 3.3))*, reflectând în mare parte analize trimestreale şi simestreale vizând situaţia criminogenă generală. Într-un număr mai mic, articolele analitico-problematice expuse în ziarul *Flux* se deosebesc printr-un caracter criticist pronunţat la adresa funcţionării insuficiente a organelor de control social. Totodată, în paginile *Flux-ului* se face o analiză separată a manifestărilor delincvente existente în societate.

Remarcăm că, în general, am identificat foarte puţine materiale care ar reflecta situaţia de problemă în conformitate cu structura clasică de reflectare a unei situaţii de problemă: descrierea detaliată a situaţiei; cauzele care au condus spre apariţia ei; subiecţii situaţiei de problemă; consecinţele situaţiei, modalităţile posibile de soluţionare a problemei (*Peste 80% dintre delincvenţii minori încalcă legea pentru a supravieţui* // Flux, 26 decembrie 2003, p.7; *Copiii rămaşi fără supravegherea părinţilor riscă să devină infractori* // Flux, 4 martie 2005, p.4; *Reuniunea internaţională vizând problema copiilor în conflict cu legea* // Moldova Suverană, 1 octombrie 2003, p.3; *Delincvenţa juvenilă în Republica Moldova: tendinţe şi soluţii de prevenire* // Moldova Suverană, 28 octombrie 2004, p.3; etc.).

Tabelul nr.3 (III, 3.3)

DINAMICA FRECVENȚEI MATERIALULUI CU *CARACTER ANALITICO-PROBLEMATIC*

(% din totalul materialelor publicate în cadrul ediției pe parcursului anului)

Tema / Anul, ediția		Lupta cu manifestările comportamentale delincvente	Critica şi analiza situației criminogenă din țară
2000	**Flux**	3,8	1,3
	Moldova Suverană	11,7	10,8
2001	**Flux**	1,8	4,5
	Moldova Suverană	11,0	9,9
2002	**Flux**	2,0	3,3
	Moldova Suverană	10,4	7,5
2003	**Flux**	2,3	5,8
	Moldova Suverană	12,6	5,9
2004	**Flux**	4,8	4,8
	Moldova Suverană	3,0	8,3

Sursa: Studiu analitic al autorului *„Modalități de reflectare a problematicii delincvenței în paginile presei naționale" (N-1299 numere de ziar)*

În funcție de *autorul* articolului, mai bine de 90% din materiale sunt realizate de către jurnaliştii ziarului respectiv. În cadrul cotidianului *Moldova Suverană*, problematica delincvenței din Republica Moldova este abordată de către *Cara S., Voitun A., Fişer A., Porcescu C., Odoleanu V., Mihalache C., Sârbu O.,* articolele ce reflectă *problemele copilului şi a familiei*, *delincvența juvenilă, copiii străzii, şcolarizarea, comportamentul tinerilor* etc., sunt prezentate de către *N.Porubin.* În paginile *Flux*-ului tematica analizată de obicei se găseşte în pagina *„Social"* (de regulă acest compartiment cuprinde a patra pagină a ediției de vineri), îngrijită de *Radu A., Gâscă A.,* ş.a. Cronicile infracționale, subiectele privind activitatea lumii interlope, deseori sunt plasate şi în pagina *„Eveniment"* aceste tematici sunt prezentate de *Buzdugan E., Trofimov R., Cornescu A.,* ş.a.; fărădelegile reprezentanților organelor de stat sunt relevate în pagina *„Scandalos"* deseori analizate de către *Iepure A, Prisăcaru I., Sandu O.;* iar materialele ce reflectă *situația minorului şi a tânărului* în societatea moldavă, *comportamentul anomic, parazitismul social al segmentului tânăr al populației, migrația ilegală, traficul de ființe umane* etc., de cele mai dese ori se găsesc în rubrica *„Special"* şi sunt prezentate de *Zaharia L., Buciuceanu O., Arsene M., Anghel A., Praporşic M., Cojocaru N., Costaş N., Avram A., Grosu A.,* ş.a. Specialiştii în domeniu, lucrătorii din ministerele de resort *(Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul de Justiție, Ministerul Educației şi Tineretului* etc.*)* sunt atraşi foarte puțin în procesul de scriere a materialelor, deşi, probabil, aceasta ar spori atât calitatea publicațiilor din presă, cât şi gradul de percepere a realității de către public. Opinia experților este redată, de cele mai multe ori, în cadrul unor interviuri, comunicate de presă sau în urma unor conferințe ce au pus în dezbatere aspectele criminalității din societatea noastră. Fiind un ziar „de Guvern" (în perioada studiată), în paginile *Moldovei Suverane* sunt publicate mai des interviurile cu reprezentanții instituțiilor de control social. Spre deosebire de această ediție, în abordarea problemelor provocate de anomia socială, săptămânalul *Flux* pune în actualitate opinia specialiştilor din cadrul unor organizații neguvernamentale şi a instituțiilor juridice a căror activitate ține de prevenirea comportamentului delincvent etc. Materialul prestat de către *Flux* se deosebeşte şi prin faptul că există *legătura cu publicul*: sunt publicate deseori opiniile, doleanțele şi comentariile cititorilor, a victimelor, a

persoanelor aflate în detenție etc. Supuse abordării sunt în mare parte cazurile de corupție, escrocherie, infracțiuni economice tortura şi fărădelegile reprezentanților de ordine, încălcarea drepturilor juridice.

În rezultatul analizei *cantitativ-calitative* am constatat că ziarele în cauză reflectă în mod accidental problema *delincvenței juvenile* şi a tuturor aspectelor sale, *fără a dispune de o careva strategie redacțională*. După frecvența materialelor, am observat că până în anul 2002, acest subiect este reflectat foarte puțin doar în numerele cotidianului *Moldova Suverană* (2 articole), iar în anii ce urmează primatul publicațiilor în domeniul dat (în raport cu totalul numerelor de apariție a sursei) revine ziarului *Flux (vezi Tabelul nr.4 (III, 3.3))*. De asemenea, în paginile acestui săptămânal ceva mai des se abordează *problema copiilor străzii* şi a celor aflați în *grupa de risc*.

Tabelul nr.4 (III, 3.3)

DINAMICA FRECVENȚEI MATERIALELOR CE ABORDEAZĂ PROBLEMATICI ALE *DELINCVENȚEI JUVENILE*
(% din totalul materialelor publicate în cadrul ediției pe parcursului anului)

Tema / Anul, ediția		Delincvența juvenilă	Copiii străzii	Droguri
2000	**Flux**	-	-	1.,3
	Moldova Suverană	-	-	6,7
2001	**Flux**	-	0,9	2,7
	Moldova Suverană	1,3	-	3,3
2002	**Flux**	3,3	-	4,4
	Moldova Suverană	1,9	-	1,9
2003	**Flux**	4,7	1,2	1,2
	Moldova Suverană	3,4	2,5	1,7
2004	**Flux**	4,8	3,9	6,7
	Moldova Suverană	4,4	-	5,0

Sursa: Studiu analitic al autorului „*Modalități de reflectare a problematicii devianței sociale în paginile presei naționale" (N-1299 numere de ziar)*

Aceste materiale sunt vagi din punct de vedere al *cadrului diagnostico-ştiințific*, iar în funcție de spațiul rezervat (volumul materialelor la tema dată în perioada studiată raportat la volumul tuturor materialelor publicate în ziar în perioada de referință), am constatat că ambele publicații acordă foarte puțin spațiu subiectului date *(vezi Tabelul nr.5 (III, 3.3))*. Astfel, ziarul *Flux* pe parcursul a cinci ani a rezervat anual pentru reflectarea problemelor delincvenței juvenile sub 1% din spațiul său, iar cotidianul *Moldova Suverană* şi mai puțin - maximum până la 0,1%.

Tabelul nr.5 (III, 3.3)

SPAȚIUL REZERVAT ÎN PRESA STUDIATĂ PENTRU REFLECTAREA PROBLEMELOR *DELINCVENȚEI JUVENILE*
(volumul materialelor la tema dată raportat la volumul tuturor materialelor publicate în ziar în perioada de referință)

Ediția	*Anul*					
	2000	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**I jumătate, 2005**
Flux	-	-	0,2%	0,6%	0,3%	0,1%
Moldova Suverană	-	0,02%	0,03%	0,04%	0,1%	0,003%

Sursa: Studiu analitic „*Modalități de reflectare a problematicii devianței sociale în paginile presei naționale" (N-1299 numere de ziar)*

Deşi problematica în cauză este destul de importantă din punct de vedere social şi trebuie să fie în atenția permanentă a opiniei publice *studiul de față denotă lipsa unei informări corecte şi ample asupra fenomenului delincvenței juvenile şi cauzelor generatoare a comportamentului anomic, posibilităților de prevenire şi de reabilitare a minorilor şi tinerilor în conflict cu legea*. Astfel, *sensibilizarea insuficientă*

a publicului completată de absența educației juridice face ca populația să adopte opinii ingrate şi să-şi creeze prejudecăți negative față de această categorie de tineri.

Comportamentul anomic al tinerilor este reflectat şi în publicațiile privind *drogurile (vezi Tabelul nr.4 (III, 3.3))*: dependența, utilizatorii, consecințele etc. Deşi frecvența acestei categorii tematice în edițiile analizate este mai mare, totuşi ea nu satisface necesitățile unei mediatizări eficiente şi suficiente (*Afacerea „mac şi gaşiş"* // Flux, 5 mai 2000; *Narcomanii ne-au adus în fruntea cozii* // Flux, 29 iunie 2001, p.4; *Moldova aprovizionează Bucureştiul cu droguri* // Flux, 13 decembrie 2002, p.2; *Creşte numărul narcomanilor* // Moldova Suverană, 20 ianuarie 2000, p.4; *Un procent din populația republicii se droghează* // Moldova Suverană, 25 septembrie 2002, p.4; *„Fabrica de visuri" în rândurile tinerilor* // Moldova Suverană, 8 decembrie 2004, p.6).

În presa scrisă fenomenul delincvenței în rândul generației tinere este foarte rar analizat şi generalizat la nivel național cu efectuarea unor recomandări şi propuneri de ordin practic, cu evaluarea căilor de soluționare a problemelor, de ameliorare a situației minorilor şi tinerilor în conflict cu legea. Mult mai puțin în paginile presei periodice sunt reflectate următoarele aspecte: experiența pozitivă a țărilor înaintate în domeniul soluționării problemelor delincvenței juvenile şi a altor forme, gradul de implicare a ONG, administrației publice locale, comunităților, resocializarea tinerilor delincvenți şi implementarea unei justiții restaurative, incluziunea socială a minorilor şi tinerilor aflați în conflict cu legea, calitatea serviciilor sociale prestate copiilor în situație de risc etc. Până în anul 2003 prezența acestor subiecte în presa națională era aproape nulă. Aceste lacune stopează diseminarea practicilor pozitive la nivel național. Spre exemplu, deşi în anul 2004 a fost lansată o adevărată *campanie de comunicare în domeniul justiției juvenile* edițiile analizate au mediatizat foarte puțin acest lucru continuând prezentarea superficială a problemelor vizate.

Deşi unele statistici oficiale (în special cele prezentate de către MAI [116]) atestă o diminuare a actelor ilicite săvârşite de minori, totuşi riscurile pe care le presupun unele fenomene cu amploare în societatea noastră - agravarea sărăciei, şomajul, sporirea caracterului instabil al familiei şi respectiv creşterea numărului copiilor rămaşi fără supraveghere, scăderea calității educației, creşterea numărului tinerilor dependenți de droguri şi alcool etc. - nu reduc cauzele preluării unui comportament delincvent. Se cere *implicarea comunității şi sensibilizarea populației*, fiind evident că *problemele pe care le implică delincvența tinerilor şi minorilor cu conotații grave asupra dezvoltării ulterioare a societății trebuie să devină temele de reper ale ziarelor naționale*. Or, importanța şi necesitatea mediatizării acestor probleme este apreciată şi de către experții intervievați (circa 40%).

Analiza comparativă a presei evidențiază *discordanța dintre materialele prestate* de către ziare în parte. Dacă săptămânalul *Flux* prezintă materiale ce compromit funcționalitatea instituțiilor de implementare a ordinii sociale, iar diversitatea actelor ilicite este în creştere oferind o imagine sumbră a

viitorului (cresc infracțiunile săvârşite contra persoanei, se activează grupările criminale, se dezvoltă TFU, industria cerşitului – cu implicarea minorilor, creşte numărul tinerilor dependenți de droguri şi alcool, numărul copiilor abandonați, sinuciderilor etc.), atunci cotidianul *Moldova Suverană,* în mare parte, reflectă situația mai aplanat (cu excepția statisticii criminologice), făcându-se referințe la succesele concrete în lupta cu manifestările comportamentale delincvente. Astfel, raportându-ne la cititori, presupunem că se creează opinii şi percepții diferite, uneori greşite vizând situația anomică, aspectele şi riscurile delincvenței, efectivitatea politicilor de control social, situația copiilor şi tinerilor din republică etc.

Actualmente problemele majore ale securității interne se structurează în jurul evoluțiilor alarmante ale crimei organizate cu tot cortegiul de amenințări şi implicații negative care derivă din acestea. Este real faptul că acest flagel a invadat toate domeniile clasice ale activității infracționale, extinzându-se de la delictele consacrate, care se împleteau în mod tradițional cu crima organizată, respectiv traficul de droguri sau arme asupra altor structuri, în special din domeniul proprietății publice şi private, în domeniul falsurilor de monedă şi altor valori, cât şi în perimetrul faptelor ce se comit prin violență şi al traficului de carne vie, respectiv prostituție şi proxenetism. Realitatea impune necesitatea informărilor cât mai ample asupra cazurilor delincvenței a căror victime cresc înzecit, nemaivorbind de faptul că în ispita acestora cade generația tânără.

3.4 Problematica delincvenței în percepția tinerilor. Atitudini şi stereotipuri față de persoanele judiciarizate

În opinia noastră, studiul multiaspectual al devierilor comportamentale în mediul generației tinere necesită şi o *analiză a intensității reacției sociale formale şi informale* existente într-o societate, concretizată în *modul de definire, încriminare şi sancționare* a diverselor crime stipulate de legiuitorul penal şi de *percepția şi atitudinea opiniei publice* față de problematica delincvenței în general. Deseori percepția noastră despre celălalt se raportează la informațiile ce relevă apartenența lui la o categorie sau la un grup decât de individul aflat în fața noastră. Astfel se formează stereotipul. Noțiunea de *stereotip* le evocă pe cele de *prejudecată* şi de *discriminare*. Pentru a înțelege stabilitatea stereotipurilor trebuie analizat modul în care indivizii explică comportamentele observate. Majoritatea autorilor [135, p.98; 136] acceptă definiția care prezintă stereotipurile ca *un ansamblu de convingeri împărtăşite vizavi de caracteristicile personale, de trăsăturile de personalitate dar şi de comportament, specifice unui grup de persoane*. Cercetarea percepției sociale tinde deseori să arunce o privire critică asupra aşteptărilor pe care le numim stereotipuri, scheme, prototipuri sau categorii sociale.

O noțiune legată indisolubil de cea de stereotip, şi care este propusă spre caracterizare în cercetarea noastră, este cea de *prejudecată*. *G.Allport* a definit prejudecata ca pe o atitudine negativă sau o predispoziție de a adopta un comportament negativ față de un grup sau față de membrii acestui grup, bazată pe o generalizare eronată şi rigidă [135, p.125].

Referindu-ne la stereotipurile criminologic semnificative din conştiința comună şi psihologia de grup, la formarea cărora iau parte mijloacele de informare în masă, trebuie să le abordăm amplu şi argumentat. Nu putem, spre exemplu, nega faptul că acuzarea sau demascarea publică a violărilor legislative în organele de drept contribuie la înlăturarea acestora, iar discuțiile privind lacunele şi eşecurile în lupta cu criminalitatea permite întregii societăți să conştientizeze problemele ce țin de asigurarea financiară, profesională, tehnică şi juridică a activității organelor de control social. În cadrul analizei cauzelor psiho-sociale ale comportamentului deviant trebuie să se ia în considerație dinamica aspectelor criminologice în opinia publică şi căile de acțiune asupra acestora a mijloacelor de informare în masă.

Reacția față de autorii unui act anomic creează stereotipul delincvent apărut în baza *stigmatizării*, *etichetării*. Pe această bază se creează o stereotipie particulară delincventă aparținând claselor sociale inferioare, insuficient protejate împotriva controlului social instituționalizat. În opinia lui *S.Shoham*, mecanismele stigmatizării reprezintă „instrumentele principale care creează delincvența", iar în cea a lui *E.Becker*, sursa manifestărilor delincvente se situează în „interdicția dintre persoana care este autorul actului şi persoanele care condamnă acest act".

Aprecierea dată legislației prezente şi atitudinii față de aceasta, percepția cetățenilor privind - efectivitatea activității organelor de drept; delincvența în general şi anumite delicte în particular; influența diferitor factori sociali asupra nivelului criminalității - constituie indicii opiniei publice cu referire la un complex bine determinat de probleme. Stereotipurile negative cu privire la problematica ordinii sociale şi juridice reflectă defectele conştiinței de drept. O dimensiune aparte, urmărită de către autor, în studiul problematicii delincvenței comportamentale la tineri, a constituit evidențierea *suportului perceptiv atitudinal* față de persoanele judeciarizate constituind un indice al *potențialului de schimbare, deschidere, receptivitate* față de *sprijinul comunitar în prevenirea şi anihilarea delincvenței*. Astfel, în cadrul cercetărilor de teren realizate, analiza percepției sociale legate de acest domeniu îmbină rezultatele din studiul *tineretului ca grup social* (N=635, mai 2006) şi cel al *tineretului studios* (N=959, februarie 2005). Pentru realizarea celor propuse, în cadrul investigației au fost incluse câteva tipuri de situații ipotetice: de prietenie, de rudenie, de colaborare. O astfel de abordare este importantă deoarece poate oferi date necesare observării zonelor de acceptabilitate, respingere sau de neutralitate, vizavi de indivizii delincvenți.

Am încercat să „măsurăm" în rândul populației tinere gradul de conştientizare a pericolului delincvenței şi aprecierile date situației criminogene din Republica Moldova. În viziunea tinerilor s-a evaluat, de asemenea, şi arsenalul problemelor sociale ale conduitei delincvente. Astfel, din răspunsurile subiecților constatăm: *aprecierile tinerilor intervievați, indiferent de grupul de apartenență, presupun o percepere critică şi coerentă cu realitatea societății noastre la capitolul delincvenței (vezi Figura nr.1 (III, 3.4))*. În baza rezultatelor delimităm că studenții sunt mult mai exigenți decât subiecții tineri luați în general. Primii apreciază critic situația anomică din țară, dându-i valori înalte (57,4%) şi foarte înalte (25%), pe când respondenții grupului al doilea consideră lucrurile puțin mai atenuate, optând prioritar pentru poziții mai joase. În general, delimităm deosebiri între aprecierile făcute de tinerii diferitor *categorii demografice*: grupele mai mari de *vârstă*, în special în cazul studenților (23-26 ani – 30,6%) sunt mai exigente; o slabă discriminare apare în funcție de *sexul* respondenților: bărbații plasându-se prioritar pe poziția maximă a intensității, iar femeile pe o treaptă mai jos („înaltă"); după mediul de rezidență, delimităm deosebiri doar pentru studenți: urbanii fiind cei mai critici (27%). În funcție de *studii* şi *nivelul ocupațional* al tinerilor, aprecieri înalte şi foarte înalte ale criminalității în

Figura nr.1(III, 3.4)

Aprecierile tinerilor vizând situația criminogenă actuală din republică *(%)*

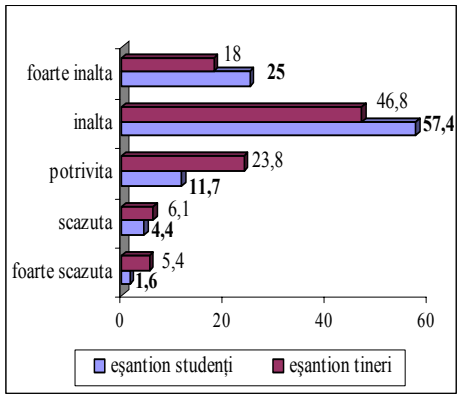

Sursa: *Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenței"(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios față de persoanele judiciarizate" (N =959, februarie 2005).*

societate dau tinerii cu studii superiore/superioare incomplete; funcționarii publici; specialiștii calificați şi întreprinzătorii.

Situația reală a lucrurilor, creşterea impetuoasă a manifestărilor delincvente oferă, în general, o notă veridică alegerilor făcute. Propunând subiecților intervievați să prognozeze aspectul tendințelor anomice de comportament pentru viitorul apropiat, observăm *un grad mare de îngrijorare şi pesimism explicat prin lipsa în continuare a oportunităților unui trai decent*. Astfel, din totalul studenților intervievați fiecare al doilea consideră că în viitorul apropiat numărul delictelor va creşte; fiecare al patrulea nu prevede schimbări semnificative; şi doar 8,6% presupun o ameliorare a situației prezente.

Consecințele drastice ale schimbărilor ce au evoluat în ultimii ani, stopează gradul de încredere al tinerilor în structurile interne ce ar putea aplana declanşarea cauzelor generatoare de conduite delincvente. Argumentarea acestor constatări se delimitează şi în evaluările *Barometrului de Opinie Publică* [137, p.14, 30] care arată că neîncrederea în organele de *poliție* (60,6%), şi în *justiție* (59,2%) este mai mare decât imaginea pozitivă față de aceste instituții de control social, iar preocupările populației privind fenomenul criminalității şi gradul de extindere a acestuia, cedează după nivelul său altor fenomene ce îngrijorează societatea: *sărăcia* (59,6%), *prețurile* (55,8%), *viitorul copiilor* (47,2%), *şomajul* (37,9%). Un procentaj relativ mic consideră o problemă de îngrijorare criminalitatea, infracțiunile (18,5%) şi corupția (23,5%).

Comparând această problematică cu datele studiului realizat de autor constatăm că, deşi tinerii apreciază critic nivelul criminalității în societate, totuşi delimităm o pasivitate generală față de încălcările de lege: în mediul tinerilor intervievați, din complexul de nelinişti avute cu privire la o problemă socială sau alta, *criminalitatea / infracțiunile* prezintă îngrijorare doar pentru 26,1% *(vezi Tabelul 1 (I, 1.2))*. Corelarea datelor pe categorii socio-demografice permite să conchidem, că *perceperea problemelor ce țin de comportamentul delincvent se schimbă ascendent o dată cu înaintarea în vârstă a tinerilor*, precum şi pe măsura *creşterii nivelului de studii a respondenților*; *este mai critică pentru tinerii din mediul urban*; manifestările delincvente precum criminalitatea şi infracțiunile fiind clasate ca probleme sociale îngrijorătoare mai mult de către partea feminină, pe când corupția, prioritar, de către respondenții masculini.

Sectorul larg de infracțiuni a fost grupat de către intervievați într-un procentaj asemănător realității. Din varietatea delictelor propuse pentru clasificare, fără deosebiri între grupurile de subiecți intervievați, cele mai frecvente sunt considerate: *infracțiunile contra proprietății; corupția / darea şi luarea de mită*; urmează *infracțiunile contra persoanei* (traficul de ființe umane, violul, omorul / tentativa de omor) *(vezi Tabelul nr.1 (III, 3.4))*. În schimb, dacă la studenți poziția a doua revine *traficului de ființe umane* – 23,4%, în eşantionul tinerilor această crimă este plasată pe treapta a treia (19,7%). Datele respective ne fac să conchidem că, probabil, *datorită specificului activității lor, mobilității şi accesului la informație* –

studenţii, spre deosebire de alte categorii de tineri, *conştientizează mai bine pericolul fenomenului respectiv în societatea noastră*. Delimitarea inferioară a acestei problematici în eşantionul tinerilor indică, obiectiv, necesitatea de a aborda mai amplu, în mediile rurale ale republicii, fenomenul traficului de fiinţe umane prin desfăşurarea activităţilor de informare în masă, în special, în instituţiile de învăţământ. Alte crime contra persoanei, precum: *omorul/tentativa de omor* şi *violul* sunt clasate de către respondenţi pe al treilea loc după amploarea lor. Totuşi unele delicte, cum ar fi traficul de droguri şi arme, sunt plasate greşit de către subiecţii ambelor grupuri intervievate - la finele ierarhiei, or statistica *Ministerului de Interne* [100] indică dinamica anuală a acestor infracţiuni cu implicaţii majore în mediul tinerilor.

Tabelul nr.1 (III, 3.4)

APRECIERILE TINERILOR FAŢĂ DE AMPLOAREA DELICTELOR DIN REPUBLICA MOLDOVA *(răspuns multiplu, %)*

Nr.		**TOTAL pe eşantion** 3 menţiuni cumulate		**în primul rând**		**în al doilea rând**		**în al treilea rând**	
		studenţi *(N=959)*	***tineri*** *(N=635)*	***studenţi***	***tineri***	***studenţi***	***tineri***	***studenţi***	***tineri***
1.	**furtul, jaful**	77,2	78,3	45,5	42,8	18,5	18	13,2	17,5
2.	**corupţia, darea si luarea de mita**	70,8	73,5	31,4	30,9	17,8	20,3	21,6	22,4
3.	**traficul de fiinţe umane**	53,4	41,9	7,9	8	23,4	14,2	22,1	19,7
4.	**violul**	30,5	29,8	3,9	4,4	12,6	12,4	10,1	12,9
5.	**escrocheriile**	24,6	37,5	4,7	6,1	10,2	18,9	9,7	12,4
6.	**omorul/tentativa de omor**	24	16,2	4,4	4,9	8,4	5,4	11,2	6
7.	**traficul de droguri sau arme**	22,7	21,7	2,3	2,8	9,1	10,6	11,3	8,3

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenţei"(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios faţă de persoanele judiciarizate" (N =959, februarie 2005).*

Încercând, prin modelele analizei statistice, să aflăm *ce grupuri de subiecţi au atitudinea cea mai critică*, am desprins următoarele concluzii: (1) studenţii sunt mai critici decât alte categorii de tineri şi prezintă o distribuire mai clară a opţiunilor; (2) respondenţii din mediul urban, mai mult decât cei de la sate; (3) partea feminină şi respondenţii cu studii medii generale / profesionale sunt mai exigenţi faţă de infracţiunile contra persoanei, pe când respondenţii masculini şi persoanele cu studii superioare / superioare incomplete - faţă de infracţiunile contra proprietăţii (cu o pondere maximă a aprecierilor pentru actele de corupţie).

Pornind de la logica cercetării au fost supuse analizei opiniile şi aprecierile oferite de către tineri privind eficacitatea funcţionării instituţiilor penitenciare. Astfel, fiecare al doilea subiect, indiferent de grupul social eşantionat, apreciază pedepsele actuale privative de libertate drept *potrivite*; cu diferenţe nesemnificative, aproape fiecare al treilea - consideră pedepsele *blânde*; şi fiecare al zecelea tânăr califică pedepsele actuale - *prea severe*. Reflectând, însă, asupra eficienţei mediului impus *ca cea mai aplicată formă de sancţionare* inclusiv a delincvenţilor tineri, subiecţii categoriilor studiate optează pentru poziţii identice cu valori foarte apropiate *(vezi Figura nr.2 (III, 3.4))*: din grupul de studenţi şi cel al tinerilor intervievaţi aproape fiecare al treilea prezintă o atitudine negativă faţă de eficienţa penitenciarelor. Eşantionul tinerilor ca grup social prezintă, însă, cel mai înalt nivel al incertitudini (circa 46%), în special pentru cei din mediul rural, şi aceasta, probabil, datorită lipsei interesului personal de a

cunoaşte situaţia, absenţa informaţiei şi sporadicitatea abordărilor problematicii respective. Contrar acestei situaţii sunt aprecierile date de către deţinuţii tineri: ei prezintă majoritar o atitudine ostilă (63,1%), dar şi o toleranţă mai mare în favoarea aplicării privaţiunii de libertate în instituţiile penitenciare (31,2%). Conferim un grad înalt de obiectivitate atitudinilor respondenţilor judeciarizaţi, or prezenţa şi implicarea lor în regulamentele mediului impus permite o apreciere apropiată de situaţia reală.

Figura nr.2 (III, 3.4)

Aprecierile subiecţilor vizînd eficienţa pedepsei privative de libertate ca cea mai aplicată formă de sancţionare a delictelor *(%)*

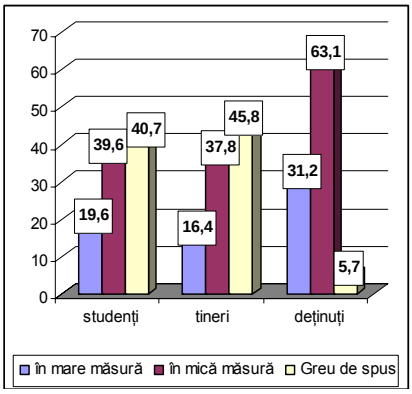

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenţei"(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios faţă de persoanele judiciarizate" (N =959, februarie 2005); „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvenţional de către tineri" (N=450 deţinuţi, ianuarie 2005)*

În evalurea funcţiei de resocializare a persoanelor delincvente, desfăşurată în cadrul instituţiilor penitenciare din ţară, toate grupurile de respondenţi *(vezi Figura nr.3 (III, 3.4))* prezintă, prioritar, atitudini negative. În mediu, peste 58% din studenţii, tinerii, deţinuţii şi experţii intervievaţi consideră că finalitatea acestei funcţii nu se realizează, fiind siguri, astfel, că persoanele eliberate din detenţie revin la modul de viaţă infracţional. Prezenţa acută a incertitudinii în rândul tinerilor, inclusiv al studenţilor, vorbeşte atât despre lacunele cunoaşterii problematicii respective, cât şi despre interesul şi posibilitatea sporadică a tinerilor de a se informa. Aprecierile enunţate de către tinerii deţinuţi sunt *cele mai critice* (62,4%). Deşi fiecare al treilea susţine posibilitatea revenirii la modul de viaţă conformist, marea majoritate afirmă realitatea schimbărilor negative de comportament, considerînd închisorile - medii în care indivizii sancţionaţi nu se resocializează, ci dimpotrivă îşi îmbogăţesc experienţa.

Figura nr.3 (III, 3.4)

Atitudinea diferitor grupuri de subiecţi faţă de eficienţa procesului de resocializare desfăşurat în penitenciarele din RM *(%)*

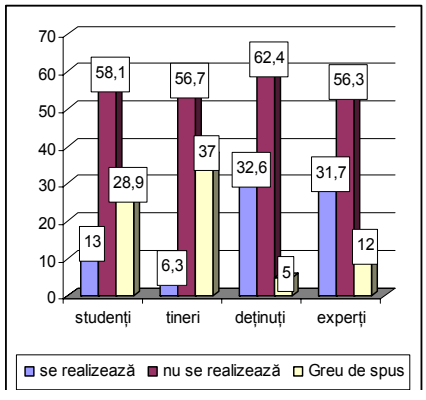

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenţei"(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios faţă de persoanele judiciarizate" (N =959, februarie 2005); „Determinarea cauzelor în preluarea comportamentului delincvenţional de către tineri" (N=450 deţinuţi, ianuarie 2005); „Evaluarea măsurilor de prevenire şi resocializare a conduitei delincvente" N=60 experţi*

După cum observăm, structurilor juridico-penale li se oferă un grad mic de credibilitate din partea tuturor categoriilor studiate. Atitudinile publice reflectă, într-un anumit grad, disponibilitatea actuală a opţiunilor pentru sentinţe şi utilizarea lor practică. Sensibilizarea societăţii privind problemele deţinuţilor şi a mediului impus este un demers extrem de responsabil reflectat în *rolul surselor de informare în masă*. Informaţia trebuie să fie obiectivă pentru a putea crea reprezentări reale ale situaţiei din penitenciare, nu dramatizări şi exagerări care au efect invers: oamenii aflaţi în situaţii dificile materiale sau de alt gen au tendinţa de a primi cu ostilitate iniţiativele menite să amelioreze respectarea drepturilor condamnaţilor.

Constatăm o evidentă opunere a grupurilor studiate față de o reformă în justiție cu scop restaurativ, căci un procentaj relativ mare de respondenți (39,8% studenți şi 32,6% din categoria tinerilor în general), sunt de părerea că nici o infracțiune *nu merită* şi nici *nu trebuie să fie justificată (vezi Figura nr.4 (III, 3.4))*. Convingerea respondenților asupra faptului că *odată înfăptuită, infracțiunea trebuie pedepsită*, arată atitudinea lor asupra caracterului improbabil că persoana delincventă nu va comite alte infracțiuni şi mai grave. Din cadrul delictelor ce ar putea fi îndreptățite delimităm o diferențiere pe grupurile respondente în funcție de specificul acțiunii ilicite. Astfel:

Figura nr.4 (III, 3.4)

Opțiunile tinerilor privind infracțiunile ce ar putea fi îndreptățite *(răspuns multiplu, %)*

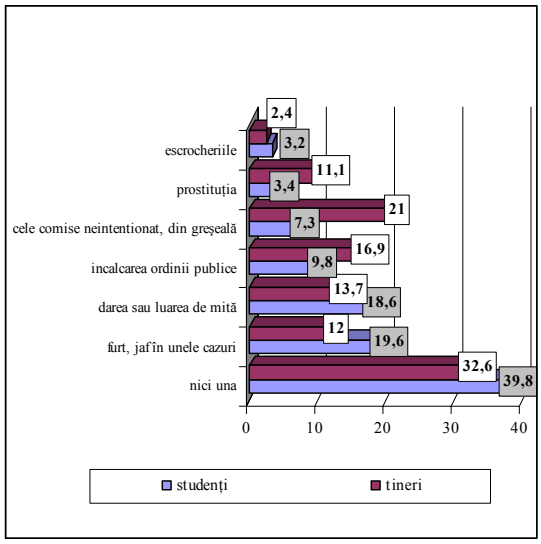

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenței"(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios față de persoanele judiciarizate" (N=959, februarie 2005)*

- Studenții opinează prioritar (peste 38%) în favoarea *(1) infracțiunilor economice*: conştienți de amploarea corupției în societate, totuşi peste 18% din intervievați susțin îndreptățiea delictele ce țin de *darea sau luarea de mită; (2) infracțiunilor „mici" contra proprietății* (furturi, jafuri) – 19,6% (cu 7% mai mult decât lotul tinerilor), explicându-şi toleranța pentru cazurile comiterea cărora rezidă în cauze social-economice specifice realității: sărăcia, foamea, necesități vitale;
- Lotul tinerilor este mai favorabil: (1) *infracțiunilor ce nu au fost comise intenționat* (cu o diferență de circa 14%) cum ar fi unele accidente rutiere, de serviciu, urmările unor greşeli sau cele comise de persoanele cu handicap psihic etc.; (2) actelor de *încălcare a ordinii publice* (mai mult decât lotul studenților cu 7%); *infracțiunilor referitoare la viața sexuală.* Analiza statistică a datelor în funcție de categorii socio-demografice atestă popularitatea indulgenței față de actele de prostituție: în grupul respondenților masculini şi a celora cu vârsta între 18-25 de ani; tinerilor cu studii inferioare (medii incomplete, generale sau profesionale), fără deosebiri semnificative între mediile de rezidență a intervievaților.

Presupunem că *distribuția semnificativă a toleranței tinerilor față de prostituție poate fi un indice al emancipării sexuale anomice, o modificare a normelor morale* or, studiile autohtone [50], denotă faptul că *consecințele comportamentului sexual cu risc* au o răspândire destul de largă în rândul tinerilor. Totodată, considerăm că sporadicitatea activităților de educație sexuală cu implicarea activă a surselor competente sunt complice la orientarea greşită a unor tineri care nu percep şi nu cunosc consecințele fenomenului respectiv: traficul şi exploatarea copiilor şi tinerilor, creşterea riscurilor bolilor venerice şi contactării HIV/SIDA etc.

De asemenea constatăm: *toleranța nejustificată a întregului lot de tineri, inclusiv studenți, față de infracțiunile din sfera economică are caracter criminologic simptomatic*. Aceasta se poate explica: fie prin faptul că respondenții nu percep pericolul infracțiunilor economice şi presupun că legislația în domeniul dat nu este adecvată realității; fie că consideră, pentru sine şi mediul său relațional, posibilă încălcarea normelor din sfera dată.

Spectrul *formelor alternative de ispăşire a pedepsei*, propuse de către tineri, constată o percepere *greşită a acestora deoarece procentaje mari au fost atribuite pedepselor caracterizate printr-un grad mare de asprime şi violență față de unii infractori (vezi Tabelul nr.2 (III, 3.4))*.

Tabelul nr.2 (III, 3.4)

PROPUNERILE TINERILOR CHESTIONAȚI PRIVIND FORMELE ALTERNATIVE DE ISPĂŞIRE A PEDEPSEI *(răspuns multiplu, %)*

			prin muncă	poporul să judece	depinde de caz	amenzi, drepturi limitat	izolarea totală de societate	arest la domic. reeducarea	pedeapsa cu moartea	nu ştiu
Eşantion tineri (N=635, aprilie-mai 2006)			**29**	**11,5**	**11,8**	**9,9**	**7,6**	**10**	**4,9**	**19,8**
Eşantion studenți (N=959, ianuarie-februarie 2005)*			**26**	**19,6**	**11,6**	**8**	**7**	**6,8**	**10,7**	**2**
		Total	**27,3**	**15,6**	**11,7**	**9,0**	**7,3**	**8,5**	**7,8**	**11,0**
Varsta	18-20 ani	**38**	23	14	12	8,3	8	8	7	12
	21-25 ani	**32**	28,9	17,9	9,6	8,5	7	7,8	10,3	11,4
	26-30 ani	**30**	34	11	11	11	7	13	7	14
Mediu de rezidenta	Sat	**57,7**	28,2	15,9	11,4	8,7	8,3	8,3	8,6	10,2
	Oras	**42,3**	26,4	14,8	12,1	9,6	5,9	8,8	6,8	12,2
Sex	Masculin	**48,6**	29,6	16,0	9,1	9,0	6,9	9,5	8,2	10,8
	Feminin	**51,4**	25,3	15,2	14,2	9,0	7,7	7,6	7,5	11,2

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenței"(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios față de persoanele judiciarizate" (N =959, februarie 2005).** Diferența până la 100% reprezintă răspunsurile *"altele"*.

Indicăm aici că în mediu, pe întreg lot al tinerilor implicați în cercetare, circa 16% consideră că *„judecata şi pedeapsa trebuie să o facă poporul"*, aici fiind menționate tatuajele aplicate pe fruntea criminalului, biciuirea, şi alte forme de pedepse *„de pe vremuri"*; 11,6% opinează pentru o raportare dintre actul delictual şi pedeapsa ce trebuie aplicată, enunțând deviza *„dinte pentru dinte şi ochi pentru ochi"* (schilodirea - în funcție de infracțiunea comisă să i se taie un organ extern), *„după faptă şi răsplată"* etc.; aproape 8% din intervievații ambelor eşantioane propun *pedeapsa cu moartea pentru infracțiunile grave* (prin împuşcare, decapitarea şi donarea organelor, răstignire, spânzurare, pedeapsa lui Vlad Țepeş); şapte la sută din respondenți propun *izolarea totală de societate a celor delincvenți* (expulzarea într-o pustietate, singurătatea).

În urma acestei varietăți îndrăznețe prin agresivitatea sa, constatăm în rândul tinerilor *absența cunoştințelor sau a informațiilor despre formele restaurative a pedepselor* şi cu atât mai mult despre specificul şi finalitatea lor. Totodată, deşi unii respondenți delimitează alternative la sancțiunea privativă de libertate, totuşi, incorect le completează cu aplicări agresive. Astfel, dacă ne raportăm la acelaşi efectiv de subiecți intervievați, în mediu circa 27% sunt pentru *sancțiunea prin munca impusă neremunerată*, în favoarea societății (unii menționând că *„aceasta trebuie să fie cât mai grea, iar rezultatele acestor activități trebuie publicate în sursele mass-media"*); pentru *pedepse alternative, mai*

puțin punitive, s-au afirmat circa 9% - *amenzi şi scăderea din drepturi* (de exemplu, destituirea din funcție); şi doar 8,5% din interviavații ambelor categorii de tineri - menționează *arestul la domiciliu şi reeducarea prin şedințe psiho-terapeutice* (unii menționând, însă, electroşocul zilnic).

Analiza statistică pe categorii socio-demografice a pus în evidență faptul că: (1) *respondenții cu vârste mai mari* (23-26 ani şi 26-30 ani), propun mai des şi delimitează mai clar sancțiunile restaurative; (2) *respondenții masculini* optează mai des pentru munca în comunitatea şi arestul la domiciliu, *pe când tinerele*, având o temere mai mare față de infractori, propun „alternative" mai aspre: judecata poporului, izolarea totală de societate, în funcție de caz, menționăm aici că există diferențe între respondentele feminine din eşantionul studenților şi cele din eşantionul tinerilor, primele fiind mai receptive față de pedepsele nerepresive; (3) *în funcție de mediul de rezidență*: printre respondenții urbani se evidențiază o percepere mai clară a pedepselor alternative; (4) pe măsura creşterii *nivelului de studii* se observă o ascendență în favoarea muncii în comunitate şi al altor alternative menționate.

În urma celor expuse, conchidem totuşi, că *într-o lume în schimbare provocarea de a reforma mentalitatea grupurilor sociale, în cazul nostru al tinerilor, față de victime şi delincvenți este încă problematică şi se confrunta cu un entuziasm larg răspândit.* Într-adevăr, protestul zgomotos pentru mai multe sancțiuni punitive, pentru reîntoarcerea chiar la pedeapsa cu moartea este mai mult populist decât metodele care par mai puțin restrictive sau mai blânde. *Nu sunt apreciate în mod universal alternativele eficiente care permit păstrarea respectului de sine şi care tratează cauzele delincvenței.* Sancțiunea represivă este asociată de majoritatea tinerilor cu răzbunarea.

Ca o justificare a celor spuse, luând ca referință şi o cercetare[34] la nivel internațional şi regional [11, p.146-150], preferința pentru încarcerare din țările în curs de dezvoltare şi țările în curs de tranziție ar putea fi explicată prin cel puțin trei factori: (a) există în general puține sentințe neprivative de libertate disponibile, cât şi dificultăți în aplicarea lor; (b) sprijinul pentru încarcerare pare a fi mai mare în țările în care criminalitatea este ridicată, în special atunci, când nu există alte soluții practice; (c) stereotipul pedepsei în viziunea publicului este adesea conturat din informații indirecte, din sistemul de credințe şi moştenirea socio-juridică. Studiul practic analizat evidențiază *necesitatea familiarizării tinerilor*, cât şi a tuturor categoriilor sociale, cu o serie de concepte, cum ar fi probațiunea, măsurile comunitare, mediere, reforma în justiție, fără de care cunoaşterea şi diminuarea delincvenței juvenile nu ar fi posibilă.

Analiza comparată a studiior de teren delimitează următorul fapt: *dacă în opinia tinerilor, inclusiv studenți, predomină un punct de vedere represiv în aplicarea pedepsei, apoi deținuții (N=450), fiind de acord şi ei cu necesitatea şi importanța pedepsei pentru actele ilicite, optează pentru pedepse preventive, reeducative ce le-ar permite să-şi asume responsabilitatea pentru conduita sa, ceea ce „condițiile din*

[34] Rezultatele *Anchetei Internaționale a Criminalității* - un efort unit al Ministerului de Justiție din Olanda, Ministerul de Interne din Marea Britanie şi UNICRI.

mediul impus nu le oferă". Doleanţele lor sunt în mare majoritate pentru *pedeapsa prin muncă*, chiar şi în penitenciar, circa 61%, argumentează ca aceasta le-ar fi de un mare folos şi ajutor, cel puţin, psihomoral. O pondere mare a deţinuţilor condamnă violările (în deosebi pe cei ce au violat copii), omuciderile într-o formă bestială şi nejustificată, traficul cu carne vie etc., şi consideră ca indivizii ce le-au comis trebuie să fie pedepsiţi cu pedeapsa maximă, iar în cazuri necesare de aplicat pedeapsa cu moartea. Ca şi categoria tinerilor, deţinuţii intervievaţi justifică infracţiunile mici (furturile) sau cele din imprudenţă.

Raportarea acestor date cu rezultatele privind atitudinile pro şi contra în abolirea pedepsei capitale, problemă ce constituie mereu un câmp de dispută, constatăm pe de o parte *creşterea gradului de conştientizare a tinerilor privind necesitatea de perfecţionare a sistemului sancţional-penal şi alinierea la ţările înalt dezvoltate*, iar pe de altă parte *tendinţele opiniei generale a tineretului spre poziţia de intensificare a metodelor de luptă cu criminalitatea prin înăsprirea sancţiunilor penale* (chiar şi a *detenţiei pe viaţă „făcând-o greu de suportat"* (19,9%)) şi prin păstrarea pedepsei cu moartea (30% din studenţii intervievaţi s-au pronunţat pentru reintroducerea pedepsei capitale). Spre deosebire de tineri, deţinuţii prezintă o atitudine contrară: majoritatea (75,6%) susţin abolirea pedepsei capitale, evocând principiul umanităţii şi şansa la care are dreptul orice individ.

Tabelul nr.3 (III, 3.4)

OPŢIUNILE SUBIECŢILOR PENTRU MĂSURILE ORIENTATE ÎN PREVENIREA DELINCVENŢEI, ÎN SPECIAL DIN RÂNDUL TINERETULUI *(răspuns multiplu, %)*

	Măsuri de prevenire / ***Treapta***	**optimizarea procesului educaţional al tineretului**	**orientarea eforturilor în combaterea parazitismului social** *(alcoolismul, drogurile, prostituţie, vagabondaj etc.)*	**înăsprirea pedepselor**	**întărirea poliţiei**	**perfecţionarea politicii de reintegrare pentru cei eliberaţi**	**construirea unor noi penitenciare**
eşantion studenţi *(N=959)*	*prima alegere*	33,6	19,1	20	17,8	6,4	2,8
	a II-a alegere	23	33,4	13,8	6,7	16,5	5,2
	TOTAL	**56,6**	**52,5**	**33,8**	**24,5**	**22,9**	**8**
eşantion tineri *(N=635)*	*prima alegere*	46,1	6,5	16,7	12	6,8	3,8
	a II-a alegere	25,2	19,7	10,4	2,8	20	3,9
	TOTAL	**71,3**	**26,2**	**27,1**	**14,8**	**26,8**	**7,7**

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenţei"(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios faţă de persoanele judiciarizate" (N =959, februarie 2005).*

Intenţia noastă de a face o analiză comparativă dintre aprecierile diferitor grupuri, care să ne permită şi completarea unui plan de acţiuni eficiente, a determinat *evaluarea atitudinilor tinerilor faţă de politica de prevenire a comportamentului delincvent, inclusiv al tinerilor*. Astfel, în viziunea tinerilor investigaţi *(vezi Tabelul nr.3 (III, 3.4))* este important să se acorde prioritate: *politicilor de tineret*, orientate în special în domeniul educaţional şi a dezvoltării oportunităţilor pe piaţa muncii; *eforturilor de combatere a parazitismului social*; *acţiunilor de constrângere* şi *perfecţionare* a organelor de interne. Poziţionarea descendentă a propunerilor enunţate de către respondenţi evidenţiază raportul cu sursele de frustrare pe care le resimt tinerii: sprijinul şi înţelegerea oferită de societate tineretului ca grup social; posibilităţile

scăzute de angajare în câmpul muncii (acut resimțite de către subiecții intervievați din mediul rural); efectele negative ale crizei asupra conduitei / desfrâul social; ineficiența organelor de control social etc.

Diversificând răspunsurile pentru un *„plan de acțiune”* cu două trepte, cu unele diferențe între gupurile de tineri intervievate, şi aici delimităm *orientarea scăzută spre măsurile recuperative.* Având în vedere gradul de frustrare resimțit de partea feminină în caz de victimă a unei agresiuni, tinerele respondente sunt şi ele mai categorice în raport cu intervievații masculini; deosebiri semnificative se evidențiază de asemenea în rândul celor cu pregătire şcolară mai redusă (studii medii incomplete), ei optând mai frecvent pentru *înăsprirea pedepselor* (40,7%) şi *construirea de noi penitenciare* (16,7%).

Constatăm că atitudinile categoriilor de tineri investigați reflectă critici atât în adresa instituțiilor cultural-educaționale, antrenate în educarea generației tinere, cât şi a celor sancțional-penale, aspru criticate de unii tineri respondenți şi apreciate ca fiind cele mai corupte, necesitând a fi restructurate din rădăcină. Conchidem astfel: *creşterea criminalității, preponderent a celei violente, se explică şi prin scăderea influenței instanțelor de control social, implicit a exigenței opiniei publice în raport cu acțiunile ilicite* (se are în vedere familia, şcoala, colectivele de muncă etc.).

Pentru a-i determina pe subiecții cercetării să realizeze o caracteristică a personalității infractorului, am propus o scală de trăsături psihosociale posibile, solicitându-i să le menționeze pe cele mai principale pentru a construi *imaginea persoanei cu comportament delincvent* în viziunea categoriilor de tineri studiate *(vezi Tabelul nr.4 (III, 3.4))*. „Nucleul central” al reprezentărilor despre indivizii delincvenți se construieşte în jurul a cinci caracteristici psihosociale principale: patru fiind preponderente pentru ambele grupuri studiate, deşi în ordine diferită: (1) *agresivitatea*, (2) *inadaptarea din punct de vedere social,* (3) *indiferența afectivă pentru faptele comise* (neasumarea răspunderii şi responsabilității), (4) *labilitatea psihică*; pe când cea de-a cincea caracteristică diferențiindu-se considerabil: (5) studenții intervievați optând pentru *instabilitatea emoțional-acțională* (41,3%), iar grupul tinerilor apreciază indivizii delincvenți ca fiind persoane *egoiste* (36,2%). Un număr mai mic de respondenți dar semnificativ, apreciază, de asemenea, ca trăsături ale personalității infractorilor şi schimbărilor lor comportamentale, *prezența unui sistem motivațional specific* şi *autoritarismul*.

Tabelul nr.4 (III, 3.4)

DELIMITAREA CARACTERISTICILOR PSIHOSOCIALE ALE PERSOANEI CU COMPORTAMENT DELINCVENT *(răspuns multiplu, %)*

	agresivitate	inadaptări din punct de vedere social	instabilitate emoțional-acțională	indiferență afectivă	labilitate psihică	sistem motivațional specific	egocentrism	autoritarism
eşantion studenți (N=959)	74,4	45,7	41,3	37	31,3	24,4	23	21,8
eşantion tineri (N=635)	64,9	35,9	23,1	49	37	16,4	36,2	23,6

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenței”(N=635; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios față de persoanele judiciarizate” (N =959, februarie 2005).*

În linii generale, conchidem că imaginea creată vorbeşte despre *un individ cu o instabilitate mare a comportamentelor sale, personalitatea căruia a fost fisurată de lacunele procesului de socializare, uşor influențat de elementele negative ale mediului ocazional.*

Un loc aparte în cadrul investigației este acordat *raportului ipotetic relațional* al subiecților intervievați cu tinerii sancționați penal în urma comiterii unor acte ilicite. Întrebarea privind atitudinile față de persoanele judiciarizate (în trecut sau în prezent) şi tolerarea prezenței acestora în micromediul său a tatonat percepția generală a subiecților chestionați cu privire la auto-estimarea gradului de *acceptare / respingere*, *toleranță / intoleranță* personală. La modul general studenții au admis că atitudinea lor față de indivizii judiciarizați este în mare parte *negativă* – 46,6%, creând o barieră de precauție maximă în preajma acestor persoane; 11,1% din studenții intervievați au menționat că manifestă o atitudine *pozitivă* față de indivizii sancționați penal, iar 7,2% dintre aceştia, tolerându-i, atenționează că *este important de a oferi încă o şansă celui ce a greşit*; 15,4% - îşi formează prejudecățile *în funcție de persoană*, caracteristicile ei sau anumite situații ce au condus spre comiterea delictului; 9,5% prezintă *atitudini neutre* şi *indiferență*; iar 10,2% - manifestă incertitudini în enunțarea atitudinii sale față de aceşti indivizi.

Continuând aprecierile atitudinale şi prejudecățile față de persoanele cu comportament anomic, am structurat itemii anchetei ce ne-ar oferi informații şi despre dimensiunea acceptării de către tinerii intervievați a relațiilor posibile *(de vecinătate, prietenie, rudenie)* cu indivizii judiciarizați *(vezi Tabelul nr.5 (III, 3.4))*. Astfel, fiecare al treilea este ferm convins că *nu poate accepta în micromediul său de prieteni o astfel de persoană* şi doar fiecare al cincilea *este predispus să accepte* astfel de subiecți în calitate de prieteni.

Conform declarațiilor de mai departe a celor chestionați privind dimensiunea unei relații mai puternice, chiar intime cu o persoană judiciarizată, structura datelor se schimbă semnificativ, permițându-ne să *evidențiem prejudecăți relativ negative* şi *stereotipuri ostile* de a se afla în preajma unor astfel de indivizi mai mult timp. Astfel, circa 65,8% din cei intervievați *nu acceptă un partener de viață* şi o relație serioasă de acest fel.

Tabelul nr.5 (III, 3.4)

DIMENSIUNEA ACCEPTĂRII DE CĂTRE STUDENȚII INTERVIEVAȚI A UNOR RELAȚII POSIBILE CU O PERSOANĂ FOST JUDICIARIZATĂ ŞI CONDAMNATĂ LA DETENȚIE *(%)*

		Acceptarea unei relație de prietenie / vecinătate			*Acceptarea unei relații de rudenie / ca partener de viață*			*Continuarea relației cu partenerul / concubinul privat de libertate (într-o situație ipotetică)*		
		Accept	**Nu accept**	**greu de spus**	**Accept**	**Nu accept**	**greu de spus**	**Da**	**Nu**	**greu de spus**
TOTAL		**19,8**	**37,5**	**42,6**	**5,5**	**65,8**	**28,6**	**36**	**17,2**	**46,8**
Vârsta	18-20 ani	21,5	39,5	38,9	6	67	27	39,5	15,5	44,9
	21-23 ani	17,9	33,8	48,3	4,8	63,9	31,2	33,3	17,1	49,5
	23-26 ani	19,4	46,8	33,9	6,5	69,4	24,2	25,8	30,6	43,5
Sexul	masculin	22,2	36,6	41,2	7,2	65,4	27,4	40,3	17,6	42
	feminin	17,6	38,4	44	4	66,2	29,8	32	16,8	51,2
Mediul de proveniență	rural	20	40,3	39,7	5,7	66,2	28,1	33,1	17,5	49,4
	urban	19,6	34,2	46,2	5,3	65,4	29,2	39,5	16,9	43,6

Sursa: Studiul autorului *„Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios față de persoanele judiciarizate*" (N =959, februarie 2005)

O diferențiere semnificativă, însă, apare în răspunsurile date la o întrebare filtru, care presupune o *situație ipotetică* în care partenerul sau concubinul respondentului ar fi condamnat la privațiune de libertate. În acest caz fiecare al treilea va continua să fie alături de prieten, fiecare al şaselea va întrerupe relația, iar pentru fiecare al doilea intervievat această întrebare constituie o dilemă ce impune analiza cauzelor şi a tipului delictului comis. Analiza statistică, în toate trei cazuri, a pus în evidență următoarea concluzie: *probabilitatea de a respinge orice relație cu o persoană (fost) judiciarizată este mai mare pentru tinerele respondente* şi *pentru cei din grupa de vârstă 23-26 ani*.

Pentru a se putea stabili reacțiile în plan comportamental al tinerilor a fost analizat gradul de frustrare resimțit de subiecții intervievați într-o situație ipotetic creată: *momentul aflării că are în preajmă o persoană (fost) judiciarizată (vezi Figura nr.5 (III, 3.4))*. Astfel, comparativ cu alte categorii de tineret, studenții intervievați sunt mai toleranți, circa 43% prezentând *compătimire* în funcție de gradul de cunoaştere a persoanei şi a caracteristicilor sale şi manifestând un nivel scăzut de *repulsie* în comparație cu categroia tinerilor interogați. Sentimentul de *frică* îl împărtăşesc aproape identic ambele grupuri studiate – fiecare al cincilea subiect. Datele statistice evidențiază diferențe semnificative ale atitudinilor subiecților investigați în raport cu (1) *sexul*: tinerele sunt mult mai sensibile la sentimentul de frică (ponderea lor fiind de două ori mai mare decât a băieților); (2) *mediul de rezidență*: tinerii din mediul rural sunt mai critici decât cei din mediul urban (circa 32% enunțându-şi repulsia); (3) *nivelul studiilor*: cei cu studii inferioare sunt mai respingători şi neliniştiți, respondenții cu studii mai înalte - mai îngăduitori.

Figura nr.5 (III, 3.4)

Reacția comportamentală a subiecților într-o situație ipotetic creată: *momentul aflării că în preajmă sa se află o persoană (fost) judiciarizată*

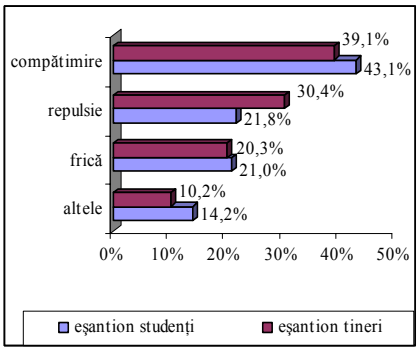

Sursa*: Studiile autorului: „Orientările valorice ale tinerilor şi perceperi privind problematica delincvenței"(N=635 tineri; mai, 2006); „Criminalitatea în RM. Atitudini şi stereotipuri specifice tineretului studios față de persoanele judiciarizate" (N=959 studenți, februarie 2005)*

Reacțiile declarate şi analiza rezultatelor a permis justificarea ipotezei că *atitudinea negativă a tineretului față de indivizii judiciarizați se manifestă mai ales în plan perceptiv* (ca percepție şi reprezentare) şi *atitudinal defavorabilă*, *dar nu şi discriminatorie, şi mai puțin în plan comportamental* (ca impuls, tendință sau comportament agresiv).

În rezumat, ideile detaşate din analiza de mai sus privind reacțiile comportamentale şi pragul relațional acceptat, permit să evidențiem stereotipul format şi posibilele atitudini preluate de către tineri față de persoanele judiciarizate:

- Tineretul şi-a format un stereotip construit mai mult pe impresiile sale perceptive, cu un grad de flexibilitate în funcție de situații. Baza acestui stereotip se concentrează, prioritar, pe cinci caracteristici psiho-sociale negative: *agresivitate, inadaptări din punct de vedere social, instabilitate emoțional*

acțională, indiferența afectivă pentru faptele comise, labilitate psihică care precizează un comportament delincvent, agravat şi de alți factori sociali negativi.

- Deşi unii manifestă o compătimire pentru anumiți indivizi judiciarizați, tinerii au față de infractori o atitudine mai mult negativă, în sensul de evitare, respingere, decât una pozitivă, în sensul de acceptare.
- Stereotipul perceptiv şi atitudinal al tinerilor referitor la deținuți (fie în trecut sau în prezent) se dovedeşte a avea un grad de flexibilitate în cazul situațiilor *interacționale*, rămânând însă inflexibil în situațiile *interrelaționale* (vecinătate, prietenie).

Prin studiile comparate şi prezentate în compartimentul de față am reuşit să delimităm componentele a ceea ce poate fi numit: (1) suportul perceptiv-atitudinal față de persoanele, în special tinere, sancționate penal; (2) punctul de la care subiecții tineri sunt dispuşi să accepte sau să respingă aceşti indivizi; (3) delimitarea suportului informațional şi a bagajului de cunoştințe prezentat de tineri la capitolul alternativelor şi al gradului de toleranță față de anumite delicte.

Criza este trăită şi percepută în mod diferit de indivizi, în funcție de poziția lor socială, de nivelul de instruire, de opiniile şi ideologiile individuale, de opțiunile politice şi valorile la care aderă. Există o anumită nuanță de fatalism în interpretarea crizelor care dizolvă responsabilitatea indivizilor. Totodată, schimbările sociale aduc confruntări chiar în planul ideilor prin asimilarea unor noi convingeri, abandonarea altora, dobândirea de semnificații diverse care ajung chiar să se contrazică între ele. Dinamica manifestărilor delincvente printre tineri, dar şi în general, în perioada transformărilor survenite în arhitectura socio-economică a țării, reflectă instituirea în comportamentul indivizilor a fenomenului „preferinței prezentului". Oamenii trăiesc cu ziua de astăzi şi neglijează eventualele consecințe negative ce pot surveni în viitor atât pentru sine, cât şi pentru întreaga societate.

CONCLUZII ŞI RECOMANDĂRI

Interesul continuu al sociologilor de a face faţă impactului schimbător al *problemelor sociale* şi a *dificultăţilor personale* ale timpului nostru se reflectă şi prin studiul (sporadic în Republica Moldova) delincvenţei. Cu o intensitate aparte, aceasta se extrapolează în rândul generaţiei în creştere. Sintetizând principalele aspecte şi evaluând (inclusiv prin investigaţii sociologice multilaterale) cazuistica sociopenală cu toate componentele ei caracteristice de la noi din societate, studiul de faţă a evidenţiat că delincvenţa segmentului tânăr al populaţiei reprezintă un fenomen cu multiple cauze obiective şi subiective, sociale şi individuale, deosebit de periculoase pentru coeziunea şi stabilitatea relaţiilor sociale şi a siguranţei indivizilor.

Studiile realizate, precum şi analiza datelor statistice a permis reflectarea următoarelor **concluzii**:

Creşterea considerabilă a criminalităţii este condiţionată de schimbările din cadrul sistemului social. Reorientarea valorilor tradiţional acceptate, care păreau a fi incontestabile, în simbioză cu crizele contradictorii la nivel macro şi microsocial a produs în final *decăderea normelor morale în societate*.

Particularităţile actuale ale structurii sociale a societăţii moldoveneşti indică prezenţa unui potenţial delictogen destul de înalt: (1) intensificarea inegalităţii sociale ca rezultat al sporirii sărăciei şi al segmentului mare de populaţie ce se aliniază la categoria „săracilor" (dintre grupele de vârstă ale populaţiei, cele mai sărace sunt copiii, circa 45,2%); (2) supravegherea insuficientă a copiilor şi adolescenţilor ca urmare a plecării la muncă în străinătate a părinţilor; (3) extinderea şomajului direct şi latent prioritar în rândul tineretului, statistica oficială pentru anul 2004 arată că circa 88% din infracţiuni sunt comise de persoanele care, în momentul arestării lor, erau şomeri (fapt demonstrat şi în baza investigaţiilor realizate de autor); (4) numărul în creştere al indivizilor, în special tinerilor, decepţionaţi în reforme şi realitatea socială, nesiguri, disperaţi, indiferenţi etc.

Indicele criminalităţii înregistrate nu reflectă situaţia reală a acesteia. Statisticile şi oricare alte informaţii sunt incomplete şi nu oferă decât o imagine limitată a fenomenului real aşa cum se manifestă acesta în timp sau în spaţiu. Deşi datele statistice arată o diminuare cu 5% a delictelor înregistrate în ultimii ani, în realitate, însă, criminologii autohtoni estimează că corelaţiile infracţionale neînregistrate sunt de cinci ori mai mari decât cele înregistrate.

În afară de unele rezultate pozitive ale reformelor economice şi sociale, primează eşecurile acestora: acutizarea tensiunii sociale, regresul valorilor socio-morale, denaturarea relaţiilor sociale, ceea ce ne îndepărtează şi mai mult de modelul societăţii civile, şi prezintă consecinţe directe în primul rând asupra generaţiei în creştere. În prezent, copiii abuzaţi, neglijaţi sau rămaşi fără supraveghere ca rezultat al migraţiei adulţilor în căutarea surselor de existenţă, devin copii ai străzii, apoi devin copii instituţionalizaţi, delincvenţi şi încarceraţi, ca mai târziu să se alăture populaţiei în creştere a tinerilor

adulţi fără casă, lipsiţi de educaţie şi de locuri de muncă. Neliniştea cu care tineretul intră în maturitate produce subculturi ale acestora, prin intermediul cărora se accelerează schimbarea paradigmelor culturale. Evocând principalele probleme ale prezentului conchidem ferm că ele exclud o parte a grupurilor de la participarea şi recunoaşterea socială.

Tineretul contemporan al ţării nu este complet implicat în sistemul relaţiilor sociale, drept cauză servind: posibilităţile limitate de autorealizare în calitate de subiect al acestor relaţii; nivelul inferior al statutului social; lipsa unui cadru legal complet ce ar asigura protecţia socială a tinerilor. Din rezultatele cercetării diverselor categorii de tineri delimităm că tinerii optează pentru un nucleu valoric relativ constant: sănătatea; viaţa familială / copiii; nivelul de studii şi cultură; libertatea, ceea ce vorbeşte despre capacitatea relativ scăzută a tinerilor de a se integra în sfera societăţii civile, fiind centraţi prioritar spre sfera vieţii personale, siguranţă şi protecţie socială afectivă, copii, locuinţă, relaţii interpersonale mai mult informale. Ca rezultat al venitului mic tinerii, timp îndelungat, sunt susţinuţi material de către părinţi sau rude. Doar o parte din ei îşi pot asigura personal locul de trai, fiecare al patrulea neavând un loc de muncă stabil. Inechitatea socială şi posibilităţile scăzute de autoafirmare divizează tineretul ca grup social în două tipuri. Primul include tinerii cu un nivel înalt al dezvoltării individuale şi intelectuale, orientată spre modele culturale specifice maturilor. Cel de-al doilea se caracterizează prin agresivitate şi violenţă, diferenţiindu-se prin mentalitate şi conduită corespunzătoare. Realitatea cu care se confruntă tânăra generaţie este schimbătoare, de altfel ca şi atitudinea tinerilor faţă de schimbările ce au loc în prezent. Ca rezultat al transformărilor complexe din societate, devenirea tineretului preia un caracter contradictoriu.

Situaţia anomică din republică preia un caracter de continuitate în rezultatul activităţii delictogene a minorilor şi tinerilor ca subiecţi ai conduitei delincvente ce prezintă o evoluţie ascendentă atât în ce priveşte amplitudinea, cât şi vizibilitatea. Statistica criminală constată că 2/3 din numărul total de infracţiuni sunt săvârşite de către tineri cu vârsta până la 30 de ani. Resursele de creştere a delincvenţei juvenile se statuează în acţiunile social periculoase ale minorilor şi adolescenţilor săvârşite pe măsura atingerii vârstei majoratului. Anual în Republica Moldova se înregistrează aproximativ 2500 minori care comit infracţiuni. Vârsta acestora variază între 16-17 ani (aproape 60%), băieţii constituind 90%. În acelaşi timp, constatăm şi o *schimbare "calitativă"* a fenomenului de delincvenţă juvenilă la noi în republică.

Pentru a înţelege fenomenul delincvenţei din rândul tinerilor ca un concept şi o realitate trăită, nu dăm prioritate unui factor sau mediu anume. Atât cel familial, cât şi cel şcolar, socio-profesional, socio-cultural, ocazional, etc., printr-o intercalare şi interdependenţă ne oferă răspunsuri şi explicaţii pentru înţelegerea problemelor sociale ce ţin de delincvenţa generaţiei tinere. Interacţiunea directă cu tinerii aflaţi în detenţie ne-a permis să demonstrăm veridicitatea ipotezelor analizate în lucrare, dar şi să

raționalizăm asupra temerilor concluzionate inclusiv din observațiile directe: nu excludem că în urma ispăşirii pedepsei privative unii tineri reuşesc să se reintegreze în societate, însă constatăm că acest procent este în continuare foarte mic, *fiecare al doilea deținut intervievat aflându-se în penitenciar cel puțin pentru a doua oară* şi *însuşindu-şi deja un mecanism motivațional infracțional.*

Încercările autorului de a delimita modelele comportamentale ale personalității infractorului, se completează cu unele constatări, specifice segmentului tânăr delincvent, efectuate în baza rezultatelor investigațiilor din cadrul mediului penitenciar. Raportul dintre *intensitatea asumării responsabilității* pentru delictele comise şi alte caracteristici ale activității delincvente ale tinerilor intervievați a permis delimitarea următoarelor tipuri comportamentale: (1) delincvenți tineri ce manifestă un nivel relativ înalt al răspunderii pentru faptele comise; (2) delincvenți tineri ce manifestă un nivel nul al răspunderii; (3) delincvenții tineri cu nivel foarte redus / slab identificat al răspunderii. În baza rezultatelor investigațiilor constatăm următoarele raționamente vizând particularitățile specifice delincventilor tineri încarcerați: după vârsta de 19-20 de ani, intensitatea responsabilității este în creştere, dar în descreştere odată cu apropierea vârstei de 30 de ani; asumarea răspunderii este, nesemnificativ dar, mai mică pentru indivizii cu studii superioare sau superioare incomplete, în raport cu tinerii ce au studii medii generale; tinerele delincvente prezintă un simț al răspunderii mai dezvoltat decât tinerii; pe măsura creşterii termenului de aflare în detenție descreşte intensitatea asumării responsabilității pentru actele comise.

Sistemul de pedepse penale trebuie să devină mult mai deschis, mai puțin formal şi cel mai important – orientat spre *corecția condamnaților, în special a celor tineri, şi reintegrarea acestora în viața societății*. Reuşita acestuia depinde de capacitatea structurilor *extrapenale,* or experții evidențiază foarte insistent că activitatea de reintegrare a minorilor şi tinerilor delincvenți se realizează mai bine atunci, când reeducarea lor are loc în instituții cu regim de semilibertate sau chiar sub forma libertății, cu condiția ca şi metodele de reeducare să fie elaborate în mod diferențiat şi individualizat, pe baza unei abordări interdisciplinare – juridice, psihopedagogice, sociologice şi asistențiale.

Amploarea şi gravitatea delincvenței sunt dependente şi de *intensitatea reacției sociale* formale şi informale existente într-o societate, concretizată în modul de definire, încriminare şi sancționare a diverselor crime stipulate de legiuitorul penal, dar şi de *percepția şi atitudinea opiniei publice* față de fenomenul delincvenței. Starea prezentă, stopează gradul de credință a tinerilor, dar şi a unor experți, în structurile statale interne ce ar putea aplana declanşarea cauzelor socio-economice generatoare de conduite predelincvente şi delincvente. *Se observă un grad mare de îngrijorare şi pesimism explicat prin lipsa în continuare a oportunităților unui trai decent*.

Atitudinile publice reflectă disponibilitatea actuală a opțiunilor pentru sentință şi utilizarea lor practică. Fiecare al treilea respondent consideră că nici o infracțiune *nu merită* şi nici *nu trebuie să fie justificată*. Tot odată, criminologic simptomatic se prezintă toleranța nejustificată a tinerilor față de

infracțiunile din sfera economică (darea şi luarea de mită, escrocheriile). Aceasta se poate explica: fie prin faptul că tinerii nu percep pericolul în infracțiunile economice şi presupun că legislația în domeniul dat nu este adecvată realității; fie că consideră pentru sine şi mediul său relațional posibilă încălcarea normelor din sfera dată. De asemenea, constatăm că distribuția semnificativă a toleranței tinerilor față de prostituție poate fi un indice al emancipării sexuale anomice, o modificare a normelor morale, or studiile autohtone [50], denotă faptul că consecințele comportamentului sexual cu risc au o răspândire destul de largă în rândul tinerilor.

Segmentul tânăr al populației nu apreciază în mod universal alternativele eficiente, optând pentru intensificarea metodelor de luptă cu criminalitatea prin înăsprirea sancțiunilor penale. Rezultatele studiilor permit justificarea ipotezei precum că *publicul nu dispune de informații şi cunoştințe privind importanța administrării justiției în comunitate şi respectiv nu percepe importanța de participare şi implicare personală la acest proces*.

Rezultatele evaluării subiective a problematicii studiate relevă faptul că sporadicitatea cunoaşterii şi nivelul redus de informare asupra problematicii delincvenței juvenile, a consecințelor măsurilor represive de sancționare, în special față de copii şi tineri *favorizează stigmatizarea contingentului delincvențional*. Stereotipul perceptiv şi atitudinal al tinerilor referitor la deținuți (fie în trecut sau în prezent) se dovedeşte a avea un grad de flexibilitate în cazul situațiilor interacționale, rămânând însă inflexibil în situațiile interrelaționale (vecinătate, prietenie). Tinerii manifestă față de subiecții judiciarizați o atitudine negativă (în sensul de evitare, respingere) şi defavorabilă mai ales în plan perceptiv, nu însă şi discriminatorie în plan comportamental (ca impuls, tendință sau comportament agresiv).

Prin studiul analitic al surselor media se delimitează că presa scrisă națională acordă un spațiu foarte mic spectrului de probleme generate de anomia socială. Majoritatea materialelor din presă poartă doar un caracter informațional-descriptiv, iar lipsa unei strategii în domeniul media prezintă un obstacol major în mediatizarea problematicii studiate. Se remarcă discrepanța materialelor prezentate în diverse ediții, a statisticilor criminologice etc. Este evident că ministerele şi administrația publică locală de obicei fac publică doar informația pe care ei o consideră drept necesară. Se constată deci că, *în rezultatul unei mediatizări slabe şi incorecte, este puțin probabil ca publicul să cunoască şi să înțeleagă importanța strategiei de reformare a întregului sistem sancțional-penal în direcția unei justiții restaurative şi rolul comunității în cadrul acestei reforme*.

RECOMANDĂRI:

Pornind de la problemele studiate propunem o serie de recomandări ce solicită intensificarea colaborării şi coordonării active atât cu *organele de resort* (Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Educației şi Tineretului, Ministerul Sănătății şi Protecției Sociale, Ministerul Justiției, Consiliul Național pentru Protecția Drepturilor Copilului, Departamentul Instituțiilor Penitenciare, Centrul de plasament

temporar al minorilor ş.a.) şi *autorităţile publice locale*, cât şi cu *instituţii de profil şi structură juridică diferită* (organizaţii publice, private, filantropice, confesiuni religioase, organizaţii neguvernamentale, voluntariat ş.a.) în vederea creării unui *sistem specializat de control social şi prevenire* a delincvenţei din rândul tinerei generaţii. Este imperativă funcţionarea afiliată în următoarele domenii, după cum urmează:

- **Organizarea instituţională** (acţiuni prioritare la nivel naţional, regional şi local)

- Orientarea activă şi imediată spre *eliminarea cauzelor care determină tânărul să devină un potenţial delincvent*. Este important aici implicarea directă a autorităţilor locale prin: luarea unor măsuri de protecţie socială a familiilor vulnerabile; desfăşurarea unor activităţi de consolidare a rolului familiei, şcolii şi comunităţii în socializarea tinerilor; minimalizarea problemelor cu care se confruntă tinerii în procesul integrării şi afirmării lor în societate prin susţinerea şi asigurarea accesului la educaţie, informaţie şi diverse servicii bazate pe necesităţile reale, valorile acceptate şi importante pentru tineri; sporirea şanselor de angajare a tinerilor în câmpul muncii la locul de trai (de exemplu, în mediul rural prin crearea de microîntreprinderi de prelucrare a materiei prime agricole nemijlocit în sate); facilitarea accesului tinerilor la diferite forme de proprietate (pământ, afaceri) printr-un sistem de credite accesibile ce ar promova antreprenoriatul etc.
- Dezvoltarea unor *servicii cu caracter colectiv* care să vizeze *reducerea posibilităţilor* de producere a faptelor ilicite prin: crearea unor *gărzi locale de supraveghere şi prevenire* inclusiv prin implicarea cetăţenilor, consolidarea colaborării cu societatea civilă şi cu asociaţiile de tineret; abordarea sistematică în cadrul consiliilor locale şi regionale a problematicii delincvenţei (amploarea fenomenului în teritoriu, subiecţii şi cauzele conduitei anomice, masurile întreprinse etc.); sporirea securităţii în şcoli şi centre de divertisment pentru limitarea răspândirii şi vânzării alcoolului şi drogurilor; sporirea numărului de agenţii de ordine, în special în regiunile, cartierile cu potenţial delincvent ridicat; publicitatea unor măsuri de prevenţie şi a mesajelor privind riscurile conduitei delincvente; colaborarea cu serviciile sociale specializate în protecţia drepturilor şi intereselor minorilor; promovarea serviciilor şi modelelor de implicare a copiilor (în special a celor ce provin din familii dezorganizate, social-vulnerabile şi a căror părinţi sunt plecaţi la muncă în străinătate) în activităţi utile; implementarea *programelor de asistenţă psihologică şi socială* a familiilor şi copiilor aflaţi în grupul de risc, dezvoltarea unor servicii specializate de reintegrare şcolară, familială sau socială, precum şi responsabilizare a minorilor şi adolescenţilor.
- *Crearea sistemului unitar de justiţie pentru minori*, ce presupune: înfiinţarea instanţelor pentru minori (judecători, procurori, poliţişti, tribunale, curţi de apel); a serviciilor de protecţie judiciară a minorilor; stabilirea unui cadru juridic pentru minorii care nu răspund penal, dar care au săvârşit fapte prevăzute de legea penală, fiind importantă legătura cu structurile administrative de protecţie a copilului etc.

- **Reorientarea şi eficentizarea procesului de resocializare**

- Dezvoltarea unui *sistem instituţional de reabilitare şi reinserţie* a tinerilor judiciarizaţi eliberaţi din detenţie şi a altor categorii de tineri ce prezintă pericol social, strucutrile sistemului fiind dispersate pe zone teritoriale şi aflându-se în relaţie directă cu instituţiile penitenciare. Mecanismul funcţional presupune: crearea unor *centre de informare socială* pentru persoanele eliberate, rudele acestora şi altor persoane interesate; coordonarea activităţilor cu Agenţiile de angajare în muncă, cu serviciile de protecţie socială; înfiinţarea unor şcoli serale, centre de reciclare şi sau reorientare profesională, centre socio-medicale etc.
- Înfiinţarea unor *servicii social-psihologice şi de asistenţă socială penală* (asistenţa socială antepenală şi postpenală) acordate în special segmentului tânăr şi realizarea unui control post-executoriu.
- Promovarea *justiţiei în comunitate*, consolidarea şi implementarea unor activităţi de comunicare care ar duce la schimbarea atitudinilor în privinţa copiilor şi tinerilor aflaţi în conflict cu legea şi ar promova acceptarea iniţiativelor de prevenire şi reabilitare la nivel comunitar. Orientarea spre *administrarea unei justiţii restaurative* printr-un parteneriat interdisciplinar cu sectorul neguvernamental.

Cultivarea spiritului civic şi a percepţiei publice corecte a problematicii delincvenţei generaţiei în creştere

- Inducerea, prin intermediul canalelor mass-media, la nivelul comunităţilor, a unor opinii şi stări atitudinale favorabile descurajării săvârşirii faptelor ce contravin prevederilor legale, protejării antiinfracţionale a tinerilor, cea mai vulnerabilă categorie socială.
- Educarea juridică a „publicului" şi formării conştiinţei sociale la acest capitol prin asigurarea accesului cât mai larg la informaţie diversă, atât locală cât şi internaţională, privind aspectele prezente ale manifestărilor anomice, consecinţele şi riscurile conduitei delincvente, particularităţile justiţiei, a sistemului de resocializare, a modelelor de succes şi a obstacolelor existente etc. Influenţa opiniei publice pentru a schimba atitudinea faţă de sistemul sancţional-penal şi stigmatizarea vis-a-vis de persoanele fost judiciarizate şi încarcerate.
- Organizarea în permanenţă a unor conferinţe de presă de către ministerele de resort, a unor mese-rotunde, dezbateri şi alte evenimente cu implicarea oficialităţilor şi a mass-media, în scopul creării unei susţineri publice în optimizarea măsurilor de prevenire şi control a conduitei delincvente, în implementarea justiţiei restaurative în special pentru segmentul juvenil etc.
- Efectuarea periodică a investigaţiilor sociologice ale publicului, specific diferitor surse mass-media, cu scopul delimitării necesităţilor şi intereselor informaţionale ale acestuia

Aceste şi alte propuneri, expuse mai detaliat în conţinutul compartimentelor studiului dat, vor contribui la relevarea resurselor care, fiind valorificate mai eficient, vor favoriza prevenirea conduitei delincvente la tineri şi ameliorarea problematicii delincvenţei în general în Republica Moldova.

Un semn de maturitate al unei comunități îl reprezintă gradul de conştientizare a dificultăților sociale şi intențiile de a le rezolva: este cazul țării noastre în ce priveşte delincvența minorilor şi tinerilor. Astăzi, se înaintează cerințe tot mai mari față de aspectul psiho-social, material şi moral al reconstrucției personalității persoanelor deviante, deoarece prin însăşi evoluțiile sale obiective, societatea actuală implică o perspectivă a unei noi marginalizări prin corelarea proceselor de prelungire a crizelor, cu menținerea acestor indivizi la periferia lumii muncii, precum şi a prejudecăților formate față de ei, într-un univers al consumului prea îngust pentru o reintegrare participativă în societate. De aceea, este momentul şi timpul să conştientizăm acest lucru şi să acționăm, abordând şi soluționând în plan integral toate problemele.

NOTE:

1. Amza T. *Criminologie teoretică*. – Bucureşti, Lumina Lex, 2000.
2. *Raportul Național de Dezvoltare Umană 2006. Calitatea creşterii economice şi impactul ei asupra dezvoltării umane*, Chişinău, 2006.
3. *Notă informativă: Cu privire la situația copiilor în Moldova în anul 2004. //* www.statistica.md
4. *Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire şi de combatere*. – Chişinău, Academia „Şt. cel Mare" a MAI, 2003.
5. *Buletin Informativ privind activitatea Sistemului Penitenciar al Republicii Moldova, (date statistice)*. – Ministerul Justiției, Departamentul Instituțiilor Penitenciare, Chişinău, 2005.
6. Durkheim Em. *Regulile metodei sociologice.* – Iaşi, Editura POLIROM, 2002
7. Nanette J. Davis*, Sociological constructions of Deviance. Perspectives and Issues in the Field,* - Michigan, Wm.C.Brown Company Publishers Dubuque, 1980
8. Jeanne Hersch, *Mirarea Filozofică. Istoria filozofiei europene,* editura Humanitas, Bucureşti, 1994.
9. Cernea M. *Sociologia Americană: tendințe şi contraverse.* – Bucureşti, Editura Enciclopedică Română, 1974
10. Rădulescu S. *Repere teoretice şi metodologice ale sociologiei problemelor sociale*. // Revista Română de Sociologie, Nr.3-4, Bucureşti, 1996
11. Abraham P., Nicolaescu V., Bogdan Şt. *Introducere în probațiune*. – editura Național, Bucureşti, 2001.
12. Henslin J.M. *Social Problems.* New Jersey, Prentice Hall, 1990.
13. Stănişor Em. *Delincvența juvenilă.* – Bucureşti, Editura Oscar Print, 2003
14. Albert Ogien*, Sociologia devianței.*- Iaşi, Editura POLIROM, 2002.
15. Lombroso *C. Omul delincvent.* Vol.I .– Bucureşti, Editura „Măiastra", 1992,
16. Lallement M. *Istoria ideilor sociologice.* – Oradea, editura Antet, V-II, 1997.
17. *Great Books of the Western World*. - Volumul – 58, Chicago, 1993
18. Bădescu I. *Istoria sociologiei: perioada marilor sisteme.* – Galați, Editura Porto-Franco, 1994
19. Rădulescu S. *Teorii sociologice în domeniul devianței şi al problemelor sociale.* – Bucureşti, TIMS, 1994.
20. Parsons T. *Essays in Sociological Theory*. – London, 1964
21. Dumitrescu-Codreanu, *Sistemul sociologic a lui Parsons*. – Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1994
22. Weber M. *Etica protestantă şi spiritul capitalismului*. – Bucureşti, editura Humanitas, 1993
23. Le Bon Gustave, *Psihologia mulțimii.* – Bucureşti, Editura Ştiințifică, 1990
24. Rădulescu S. *Anomie, devianță şi patologie socială*. – Bucureşti, 1990.
25. Robert K.Merton, *Social Theory and Social Structure.* – New York, 1968
26. Rădulescu S. *Homosociologicus. Raționalitate şi iraționalitate în acțiunea umană.* – Bucureşti, editura Şansa S.R.L,1994
27. Rădulescu S., Banciu D. *Sociologia crimei şi criminalității.* – Bucureşti, editura Şansa S.R.L, 1996.
28. Rădulescu S., Banciu D. *Introducere în sociologia delincvenței juvenile.* – Bucureşti, Editura Medicală, 1990.
29. Constantinescu M., Berlogea O. *Metode şi tehnici ale sociologiei*. – Bucureşti, Editura didactică şi pedagogică, 1970.
30. Тимуш А., Мартынчик Е., *Преступностьв зеркале социологии,* Кишинев, 1990
31. Тимуш А., Клименко В. *Преступность в Молдове*. – Кишинев, 1995.
32. Батку И., Мартынчик Е., *Социально-правовые факторы преодоления антиобщественного поведения подростков,* Кишинев, 1988.
33. Батку И., *Роль семьи в преодолении антиобщественного поведения несовершеннолетних* // Развитье современной семьи: социально-демографические и правовые аспекты, Кишинев, 1989
34. Isac O. *Sociologia devianței*. – Chişinău, 2004; Isac O. *Conştiința colectivă şi patologia socială*. – Chişinău, USM, 2001.

35. Banciu D., Vlăduţ I., Guţu Vl.Ch., Guţu D. *Sociologia Juridică. Îndrumar teoretic şi practic.* - editura Ştiinţa, Chişinău, 2004
36. *Justiţia juvenilă în Republica Moldova*. *Raport de evaluare 2002-2003*. – UNICEF, 2003
37. *Respectarea drepturilor minorilor în locurile de detenţie. Raport de monitorizare*. – IRP, UNICEF, Chişinău, 2005.
38. Buletin Inormativ - *Justiţia Juvenilă*. – IRP, UNICEF, 2005, Nr.1.
39. *Buletin Informativ.* IRP, 2005, Nr.2; 2004, Nr.2; 2003, Nr.2, 3
40. *Expertiza judiciară în cauzele privind minorii* (colegiul de autori: Dolea I., Doroş S., Baciu G., Pădure A., Râjâcova S., Coşciug I). – IRP, Chişinău, 2005
41. Bulgaru M. (coordonator), *Aspecte teoretice şi practice ale asistenţei sociale*. – Chişinău, USM, 2003; Bulgaru M. (coordonator), *Metode şi tehnici în asistenţa socială.* – Chişinău, USM, 2002; *Asistenţa socială – activitate de mediere în societate*. – Chişinău, USM, 1999. ş.a
42. Bulgaru M. (coordonator), *Asistenţa socială şi justiţia juvenilă: modalităţi de integrare şi cooperare*. – Chişinău, USM, 2005
43. *Tineretul anilor 80.* UNESCO, Editura politică, Bucureşti, 1985
44. Mahler F. *Generaţia anului 2000*. Editura politică, Bucureşti, 1988
45. Mărginean I. (coordonator), *Tineretul deceniului unu. Provocările anilor 90*. Editura Expert, Bucureşti, 1996
46. *Strategia pentru tineret.* Guvernul Republicii Moldova, Departamentul Tineret şi Sport. – UNICEF, Chişinău, 2004.
47. *Young People in Changing Societies* (Tinerii în societăţile în schimbare). Raportul MONEE nr.7*,* 2000.
48. *Ghidul lucrătorului de tineret: Repere pentru reuşită*. – Chişinău, Cartier, 2006
49. Danii T. *Republica Moldova în spaţiul tranziţiei şi costul social al reformelor: analiză şi evaluare sociologică a calităţii vieţii populaţiei*. – Chişinău, Pontos, 2004
50. *Sănătatea şi dezvoltarea tinerilor. Studiu de evaluare a cunoştinţelor, atitudinilor şi practicilor tinerilor*. UNICEF, Asociaţia "Sănătatea pentru Tineri", Chişinău, 2005
51. *Barometrul de opinie publică. Republica Moldova, aprilie 2006*. IPP, Chişinău.
52. Malcoci L., Mândru V. *Problemele sociale ale tineretului în perioada de tranziţie. //* Realitatea socială: procese de transformare şi interacţiune în societate. – Chişinău, 1997.
53. *Raportul anual de evaluare a implementării Strategiei de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei* 2005. – Chişinău, 2006
54. *Situaţia socio-economică a Republicii Moldova în ianuarie-iunie 2005* – Chişinău, 2005
55. Зубок Ю.А. *Проблемы социального развития молодежи в условиях риска*. // СОЦИС, Nr.4, 2003
56. Comendant T. *Evoluţia orientărilor valorice a tineretului în condiţiile actuale*. // Probleme sociale ale reformării societăţii: speranţe, realizări, perspective. – Chişinău, 1998
57. Danii T. *Realitatea socială şi problemele autoafirmării tineretului. //* Tineretul republicii în perioada de tranziţie la economia de piaţă: probleme şi soluţii. – Chişinău, , Ed.Reclama,1993.
58. Luminosu D. *Criminologia. Texte alese.* – Timişoara, Editura Helicon, 1995.
59. *Strategia de Creştere Economică şi Reducere a Sărăciei* (2004-2006). – Chişinău, Guvernul Republicii Moldova, 2004
60. Notă informativă pe I semestru, 2005 // www.mai.md
61. Pop O. *Socializarea şi implicaţiile ei în apariţia şi formarea comportamentului predelincvent şi delincvent*. – Timişoara, Editura Ando-Tours, 1997.
62. Scripcaru Gh. *Ataşamentul şi proiecţia sa comportamentală*. – Iaşi, editura PsihOmnia, 1998.
63. Ungureanu L., *Criminalitatea juvenilă: doar o problemă socială?* din 23.08.2004 // www.azi.md
64. *Interviul ministrului Gh.Papuc* din 13.08.2004, www.mai.md
65. Дроздов А.Ю. *Агрессивное поведение современной молодёжи в контексте социальной ситуации.* // СОЦИС, Nr.4 Москва, 2003

66. *Copiii Moldovei*. Departamentul Statistică şi sociologie al Republicii Moldova. Culegere statistică. – Chişinău, 2003.
67. Camerzan A. *Caracteristicile sistemului de îngrijire şi educaţie a copilului*. // *Analele Ştiinţifice ale Universităţii de Stat din Moldova*, seria „Ştiinţe socioumanistice", V-III, Chişinău, USM, 2004
68. Porubin N. *Casa de copii nu e acasă*. // Moldova Suverană, 14 iunie 2005.
69. Banciu D., Voicu M., Rădulescu S. *Adolescenţii şi familia* – Bucureşti, editura Didactică şi Pedagogică, 1981
70. Debesse M. *Etapele educaţiei.* – Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1981
71. *Violenţa în societatea de tranziţie*. / Materialele Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale (16-17 mai 2003). – Chişinău, Centrul editorial al Univ. de Criminologie, 2003
72. *Notă informativă pentru anul 2004*, www.mai.md
73. *Populaţia economic activă, ocupată şi şomajul în trimestrul I, 2005* (24.05.2005) // Datele Biroului Naţional de Statistică, preluate de pe pagina web, www.interlic.md.
74. Rusnac S. *Psihologia dreptului*. – Ed. ARC, Chişinău, 2000.
75. Dragomirescu V. *Pihosociologia comportamentului deviant*. – Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976.
76. Bujor V., Ţuranu D. *Modalităţi de cunoaştere a personalităţii infractorului*. // Probleme de drept în perioada de tranziţie. (Materialele conferinţei ştiinţifice (26 aprilie 2002)) – Chişinău, Centrul editorial al Univ.de Criminologie, 2002.
77. Nistoreanu Gh., Păun C. *Criminologie*. – Ed. Europa Nova, Bucureşti, 1996
78. Лунеев В.В. *Мотивация преступного поведения*. – Москва, 1991.
79. Васильев И. *Мотивация и контроль за действиями.* – Москва, 1991
80. Гилязев Ф. *Вина и криминогенное поведение личности*. – Москва, 1991
81. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova* – Chişinău, 2005.
82. Гуцуляк В. *Некоторые аспекты преступности несовершеннолетних*. // *Violenţa în societatea de tranziţie. (* Materialele Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale (16-17 mai 2003)). – Chişinău, 2003.
83. Florian G. *Dinamica penitenciară. Reforma structurilor interne*. – Bucureşti, 1999.
84. Surugiu M. *Trebuinţele educaţionale ale deţinuţilor din penitenciare şi ale minorilor internaţi în şcolile speciale de muncă şi reeducare. Noi exigenţe pentru sistemul penitenciar într-o societate în tranziţie*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1992, Nr.3.
85. Sterian D. *Continuitate şi discontinuitate în conţinutul procesului de recuperare socială a persoanelor condamnate la pedepse privative de libertate.* // Revista de ştiinţă penitenciară, Bucureşti, Nr.3, 1992.
86. Чербун П.Т *Теоретико-прикладные аспекты ресоциализации лиц, освобожденных из мест лишения свободы*. – Минск, 2000.
87. Recomandarea R(87)3, adoptată de Consiliul Miniştrilor Europei la 12.02.1987 privind „Regulile europene pentru penitenciare" // *Revista de ştiinţă penitenciară*, 1991, Nr.3-4.
88. Florea C. *Dreptul execuţional penal.* – Chişinău, 1999.
89. Florian Gh. *Formarea personalului penitenciar ca vector al dialogului social*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1994, Nr.3
90. Gladchi Gh. *Rolul justiţiei de restabilire în soluţionarea conflictelor penale însoţite de violenţă*. // Violenţa în societatea de tranziţie (Materialele Conferinţei Ştiinţifice Internaţionale, 16-17 mai 2003). – Chişinău, Centrul editorial al Univ.de Criminologie, 2003.
91. *Codul penal al RM* din 18 aprilie 2002, art.57., art.109.
92. *Codul de procedură penală al RM* din 14 martie 2003, art.278 alin.7.
93. *Codul de executare a sancţiunilor de drept penal al RM* din 1993, art.7.
94. *Justiţia penală şi drepturile omului*. Cercetare sociologică. – IRP, 2004.
95. Raportul IRP *„Implementarea probaţiunii presentenţiale şi a muncii neremunerate în folosul comunităţii pentru minori, în Republica Moldova"* (Conferinţa de evaluare, 16-18 septembrie 2004) – Chişinău, IRP, 2004.

96. pagina web a justiției juvenile, http://www.unojust.org
97. Bocancea C., Neamțu G., *Tehnici specifice a asistenței sociale a delincvenților minori*. // Raportul IRP *„Acordarea asistenței juridice şi psiho-sociale pentru copii în sistemul de justiție penală”* (Materialele seminarului de instruire pentru avocați, 19-20 noiembrie 2004) – Chişinău, IRP, 2004.
98. Gh.Florian *Modalități specifice de recuperare a minorilor infractori în şcolile speciale subordonate Ministerului Justiției*. // Revista de ştiință penitenciară, 1994, Nr.1-2.
99. Хохряков Г. *Зона антивоспитания*. // Человек, № 1, Москва, 1991.
100. Graham W.Giles, *Administrarea justiției în comunitate. Standarde şi reglementări internaționale*. – editura Expert, Bucureşti, 2001
101. Карпов Н. *О современной преступности*. // Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire şi de combatere. – Chişinău, Academia „Şt. cel Mare” a MAI, 2003.
102. Панфилова А.О. *Базовые ценности в контексте влияние социальной аномии.* // СОЦИС, №10, Москва, 2004
103. *Raportul Global La Dezvoltării Umane,* http://hdr.undp.org/hdr2006; http://www.undp.md/.
104. *Всемирный доклад по социальным наукам*. ЮНЕСКО, 2002.
105. *Forțele de Muncă în Republica Moldova. Ocupare şi şomaj, 2006*. Chişinău, 2006, Biroul Național de Statisitcă.
106. Gâlcă V. *Experiența internațională în combaterea criminalității şi importanța acesteia pentru organele de drept ale Republicii Moldova la etapa de tranziție.* Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire şi de combatere. – Chişinău, Academia „Şt. cel Mare” a MAI, 2003.
107. Raportul Național asupra Dezvoltării Umane, 1998. Chişinău, PNUD.
108. L. Doroşenco, A. Bobeică, *Fiecare al zecelea infractor este adolescent!* Observatorul de Nord Nr.08 (349), 24 februarie 2006
109. *Securitatea cetățenilor probleme sociale*.// Revista națională de drept, nr.10, 2001
110. Зорин Г.А. *Идея и перспективы криминалистического преактивизма.* // Юридическая наука и образование в республике Беларусь на рубеже XX-XXI веков, Гродно, 1998
111. Brezeanu O. *Situația actuală a criminalității. Dinamică, structură, tendințe, forme de manifestare.* // Revista de ştiință penitenciară, Nr.4, 1992.
112. Bujor V., Bejan V. *Criminalitatea profesională*. – Ed. Lyceum, Chişinău, 1999.
113. Cocier V., Condrat R. *Aspecte privind infracțiunea organelor de drept în vederea prevenirii şi combaterii criminalității.* // Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire şi de combatere. – Chişinău, Academia „Şt. cel Mare” a MAI, 2003.
114. Becker G. *Comportamentul uman: O abordare economică*. – Bucureşti, ALL, 1998.
115. Mînzatu L. *Sinteza stării criminogene pe parcursul ultimilor cinci ani şi tendințele evoluării acesteia în Republica Moldova.* // Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire şi de combatere. – Chişinău, Academia „Şt. cel Mare” a MAI, 2003.
116. Datele operative ale Ministerului Afacerilor Interne, preluate de pe pagina web, www.mai.md.
117. Timuş A., Climenco V. *Asigurarea securității cetățenilor şi societății moldave necesită măsuri adecvate contra criminalității şi corupției.* // Criminalitatea în Republica Moldova: starea actuală, tendințele, măsurile de prevenire şi de combatere. – Chişinău, 2003;
118. Gladchii Gh., Dodon U. *Situațiația criminogenă şi victimizarea populației în Republica Moldova* (sondaj sociologic). // *Probleme actuale de prevenire şi combatere a criminalității*. Anuar ştiințific. – Chişinău, 2003.
119. Saulean D. *Subculturi ale tinerilor*. // Revista română de sociologie, Nr.3-4, 1996.
120. Антонов А.И., Лебедь О.Л. *Несовершеннолетние преступники: кто они?* // СОЦИС, Nr.4, Москва, 2003.
121. Bejan O. *Criminalitatea minorilor şi soluția educațională între mit şi realitate.* // Studii criminologice şi juridice privind criminalitatea. – Chişinău, Academia „Şt. cel Mare” a MAI, 2001

122. M.A.I. avertizează / *Narcomania – pericol social*. www.mai.md/recomandari/narcotic_ro/
123. *Politici migraţionale în Republica Moldova*. – Chişinău, IPP, 2004.
124. *Contrar opiniei publice - Femeile traficate nu sunt prostituate; şi bărbaţii devin victime ale traficului, dar li-i ruşine să recunoască.* // Fluxul de vineri, 28 martie, 2005, nr.10
125. Florea C.A *Consideraţii asupra mijloacelor de luptă împotriva criminalităţii.* // Revista de ştiinţe juridice, Nr.16, 2000.
126. Gladchi Gh. *Lupta împotriva criminalităţii şi rolul atribuit criminologiei*. // Revista Naţională de Drept, Nr.4, 2002
127. Socolov E. *Sistemul penitenciar al Republicii Moldova*. – Chişinău, 1995.
128. *Notă informativă privind activitatea sistemului penitenciar în semestrul întâi al anului 2002* – Departamentul Instituţiilor Penitenciare din Republica Moldova
129. Streteanu F. *Munca de interes general în dreptul comparat*. / Dreptul 1999, Nr.2.
130. *Concepte, principii, structuri şi modele europene de prevenire a criminalităţii* (culegere de studii). – Ministerul de Interne, Inspectoratul General a Poliţiei, Bucureşti, 1993.
131. *Ghidul Consilierului de probaţiune*. – Chişinău, IRP, 2004.
132. Popovici T. *Procedurile speciale în Proiectul Codului de Procedură Penală //* Revista naţională de drept. – Chişinău, 2000, Nr.2.
133. Zamfirescu E.A. *Probleme de reformare a sistemului penitenciar.* // Probleme actuale de prevenire şi combatere a criminalităţii: Anuar Ştiinţific. – Chişinău, Academia „Şt. cel Mare" a MAI, 2003.
134. pagina web al *Centrului Independent de Jurnalism* (CIJ) - www.ijc.iatp.md
135. Richard Y. Bourhis, Jacques-Philippe Leyens, *Steriotipuri, descriminare şi relaţii intergrupuri.* – Iaşi, 1997.
136. Тощенко Ж.Т. *Фантомы общественного сознания и поведения* // СОЦИС, №12, 2004
137. *Barometrul de opinie publică. Republica Moldova.* – Chişinău, IPP, Aprilie, 2006; Februarie 2005; Noiembrie 2003; Aprilie 2003;

BIBLIOGRAFIA SELECTIVĂ

1. Achim M. *Sociologia americană a grupurilor mici*. – Bucureşti, Editura Politică, 1970.
2. Banciu D. *Elemente de sociologie juridică*. –Bucureşti, Editura Lumina Lex,2000.
3. Barbu Gh., ş.a. *Tineretul deceniului unu. Provocările anilor 90.* – Bucureşti, editura Expert, 1996.
4. Bârgău M., *Prevenirea infracţiunilor săvârşite de minori*. – Chişinău, 1998
5. Beccaria C. *Despre infracţiuni şi pedepse.* – Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1965.
6. Becker G. *Comportamentul uman: O abordare economică*. – Bucureşti, ALL, 1998.
7. Bira L. *Gradul de pericol social al faptei săvârşite – criteriu general al individualizării pedepsei*. – Cluj, 1971.
8. Boncu Şt. *Psihologia influenţei sociale*. – Iaşi, POLIRIM, 2002.
9. Borodac A. *Curs de drept penal: Partea specială.* – Chişinău, Editura Ştiinţa, 1996, V- I.
10. Borodac A. *Drept penal: Calificarea infracţiunilor.* – Chişinău, 1996.
11. Bujor V. *Elemente de criminologie.* – Chişinău, Editura Ştiinţa, 1997.
12. Bujor V., Bejan O. *Criminalitatea profesională*. – Chişinău, Editura Lyceum, 1999.
13. Bujor V., Bejan O. *Criminalitatea recidiviştilor*. – Chişinău, Editura Lyceum, 1998.
14. Bujor V., Bejan O. *Mecanismul comportamentului criminal.* – Chişinău, Centrul editurial al Univ. de Criminologie, 2003.
15. Bujor V. *Drept penal. Partea generală*. – Chişinău, Centrul editurial al Univ. de Criminologie, 2003.
16. Bujor V. *Infracţiuni contra vieţii şi sănătăţii persoanei. Comentarii la Codul Penal al RM*. – Chişinău, editura Univ. de Criminologie, 2003.
17. Carp S. *Caracteristica criminologică şi prevenirea infracţionalităţii*. – Chişinău, 2003.
18. Chiş I. *Reforma penitenciară din România*. – Timişoara, Ando-Tours, 1997.
19. Ciobanu I. *Criminalitatea organizată la nivel transfrontalier şi unele forme de manifestare în Republica Moldova.* – Chişinău, Museum, 2001.
20. Ciobanu I. *Criminologie*. - Chişinău, Editura Cartdidact, 2004
21. Cioclei V. *Criminologia etiologică*. – Bucureşti, Actami1996.
22. Ciorap T. *Viaţa criminală nu este un vis.* – Chişinău, Universitas, 2000.
23. Clemence Al., Boncu Şt. *Psihologie socială: Aspecte contemporane*. – Iaşi, POLIROM, 1996.
24. *Codul Penal al Republicii Moldova:* cu modificările de până la 8 august, 2003. – Chişinău, Centrul de Drept al Avocaţilor, 2003.
25. *Convenţia Europeană pentru prevenirea torturii şi a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante.*
26. *Convenţia Europeană pentru apărarea drepturilor omului şi a libertăţilor fundamentale*
27. Cornuţiu G. Spirala: *Contribuţii la analiza unor factori care fundamentează comportamentul social.* – Oradea, Editura Cogito,1995.
28. *Criminalitatea şi infracţiunea în Republica Moldova*. – Chişinău, Departamentul de Statistică şi Sociologie al RM, 1992.
29. *Criminalitatea organizată şi economia tenebroasă în Republica Moldova*. – Chişinău, Editura ARC, 1999.
30. *Crima şi viol.* Almanah. – Bucureşti, Editura Nobile, 1993.
31. Cuşnir V. *Jurisprudenţa privind infracţiunile de corupţie*: Aspecte teoretice şi practice – Chişinău, Editura Ulysse, 2003.
32. *Delincvenţa juvenilă: prevenire şi recuperare*. – Chişinău, Centrul editorial al Univ. de Criminologie, 2002.
33. Diaconu C. *Individualizarea judiciară a pedepselor*. – Chişinău, 2000.
34. Dimitrescu-Codreanu. *Sistemul sociologic al lui T.Parsons*. – Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1994.
35. Doroş S. *Criminalistica*. Tehnica criminalistică. Vol.I, II.– Chişinău, Tipografia Centrală, 1999.
36. Dragomirescu V. *Pihosociologia comportamentului deviant*. – Ed.Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1976.
37. Durkheim Em. *Educaţie şi sociologie*. – Bucureşti, 1980.
38. Eibl-Eibesfeldt I. *Agresivitatea umană: Studiu etiologic*. – Bucureşti, Editura Trei (3), 1995.
39. Eysenk H., Eysenk M. *Descrierea comportamentului uman.* – Bucureşti, 1998.
40. Florian A. *Procesul integrării sociale*. – Bucureşti, 1983.
41. Florian G. *Psihologia penitenciară.* – Bucureşti, 1996.
42. Florian G. *Dinamica penitenciară. Reforma structurilor interne*. – Bucureşti, 1999.
43. Florian G. Probaţiunea presenţială în privinţa minorilor: teorie şi practică. – Chişinău, IRP, 2005
44. Francu N. *Comportarea civilizată în familie şi societatea. Reguli de protocol.* – Bucureşti, Editura Garamond,1996.
45. Giurgiu N. *Elemente de criminologie*. – Iaşi, Editura Chemarea, 1992.
46. Gîrleanu I. *Coordonate psihosociale ale delincvenţei juvenile în perioada tranziţiei*. – Timişoara, Ando-Tours, 1996.
47. *Ghidul consilierului de probaţiune*. – Chişinău, IRP, 2004.
48. Goodman N. *Introducere în sociologie*. – Bucureşti, 1992.
49. Golu P. *Fenomenele psihosociale: cercetare, cunoaştere, acţiune*. – Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1989.
50. Iluţ P. *Abordarea calitativă a umanului*. – Iaşi, POLIROM, 1997.
51. *Infractorul*. Almanah. – Bucureşti, Rodan-ind-SRL1992.

52. Jelev J. *Omul şi ipostazele personalităţii sale*. – Bucureşti, editura Didactică şi Pedagogică, 1995.
53. Lapteacru V. *Combaterea corupţiei în Republica Moldova*. – Chişinău, 1998.
54. Laşcu M. *Drept execuţional penal*. – Chişinău, Centrul editorial al Univ.de Criminologie, 2003.
55. Mahler F. *Tinereţea în timp şi spaţiu*. – Bucureşti, Editur Politică, 1986.
56. Mateescu N. *Studii de sociologie. Analiza fenomenului social: despre starea de mulţime şi despre instituţii sociale*. – Bucureşti, 1993.
57. Miftode V. *Acţiunea socială.* – Bucureşti, 1997.
58. Miftode V. *Metodologia sociologică: metode şi tehnici de cercetare sociologică.* – Galaţi, Porto Franco, 1995.
59. Mitrofan N. *Psihologia judiciară*. – Bucureşti, Şansa S.R.L, 1994.
60. Molnar I. *Recidiva şi recidivismul în sfera fenomenului infracţional*. – Bucureşti, editura Ministerului de Interne, 1992.
61. Ogien A. *Sociologia devianţei.* - Iaşi, POLIROM, 2002.
62. *Occident 80. Destinul dramatic al tinerei generaţii*. – Bucureşti, 1989.
63. Pitulescu I. *Al treilea război mondial – crima organizată*. – Bucureşti, editura Naţional, 1996.
64. Pitulescu I., Stanca J., Florea Gh. *Forţele de poliţie şi prevenirea criminalităţii*. – Bucureşti, editura Romfel, 1995.
65. Pop O. *Socializarea şi implicaţiile ei în apariţia şi formarea comportamentului predelincvent* şi delincvent. – Timişoara, Ando-Tours, 1997.
66. Pop O. Răspunderea penală şi pedeapsa aplicată minorilor. – Chişinău, editura Elena-VI, 2005
67. Popescu S. *Sociologia juridică*. –Bucureşti, editura Lumina Lex, 2001.
68. *Probleme de drept în perioada de tranziţie*. / Materialele conferinţei ştiinţifice (26 aprilie 2002) – Chişinău, Centrul editorial al Univ.de Criminologie, 2002.
69. Radu N., ş.a. *Prefaceri socio-umane în România secolului XX.* – Bucureşti, Editura Fundaţiei România de Mâine, 1996.
70. Ralea M. *Explicarea omului.* – Bucureşti, Editura Minerva, 1996.
71. Rădulescu A. *Psihologia delincventului minor.* – Timişoara, Ando-Tours, 1996.
72. Rădulescu S., Banciu D. *Corupţia şi crima organizată în România.* – Bucureşti, editura Continent XXI, 1994.
73. Rădulescu S. *Sociologia devianţei*. – Bucureşti, 1997.
74. Rădulescu S. *Teorii sociologice în domeniul devianţei şi a problemelor sociale.* – Bucureşti, TIMS, 1994.
75. *Realitatea socială: procese de transformare şi interacţiune în societate*. – Chişinău, 1997.
76. *Reintegrarea socială şi supravegherea infractorilor în opt ţări europene*. – Craiova, 2004.
77. *Respectarea drepturilor omului în Republica Moldova. Studiu sociologic*. – Chişinău, Editura Epigraf, 2004.
78. Rusu V. *Particularităţi de procedură penală în privinţa infractorilor minori*. – Chişinău, editura Pontos, 2001.
79. Rusu V. Procedura penală în cauzele cu minorii. – Chişinău, Pontos, 2004
80. *Rolul pedepsei în societatea de tranziţie.* / Materialele Conferinţei ştiinţifico-practice internaţionale (14-15 februarie, 2002) – Chişinău, Centrul editorial al Univ. de Criminologie, 2002.
81. Scripcaru Gh. *Ataşamentul şi proiecţia sa comportamentală*. – Iaşi, editura PsihOmnia, 1998.
82. Scripcaru Gh. *Criminologie Clinică.* – Iaşi, POLIROM, 2003
83. *Sistemul penitenciar al Republicii Moldova*. – Chişinău, 1995.
84. *Situaţia copilului şi familiei în R*M. *Evaluare şi analiză 2000-2001*. – UNICEF Republica Moldova, 2002.
85. Stanca I. *Teorii criminologice contemporane: contribuţii la studiul etiologiei infracţionalităţii juvenile.* – Bucureşti, editura Ministerului de Interne, 1992.
86. *Starea actuală şi perspectivele ştiinţei criminologice în RM.* – Chişinău, Academia „Şt.cel Mare" a MAI, Centrul de cercetări ştiinţifice, 2002.
87. *Statutul, societatea, omul: realizări şi probleme ale tranziţiei*. – Chişinău, Academia de Ştiinţe al RM, 1998.
88. *Statutul executării pedepsei de către condamnaţi.* – Chişinău, Moldpres, 1995.
89. Stog L. *Responsabilitatea ca dimensiune a personalităţii*. – Chişinău, editura Museum, 1999.
90. *Strada, între fascinaţie şi servitute*. – Bucureşti, UNICEF, 2003.
91. *Strategia pentru Tineret*. Guvernul Republicii Moldova, Departamentul Tineret şi Sport. – UNICEF, Chişinău, 2004.
92. *Suportul criminologic în activitatea poliţiei: realizări şi perspective*. – Chişinău, Academia „Şt. cel Mare" a MAI, Centrul de cercetări ştiinţifice, 2001
93. Ticlea Al. *Constatarea şi sancţionarea contravenţiilor: teorie, practică*. – Bucureşti, editura Atlas LEX, 1996.
94. *Tineretul republicii în perioada de tranziţie la economia de piaţă: probleme şi soluţii*. – Chişinău, 1993.
95. *Tineretul şi dimensiunea sa valorică*. – Timişoara, editura Helicon, 1996.
96. *Tinerii în Moldova*. *Un deceniu de tranziţie*. – Chişinău, 2002.
97. *Tinerii din Moldova*. Soluţia pentru obiectivele de dezvoltare ale Mileniului. – ONU în Moldova, Chişinău, 2004.
98. Timuş A. (coordonator), *Tranziţia la economia de piaţă: probleme sociale* .– Chişinău, Academia de Ştiinţe al RM, 1991.
99. Zamfir C. *Starea societăţii româneşti după zece ani de tranziţie*. – Bucureşti, 2000.
100. Zamfir C. *Incertitudinea: O perspectivă psihosociologică.* – Bucureşti, 1990.
101. Zamfir C. *Strategii ale dezvoltării sociale*. – Bucureşti, 1997.
102. Ursa V. *Criminologie*. – Cluj-Napoca, 1996.

103. Авербах И. *От преступление к труду*. – Москва, 1936.
104. Антонын Ю. *Криминальная патопсихалогия*. – Москва, 1991.
105. Васильев И. *Мотивация и контроль за действиями*. – Москва, 1991.
106. Васильев И. *Издержки деформированй социализации подростков*. – Москва, 1991.
107. Власков И., Кузнекова Н. *Преступление и наказание*. – Москва, 1991.
108. *Война с наркомафией*. – Кишинев, 1992.
109. Гилязев Ф. *Вина и криминогенное поведение личности*. – Москва, 1991.
110. Добреньков В.И. *Социология*. – Москва, 2000, V-II, V-III.
111. Звирбули В. *Планирование социальной политики предупреждение преступности*. – Москва, 1982.
112. Филимонов О. *Посткриминальный контроль*. – Томск, 1991.
113. Караман Ю. *Взаимодействия объективных и субъективных факторов минимизации социальных отклонений у сельской молодёжи*. – Кишинев, 2000.
114. Картасев С. *Конфликтология*. – Кишинев, 1996.
115. Козербаева А. *Социальные причины преступности*. – Алма-Ата, 1999.
116. *Криминальная субкультура*. – Кишинев, 2002.
117. Лоусон Т., Тэррод Д. *Социология. Словарь – справочник*. – Москва, 2000.
118. Ломакина В. *Преступление и проступок*. – Москва, 1996.
119. Лунеев В. *Мотивация преступного поведения*. – Москва, 1991.
120. Мертон Р. *Социальная структура и аномия*. – Москва, 1997.
121. Наливажко В. *Криминологические проблемы ресоциализации*. – Киев, 2000.
122. Пищелко Ал. *Социально-педагогические основы нравственного воспитания осужденных.* – Москва, 1992.
123. *Социальные отклонения*. – Москва, 1989.
124. *Социология преступности: Современные буржуазные теории*. – Москва, 1966.
125. Сперанскиж К. *Уголовно-правовая борьба с преступлениями несовершеннолетних*. – Ростов-на-Дону, 1991.
126. *Трудные проблемы подростков – кто виноват*. – Москва, 1991.
127. Хохряков Г. *Парадоксы тюрьмы*. – Москва, 1991.
128. Чербун П. *Теоретико-прикладные аспекты ресоциализации лиц, освобожденных из мест лишения свободы*. – Минск, 2000.
129. *Психология, клиника и профилактика отклонений*. – Москва, 1991
130. Чядаев С. *Уголовная политика и преступность*. – Москва, 1991.
131. *Annual Social Report, Republic of Moldova 2003*. – Ministry of Labor and Social Protection, Chişinău, 2004.
132. *Criminal victimisation in countries in transition*. – United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute, Rome, 1998.
133. Duprez Dominique, *La prevention de la Delinquance en Europe: Nouvelles Strategies*. – Paris, 1997.
134. Giddens A. *The nation-state and violence* .- Vol.II, Cambridge, 1985
135. Inglehart M.R. *Reaction to critical life events*. – London, 1991.
136. *International Narcotics Control Strategy*. – Washington, 1996.
137. Fishbein M., Ajyen I. Belief, Attitudes, Intention and Behaviour – An Introduction to Theory and Research. – Addison-Wesley Publishing Company, Massachussetts, 1975.
138. *The United Nations and Crime prevention*. – New-York, 1996.
139. Wright M. *Restoring Respect for Justice.* – Winchester, Waterside press, 1999.
140. Wayne A.Chess, Julia M.Norlin, *Human Behavior and the Social Environment. A social Systems Model.* – University of Oklahoma, 1998

Ediţii periodice

141. *Asistenţa reformei penitenciare în Republica Moldova*. Raport de activitate. – Chişinău, 2002.
142. *Copiii Moldovei*. – Departamentul de Statistică şi Sociologie al RM, ediţia a II-a, Chişinău, 2003.
143. Preda M. *Aspecte ale fenomenelor social patologice în lume*. // Calitatea vieţii, 1991, Nr.1-2
144. *Adolescenţa în căutarea identităţii*. // Calitatea vieţii, 1994, Nr.2
145. *Buletin Informativ al Institutului de Reforme Penale*, 2004, Nr.2
146. *Buletin Informativ privind activitatea Sistemului Penitenciar al Republicii Moldova*, (date statistice). – Ministerul Justiţiei, Departamentul Instituţiilor Penitenciare, Chişinău, 2005.
147. Buletin Informativ - *Justiţia Juvenilă*. – IRP, UNICEF, 2005, Nr.1.
148. Curierul de seară, 1995, 18 aprilie.
149. Streteanu F. *Munca de interes general în dreptul comparat.* // Dreptul, 1999, Nr.2.
150. Fornea T. *Familia dezorganizată şi fenomenul de delincvenţă juvenilă.* // Economie şi sociologie, 2002, Nr.1.
151. Izvoreanu E. *Sistemul penitenciar – cartea de vizită a unui stat. //* Legea şi viaţa, 1995, Nr.8.

152. Guţuleac V., Cibotari V. *Drepturile omului şi supravegherea administrativă a persoanelor eliberate din locurile de detenţie.* // Lege şi viaţa, 1996, Nr.3.
153. Bujor V. *Societatea şi criminalitatea*. // Legea şi viaţa, 1996, Nr.4.
154. Voicu N., Izvor G. *Criminalitatea ia amploare. Cine-i de vină?* // Legea şi viaţa, 1999, Nr.12.
155. Rotaru O. *Caracteristica criminologică a personalităţii infractorilor minori*. // Legea şi viaţa, 2000, Nr.7.
156. Costache Gh. *Condamnat de două ori la detenţie pe viaţă* // Legea şi viaţa, 2000, Nr.2.
157. Ciobanu I. *Crima organizată: un aspect al realităţii din Republica Moldova. //* Legea şi viaţa, 2000, Nr.3.
158. Dascălu M. *Fenomenul infracţional în rândul minorilor. //* Legea şi viaţa, 2000, Nr.4.
159. Ciobanu V. *Pedeapsa penală – detentiunea pe viaţă. //* Legea şi viaţa, 2000, Nr.4.
160. Lumea – magazin, 1994, Nr.7, 9, 11.
161. *Regimul penitenciarelor. Istoricul închisorilor româneşti*. // Memoria: revista gândirii arestate. – Bucureşti, 1998, Nr.20.
162. Monitorul Oficial, 1994, Nr.1; 1997, Nr.15, 66; 1999, Nr.80-82;
163. Raportul naţional al dezvoltării umane. – Chişinău, 1998, 1999, 2000, 2001
164. Florea V., Onofrei V. *Aspecte criminologice ale personalităţii infractorului*. // Revista naţională drept, 2000, Nr.2
165. Secrieru St. *Eliberarea provizorie pe cauţiune* // Revista naţională de drept, 2000, Nr.2.
166. Popovici T. *Procedurile speciale în Proiectul Codului de Procedură Penală* // Revista naţională de drept, 2000, Nr.2.
167. Pop O. *Rolul şi locul individualizării sancţiunilor în cadrul politicii penale* // Revista naţională de drept, 2000, Nr.3.
168. *Probleme actuale de prevenire şi combatere a criminalităţii*: Anuar Ştiinţific. – Chişinău, 2002.
169. *Probleme actuale de prevenire şi combatere a criminalităţii*: Anuar Ştiinţific. – Chişinău, 2003.
170. Ciobanu I. *Criminalitatea în Republica Moldova. //* Revista naţională de drept, 2000, Nr.3.
171. Cojocaru V. *Tratamentul delincvenţilor minori în societatea contemporană. //* Revista naţională de drept, 2001, Nr.9.
172. Gladchi Gh. *Lupta împotriva criminalităţii şi rolul atribuit criminologiei*. // Revista naţională drept, 2002, Nr.4
173. Pop O. *Definirea noţiunii de delincvenţă juvenilă. Situaţii statistice privind starea infracţională în rândul minorilor: curba aspectelor antisociale în funcţie de vârstă.* // Revista Naţională de Drept, nr.6, 2003, p.55-57
174. Pop O. *Definirea analfabetismul şi abandonul şcolar, factori determinanţi în evoluţia activităţii preinfracţionale a minorilor*. // Revista Naţională de Drept, nr.5, 2005, p.19-20
175. Pop O. *Violenţa şi alcoolismul în familie: fenomene tot mai distrugătoare în formare şi dezvoltarea personalităţii minorilor.* // Legea şi viaţa, februarie, 2005, p.19-20
176. Pop O. *Programe de reabilitare în mediul deschis şi impactul lor asupra minorilor internaţi într-un centru de reabilitare*. // Revista Naţională de Drept, nr.3, 2005, p.26-25
177. Baciu G. *Agresivitatea ca element declanşator al acţiunilor infracţionale*. // Revista de ştiinţe penale. Anuar. Anul I, 2005, p.51-55
178. Bujor V., Ţuranu D. *Modalităţi de cunoaştere a personalităţii infractorului*. // Probleme de drept în perioada de tranziţie. – Chişinău, Universitatea de Criminologie, 2002, p.13-18
179. Laşcu M., Manole D. *Aspecte psihosociale ale prevenirii şi profilaxiei delincvenţei juvenile*. // Probleme de drept în perioada de tranziţie. – Chişinău, Universitatea de Criminologie, 2002, p.222-229
180. Corcenco A. *Limitele răspunderii penale a minorilor delincvenţi*. // Revista Naţională de Drept, nr.1, 2003, p.24-25
181. Corcenco A. *Răspunderea minorilor pentru săvârşirea contravenintelor administrative* (monografie). - Institutul de Filosofie, Sociologie şi Drept a Academiei de Ştiinţe a Moldovei, Chişinău, 2005
182. Corcenco A. *Consideraţii generale privind personalitatea infractorului minor*. // Revista Naţională de Drept, nr.4, 2002, p.52-53
183. Corcenco A. *Evoluţia dreptului penal privind infractorii minori. Referinţe de ordin istoric*. // Revista Naţională de Drept, nr.7, 2002, p.34-35.
184. Corcenco A. *Noţiunea şi scopul pedepselor penale aplicate minorilor conform noului cod penal*. // Revista Naţională de Drept, nr.12, 2002, p.35-37
185. Coşleţ O. *Conceptul delincvenţei juvenile*. // Revista Naţională de Drept, nr.11, 2003, p.36-37
186. Coşleţ O. *Problema cauzalităţii delincvenţei juvenile*. // Revista Naţională de Drept, nr.12, 2003, p.40-42
187. Coşleţ O., Mutu M. *Şcoli, teorii şi modele explicative în domeniul delincvenţei juvenile*. // Revista Naţională de Drept, nr.2, 2004, p.21-24
188. Coşleţ O. *Personalitatea infractorului minor*. // Revista Naţională de Drept, nr.1, 2004, p.25-29
189. Cazacu L. *Motivaţia element cheie al mecanismului de comportament infracţional*. // Revista Naţională de Drept, nr.11, 2003, p.41-43
190. Ciobanu I., Groza I., *Caracteristici criminologice a conceptului de resocializare a infractorului*. // Revista Naţională de Drept, nr.5, 2002, p.45-49
191. Ciobanu I. *Personalitatea infractorului minor*. // Revista de ştiinţe penale. Anuar. Anul I, 2005, p.81
192. Ciobanu I. *Caracteristica criminologică a delincvenţei juvenile şi a minorilor în Republica Moldova*. // Anale ştiinţifice ale USM, Chişinău, 1999, nr.2, p.74-75
193. Dolea I. *Un nou concept în procedura penală*. // Revista Naţională de Drept, nr.4, 2003, p.4-6

194. Dolea I. *Un punct de vedere referitor la implicarea societăţii civile în procesul penal*. // Revista de ştiinţe penale. Anuar, Anul I, 2005, p.71-80
195. Dilion M. *Asistenţa socială a minorilor în conflict cu legea: elemente de investigare şi intervenţie*. // Revista de ştiinţe penale . Anuar. Anul I, 2005, p.151-154
196. Ţurcanu N. *Aspectele privind condiţiile necesare angajării răspunderii pentru prejudiciul cauzat de copiii minori*. // Revista Naţională de Drept, nr.8, 2003, p.47-49
197. Ţurcanu N. *Cazuri speciale de răspundere a părinţilor pentru prejudiciul cauzat de copiii lor minori.* // Revista Naţională de Drept, nr.9, 2003, p.46-19
198. Pidleac C. *Regimurile executării sancţiunilor penale pentru minori.* // Probleme de drept în perioada de tranziţie. Chişinău, 2002, p.191-193
199. Ulianovschi X. *Răspunderea penală a minorilor*. // Revista Naţională de Drept, nr.3, 2002, p.10-13
200. Ulianovschi X. *Echitarea socială şi problemele sancţionării repetării infracţiunii*. // Revista de ştiinţe penale. Anuar. Anul I, 2005, p.99
201. Rusu V. *Particularităţile actului de confruntare în cauze penale cu minori*. // Revista Naţională de Drept, nr.9, 2002, p.51-52
202. Crivenchi S. *Factorii ce contribuie la formarea personalităţii infractorului. // Probleme de drept în perioada de tranziţie*. Chişinău, 2002, p.87-92
203. Gladchi G. *Conceptul şi structura personalităţii infractorului.* // Revista Naţională de Drept, nr.9, 2002, p.51-52
204. Gladchi G. *Necesitatea cunoaşterii „cifrei negre" a criminalităţii în societatea noastră*. // Revista Naţională de Drept, nr.2, 2002, p.36-39
205. Diaconu D., *Abordarea sociologică a nomelor juridice.* // Probleme de drept în perioada de tranziţie. Chişinău, 2002, p.104-110
206. Paşcu A. *Justiţia restaurativă – o promisiune*. // Revista de ştiinţe penale. Anuar. Anul I, 2005, p.140-148
207. Proca L. *Formele de ajutor social în cadrul sistemului de asistenţă socială (reglementare juridică*). // Revista Naţională de Drept, nr.4, 2005, p.38-44
208. Zaharia V. *Probaţiunea – un concept în proces de implementare*. // Revista de ştiinţe penale. Anuar. Anul I, 2005, p.155
209. Saulean D. *Subculturi ale tinerilor*. // Revista română de sociologie, 1996, Nr.3-4.
210. Rădulescu S. *Repere teoretice şi metodologice ale sociologiei problemelor sociale*. // Revista română de sociologie, 1996, Nr.3-4
211. Revista de ştiinţă penitenciară, 1993, Nr.1 (supliment); 1994, Nr. 3-4.
212. Florian Gh., Păun F. *Percepţia stilului de viaţă la persoanele private de libertate*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1992, Nr.3.
213. Surugiu M. *Trebuinţele educaţionale ale deţinuţilor din penitenciare şi ale minorilor internaţi în şcolile speciale de muncă şi reeducare. Noi exigenţe pentru sistemul penitenciar într-o societate în tranziţie. //* Revista de ştiinţă penitenciară, 1992, Nr.3.
214. Sterian D. *Continuitate şi discontinuitate în conţinutul procesului de recuperare socială a persoanelor condamnate la pedepse privative de libertate*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1992, Nr.3.
215. Stroescu A., Anton V. *Calitatea vieţii de detenţie. Limite şi implicaţii pentru resocializarea deţinuţilor*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1992, Nr.4.
216. Florian Gh. *Formarea personalului din penitenciare. De la realizarea unui tip de serviciu social, la pregătirea deţinutului pentru opţiuni responsabile în viaţă.* // Revista de ştiinţă penitenciară, 1992, Nr.4.
217. Florian Gh. *Formarea personalului penitenciar ca vector al dialogului social*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1994, Nr.3
218. Florian Gh. *Modalităţi specifice de recuperare a minorilor infractori în şcolile speciale subordonate Ministerului Justiţiei*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1994, Nr.1-2.
219. Badescu V. *Normalitate şi anormalitate. Sindromul sociopatiei*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1992, Nr.4.
220. Brezeanu O. *Situaţia actuală a criminalităţii. Dinamică, structură, tendinţe, forme de manifestare*. // Revista de ştiinţă penitenciară, 1992, Nr.4.
221. Florea C.A *Consideraţii asupra mijloacelor de luptă împotriva criminalităţii*. // Revista de ştiinţe juridice, 2000, Nr.16.
222. Florea C.A. *Victimizarea familială a copilului – o cauză a delincvenţei juvenile*. // Revista de ştiinţe juridice, Bucureşti, 2000, Nr.17.
223. Niculeanu C. *Reflecţii privitoare la pedeapsa detenţiunii pe viaţă*. // Revista de ştiinţe juridice, Bucureşti, 2001, Nr.22.
224. S.O.S /societate - om – sănătate/, 1998, Nr.11, 12.
225. Vasilescu H. *Transformarea socială şi criminalitate.* // Studiu de drept român, 1995, Nr.3.
226. Dianu T. *Strategii de prevenire a criminalităţii în perioada de tranziţie*. // Studiu de drept român, 1994, Nr.1.
227. Antoniu G. *Conceptul de infracţiune* // Studii şi cercetări juridice. 1980, Nr.2
228. Vocea Poporului, 1992, 13 octombrie.
229. Human Development Report 2003. – Oxford, 2003.
230. Вестник МГУ: Право, 1997, Nr.1; 5;

231. Клочкова А.В. *Правовое сознание студенческой молодежи: результаты криминологических исследований*. // Вестник МГУ: Право, 1998, Nr.1.
232. Лебедь О.Л. *Социологический анализ сочинений жизненных историй подростков из воспитательной колонии.* // Вестник МГУ: Социология и политология, 2002, Nr.1.
233. Коробейников В., Селиванов Н. *Изучение факторов влияющих на изменение уровня и структуры преступности* // Советская государство и право, 1982 .
234. Культура, 1993, 22 mai.
235. Огонек, 1993, Nr.9-10;1996, Nr.14
236. Юридическая газета, 1998, martie Nr.6; 1999, aprilie Nr.14; 2004, februarie, Nr.8, aprilie Nr.17.
237. СОЦИС, 1983, Nr.4; 2001, Nr.3, 11; 2002, Nr.5
238. Лунев В.В. *Преступность в XXI веке (методология прогноза)*. // СОЦИС, 1996, Nr.7.
239. Авдеев К. *Проблемы исправительно-трудовой системы*. // Законность, 1993, Nr.4.
240. Хохряков Г.Ф. *Зона антивоспитания. //* Человек, 1991, Nr.1.
241. Шавельзон Л. *К реформе детской пенитенциарной системы в России*. // Российский вестник «Международной амнистии», 1998, Nr.9
242. Шипунова Т.В. *Проблема синтеза теорий девиантности*. // СОЦИС, 2004, Nr.12
243. *Российские подростки – в зеркале социологии*. // Российский вестник «Международной амнистии», 2000, Nr.18.

Chestionar

Stimate tânăr / Stimată tânără! Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Asistență Socială, Sociologie şi Filosofie realizează un studiu în penitenciarele din Moldova privind factorii socio-determinanți ce precedează comiterea delictelor în rândul tinerilor. Vă invităm să participați la interviu şi să evaluați situația specifică cazului Dvs., să vă expuneți părerea privind reuşita procesului de resocializare şi eficacitatea sistemului sancțional-penal actual din Republica Moldova.

Fiți siguri de confidențialitatea răspunsurilor Dvs. În procesul de prelucrare a informației şi efectuare a analizei ele vor fi folosite doar în formă de sinteză împreună cu răspunsurile tutror participanților la interviu.

Vă mulțumim anticipat pentru colaborare!

A. <u>Mediul familial</u> Penitenciarul nr._____

A1. Din ce familie proveniți?

1. biparentală **56.7%**
2. monoparentală **35.1%**
3. orfan **8.2%**

A2. Câți copii sunteți în familie?

1. nu stiu **3,8%**
5. 1 copil **13,1%**
2. 2 copii **29,1%**
3. 4 copii sau mai mulți de patru **28,8%**
4. 3 copii **25,1%**

A3. Ce studii au părinții dvs.?

1. fără studii **8.4%**
2. studii medii incomplete **22.4%**
3. studii medii generale **27.6%**
4. studii medii speciale **25.6%**
5. studii superioare **9.1%**
6. NŞ/NR. **6.9%**

A4. Ce lucrează părinții dvs.?

1. lucrători de rând (muncitor, constructor) **22%**
2. invalid **3,8%**
3. şomer **24,4%**
4. intelectuali (învățători, medici, educatori etc.) **5,6%**
5. muncitor calificat **17,3%**
7. altele **15,1%**
9. țărani **8,2%**
11. NŞ/NR. **5,6%**

A5. Care era situația economică al familiei dvs. de origine?

1. f.scăzută **23.2%**
2. mijlocie **46%**
3. bună **25%**
4. f.bună **1,2%**
5. NŞ/NR **4,7%**

A6. Deseori aveau loc certuri în casa dvs.?

1. niciodată **10.2%**
2. f. rar **30.7%**
3. uneori **17.3%**
4. deseori **16%**
5. f. des **12%**
6. întotdeauna **6.7%**
7. NŞ/NR **7.1%**

A7. Cele mai frecvente certuri au fost din cauza *(indicați nu mai mult de două variante)*

1. banilor **20.0%**
2. alcoolului **21.3%**
3. copiilor **23.3%**
5. absenței locului de muncă **11,3%**
6. sărăciei **12.3%**
7. alta **12.4%**

A8. Certurile erau însoțite de violență între părinți?

1. Da **33.3%** **2.** Nu **54.2%** **3.** nu pot răspunde **22.5%**

A9. Părinții vă pedepseau fizic?

1. niciodată **21.8%**
2. f. rar **24.9%**
3. uneori **28.4%**
4. deseori **10.7%**
5. f. des **2.0%**
6. întotdeauna **5.1%**
7. NŞ/NR **7.1%**

A10.Cum credeți părinții v-au acordat atenție îndeajuns?

1. niciodată **7.1%**
2. f. rar **8.4%**
3. uneori **13.8%**
4. deseori **18.4%**
5. f. des **5.6%**
6. întotdeauna **39.6%**
7. N/R **7.1%**

A11.A-ți fugit vreodată de acasă?

1. niciodată **38.7%**
2. f. rar **12.7%**
3. uneori **20.9%**
4. deseori **10.9%**
5. f. des **4.9%**
6. întotdeauna **5.3%**
7. NŞ/NR **6.7%**

A13. Dacă da, care a fost cauza? *(indicați nu mai mult de 2 variante)*

1.	relații tensionate cu părinții	**18.8%**	**4.**	dorința de a fi independent	**27.6%**
2.	relații nefavorabile cu frații	**5.3%**	**5.**	altceva	**32.5%**
3.	aşa-mi cereau prietenii	**13.8%**	**6.**	NŞ/NR.	**2.0**

B. Mediul ocazional

B1. Cum credeți a-ți avut o copilărie:

1.	f. frumoasă	**11.1%**	**4.**	urâtă	**9.8%**
2.	frumoasă	**16.9%**	**5.**	f.urâtă	**4.2%**
3.	nici frumoasă nici urâtă	**45.3%**	**6.**	nu țin minte	**12.7%**

B2. Câte clase a-ți învățat?

1.	Nu am frecventat şcoala	**2,0%**	**5.**	11 clase	**13,3%**
2.	Până în clasa a 9-a	**39,4%**	**6.**	12 clase	**2,7%**
3.	9 clase	**32,2%**			
4.	10 clase	**9,6%**			

B3. Care a fost reuşita, dvs. în şcoală?

1.	f. bună	**4.9%**	**4.**	nesatisfăcătoare	**10.2%**
2.	bună	**24.9%**	**5.**	NŞ/NR	**13.1%**
3.	satisfăcătoare	**46.9%**			

B4. Vi se întâmpla să abandonați lecțiile?

1.	f. des	**10.0%**	**4.**	f. rar	**21.3%**
2.	deseori	**19.3%**	**5.**	niciodată	**10.2%**
3.	uneori	**36.2%**	**6.**	NR/NŞ	**2,9%**

B5. Dacă da, cu ce vă ocupați în acest timp? *(indicați nu mai mult de 2 variante)*

1.	furam, jefuiam	**10.0%**	**4.**	lucram	**9.2%**
2.	consumam băuturi alcoolice cu prietenii	**17.6%**	**5.**	ajutam părinții	**12.0%**
3.	vagabondam	**34.7%**	**6.**	altele	**21.0%**

B6. Cine vă impunea să faceți aceste lucruri? *(indicați nu mai mult de 2 variante)*

1.	prietenii	**30.4%**	**4.**	fratele sau sora mai mare	**2.3%**
2.	băieții mai mari	**14.0%**	**5.**	singur	**56.0%**
3.	părinții	**1.0%**	**6.**	altele	**1.0%**

C. Mediul impus

C1. La ce vârstă a-ți fost sancționat şi condamnat prima dată?

1.	până la vârsta de 10 ani	**1,1%**	**4.**	19-24 ani	**22,9%**
2.	10-15 ani	**33,6%**	**5.**	25-30 ani	**7,3%**
3.	16-19 ani	**35,1%**			

C2. Vi s-a întâmplat să comiteți şi alte acte ilicite până la prima condamnare?

1. Da **54.7%** **2.** Nu **41.1%** **3.** NŞ/NR **4.2%**

C3. Pentru ce a-ți fost sancționat şi privat de libertate în prezent? *(indicați nu mai mult de 3 variante)*

1.	furt, jaf	**66,9%**	**6.**	escrocherie	**5,8%**
2.	omor, tentativă de omor	**16,7%**	**7.**	tîlharie, huliganism	**5,8%**
3.	viol	**9,1%**	**8.**	infractiune militară	**1%**
4.	vătămare corporală	**7,1%**	**9.**	trafic de ființe umane	**0,9%**
5.	trafic de droguri /arme	**6,2%**	**10.**	altele	**15,8%**

C4. Care au fost cauzele comiterii crimei? *(indicați nu mai mult de 2 variante)*

1.	lipsurile materiale	**44%**	**5.**	apărare	**10.5%**
2.	din plăcere	**18.4%**	**6.**	din prostie, nu conştientizam ce fac	**6,3%**
3.	eram impus de altcineva	**16.6%**	**7.**	altele	**16.2%**
4.	răzbunare	**12.6%**			

C5. Vă asumați responsabilitatea pentru actele comise?

1. da **52,0%** **2.** nu **36,2%** **3.** NŞ/NR **11,8%**

C6. A-ți comis crima de unul singur sau în grup?

1. singur **46,9%** **2.** în grup **49,3%** **3.** NȘ/NR **3,8%**

C7. A-ți comis crima sub influența:

1. nici o influenta **44,4%** **4.** stării de afect **5,3%**
2. alcoolului **36,7%** **5.** altele **4,0%**
3. drogurilor **8,2%**

C8. De cît timp vă aflați în penitenciar?

1. 0-6 luni **25,3%** 4. 3,5-5 ani **12,0%**
2. 7 luni-1an **21,1%** 5. 5,5-10 ani **9,1%**
3. 1,5-3 ani **29,6%** 6. 10,5-15 ani **2,9%**

C9. Ce părere aveți despre pedeapsa cu moartea, este ea necesară?

1. da **22,4%** **2.** nu **75,6%** **3.** NȘ/NR **2,0%**

C10.După părerea dvs. mediul penitenciar este cea mai eficientă formă de pedepsire a infractorilor?

1. da **36,9%** **2.** nu **63,1%**

C11. Cum apreciați Dvs. influența penitenciarului asupra comportamentului unui individ:

1. pozitiv **37,6%** **2.** negativ **62,4%**

C12.Cu ce vă ocupați în timpul zilei?

1. nimic/ma odihnesc **36,0%**
2. meditez asupra faptelor comise **6,5%**
3. citesc **34,0%**
4. manânc şi dorm **4,5%**
5. lucrez (pe teritoriul penitenciarului, în gospodarie) **25,0%**
6. vizionarea TV si ascultarea radioului **3,5%**
7. sport (fotbal, baschet) **7,8%**
8. meșteresc carnetele/lucrez cu lemnul/ **5,0%**
9. comunic cu colegii/ma relaxez **5,0%**
10. joc sah **2,3%**
11. curațenie în celulă **3,3%**
12. studiez Biblia **2,3%**

C13.Care este starea dvs. civilă?

1. Celibatar **47,1**%
2. căsătorit **22,2%**
3. văduv **2,0%**
4. divorțat **7,8%**
5. trăiesc în concubinaj **9,8%**

C14. Întrețineți legături cu familia dvs.?

1. da **54,7%** **2.** doar parțial **20,2%** **3.** nu **25,1%**

C15.Cum credeți, ce atitudine vor avea oamenii în privința dvs. când veți fi eliberat din penitenciar ?

1 nu stiu/ nu m-am gindit **25,8%**
2 negativă/ ca despre un condamnat sau narcoman **28,9%**
3 în dependență de comportamentul pe care-l voi avea / foarte diferit **2,7%**
4 tolerantă **35,3%**
5 îmi este indiferent **4,20%**
6 foarte bună **3,10%**

Date personale:

D1. Vârsta:

1. Până la 16 ani **2%**
2. 16-18 ani **14,7%**
3. 19-20 ani **11,1%**
4. 21-23 ani **14,4%**
5. 24-26 ani **28,2%**
6. 27-30 ani **29,6%**

D2. Studii:

1. primare /fără studii **15,4%**
2. medii incomplete **41,9%**
3. medii generale **24,7%**
4. medii speciale **14,0%**
5. superioare, sup. incomplete **4,0%**

D3. Ocupația dvs. de până la privațiunea de libertate:

1.	muncitor necalificat	**32,4%**	**5.**	specialist cu studii superioare	**1,3%**
2.	muncitor calificat	**10,0%**	**6.**	şomer	**31,8%**
3.	funcționar cu studii medii	**6,7%**	**7.**	alta	**24,2%**
4.	întreprinzător	**3,6%**			

D4. Naționalitatea

1.	moldovean	**67,3%**	**4.**	găgăuz	**2,7%**
2.	rus	**14,4%**	**5.**	bulgar	**0,4%**
3.	ucrainean	**11,3%**	**6.**	alta	**3,8%**

D5. Mediul de rezidență	1. urban **53,1%**	2. centru Raional **12,2%**	3. rural **34,7%**
D6. Sexul	1. masculin **93,8%**	2. feminin **6,2%**	

Chestionar

Stimate prieten(ă)! Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Asistență Socială, Sociologie și Filosofie, Catedra Sociologie și Asistență Socială solicită opiniile Dvs., privind orientările valorice ale tineretului și percepții privind problematica delincvenței în Republica Moldova.

Chestionarul se completează în felul următor: se citesc întrebările și variantele de răspuns propuse, se ia(u) în cerculeț cifra variantei(elor) de răspuns care corespunde mai mult opiniei Dvs. Dacă Dvs. aveți altă opinie decât cele indicate, înscrieți-le mai jos. Vă asigurăm confidențialitatea răspunsurilor.

Vă mulțumim anticipat!

A. Orientări, comportamente, probleme

Apreciați importanța următoarelor valori pentru Dvs. personal? *(marcați în fiecare linie câte un răspuns)*

	Valori	Foarte importantă	Importantă	Puțin importantă	Deloc importantă
1	Sănătatea	**87,7%**	**11,8%**	**0,2%**	**0,3%**
2	Viața familială, copiii	**63,8%**	**28,7%**	**6,5%**	**1,1%**
3	Nivelul de studii și cultură	**46,9%**	**37,6%**	**14,3%**	**1,1%**
4	Libertatea	**45,2%**	**40,9%**	**10,4%**	**3,5%**
5	Munca	**42,2%**	**49%**	**8,3%**	**0,5%**
6	Banii / bunăstarea materială	**41,3%**	**54,5%**	**3,6%**	**0,6%**
7	Cinstea, onestitatea	**39,8%**	**49,8%**	**9,6%**	**0,8%**
8	Independența	**39,4%**	**39,4%**	**17,3%**	**3,9%**
9	Bunătatea	**30,7%**	**53,9%**	**12,9%**	**2,5%**
10	Prestigiul social (cariera profesională)	**30,6%**	**49,9%**	**17%**	**2,5%**
11	Nivelul moral, seriozitatea	**27,7%**	**57,2%**	**10,2%**	**4,9%**
12	Comunitatea în care locuiți	**25,2%**	**55,4%**	**15,7%**	**3,6%**
13	Patriotismul	**22,7%**	**40,3%**	**24,9%**	**12,1%**
14	Religia	**21,9%**	**45,4%**	**27,2%**	**5,5%**
15	Viața Politică	**5,7%**	**29,1%**	**33,1%**	**32,1%**

Cât de des mergeți la biserică? *(marcați un singur răspuns mai important pentru Dvs.)*

1. o dată pe săptămână **6,3%**
2. dată în lună **14,8%**
3. cu ocazia marilor sărbători religioase **35,4%**
4. o dată în an **13,7%**
5. în alte împrejurări (cu ocazia unor ceremonii speciale) **23,0%**
6. niciodată **6,8%**

De ce normă de conviețuire vă conduceți în comportamentul Dvs.? *(alegeți 2 variante mai importante pentru Dvs.)*

1. „Nu fă altuia ceea ce nu vrei sa ți se facă ție" **52,4%**
2. „Nu-ți faci singur, nu-ți face nimeni" **47,2%**
3. Stimez oamenii culți **28%**
4. Nu țin cont de părerea altora **22,4%**
5. Nu ma conduc de norme **15,3%**
6. „Dinte pentru dinte, ochi pentru ochi" **7,9%**
7. Altele **2,7%**

De regulă se întâlnesc trei atitudini față de societatea în care trăim. Vă rugăm să alegeți una dintre ele, acea care descrie cel mai mult opinia Dvs. *(marcați un singur răspuns mai important pentru Dvs.)*

1. Modul în care societatea noastră este organizată trebuie de schimbat radical, printr-o acțiune revoluționară. **20,9%**
2. Societatea noastră trebuie îmbunătățită treptat, prin reforme **44,1%**
3. Societatea noastră de astăzi trebuie apărată permanent de orice forțe reformatoare. **16,2%**
4. Nu știu / nu pot răspunde **18,7%**

A5. Care sunt lucrurile ce vă îngrijorează cel mai mult în prezent? *(alegeți 3 variante mai importante pentru Dvs.)*

1. Viitorul meu și al familiei **58,4%**
2. Sărăcia **50,1%**
3. Șomajul **36,4%**
4. Corupția **34,5%**
5. Creșterea prețurilor **28%**
6. Boala **27,7%**
7. Criminalitatea/ infracțiunile **26,1%**
8. Un război în zonă **12,3%**
9. Foamea **10,6%**
10. Calamitățile naturale **9%**

A6. Cum vi se pare, deseori astăzi tinerii se gândesc în mod serios la viitorul lor?

1. Da, se gândesc serios **29,0%**
2. Nu prea se gândesc **53,5%**
3. Îmi vine greu să răspund **17,5%**

B. Considerații generale asupra delincvenței și asupra sistemului de pedepse și de resocializare

B1. Cum apreciați situația criminogenă din RM?

1) f. Scăzută **5,4%**
2) scăzută **6,1%**
3) potrivită **23,8%**
4) înaltă **46,8%**
5) f.înaltă **18,0%**

B2. Cum credeți care sunt cele mai frecvente infracțiuni? *(alegeți trei variante în ordinea priorității pentru Dvs.)*

		Prima alegere	*A doua alegere*	*A treia alegere*
1	Furtul, jaful	**42,8%**	**18,0%**	**17,5%**
2	Escrocheriile	**6,1%**	**18,9%**	**12,4%**
3	Omorul tentativa de omor	**4,9%**	**5,4%**	**6,0%**
4	Violul	**4,4%**	**12,4%**	**12,9%**
5	Traficul de droguri sau arme	**2,8%**	**10,6%**	**8,3%**
6	Traficul de ființe	**8,0%**	**14,2%**	**19,7%**
7	Corupția, darea și luarea de mită	**30,9%**	**20,3%**	**22,4%**
8	Altele (scrieți)	**0**	**0,3%**	**0,8%**

B4. După părerea dvs. ce infracțiuni ar putea fi îndreptățite? *(alegeți două variante importante în opinia Dvs.)*

1.	Nici una	**32,6%**	**6.**	Escrocheriile	**2,4%**
2.	Cele comise neintenționat, din greșală	**21,0%**	**7.**	Prostituția	**11,1%**
3.	Furt, jaf	**12,0%**	**8.**	Altele	**1,0**
4.	Darea sau luarea de mită	**13,7%**			
5.	Încălcarea ordinii publice	**16,9%**			

B5. Cum apreciați pedepsele actuale cu închisoarea?
1) Prea blânde **36,0%** **2)** Potrivite **53,1%** **3)** Prea severe **10,9%**

B6. Considerați că mediul penitenciar este cea mai eficientă formă de pedepsire a infractorilor?
1) în mare măsură **16,4%** **2)** în mică măsură **37,8%** **3)** greu de spus **45,8%**

B7. Cum credeți, penitenciarele din RM realizează funcția de reeducare și tratament a infractorilor?
1) în mare măsură **6,3%** **2)** în mică măsură **56,7%** **3)** greu de spus **37,0%**

B8. Cum credeți, deținuții merită mai multă grijă din partea societății decât în prezent?
1) Da **53,5%** **2)** Nu **46,5%**

B9. Cum ați putea să sprijiniți foștii deținuți, în special pe cei tineri? *(alegeți o variantă mai importantă pentru Dvs.)*

1.	Ajutor material	**1,3%**	**4.**	Să se reintegreze social	**23,6%**
2.	Ajutor moral	**25,5%**	**5.**	Nu am posibilitatea să-l ajut în nici un mod	**12,3%**
3.	Să se reintegreze profesional	**15,3%**	**6.**	Nu doresc să am de-a face cu o astfel de persoană	**22,0%**

B10. Puteți propune forme alternative de ispășire a pedepsei? Indicați care sunt ele? _____

1.	prin muncă	**29%**	**5.**	izolarea totală de societate	**7,6%**
2.	poporul să judece	**11,5%**	**6.**	arest la domic. reeducarea	**10%**
3.	depinde de caz	**11,8%**	**7.**	pedeapsa cu moartea	**4,9%**
4.	amenzi, drepturi limitat	**9,9%**	**8.**	nu stiu	**19,8%**

B11. Considerați că anularea pedepsei capitale și aprobarea condamnării pe viață este o soluție rezonabilă pentru RM? Argumentați răspunsul dvs.
1) Da, **43,0%** **2)** Nu, **29,0%** **3)** Nu știu **28,1%**

B12. În opinia Dvs., ce măsuri trebuie de întreprins pentru a preveni infracțiunile? *(alegeți două variante în ordinea priorității pentru Dvs.)*

		prima alegere	***a II-a alegere***
1.	optimizarea procesului educațional al tineretului	**46,1%**	**25,2%**
2.	orientarea eforturilor în combaterea parazitismului social *(alcoolismul, drogurile, prostituție, vagabondaj etc.)*	**6,5%**	**19,7%**
3.	înăsprirea pedepselor	**16,7%**	**10,4%**
4.	întărirea poliției	**12%**	**2,8%**
5.	perfecționarea politicii de reintegrare pentru cei eliberați	**6,8%**	**20%**
6.	construirea unor noi penitenciare	**3,8%**	**3,9%**

C. Atitudini și prejudecăți privind persoanele judiciarizate

C1. Considerați că la baza formării unui comportament delincvent stau: (*alegeți trei variante în ordinea priorității pentru Dvs.)*

		Prima alegere	***A doua alegere***	***A treia alegere***
1.	dezorganizarea din cadrul familiei	**39,7 %**	**-**	**-**
2.	educația necorespunzătoare în familie	**27,6%**	**14,0%**	**0,2%**
3.	educația necorespunzătoare în școli	**5,7%**	**4,4%**	**0,8%**
4.	lipsa unei protecții sociale adecvate din partea statului	**10,6%**	**12,9%**	**1,7%**
5.	desfrâul social (alcoolismul, drogurile, prostituția, etc.)	**15,7%**	**42,5%**	**16,2%**
6.	influența mediului de prieteni	**0,3%**	**24,9%**	**17,3%**
7.	lipsa unui loc de muncă	**0,5%**	**1,3%**	**57,6%**
8.	altele (indicați)	**-**	**-**	**2,7%**

C2. Care sunt caracteristicile psihosociale principale ale unei persoane cu comportament deviant? *(alegeți nu mai mult de trei variante)*

1.	agresivitate	**64,9%**	**5.**	labilitate psihică	**37%**
2.	inadaptări din punct de vedere social	**35,9%**	**6.**	sistem motivațional specific	**16,4%**
3.	instabilitate emoțional-acțională	**23,1%**	**7.**	egocentrism	**36,2%**
4.	indiferență afectivă	**49%**	**8.**	autoritarism	**23,6%**

C3. În situația în care ați aflat că o persoană din preajma dvs. a fost condamnată la privațiune de libertate, ce ați simți?
1) frică **20,3%** 3) repulsie (dezgust) **30,4%**
2) compătimire **39,1%** 4) altele (indicați) **10,2%**

D. Date personale

D1. Care sunt sursele Dvs. principale de venit? *(alegeți nu mai mult de trei variante)*

1.	Ajutor de la parinți, rude	**55,6%**	**4.**	Venituri din producția agricolă	**23,5%**
2.	Salariu	**54,8%**	**5.**	Venituri din afacerea proprie	**21,6%**
3.	Venituri din activități ocazionale	**28%**	**6.**	Indemnizații	**11,5%**

D2. Studii:

1.	Studii medii incomplete	**12,4%**	3.	Liceu, șc.post-liceală	**25,0%**
2.	Șc.generală sau profesionale	**34,0%**	4.	Studii superioare / superioare incomplete	**28,5%**

D3. Care este ocupația dvs. de bază în prezent?

1.	specialist calificat (ex., profesor, medic etc.)	**13,5%**	5.	întreprinzător	**3,9%**
2.	specialist necalificat (ex., vînzător etc.)	**27,1%**	6.	şomer	**15,4%**
3.	funcționar public	**5,2%**	7.	elev / student	**21,1%**
4.	agricultor în gospodărie individuală	**15,4%**	8.	altceva (indicați)	**3,3%**

D4. Vârsta:

1. 18-20 ani **30%**
2. 21-25 ani **39%**
3. 26-30 ani **31%**

D5. Sexul : 1) masculin **49,3%%** 2) feminin **50,7%**

D6. Starea civilă

1) Necăsătorit(ă) **45,7%**
2) Căsătorit(ă) **50,1%**
3) divorțat (ă) **3,0%**
4) coabitez consensual (concubinaj)**1,3%**

D7. Mediul de rezidență

1. urban **60,60%**
2. rural **39,40%**

ADNOTARE

la teza de doctor în sociologie *Probleme sociale ale comportamentului delincvent în rândul tineretului (în baza investigaţiilor sociologice efectuate în Republica Moldova)*, realizată de BUCIUCEANU Mariana, magistru în sociologie

Teză de doctor cu titlu de manuscris la specialitatea 22.00.04 - Structura socială, instituţii şi procese sociale. Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea Asistenţă Socială, Sociologie şi Filosofie, Catedra Asistenţă Socială, Chişinău, 2006

Lucrarea reprezintă o investigaţie sociologică interdisciplinară complexă şi pune în actualitate problemele legate de fenomenul delincvenţei şi a consecinţelor negative rezultate din manifestările comportamentale delincvente a generaţiei tinere care înregistrează proporţii inacceptabile pentru societatea noastră. Baza teoretică are drept suport realizările ştiinţifice în domeniu de peste hotare şi din republică. Drept bază empirică au servit rezultatele studiilor sociologice interdisciplinare în dinamică realizate de către autor la nivel naţional.

În *Introducere* se fundamentează actualitatea temei, se determină obiectul şi subiectul cercetării, se precizează scopul, obiectivele studiului, precum şi suportul lui metodologic, se estimează gradul de investigare a problemei, se argumentează inovaţia ştiinţifică şi importanţa teoretică şi practică a lucrării, se indică structura şi volumul tezei, cuvintele-cheie.

În Capitolul I *Fundamente teoretice în cercetarea delincvenţei***,** este integrat aspectul teoretico-metodologic al lucrării: sunt sintetizate şi comparate teoriile despre devianţă şi formele ei, în special delincvenţa contingentului tânăr, sunt relevate interferenţele şi delimitările binoamelor conceptuale *normal* / *deviant* (sau patologic), *ordine socială* / *dezordine socială, raţional / iraţional* etc. Se delimitează specificul metodologiei de cercetare şi evaluare social-cauzală al comportamentului delincvent juvenil, important fiind şi portretul tineretului autohton reflectat prin caracteristicile, problemele şi orientările sale la etapa actuală.

În Capitolul II *Aspecte socio-psihologice ale devierilor comportamentale normativ-morale ale tineretului*, sunt relevate aspectele etiologice ale delincvenţei juvenile şi rezonanţa implementării ei în comportamentul tinerilor de astăzi – constatări în baza demersurilor empirice realizate în mediul delincvenţilor tineri deţinuţi în penitenciarele republicii. Este delimitat mecanismul motivaţional şi modelele comportamentale specifice tinerilor delincvenţi. Este examinat sistemul naţional de resocializare al delincvenţilor tineri, eficacitatea acestuia în realizarea finalităţii sale: reorientarea personalităţii delincvente în favoarea normelor sociale, morale şi juridice.

În Capitolul III *Modalităţi socio-juridice de control şi diminuare a delincvenţei juvenile în Republica Moldova***,** este prezentată sinteza analitică a studiilor sociologice realizate în republică la nivel naţional. Este notabilă elucidarea conexiunii care există între *factorii sociali-determinanţi, delict, reacţia socială şi măsurile de prevenire şi control*. Prin metode obiective şi subiective sunt evaluate politicile de control social şi eficienţa acestora în diminuarea delincvenţei segmentului tânăr al populaţiei. Accentele investigative sunt puse şi pe examinarea percepţiei tinerilor faţă de problematica delincvenţei; determinarea prejudecăţilor sociale, atitudinale şi comportamentale faţă de contingentul delictual, fundamentarea locului şi rolul publicului în implementarea justiţiei restaurative. Sunt supuse studiului cantitativ-calitativ modalităţile de reflectare şi mediatizare, în presa scrisă naţională, a problematicii delincvenţei şi respectiv a delincvenţei juvenile, nivelul de sensibilizare a publicului în conştientizarea gravităţii fenomenului studiat.

În baza studiului teoretico-empiric multiaspectual sunt trase concluzii şi elaborate recomandări în vederea optimizării politicii de prevenire şi combatere a comportamentului delictual din rândul tinerilor.

Termeni-cheie: devianţă, anomie socială, patologie socială, probleme sociale, ordine socială, dezorganizare, delincvenţă juvenilă, comportament deviant, personalitatea infractorului, criminalitate, resocializare, reintegrare socială, nonconformism, sistem motivaţional, reformă penală, sistem sancţional-penal, justiţie juvenilă, justiţie restaurativă, probaţiune, stereotip, conştiinţă socială etc.

SUMMARY

for the doctor degree on the top theme *The problems of a delinquent behavior among youth: general tendencies and perspectives of their solving (based on sociological investigations conducted in the Republic of Moldova),* carried out by BUCIUCEANU Mariana.

Doctoral dissertation is an authentic manuscript at the specialty 22.00.04 – Social structure, institutions and social processes. State University of Moldova, Faculty of Social Assistance, Sociology and Philosophy, Chair of Social Assistance, Chisinau, 2006

This dissertation represents a complex interdisciplinary sociological investigation and puts into discussion issues related to the phenomenon of deviance and negative consequences resulted from the manifestations of delinquent behavior of youth. The theoretical base is supported by the scientific achievements in this area realized in our country and abroad. The results of dynamic interdisciplinary sociological studies conducted by the author at the regional and republican levels laid the foundation for the empirical base.

The *Introduction* argues on the contemporaneity of this topic, determines the object and subject of the research, specifies the aims and objectives of the research, identifies the methodology, evaluates the depth of the investigation, offers the argument for the scientific innovation and theoretical and practical importance of the given dissertation. The *Introduction* indicates the structure and complexity of the paper, as well as identifies the key words.

Chapter I, *Theoretical foundations of the research in the area of delinquency,* integrates the theoretical - methodological aspect of the paper: synthesizes and compares theories on deviance and its forms, especially the delinquency among youth; there are known already in practice and exposed on those interferences and lacking of the conceptual meanings and senses like: *normal* and *deviant (or pathologic), social order* / *social disorder, rational / irrational* etc. etc. The important thing being here, the image of the local youth reflected throughout the adequate characteristics, the general tendencies and existing problems of those at the actual existing level.

In Chapter II *Socio-psychological aspects of normative-moral and behavioral deviations of youth,* the author reveals etiological aspects of juvenile delinquency and its resonance on the youth behavior today. There are carried out some statements of the issues based on the facts which are true in the environment of the young delinquents impressed in the penitentiary places of the republic. It is drawn up the grounded way, mechanism and the same time the samples of a specific behavior of the young delinquents. The paper examines the national system of resociolization of young delinquents, its efficiency in its implementation: the reorientation of delinquent personality in favor of social, moral and legal norms.

Chapter III *Social and legal measures of control and reduction of juvenile delinquency in the Republic of Moldova,* makes an analytical synthesis of sociological studies carried out in the Republic at the regional and national level. It is stated the close relation which exists between the *socially motivated factors*, *motives and reasons*, *delict*, *social reaction* and the *measures of prevention and control*. By the means of the real and casual methods are related and analyzed the policies of social control and also their efficiency within the issue of the delinquent behavior among young people. The emphasis is laid on the examination of the youth attitude towards the pattern of crime among the young; identification of social preconceptions and behaviors towards delinquents etc. The above/stated major problem is placed to a quantity and quality analysis of the reflecting the problem of deviance and respectively of the juvenile delinquency in the national press and written mass-media.

Based on multisectoral theoretical-empirical research are drawn conclusions and recommendations in order to optimize the preventive policies aiming at reducing the delinquent behavior among youth.

Key words: deviance, juvenile delinquency, social problems, social order, social disorganization, criminalization, deviant behavior, social reintegration, personality of criminal, nonconformity, motivational system, system of sanctions, juvenile justice, probation etc.

АННОТАЦИЯ

к докторской диссертации по теме «*Социальные проблемы делинквентного поведения молодёжи (на основе социологических исследований в Республике Молдова)*», автор БУЧУЧАНУ Мариана

Диссертация в виде рукописи на соискание ученой степени доктора социологических наук по специальности 22.00.04 – Социальная структура, институты и социальные процессы. Государственный Университет Молдовы, Факультет Социальной Работы, Социологии и Философии, Кишинев, 2006

Работа представляет собой социологическое междисциплинарное исследование, которое и актуализирует проблемы девиантности, как социальному явлению, а также последствия делинквентного поведения молодежи. Тема черезвычайно актуальна для молдавского общества. Теоретической основой диссертации являются научные исследования по теме как в республике, так и за ее пределами. Эмпирической основой работы послужили результаты социологических исследований, проведенные в республике на локальном, региональном и национальном уровнях, при непосредственном участии автора.

Во *Введении* обосновывается актуальность темы и формулируется проблема исследования, оценивается уровень ее исследования, уточняются цель и задачи работы, аргументируется новизна, теоретическая и практическая значимость дисертации, излагаются апробированные результаты исследования на научных конференциях.

В первой главе «*Теоретические основы исследования делинквентности»,* расматриваются теоретико-методологические аспекты диссертации. Выдвинута проблема синтеза и сопоставления знаний о негативных социальных явлениях и юридически-правовыми понятиями делинквентного поведения молодежи. Выделяются взаимосвязи и разграничения концептуальных биномов: *нормального / девиатного*, *социального порядка / социального беспорядка*, *рационального / иррационального* и.д. Важным является новый подход к определению образа молодёжи, представленный через характеристики, проблемы и ценностных ориентаций, на современном етапе.

Во второй главе «*Социально-психологические аспекты отклоняющегося поведения молодежи от требований нормы и морали»,* отражены этиологические аспекты делинквентности молодежи и несовершеннолетних. Анализ основывается на осуществленных комплексных исследованиях проведенных, авторам в тюрьмах республики, в среде молодых и несовершеннолетних преступников. Выделяется мотивационные механизмы и модели специфического поведение молодых правонарушителей, анализируется национальная система ресоциализации и ее эффективность в нравственном перевоспитании.

В третей главе «*Социально-правовые меры контроля и предупреждения делинквентности подрастающего поколения в Республике Молдовы»,* сделан аналитический синтез социологических исследований проводимых в республике на национальном уровне. Заслуживает внимания отражение взаимозависимости существующей в настоящее время между *социально-определенными факторами, правонарушением, социальной реакции и мерами профилактики.* В работе проведена оценка социально-правовой политики и её эффективность в предупреждения и снижении преступности среди молодежи. Особо ставится акцент на отражении восприятья молодежью проблемы делинквентного поведения; определении роли общества в функциональности восстановительной юстиции. Каличественно-качественному анализу подвергнуты способы отображения и опосредования проблематики девиантности национальными печатными средствами массовой информации.

В основе теоретико-эмпирического анализа сделаны выводы и разработаны рекомендации по улучшению социальной политики по предупреждению и уменьшению отклоняющегося поведения подрастающего поколения.

Ключевые слова: девиантность, социальные проблемы, социальный порядок, правовое отклонение, делинквентность несовершеннолетних и молодежи, девиантное (отклоняющееся) поведение, личность преступника, преступность, нравственное перевоспитание, ресоциализация, мотивационная система, правоохранительная реформа, восстановительная юстиция и.д.